

390

GLOBUS

John Bowen

O lume ÎN ALTĂ PARTE

Un roman contemporan — povestea unui om politic englez care, scîrbit de duplicitatea şi minciuna vieţii parlamentare, o părăseşte, retrăgîndu-se într-o insulă singuratică din Grecia pentru a scrie un roman inspirat din mitul antic al lui Heracle şi Filoctet, roman ce se dovedeşte a fi dublura arhetipală, în legendă, a propriei sale vieţi şi activităţi. Simultaneitatea desfăşurării acţiunii pe dublul plan, terestru şi mitologic, ducînd la opţiunea finală a eroului, conferă romanului un farmec deosebit.

EDITURA UNIVERS

Lei 10,50

17

O lume în altă parte

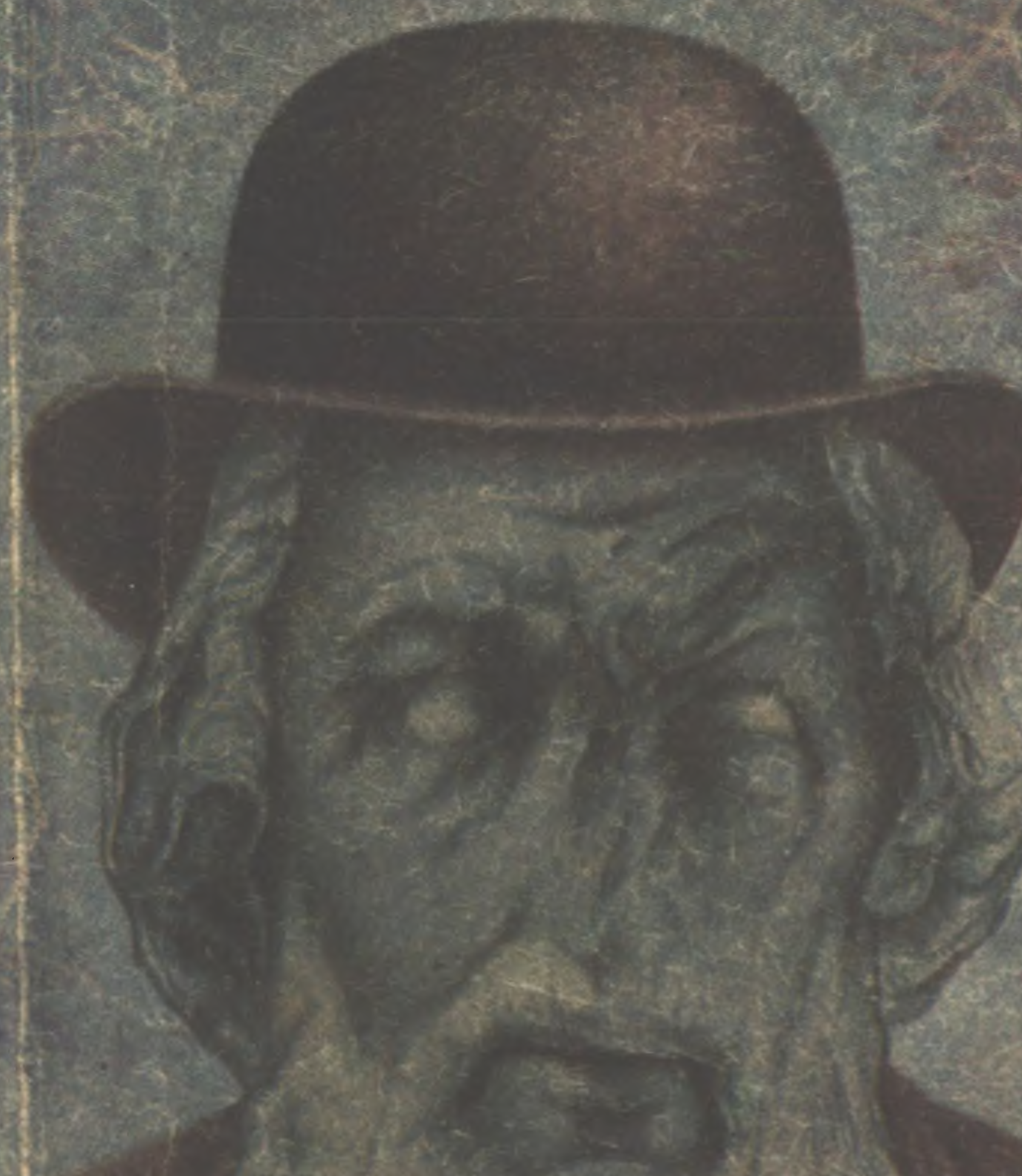
JOHN BOWEN

1982

JOHN BOWEN

O LUME în altă parte

JOHN BOWEN

O LUME în altă parte

Colecția GLOBUS / Editura Univers

GLOBUS

390

17

John Bowen

O lume ÎN ALTĂ PARTE

Un roman contemporan — povestea unui om politic englez care, scîrbit de duplicitatea și minciuna vieții parlamentare, o părăsește, retrăgîndu-se într-o insulă singuratică din Grecia pentru a scrie un roman inspirat din mitul antic al lui Heracle și Filoctet, roman ce se dovedește a fi dublura arhetipală, în legendă, a propriei sale vieți și activități. Simultaneitatea desfășurării acțiunii pe dublul plan, terestru și mitologic, ducînd la opțiunea finală a eroului, conferă romanului un farmec deosebit.

EDITURA UNIVERS

Lei 10,50

JOHN BOWEN O lume în altă parte

1982

COPERTA COLECŢIEI DE ION STATE
Grafica de Nicolae Sîrbu; Ilustraţia de Dan Stanciu

A
WORLD ELSEWHERE
by
John Bowen
Faber and Faber, London

Lector : ANTOANETA RALIAN
Tehnoredactor : VICTOR MAŞEK

Bun de tipar : 16.08.1982. Coli tipar 9,25.

Tiparul executat sub comanda nr. 932 la
Intreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
Bucureşti,
Republica Socialistă România

GLOBUS

John Bowen

O lume în altă parte

În româneşte de
BEATRICE STAICU

EDITURA UNIVERS

Bucureşti
1982

NOTA

Această istorisire repovesteşte un mit. Am ales ca ea să se petreacă în 1963, pentru că e anul în care am început s-o scriu. Însă mitul nu este legat de un timp anume. În răstimpul dintre scrierea acestei povestiri şi publicarea ei, în Marea Britanie a intervenit o schimbare de guvern. Dar acest amănunt este lipsit de însemnătate, întrucît nu mă refer la un anumit partid şi întrucît nu încape nici o îndoială în privinţa faptului că nici un partid nu deţine monopolul scandalurilor sau al politicienilor oportunişti. Miturile nu sînt legate de actualitate şi istorisirea de faţă ar putea tot atît de bine să se petreacă în una din acele lumi paralele imaginate de science fiction, *o lume în care partidul laburist n-ar fi căzut de la putere în 1951 sau Lloyd George n-ar fi dezbinat liberalii.*

„Căci dacă lipsa tăriei morale predispune pe un om să se dezică de orice fel de convingere, o atare lipsă poate totuşi să fie binevenită, şi în această privinţă se cuvine amintit exemplul lui Neoptolem din Filoctet *de Sofocle, deoarece se cade să fie lăudat pentru că nu a stăruit în a făptui ceea ce Ulise îl convinsese să facă."*

ARISTOTEL : *Etica nicomachică*

Haită de mişei ! ... Eu *vă* alung pe voi
...Mai este o lume în altă parte.

CORIOLAN

1

[Toată numai piatră, insula era aproape cufundată în apă şi, din pricina ceţei şi a talazurilor spumegînde, nu putea fi zărită de pe corăbiile care treceau în larg. Era o insulă sură. Alge măslinii, vineţii zăceau lălîi şi în neorînduială printre bolovani şi pluteau la suprafaţa apei. Prundişul era presărat cu scoici mici albicioase şi cu frînturi de os, mai închise la culoare. Pîlcuri de tufe veştede şi mănunchiuri de iarbă sălbatică răsăreau din loc în loc, despărţind între ele petecele de prund. Insula era sură şi rece.

Era rece. Vînturile şi ceţurile mării se înstăpîniseră pe ea. Era bîntuită de furtuni, măturată de curenţi înşelători, învăluită într-o umezeală densă, rece, temeinică. Soarele ţărmurilor egee, adierile Mării Egee o ocoleau. Aşezarea insulei nu avea nici o înrîurire asupra climei sale. Fusese dintotdeauna rece şi aşa avea să rămînă.

Insula era crudă. Împrejmuită de o creastă stîncoasă. Marea nesăţioasă măcinase galeţii, subţiindu-i pînă la consistenţa pereţilor unui craniu. Smocurile de buruieni erau ca nişte suliţe, iar ciulinii stăteau gata să împungă cu spinii lor ascuţiţi picioarele străinului care s-ar fi încumetat să calce acele locuri. Pescăruşii băteau aerul cu aripi neînduratoare ; ţineau ciocurile căscate de foame şi strigătele lor străpungeau văzduhul.

Dar mai crudă decît toate era singurătatea. Porneai uneori de unul singur să faci ocolul insulei, grecule Filoctet, şi n-aveai nimic de ce să-ţi anini privirea, doar stîncile, marea, pescăruşii şi dunga cenuşie, unduitoare a orizontului, a cărei şerpuire nu se mai sfîrşea. Te înapoiai din cutreierarea ta singuratică în peştera prelungă şi rece, deschisă la ambele capete către vînturile neabătute, fără un foc la care să te poţi încălzi, fără o femeie care să te aştepte, fără zei care să-şi plece privirea spre tine, fără nimic şi nimeni care să-ţi aducă o alinare sau să te ocrotească şi te apucai să-ţi clăteşti într-un ochi de apă sărată feşile mînjite.]

În manuscris urmează o însemnare.

Lemnos este o insulă mult prea întinsă şi prea fertilă pentru a fi fost vreodată pustie. Insula descrisă de Sofocle este un tărîm închipuit, aşa trebuie să fie şi a mea.

2

Crezuse mai întîi că era mirosul de tutun turcesc şi o bună bucată de vreme (doar avea destul timp de pierdut) tot încercase să-şi dea seama dacă îi plăcea sau nu. Cu siguranţă că ţigările greceşti vor fi din tutun turcesc, nu american. Şi de vreme ce toţi grecii din jurul lui aveau să-l afume cu ele, ar fi bine ca

mirosul să-i placă. Își aminti că în nuvelele domnului Ian Fleming, James Bond fuma un soi de țigarete balcanice și Grecia face doar parte din Balcani. La drept vorbind, Grecia și Turcia sînt tot ce a mai rămas astăzi din Balcani, afară numai dacă James Bond nu fuma cumva țigări din spatele cortinei de fier, în care caz ar însemna că făcea jocul serviciilor de spionaj de acolo. Dar nu se putea bizui pe domnul Fleming pentru informații de această natură. De cînd îi îngăduise lui Bond, în *Goldfinger*, să deguste la crevete cu *curry* un vin alb de Rin își pierduse orice încredere în James Bond ca un model de conduită. Țigaretele turcești îi evocau anii '20 : reclamele pentru marca Abdulla, care se lăfăiau întotdeauna pe ultima pagină a revistei „Punch". Descoperise cîndva în podul casei bunicii sale o ladă plină cu numere vechi din „Punch". Asta se întîmplase chiar înainte de izbucnirea războiului, la puțină vreme după moartea tatălui său — prin 1938 ; să tot fi avut nouă ani pe atunci. Fusese comoara lui tainică pentru după-amiezile ploioase. Toate acele istorisiri ale lui A. A. Milne care se depănau calm, în care oamenii își treceau vremea zeflemisindu-se unii pe alții, și soarele era nelipsit de pe cer, și uneori se juca cricket la sfîrșit de săptămînă, și cu toate că oamenii lucrau (își amintea de un personaj, pe nume Thomas, care lucra la Amiralitate), nimeni nu lua munca în serios, și toți aveau bani, cu siguranță că aveau, pentru că nimeni nu aducea niciodată vorba despre bani. De fapt, nu le descoperise chiar în podul casei

de la țară a bunicii, era mai curînd camera de la catul de sus al unei atenanse. În încăperea de jos era instalat sulul de netezit rufe și în zilele de spălat i se îngăduia să-l învîrte. Era un sul strașnic, vechi și scîrțîitor, cu cilindri de lemn și o roată de fier. „Țigarete de la Abdulla" — așa stătea scris în programele de teatru, numai că acum, își spuse, furnizorul era un altul. Încercase să converseze cu bunica în stilul lui A. A. Milne ; dar ea i-o retezase, spunîndu-i că avea și așa destulă bătaie de cap fără ca și el s-o mai facă pe deșteptul.

Își dădu deodată seama că mirosul nu provenea de la tutunul turcesc. Femeia aceea ștearsă, care ședea de partea cealaltă a culoarului dintre rîndurile de scaune, vărsase în punga de hîrtie. O grecoaică, desigur — o femeie nedeprinsă cu mijloacele de călătorie moderne. Ce ridicol, să ți se facă rău cînd avionul plutește atît de lin, mult deasupra norilor îngrămădiți mai jos ca niște mormane de zăpadă. Călătoria de-abia începuse. Oare unde se aflau acum ? — undeva deasupra Franței, dar n-avea cum ști. Da, femeia vărsase și acum nu știa ce să facă cu punga ei de hîrtie. Dacă e lăsată să procedeze după capul ei (o femeie ca ea), te pomenești că are să pună punga sub scaun. Roger apăsă pe sonerie și cînd veni stewardul spuse : „Cred că doamna ar dori să scape de punga de hîrtie." Femeia o dădu stewardului, iar Roger își îngădui acel zîmbet reținut al englezilor în momentele lor de afabilitate pe care nu au

însă intenţia să o lase să degenereze în familiaritate şi, oferindu-i propria sa pungă, zise :

— Sper din toată inima să nu aveţi nevoie de ea.

Femeia era îmbrăcată în negru şi transpira. Luă punga de la Roger, spuse într-o limbă străină ceva ce suna a mulţumiri şi închise ochii.

O înştiinţare la microfon. Parakalo — cuvinte greceşti, care pe urmă aveau să fie traduse mai întîi în engleză, apoi în franceză. Ar fi putut călători cu clasa întîi, dar după părerea lui, deosebirea între clasa întîi şi clasa turist se simţea mai ales la mîncare şi nu merita cheltuiala. Avea dreptul la tarif de întîia şi la înapoiere va cere să i se dea banii cuveniţi ; să i se restituie toate cheltuielile, bineînţeles. Pînă una alta însă, de vreme ce trebuia să acrediteze nişte aparenţe înşelătoare, faptul de a călători ca turist putea să-l ajute să dobîndească starea de spirit necesară. Politicienii nu sînt bine plătiţi şi (ceea ce nu ştie omul de pe stradă) au cheltuieli mai mari decît cadrele tinere de conducere din comerţ sau din industrie al căror salariu este egal cu al lor. Da, asta este,aici e buba — *cadru de conducere tînăr !* — singura categorie de funcţionari la fel de prost plătită. Să fii membru în parlament e o treabă care implică şi cheltuieli foarte mari, de-a dreptul apăsătoare, cărora cu greu le faci faţă. Şi cu toate astea remuneraţia e foarte mică. Lui nu-i stă în fire să-şi disperseze eforturile. Un pic de ziaristică, nişte colaborări la televiziune — chiar şi aşa, din

astea te alegi cel mult cu bani de buzunar. Unde mai pui că societăţile de televiziune (mai cu seamă B.B.C.) plătesc cît se poate de prost, înţelegînd să profite de faptul că un politician are nevoie să fie văzut, să fie, cum ar veni, în atenţia marelui public. Acum, glasul din microfon vorbea englezeşte. Zburau la o altitudine de aproape şapte mii de metri ; la dreapta lor — Parisul. Bineînţeles, nu se zărea nici urmă de Paris. Doar norii aceştia înspumaţi, maldăre plutitoare, fuioare de nori de un alb intens, care se desenau clar, compacţi, în bătaia soarelui. Văzuţi de pe sol, de pe aeroportul din Londra, îi păruseră cenuşii, de un sidefiu spălăcit, doar o sită rară de nori — şi iată că acum totul se schimbase, prinsese contur — ai fi zis că Dumnezeu o luase razna şi se juca de-a glazurile. Acum pilotul li se adresa în franceză. Perfect ! O limbă pe care Roger o putea înţelege. Poate că n-ar fi stricat să ia lecţii de greacă, dar nu avusese timpul necesar. Privirea îi alunecă în jos, de-a lungul aripii avionului pînă la măciuliile sclipitoare ale norilor. Dacă te uiţi în jos, sînt şanse ca lucrurile să-ţi apară într-o lumină bună. Nu-i plăcuse niciodată să se uite în sus.

De undeva, din spate, se auzea o voce cu accent american, care vorbea despre un spectacol văzut la Sioux City, o tragedie greacă pe o scenă în rond.

— Bineînţeles, acţiunea e cam dezlînată, dar n-ai încotro, trebuie s-o iei cum este. În schimb, intriga e pasionantă.

— Adevărat ?

— Ai zice că sînt grec ? Şi totuşi aşa e, sînt grec de origine.
— Adevărat ?
— Dar greaca n-o ştiu.
— N-o ştii ?
— Nu, nu-s în stare să spun nici măcar un singur cuvînt în limba greacă. Cu toate că sînt grec din naştere.
— Dar greaca n-o ştii ?
— Am un unchi, care tot mereu o ia pe greceşte, dar în casa noastră nu se vorbeşte limba greacă.
— Unchiul e fratele tatălui dumitale ?
— Nu, al mamei. Tata cred că n-are fraţi. Nu l-am auzit spunînd că ar avea. În orice caz, nu în prezenţa mea.
— Adevărat ?
— De fapt, vin pentru prima oară în Grecia, cu toate că sînt şi eu grec. Sînt foarte bucuros şi emoţionat.
— Da, şi eu. Chiar *foarte*. Am citit o groază de lucruri despre Grecia.
— Adevărat ?
— Da, de pildă, un articol care a apărut în „Holiday“, ştii, broşura aceea cu informaţii turistice. Înţelegi, vreau să intru în atmosfera locurilor.
— Pentru mine, călătoria asta e ca o întoarcere acasă. De fapt, sînt grec.
— Adevărat ?
Iată şi tăviţa cu mîncare. Inevitabila mîncare. Nici n-apuci bine să te desprinzi de sol, şi ţi se pune înainte ceva de mîncare, orice,

fie şi numai un compot. Între timp, vecina de pe latura opusă a culoarului, grecoaica, izbutise să se întindă într-o rînă, într-o poziţie destul de puţin confortabilă, cu capul pe genunchii unui tinerel pe al cărui chip se citea stînjeneala. Pesemne, fiul ei, îşi spuse Roger. În avion, mîncarea era întotdeauna aceeaşi. Toate liniile aeriene naţionale — Olympic, Lufthansa, Air Lingus, Alitalia, Air France, B.E.A. — cînd te gîndeşti cît de uşor le-ar fi să alcătuiască meniuri bogate şi variate din mîncăruri tradiţionale specifice — de la sărmăluţe în foi de viţă pînă la brioşe calde unse cu unt. Dar nu ! Cu oricare din ele ai zbura, capeţi mereu şi mereu aceleaşi felioare de şuncă, aceleaşi măsline şi aceleaşi salate de fructe conservate. Un deputat e nevoit să călătorească ; trebuie să se ţină la curent cu ceea ce se întîmplă în lume. Pentru acei din colegii săi de partid care trăiesc din rente sau au lefuri de directori sau care au prilejul de a da diverse consultaţii pentru care primesc onorarii, fireşte că acest lucru nu constituie o dificultate. Roger era însă nevoit să călătorească pe gratis ; ceea ce însemna că trebuie să accepte orice invitaţie de care făcea rost. Călătorise în acest fel în ambele state germane, în Africa de sud şi în ţările est-africane, ca membru al unor delegaţii parlamentare. În Angola şi în Nyasaland, în Spania şi în Chile fusese oaspetele unor agenţii de relaţii externe. Dar părerile pe care şi le formase îi aparţineau întru totul, Roger nu era omul care să îngăduie altcuiva să-i modeleze ideile ; folosea

prilejurile ce se iveau, fără însă a permite altora să se folosească de el. Vizitase Bruxelles ca trimis al săptămînalului „Sunday Telegraph" și Cetatea Vaticanului pentru compania Associated Television. Participase și luase cuvîntul la felurite congrese, la Varșovia, St. Jean de Luz, la Cittá del Sol, la Adelaide și la Amsterdam. Mîncarea ce se servea în avion nu-i mai putea prilejui nici o surpriză de nici un fel. Acum, femeia în negru își dezlipise capul de genunchii băiatului ei, se așezase și se apucase *să mănînce*.

Oare cum îl vor răsplăti, dacă își va îndeplini cu succes misiunea ? De drept, orice membru al parlamentului ar trebui să figureze în dicționarul personalităților *„Who's Who"*, însă în realitate nu apăreau decît numele acelora care dețineau sau dețineseră cîndva o funcție publică oarecare. „Turner. Roger Percival." (Baron Turner ? Sau poate lord Turner de Twickenham ? Asta înseamnă să visezi cu ochii deschiși. Gata. Dealtfel, Camera Lorzilor nu duce la nimic, e o fundătură.) „Turner, Roger Percival, n. 1929. educ. : Liceul clasic din Tavistock și Colegiul Balliol, Oxford. Unicul copil al lui Herbert Arthur și al Florencei Jane Turner." În treacăt fie spus, de crescut îl crescuseră bunicii. „Nu, domnule. N-am cunoscut-o pe mama. A murit la nașterea mea." Aici, o scurtă pauză, pentru a spori efectul celor ce aveau să urmeze. „Tata a căzut în Spania, domnule. Eu aveam opt ani." Redactorul de la *„Who's Who"* își va aminti cu siguranță de războiul civil spaniol, doar nu trecuse chiar

atîta vreme de atunci. Părea aproape de necrezut că mai trăiau încă oameni care luptaseră în acel război ciudat, nu trecuseră nici treizeci de ani și totul părea atît de... nesemnificativ, de inactual. Sau poate că nu era chiar așa — probabil că cei care luptaseră pentru democrație în Spania ar întîmpina dificultăți, dacă ar voi să se ducă astăzi în Statele Unite ; în această privință, războiul civil spaniol încă nu devenise inactual. Vîrtejul anilor se însoțește cu neașteptate întorsături. Nu este exclus ca peste alți zece ani faptul de a fi luptat în Spania să fie socotit onorabil. Roger știa foarte bine că istoria nu cunoaște nici judecăți absolute, nici cauze definitive. Timpul trece. Oamenii mor. Lucrurile se distrug. Se nasc alți oameni, se fabrică alte lucruri. Pînă și un nerod poate să-și dea seama că materia este indestructibilă (treaba asta o citise undeva sau poate li se vorbise despre ea la școală) și că timpul curge fără întrerupere. Prins între materie și timp, omul supraviețuiește, cum și cît poate. Grecia este locul de naștere al filozofiei, nimic mai firesc deci ca linia aeriană Olympic să pună la dispoziția fiecărui pasager un carnețel pentru însemnări. Roger scoase un stilou din buzunarul interior al sacoului și notă : „A supraviețui — asta este ceea ce contează în politică", apoi puse carnețelul împreună cu stiloul în buzunar.

„Educ. : Colegiul Balliol, Oxford." Tot acolo urmase și Bătrînul. O coincidență care i-ar putea servi în chip de recomandație. „S-a nimerit să vin în excursie pe această insulă,

domnule, și deoarece amîndoi am studiat la Balliol, m-am gîndit c-aș putea să-mi permit să vă prezint omagiile mele." Da, numai că pretextul era de prisos : faptul că făceau parte din același partid și calitatea de membru al Camerei Comunelor constituiau în sine o recomandație. „Educ. : Balliol." Bătrînul obținuse calificativele maxime la toate examenele de licență și era membru al asociației științifice a universității Oxford — *All Souls*. Roger se alesese cu note mediocre la științe politice, la filozofie și la științe economice, dar în centrala partidului său, o atitudine practică, pragmatică în viață era socotită mai utilă decît toată erudiția Bătrînului. *Era*, adică fusese socotită astfel — căci în momentul de față pragmatismul și spiritul practic erau privite cu oarecare suspiciune ; un fenomen trecător, fără îndoială. Asta nu însemna că în cazul Bătrînului, lipsa spiritului practic s-ar fi făcut simțită sub forma unei gîndiri mai încîlcite și a nehotărîrii. Dimpotrivă, cei care lucraseră cu el îl respectau. Spuneau că avea o gîndire pătrunzătoare și era stăpîn pe probleme.

Ce-i drept, Roger nu-și luase diploma cu strălucire, dar asta era consecința unei hotărîri deliberate. Dacă și-ar fi dat ceva mai multă silință, ar fi putut obține un calificativ mai bun ; la urma urmelor, fusese bursier al colegiului. Înțelesese însă că trebuia să se consacre în întregime activității politice din universitate. În zilele noastre, dacă vrei să te afirmi în cadrul Ligii studențești, dacă vrei să răzbați, din comitet în comitet, pînă la un post

important, dacă ții să atragi atenția oamenilor care au un cuvînt de spus în partid, dacă vrei să arăți că ești un tînăr harnic, sincer, modest, devotat și înzestrat cu *spirit practic* — a, și pe deasupra inteligent, bineînțeles, un calificativ și mai modest decît cel cu care absolvise ar fi stricat totul — așadar, dacă îți propui să realizezi toate aceste lucruri, e cazul să renunți la simple succese academice, și să te ostenești pentru a dobîndi lucrurile pe care pui într-adevăr preț. Roger avea meritele sale. Și conducătorii partidului său le prețuiau. De aceea îl și folosiseră. Știuse el foarte bine unde să se prezinte cu diploma sa și cu bilanțul celor trei ani de activitate politică în universitate. A muncit bine ; și-a făcut ucenicia ; în 1956 a dat, fără succes, și bătălia sa personală, reducînd cu patru mii de voturi majoritatea, cîndva sigură, a opoziției în circumscripția electorală unde candidase ; așa încît în 1960 a fost răsplătit, cîștigînd ceea ce sperase pe drept să cîștige. Era unul din băieții de viitor ai partidului său ; nicidecum un privilegiat ; era un tînăr cu mintea ageră, de origine modestă, un băiat sărac, care își făcuse studiile pe socoteala statului și se afirmase prin propriile sale merite. Luase avînt, avea aptitudini pentru munca de conducere, era dintre oamenii care înțeleg că o țară este guvernată de acei care sînt capabili s-o guverneze. Desigur, ar fi putut oricînd face carieră la unul din marile concerne, Shell, I.C.I. sau Unilever, dar își făcuse un ideal din serviciile publice și

optase pentru politică — în ciuda faptului că el însuşi nu făcea o distincţie netă între „lumea politică“ şi „lumea oamenilor de afaceri“. O asemenea demarcaţie, gîndea Roger, nici nu este posibilă în zilele noastre, cînd politica e o întreprindere rentabilă şi afacerile sînt o ramură a politicii ; iar eficienţa este condiţia practică a ştiinţei de a guverna. Cînd lua cuvîntul în faţa alegătorilor din circumscripţia sa, la întruniri, la sărbătoriri de tot felul sau la balurile tinerilor militanţi, Roger avea grijă să le spună de fiecare dată că ţara trebuie să exporte dacă vrea să nu piară, că trebuie să păşească spre viitor cu încredere, că noţiuni ca proprietatea obştească sau lupta de clasă sînt demodate şi că nici el însuşi, nici partidul lui, nu au timp de pierdut cu astfel de baliverne de clasă, deoarece astăzi nimic nu este mai important pentru Marea Britanie decît ca lucrurile să se urnească din loc. Numai că omitea să le spună despre ce anume lucruri era vorba, şi în ce scop trebuiau ele urnite.

„Mă numesc Roger Turner, domnule. Mă tem că asta nu vă spune nimic. Cu toate că ne-am mai întîlnit o dată, cînd aţi venit la Oxford să luaţi parte la o dezbatere organizată de Liga studenţilor ; dar mă îndoiesc că vă aduceţi aminte de mine.“ Hm ! „Nu ştiu dacă vă amintiţi de mine, domnule. Am avut prilejul să iau odată cuvîntul de la aceeaşi tribună cu dumneavoastră, la o dezbatere a Ligii de la Oxford pe tema...“ „Sper să nu vi se pară o îndrăzneală din partea mea faptul că am venit să vă văd, dar mă aflu întîmplător în această

insulă...“ „Poate vă aduceţi aminte de mine, domnule...“ „Avem cîţiva prieteni comuni, aşa că mi-am permis...“ „Deoarece amîndoi am studiat la Balliol, m-am gîndit că ar fi o cinste pentru mine dacă...“ Trebuia neapărat să găsească o formulă nimerită ; avea destul timp înaintea lui. Deocamdată mai zburau încă deasupra Italiei, dar de pe acum norii dispăruseră. „Mă tem că pentru dumneavoastră sînt un necunoscut...“ „Sper din toată inima că nu mi-o veţi lua în nume...“ „M-am gîndit că ar fi cazul să vin la dumneavoastră. Sînt, dacă vreţi, un ambasador...“ „Dacă vreţi, un sol...“ „Dacă vreţi, o iscoadă...“ În rolul celui de-al treilea diavol va apare R.P. Turner.

Nu era un sol, căci nu aducea nici o solie. Nici o simplă iscoadă, căci acei care-l trimiseseră nu aşteptau de la el doar informaţii. Ceea ce voiau „Ei“ să afle era dacă Bătrînul nu începuse cumva să se plictisească pe insula aceea a lui. Dacă nu cumva i-ar surîde să reintre în viaţa politică. Şi voiau ca Roger să-l influenţeze în această privinţă — dacă, fireşte va izbuti s-o facă. Roger era un nou venit în viaţa politică, avea vederi înaintate şi o reputaţie fără pată. În eventualitatea că Bătrînul ar fi citit cu regularitate ziarele, ei bine, Roger nu avusese nici un amestec în campania aceea de presă ; şi apoi, era cît se poate de limpede că nu avea afinităţi cu oamenii implicaţi în ea ; în ochii Bătrînului aceste amănunte ar putea avea oarecare greutate. Dacă, într-un fel sau altul, toată istoria asta nu-l lăsa rece.

Roger nu avea să-i prezinte Bătrînului nici o propunere. Un asemenea demers nici nu intra în discuție. Dacă voia, Bătrînul putea să obțină oricînd orice i-ar fi putut oferi „Ei". Presupunînd că s-ar hotărî să reintre în viața politică, unica propunere posibilă ar fi aceea de a prelua conducerea ; nu pentru că Bătrînul însuși ar pretinde acest lucru, ci pur și simplu pentru că nici o altă formulă n-ar rezolva nimic, partidul lui Roger era compromis — mînjit de zgura anilor petrecuți la putere, pătat, obosit, compromis în chip de-a dreptul spectaculos în urma unor scandaluri. Bătrînul nu s-ar învoi să revină în funcția pe care o deținuse atunci cînd părăsise guvernul, cu alte cuvinte tot ca ministru. N-ar fi de ajuns ca „Ei" să-l arate cu degetul pe Bătrînul revenit la matcă și să strige în auzul tuturor, „Priviți, avem printre noi un om cinstit !" — nu, hotărît lucru, era nevoie de mai mult. Bătrînul trebuia să preia conducerea, trebuia să primenească atmosfera ; orice altă soluție ar da greș. Sub conducerea lui, însă, partidul lor, chiar și țara întreagă, și-ar strînge rîndurile și totul ar redeveni imaculat.

Murdăria are și ea avantajele ei. Dacă izbutești să te speli bine de tot, sfîrșești prin a părea mult mai curat decît cei care n-au fost niciodată murdari.

„Priviți, avem printre noi un om cinstit !" — ziarele îl porecliseră așa : „'Omul cinstit' demisionează." Cu excepția insinuării cuprinse în titlu, presa nu avusese însă posibilitatea de a exploata demisia Bătrînului. Faptul stîrnise

unele supoziții, cîteva comentarii, dar nu cine știe ce. Nici Bătrînul, și nici gruparea politică al cărei membru era, nu doreau ca incidentul să facă vîlvă în presă. După un schimb de scrisori amicale — scurte, anoste — altcineva fusese numit în locul lui. Ziariștilor nu li se dăduse nici un prilej ca să-și exprime îngrijorarea sau să se arate agresivi ; nu existaseră divergențe în privința liniei politice ; în sfîrșit (lucrul era cît se poate de limpede), demisia Bătrînului nu fusese provocată de primul ministru într-unul din acele subite accese de remanieri ministeriale, prin care avea să încerce mai tîrziu să împrospăteze imaginea echipei sale guvernamentale uzate.

„Omul cinstit" — la data aceea, porecla avusese un iz de glumă : se știa că Bătrînul era tipicar în materie de conștiință, dar această trăsătură era cumva atribuită stilului de viață auster și asocierii cu defunctul Sir Stafford Cripps, promotorul politicii de austeritate. Cînd Bătrînul demisionase („După cum știți, doresc de mai multă vreme să-mi pot relua munca științifică"), toată lumea găsise că gestul era întru totul conform cu omul. Ar fi fost de-a dreptul de neînchipuit să renunțe la politică pentru a lua în primire un post de director într-un concern, dar dacă era vorba de scris o carte — atunci, da, lucrurile se schimbau.

Toată lumea știa că Bătrînul era extrem de capabil, deși în unele privințe dădea impresia că n-ar ști pe ce lume se află. Așadar, „'omul cinstit' demisionează", apoi scrisorile :

„Dragă domnule prim ministru"... „Dragă Gareth"... „doresc să-mi pot relua... să mă consacru cu precădere..." „Regret profund decizia pe care ai luat-o și m-am străduit, după cum știi, să te conving să renunți la ea." Ai fi zis că scrisorile de politicieni, aduse la cunoștința marelui public prin intermediul presei, constau mai ales din formula „după cum știi". Dar era adevărat. Primul ministru chiar se străduise să-l convingă pe Bătrîn să-și schimbe hotărîrea.

Televiziunea și ziarele nu aflaseră încă nimic despre sforțările sale. După cum nu aflaseră nici amatorii de indiscreții, care se adunau să flecărească la bufetul Camerei Comunelor. Amănuntele fuseseră trecute sub tăcere. Totul se petrecuse în urmă cu trei ani.

Pricina fusese atît de măruntă, încît zvonurile pe care le-ar fi provocat n-ar fi putut decît s-o amplifice și s-o agraveze. Nimeni n-ar fi crezut că se poate demisiona dintr-un motiv atît de neînsemnat: „După cum știi, doresc de mai multă vreme să-mi pot relua..." — da, suna mai verosimil. Însă Bătrînul demisionase din pricina unei minciuni.

Ori de cîte ori vine vorba despre obiceiul de a minți, oamenii se întrec în fățărnicie. În Camera Comunelor, miniștrii mint zi de zi în exercițiul îndatoririlor lor politice curente. Eficiența unei întreprinderi cum este aceea a democrației ar putea oare să fie asigurată fără o doză considerabilă de minciună? Problema poate fi dezbătută la nesfîrșit, fără a convinge pe nimeni. Numai o minciună

sfruntată poate să închidă definitiv un caz sau să preîntîmpine aducerea lui în discuție. Iar aceea fusese o minciună minoră, o minciună uzuală, o minciună în scopul de a ușura bunul mers al treburilor. Fusese o minciună atît de infimă — spusese mai tîrziu secretarul parlamentar, purtătorul de cuvînt al ministerului în fruntea căruia se afla Bătrînul — încît s-ar fi putut la fel de bine spune și adevărul, fără nici o altă consecință în afara unor dezagramente minore. Trebuie făcută o distincție între minciuni importante și minciuni lipsite de importanță. Cele importante sînt spuse numai după consultații prealabile și, de cele mai multe ori, probabil numai de către unul din miniștri cu stagiu mai îndelungat în guvern. Minciunile lipsite de importanță sînt ca subiectele de conversație: pot fi lansate de oricine. La urma urmelor, Bătrînul nu mai era un copil, s-ar fi cuvenit să fie în măsură să facă această distincție.

Faptul se petrecuse în timpul rezervat interpelărilor. Mai precis — și pentru a prezenta toate datele problemei — ca răspuns la o întrebare din partea unui deputat care reprezenta o circumscripție urbană periferică. Omul nu lăsa niciodată să treacă momentul interpelărilor fără să pună o întrebare de hărțuială. Părea să fie îndeletnicirea lui predilectă. Parlamentarii neînsemnați, care, potrivit tradiției ocupă rîndurile de bănci din fundul sălii, au foarte rar prilejul de a lua cuvîntul în timpul dezbaterilor, indiferent dacă fac parte din majoritate sau din opoziție.

Așa încît se folosesc de dreptul de a face interpelări. E lesne de înțeles, și situația lor poate să trezească un sentiment de simpatie compătimitoare. Uneori acest joc de societate poate fi chiar stimulator.

Numai că în ziua aceea Bătrînul spusese, „Un moment. Poate să fie adevărat ce-a spus ?“, iar purtătorul de cuvînt răspunsese : „S-ar părea că a existat efectiv o oarecare neglijență, dar de atunci încoace s-a făcut rînduială.“

— Înseamnă că alegațiile pe cale le-am auzit sînt adevărate ? — întrebase Bătrînul.

— S-ar putea spune asta.

— Dar nu s-a spus, — zise Bătrînul. — Cel puțin dumneata n-ai spus-o, David. Nu în după amiaza asta. Cînd ai răspuns la întrebare. Ai spus contrariul.

— Domnule ministru, cel care a pus întrebarea e Blake. Cred că sîntem de acord în privința lui Blake. N-ar fi deloc indicat să-l încurajăm. El cunoaște adevărul, bineînțeles, dar așa cum stau lucrurile, nu prea are ce să facă.

— De aceea ai procedat așa ? Pentru că întrebarea a fost pusă de Blake ?

— Nu, n-aș putea spune asta.

— Atunci, de ce ?

— Domnule ministru, presupunînd că a fost într-adevăr vorba de un abuz, ceea ce nu mi se pare deloc improbabil, măsurile cuvenite au fost între timp luate. Faptul nu se va mai repeta în nici un caz.

— Și totuși ?

— Și totuși, dacă am recunoaște că acest caz de abuz este real, n-ar fi deloc exclus să ne pomenim cu cereri neîntemeiate de despăgubiri, care s-ar putea ridica la sume considerabile. Bineînțeles că cea mai mare parte dintre ele ar fi respinse, dar am fi nevoiți să cheltuim multă energie și mulți bani pentru a le combate în justiție. Cred că este de prisos să vă amintesc tocmai dumneavoastră, domnule ministru, că dispunem de foarte puțini bani și de foarte puțin timp pentru asemenea treburi.

— Da, e de prisos.

— Și apoi, persoana în cauză este o procesomană cunoscută. Am stat eu însumi de vorbă cu Blake, care mi-a mărturisit că femeia aceea îi stă ca un spin în ochi. El ar voi, evident, să se aleagă cu un oarecare profit politic de pe urma cazului, dacă ar fi posibil, însă în particular nu-i pare rău că a scăpat de toată beleaua.

Asta fusese tot. O măruntă minciună utilitară, de care atît cel care mințise, cît și Blake, care o provocase, erau pe deplin conștienți, așa încît, la drept vorbind, nici nu putea fi socotită o minciună. O minciună datorită căreia ministrul făcuse economie de timp și de bani, timp și bani (din care nu existau, nici pe departe, rezerve nelimitate) ce puteau fi folosiți în alte scopuri, mai bune. O minciună care nu încuraja abuzul sau neglijența, de vreme ce între timp fuseseră luate măsuri pentru curmarea lor. Una din acele minciuni indispensabile în conducerea de zi

cu zi a treburilor unei țări sau ale unei corporații industriale, a unui mic magazin de cartier sau a unei familii. Dar Bătrînul își dăduse demisia.

Pasagerii isprăviseră de mîncat și personalul de bord adunase tăvile. Un maior rotofei, cu fața arsă de soare, comandase un whisky. Există un soi de oameni care obișnuiesc să bea whisky după amiază : Roger era bucuros că nu se număra printre ei. Lăsaseră în urmă Brindisi. O pînză rară de ceață înlocuise strălucirea albă a norilor printre care zburaseră mai înainte ; era, așa cum aflase Roger răsfoind „Ghidul turistic pentru insulele grecești", o apariție obișnuită în spațiul aerian al Mării Egee în miezul verii. Departe sub ei se zărea marea și conturul unei insule — pesemne, Corfu. Istoria cu demisia Bătrînului se petrecuse în urmă cu trei ani. Apoi au avut loc alegeri, cîștigate cu brio ; după care au început necazurile. A fost mai întîi o acumulare de incompetențe, ale căror „roade" s-au maturat cam în același timp. Pe urmă, scandalurile s-au ținut lanț. Guvernul, care la timpul său își putuse îngădui să accepte cu destulă seninătate demisia Bătrînului, deoarece erau (sau, cel puțin, păreau să fie, la acea dată) foarte numeroși oamenii capabili, doritori să se afirme în viața politică, același guvern se dovedea acum obosit, nătîng, de-a dreptul jalnic. Pentru ca naufragiul lui să nu tîrască în vîrtej și partidul, era nevoie de un om care să aibă curajul de a trece la reforme, era nevoie de un om cinstit,

de un om deștept — ba nu, nu deștept, deșteptăciunea fusese sursa relelor, devenise suspectă — era nevoie de un om *înțelept*. „'Omul cinstit' demisionează" — cinstea era emblema personală a Bătrînului și acum nu mai părea fastidioasă. Cît privește înțelepciunea — comentatorii politici susțineau doar cu toții că era de o erudiție remarcabilă, ceea ce, la urma urmelor, însemna cam același lucru, nu-i așa ?

„De fapt, mă aflu aici în vacanță, domnule. M-am gîndit să vizitez Lemnos, Thasos și Samotrace, pentru că mi s-a spus că nu sînt atît de bîntuite de turiști. Mi-am amintit că v-ați stabilit aici și am îndrăznit să vin la dumneavoastră, ca să vă prezint omagiile mele." Cine știe, poate că Bătrînul îl va pofti să intre. Probabil că se simțea din cînd în cînd foarte singur, doar în afară de cîțiva țărani greci n-avea cu cine schimba o vorbă.

Oare de ce i se spunea 'Bătrînul' se întrebă Roger. N-avea mai mult de cincizeci și șase de ani.

3

De fila următoare a manuscrisului este prins un cartonaș :

Pe care Filoctet să-l aleg ? Unii autori susțin că ar fi fost fiul unui păstor eolian, pe nume Poas, dar versiunea cea mai răspîndită este că tatăl lui ar fi fost argonautul Poas, rege al Melibeei. Prima versiune conține mai

multe amănunte în legătură cu moartea lui Heracle și împrejurările în care arcul lui a trecut în stăpînirea lui Filoctet. După ce Heracle a isprăvit de înălțat rugul pe care avea de gînd să se imoleze, nici fiul său și nici unul din însoțitorii săi apropiați nu a voit să-l aprindă și poate că pînă la urmă Heracle n-ar fi avut cum să ardă pe rug, dacă acel păstor, nimerindu-se să treacă pe acolo, n-ar fi poruncit fiului său, Filoctet, să îndeplinească fapta cerută, pentru care Heracle l-a răsplătit, dăruindu-i arcul cu săgețile. Ceilalți autori se mulțumesc să spună că Filoctet a fost cel ce a aprins rugul, fără să descrie însă mai pe larg împrejurările. Sînt prea multe legende despre Heracle și știm prea puțin despre Filoctet. Căci dacă a fost într-adevăr fiul unui păstor, cum se face că-l regăsim mai tîrziu printre pretendenții la mîna Elenei și apoi în fruntea a șapte corăbii pornite din Thesalia împotriva Troiei? Și iarăși, dacă era odraslă de domnitor și comanda propriile sale corăbii, cum de a fost atît de lesne cu putință să fie părăsit pe o insulă pustie și de ce oare oștenii săi s-au învoit s-o facă și i-au îngăduit lui Medon să preia comanda? (Există, ce-i drept, o versiune potrivit căreia oștenii i-ar fi rămas credincioși lui Filoctet și s-ar fi stabilit în Lemnos împreună cu el. Mie însă această versiune nu-mi este utilă.)

DECIZIA : *În ipoteza că ar fi fost un slujitor* (theraps) *al lui Heracle. În acest caz, poziția lui față de acesta este identică cu cea*

a lui Patrocle față de Ahile. După moartea lui Heracle, Filoctet se pomenește dintr-o dată lăsat în voia soartei, în afara oikos-*ului; este însă un om liber și (atîta timp cît are arcul) un bărbat pe care orice stăpînitor l-ar găzdui bucuros.*

Apoi manuscrisul continuă:

[Rugul era din lemn de stejar și de măslin și se înălța pe o creastă de deal. Cete de sclavi suiseră povîrnișul, tîrînd butuci de măslin și crengi de stejar încărcate cu frunze. În locul hotărît pentru rug, alți sclavi așezaseră lemnele în straturi, făcînd mai întîi o temelie lată și înălțînd-o treptat, pînă ce rugul fu cît cinci oameni în picioare unul deasupra altuia. Sus de tot au înjghebat un podeț de nuiele, după ce avuseseră grijă să rînduiască lemnele în așa fel, încît să alcătuiască trepte. Urcaseră și focul pe deal: adăpostit într-o scobitură din apropierea rugului, fusese dat în grija unui sclav, care arunca mereu bucăți de turbă în el, ca să nu se stingă. Pe sclavi îi treceau nădușelile. Nu atît din pricina căldurii și a trudei, cît pentru că se aflau printre ei unii crescuți după datina veche și acești oameni se întrebaseră în auzul altora dacă Heracle nu va avea cumva nevoie de însoțitori pe acele tărîmuri neștiute de dincolo de flăcări, în care caz nu se putea ști care și cîți dintre ei vor fi aleși ca să-l urmeze. Alții erau însă de părere că întrucît Heracle era fiul lui Zeus, va fi chemat să li se alăture zeilor, acolo unde nici unui sclav nu i s-ar îngă-

dui vreodată să pătrundă, așa încît nu aveau de ce se teme în această privință. Ceea ce nu-i împiedica pe cei în a căror minte se iscase temătoarea întrebare să stăruie în a și-o pune și, întrebîndu-se, să simtă cum îi trec nădușelile.

Heracle urmărea totul de pe culcușul său din piei de animale, rînduit chiar lîngă foc. Izbutiseră în cele din urmă să-l despoaie de cămașă. Și odată cu ea se desprinseseră din trupul lui bucăți întregi de carne. Nu avea pe cine pedepsi. Fusese ucis de un cadavru. Moartea i se trăgea de la sîngele lui Nessus cel mort, de la sămînța acelui bărbat mort. De la o vorbă aruncată într-o doară. De la o femeie neghioabă. Deianira, soața viteazului, muiase o cămașă în ceea ce credea că este un elixir de dragoste, căci așa îi spusese Nessus, și i-o trimisese bărbatului, ca să se asigure că nu o va înșela. Ce nerozie, să dea crezare unui bărbat care încercase s-o siluiască ; și mai mare nerozie, să-și închipuie că un fiu de zeu ar putea sau ar trebui să păstreze credință unei singure femei. Deianira plătise pentru prostia ei, acum era moartă, se spînzurase, rămînînd atîrnată caraghios de un cearceaf țesut din lînă subțire, pe care (sentimentală pînă la capăt) îl luase de pe culcușul ei nupțial. Într-o sinucidere, sentimentalismul este un izvor de suferință și de complicații : o frînghie ar fi fost mult mai nimerită. Slujitoarele Deianirei fuseseră nevoite să ostenească pe rînd tot trăgînd-o de călcîie pînă ce, într-un tîrziu, își dăduse sufletul numai cu

o oră înainte de sosirea omului trimis de Heracle ca s-o ucidă.

N-avea pe cine pedepsi. Nessus murise de multă vreme, străpuns de o săgeată pornită din arcul lui Heracle, în chiar clipa cînd își încorda la maxim bărbăția, primindu-și astfel pedeapsa pentru că voise s-o siluiască pe femeia viteazului. Moartea îl ajunsese de la mare depărtare, tocmai de pe malul opus al rîului, și durerea fusese atît de ascuțită, încît Nessus se smucise îndărăt și își slobozise sămînța în pămînt. Înainte de a muri, îi spusese Deianirei că sîngele și sămînța lui aveau puteri magice, iar ea (femeie fără minte ! Desigur, dintre toți, era cea mai vinovată) nu-și îngăduise nici cel mai mic răgaz după încercarea prin care trecuse, ci se apucase pe dată să scurme țărîna, adunînd sîngele și sămînța într-o oală. Pe aceasta o păstrase într-un loc tăinuit și muiase în ea inul din care îi țesuse apoi soțului ei o cămașă. Așadar, în ceasul morții, Nessus îi păcălise și se răzbunase.

Nessus era mort, Deianira era moartă, Lihas, trimisul ei, aducătorul nevinovat al cămășii, fusese ucis de mărinimosul Heracle, care-i zdrobise creierii ; și acum era rîndul lui Heracle să moară, punînd astfel capăt chinurilor sale ; va trebui să treacă prin flăcări și să ajungă în Olimp, dacă părintele său va voi să-l primească. Ostașii puseseră rămășaguri în această privință, deoarece era îndeobște știut că Hera, consoarta lui Zeus, nu-l avea la inimă pe Heracle și nu de puține ori se străduise să-l înjosească. Avea destule temeiuri

pentru a se purta astfel. Chiar dacă ar fi vrut să-l iubească pe bastardul soțului ei, prea mulți din neamul ei fuseseră doborîți de Heracle și prea multe răfuieli îi despărțeau. Nu era exclus ca în ultima clipă să născocească vreun șiretlic pentru a-l ține, legat sau în chip de umbră subțiratică, în vreun ungher rece, departe de zeii care benchetuiau. În orice caz, erau cu toții de părere că avea să se întîmple ceva deosebit. Soldații treceau din mînă în mînă banii pe rămășaguri, iar sclavii nădușeau.

Cămașa i se lipise viteazului de trup și cînd voiseră s-o tragă de pe el, carnea se desprinsese odată cu ea. Acum arăta înspăimîntător. La început, zbierase și se zbătuse, strivind totul în jur; apoi se aruncase ca turbat în apa izvorului de la Termopile (care mai clocotea și spumega încă și acum din cauza fierbințelii sîngelui său); acum, durerile chinuitoare nu slăbiseră, bineînțeles, dar Heracle își redobîndise stăpînirea de sine și voința. Acum, se liniștise. Acceptase moartea și, odată cu ea, durerea. Zăcea pe culcușul de piei, spinarea și pieptul îi erau carne vie, bășicată, fumegîndă în locurile unde otrava încă nu apucase să se sleiască. Cu ochii încinși, privea sclavii care îi pregăteau rugul, îi privea fără să-i zorească, așteptînd ca rugul să fie destul de înalt pentru ca un om de spiță aleasă și cu vază să poată muri pe el.

Cerul era senin. Dincolo de aburul ce învăluie pămîntul, privirea răzbătea pînă în înalturile luminoase, unde-și au locașul zeii și

acei care le țin locul. Un vultur plana nemișcat în văzduhul calm și privea la cele ce se petreceau pe pămînt. Privea rugul ridicat de sclavi pînă la înălțimea a cinci oameni și chiar peste asta. Privea cum pielea de leu pe care Heracle o purtase necontenit de la prima mare încercare a puterilor sale, era așternută pe podețul din vîrful rugului. Era pielea aceea care nu putea fi străpunsă nici cu piatra, nici cu metalul; pentru a o dobîndi, Heracle sugrumase leul, dar curînd pielea avea să se mistuie în flăcări. Vulturul privea de sus cînd Heracle s-a ridicat în cele din urmă de pe culcușul său și s-a îndreptat spre rug. Acum, totul avea să se desfășoare așa cum se cuvenea.

Dar iată că mai întîi s-a stîrnit o vînzoleală. Ochiul vulturului care plutea nemișcat în straturile cele mai de sus ale văzduhului putea desluși în afundul de sub el un mănunchi de mărunte făpturi omenești înconjurînd un semen de-al lor, mai înalt de stat; acele făpturi clătinau din cap și se răzlețeau, unii cădeau în genunchi și izbucneau în plîns, dar pe fețele celor mai mulți se citea stînjeneală și mîhnire. Cel dintîi care a respins rugămintea viteazului a fost chiar fiul său, Hyllus, iar ceilalți oameni mărunți i-au urmat pilda. Căci cineva trebuia să aprindă rugul. Cineva trebuia să ia o făclie și să iște cu ea limbile de foc care aveau să-l mistuie pe stăpînul lor. Unui sclav nu-i era îngăduit s-o facă, trebuia un om de neam bun. Acei care se împotriveau, erau foarte simțitori, dar (s-ar

putea gîndi vulturul) o făceau, desigur, și din precauție. Puternica zeiță, Hera, nu ar avea nimic împotrivă, dacă incinerarea ar fi amînată, prelungind astfel chinurile lui Heracle. Cel care s-ar încumeta să aprindă rugul, ajutîndu-l prin urmare pe fiul soțului ei să ajungă în vecinătatea zeiței, nu se putea aștepta la nimic bun din partea acesteia. Dar poate că acei oameni nici nu refuzau. Pe Heracle, chiar și muribund, nu-l puteai refuza. Nu. Fiecare în felul său și cum îi venea la îndemînă, ruga să fie scutit de această ultimă îndatorire și se dădea cu cîțiva pași îndărăt, pînă ce la picioarele rugului nu mai rămase decît Filoctet, un om care nu avea nici un petec de pămînt și era prietenul viteazului.

Îngăimînd, așadar, scuze, oamenii mai mici de stat se depărtară treptat de făptura cea impunătoare ; doar Filoctet rămase alături de prietenul său. Luă o ramură de măslin și o aprinse la focul ce fusese adus sus pe deal. Apoi Heracle îl cuprinse în brațe pe Filoctet, strîngîndu-l la pieptul său sîngerînd și bășicat și îi dărui arcul și săgețile de la care se trăgeau toate, așa încît din ceasul acela Filoctet avea să fie arcașul cel mai bun din lume, de vreme ce arcul său nu nimerea niciodată alături de țintă.

Heracle se urcă pe rug și se lungi pe pielea de leu așternută pe podeț, iar Filoctet înfipse facla drept în mijlocul rugului, care luă foc. Ardeau buștenii de măslin, ardeau crengile de stejar. Flăcările se prelingeau, în sus, fîșîitul

lor se preschimba într-un vuiet. Pe măsură ce mușcau din crengile îmbrăcate în frunze ale stejarului, ele se desfăceau în nori de fum. În acest fum pătrunse în zbor vulturul, coborînd ca o săgeată din înalturile cerului. Se cufundă în fumul și în flăcările care învăluiseră rugul, pentru ca în clipa următoare să se ivească de acolo doi vulturi. Cei doi vulturi se avîntară în zbor, sus, sus, tot mai sus, pînă ce ochiul nu-i mai putu zări. Din rîndurile ostașilor au răsunat urale, banii au prins să treacă din mînă în mînă și Filoctet se pomeni singur.]

4

Acolo jos, o cucoană bondoacă și între două vîrste icnea, zbiera, se bătea cu pumnii în piept și lovea în pieptul slujitoarelor ei, se clătina, se agăța de stîlpi și de oameni, se prăbușea, își revenea în fire și iar se prăbușea, comportîndu-se într-un mod de-a dreptul îngrijorător. La dreapta lui Roger ședea o tînără în rochie de șifon ; era desigur pătrunsă de o milă și de o groază purificatoare, căci își sucea și își răsucea fără oprire batista între degete, ca o dovadă a stării ei sufletești. La stînga lui Roger, un neamț își muta întruna povara trupului cînd pe o fesă, cînd pe cealaltă. Teatrul lui Herodes Atticus pune la dispoziția fiecărui spectator o perniță ca acelea din stranele bisericilor, pentru ca să-l ferească de răceala și de duritatea pietrei goale ; numai că aceste

pernițe sînt mici și neamțul avea un șezut voluminos, din care pricină nu-și putea proteja fesele decît pe rînd, cînd una, cînd alta. Din întunericul ce-l împresura pe Roger, vîrfurile roșietice ale țigărilor aprinse răsăreau la tot locul, asemenea unor flori. Acolo jos, fîșii de lumină se încrucișau deasupra cucoanei tînguitoare. Hipolit murise, curînd avea să moară și ea. Se căznea să obțină maximum de efecte din replicile ei, însoțindu-le cu o porție de oftaturi și gîfîieli, care depășea cu mult orice și-ar fi putut îngădui o actriță pe scenele din New York sau din Londra ; dar o făcea numai pentru ca să întîrzie cît de cît clipa morții. Căci odată ajunsă la capătul replicilor, nici un fel de geamăt nu mai putea s-o țină în viață. Cam așa trebuie să fi jucat și Sarah Bernhardt, gîndi Roger. Comportarea acelei cucoane bondoace era dealtfel cu atît mai captivantă, cu cît Roger nu înțelegea cele ce se rosteau pe scenă. El, un bărbat care trăia în miezul secolului al douăzecilea, ședea acum pe o lespede de piatră într-un amfiteatru construit în secolul al doilea și urmărea un spectacol, în care o piesă scrisă în veacul al cincilea î.e.n. era jucată în maniera secolului al nouăsprezecelea.

Gînduri de acest fel fac ca timpul să treacă mai ușor. Ca unul ce trăia în miezul secolului al douăzecilea, Roger avusese prilejul să mai vadă destule spectacole cu piese clasice jucate în limbi pe care nu le înțelegea. Doar lua parte la fel de fel de conferințe internaționale. Unde mai pui, că-i făcea chiar plăcere. Roger

era membru în comisia permanentă pentru cultură și artă a partidului său ; P.E.N. Clubul, Societatea autorilor, Equity — sindicatul actorilor din Marea Britanie, Consiliul Artelor, Societatea prietenilor Galeriei de Artă Tate și altele de același soi, pe scurt toate acele asociații și organizații care erau, din cînd în cînd, nevoite să ducă o campanie de persuasiune printre parlamentari, ca să-și asigure sprijinul acestora în legătură cu nevoile artei, știau că găsesc întotdeauna înțelegere la Roger. Își cumpărase biletul la „Hipolit“ ca oricare alt turist ; voise să vadă spectacolul. Ar fi fost curată nerozie să-și irosească unica seară la Atena, ducîndu-se să vadă spectacolul revuistic recomandat de funcționarul de la recepția hotelului. Sfatul acestuia fusese pesemne dictat de interese familiale : Roger fusese prevenit că în Grecia fiecare om are trei slujbe și o droaie de veri și verișoare.

Cursa de la Londra nu avea legătură directă cu zborurile interne zilnice ale companiei Olympic spre Lemnos și Alexandroupolis ; putea deci să dispună după plac și fără pretenții excesive de o seară liberă. A făcut baie, s-a schimbat și a pornit să descopere orașul. I se păru că seamănă foarte mult cu oricare altă metropolă europeană. Obișnuiții conferințelor internaționale sfîrșesc prin a-și alcătui o imagine compozită din parcuri și edificii publice, scuaruri și străzi, autobuze, magazine, o sumedenie de oameni, aceleași denumiri (Hilton, American Express, B.E.A.) în

aceleași cartiere elegante, cu nelipsitele exemplare din „Time“ expuse la chioșcurile de ziare și reviste. Veneția și Viena, poate și Amsterdamul, arată altfel, dar cine, în afară de cei care au trăit acolo un timp mai îndelungat, poate să deosebească între ele Parisul, Londra, Roma, Milano, Bruxelles sau la urma urmei, Atena — dacă în acest din urmă oraș n-ar exista stînca aceea mare a Acropolei ?

Dealtminteri, iată și stînca. Îl atrăsese ca un magnet, așa cum atrăgea toți turiștii. Bineînțeles, era prea tîrziu ca să mai poată vizita monumentele ; dar Roger citise cîndva că, văzute dinăuntru, templele grecești nu erau cine știe ce, că fuseseră construite spre a fi admirate dinafară ; cu siguranță că lucrul era cu atît mai adevărat în cazul ruinelor de temple grecești. Străbătuse orașul vechi, Plaka, pentru ca să ajungă la poteca lată care duce spre Acropole. Contemplase templele așa cum se cuvenea, de la distanță și îndelung : albe pe un fundal albastru, în lumina învăluitoare a sfîrșitului de după amiază. A șezut o bucată de vreme la o măsuță într-o *cafeneion* la picioarele Acropolei și cu Agora desfășurată mai la vale, a contemplat apusul soarelui, sorbind fără grabă o bere. Și încă una. Lumina devenea din ce în ce mai opacă, mai întîi aurie, apoi sură ; mai jos de locul unde ședea Roger, vestigiile Agorei căpătau treptat aspectul unui tărîm pustiu, ca un loc devastat de bombe unde n-ar mai fi decît rămășițe de clădiri, de vreme ce rămășițele oamenilor care locuiseră cîndva acolo mai întîi putreziseră, apoi se uscaseră și, în cele din urmă, fuseseră spulberate de vînturi și măturate de apa ploilor. Apoi și-a reluat plimbarea. I-a trecut prin minte că era pentru prima oară singur într-un oraș străin. Nu obișnuia să-și petreacă vacanțele de unul singur, iar conferințele internaționale predispun la sociabilitate — de cîte ori nu spusese Roger că la aceste întîlniri adevărata muncă nu se desfășoară niciodată în ședințele publice ? „Ceea ce contează sînt legăturile personale, înțelegi ce vreau să spun ? Contează prilejul de a face efectiv cunoștință cu unii oameni. Cu omologul tău de partea cealaltă, înțelegi cum vine treaba asta ? Oamenii se adună într-un bărulet, își mai fac și ei nițel de cap și stau cu adevărat de vorbă“. Lui Roger nu-i plăcea să fie singur. Cînd i se întîmpla, nu era niciodată în forma lui cea mai bună.

Umbrele înserării se adînceau. Pe crestele templelor de pe Acropole începea un joc de lumini, *son et lumière*, văzuse undeva afișul. Cînd nu vorbești limba țării, singurătatea într-un oraș străin este cu atît mai penibilă. Devii lesne complexat ; e o stare de spirit de care trebuie să te ferești și pentru asta e nevoie de o bere, de o carte sau să ronțăi ceva — pe scurt, să-ți găsești ceva de făcut. Propileele, Parthenonul, Erechteionul, rînd pe rînd, pe fiecare dintre ele, lumina creștea pentru ca apoi să scadă din nou. Curînd avea să înceapă și spectacolul de la Teatrul lui Herodes Atticus. Albe, de un alb care împroșca lumină pe bolta întunecată, siluetele templelor apă-

reau şi dispăreau. Erechteionul era acum verde gălbui, cineva făcuse cu siguranţă o greşeală, nu se putea să fie intenţionat. Nu, n-avea rost să se frămînte din pricina complexelor, nici chiar din pricina singurătăţii — deşi singurătatea, treaba asta o ştia şi el, duce uneori la excentricităţi. Dar cu toate că în Lemnos va fi şi mai singur, n-avea nici un motiv de nelinişte, deoarece acolo însuşi Bătrînul îi va ţine companie şi, în acelaşi timp, îi va da de furcă. Un bărbat îmbrăcat tot în alb se desprinse dintre pinii înşiraţi de o parte şi de alta a potecii şi i se adresă :

— *C'est belle, n'est-ce pas, cette lumière ?* [1]

— *Oui, Bien sûr* [2] — îi răspunse Roger.

— A, sînteţi englez.

— Sînt, într-adevăr.

— Eu sînt grec. Profesor de limbi străine. Mă plimb adesea pe aici seara.

— Profesaţi chiar la Atena ?

— Da, predau la o şcoală din Atena. Îi învăţ pe elevii mei engleza şi franceza. Cunosc şi limba germană. Am avut multe conversaţii interesante în germană.

— Mă bucur.

— Dumneavoastră, domnule, nu ştiţi, nici nu vă puteţi închipui, cît de prost sîntem trataţi.

— Vreţi să spuneţi, profesorii ?

— Da, sîntem prost trataţi.

— Cred că aşa stau lucrurile pretutindeni...

[1] E frumoasă lumina asta, nu-i aşa ? (fr.)
[2] Da. Desigur. (fr.)

— Mă plimb aici seară de seară, nu-mi găsesc astîmpăr. Nu sîntem respectaţi, avem lefuri mici. Fac de cîte două sau trei ori drumul de la scuarul Syndagma pînă aici, e cale de vreo doi kilometri şi jumătate. Nu ne bucurăm de nici o consideraţie. Uite aşa mă plimb, în sus şi în jos.

— Locuiţi la Atena ?

— La Salonic.

Purta o cămaşă albă, pantaloni de culoarea cretei şi era încălţat cu pantofi de tenis. Era negricios la faţă, iar ochii lui păreau doi bumbi negri în care se reflecta lumina felinarelor ; ai fi zis că sînt lustruiţi. Un bărbat mătăhălos, umflat : pesemne că, oricînd i se ivea prilejul, se ghiftuia cu pîine, cu prăjituri şi tot felul de dulciuri. Continuă :

— Posed diploma de limbi străine. Am citit multe cărţi de autori străini. T.S. Eliot, Daphne du Maurier. Cunoaşteţi „Litera stacojie" de Nathaniel Hawthorne ? Eu am citit-o. Elevilor mei le predau şi literatură, nu numai limbile străine.

— Vorbiţi foarte bine engleza.

— Da. *Et vous, monsieur, vous parlez aussi le français ?* [1]

— *Un peu.* [2]

— Da, văd că aveţi un accent bun. În franceză i-am citit pe Racine şi pe Victor Hugo. Aţi citit Hugo ?

[1] Dar dvs., domnule, vorbiţi şi franceza ? (fr.)
[2] Puţin. (fr.)

Roger începu să se întrebe cum s-ar putea descotorosi de acest individ. Era limpede că omul suferea de singurătate. Se cam țicnise din pricina asta.

— Mă plimb pe aici în fiecare seară, cînd e vreme frumoasă. Știți, noi, în Grecia, avem o climă minunată. Cînd se întîmplă totuși să plouă, mă odihnesc lungit pe pat și citesc literatură. *Sprechen Sie Deutsch?* [1]

— Nu, îmi pare rău. Roger se urni și interlocutorul său își potrivi pasul după al lui. Spuse:

— L-am citit pe Goethe în original, de asemenea pe Thomas Mann. Pe Rilke însă nu, am auzit că ar fi fost evreu. Nemții l-au omorît pe fratele meu și au dat foc casei noastre.

— O, îmi pare rău.

— Da, da. Cunosc și multe cazuri de viol: surorile unor prieteni de-ai mei. Obișnuiesc să citesc cîte o oră în germană în fiecare seară, înainte de a mă culca. În felul acesta îmi îmbunătățesc vocabularul. Ce păcat că nu cunoașteți limba germană. Mi-ar place să conversăm. Acum la Atena se cere mult germana, ca și engleza dealtfel, asta din cauza turiștilor. În fiecare seară fac drumul de la scuarul Syndagma — știți unde e? — pînă aici, asta înseamnă aproape doi kilometri și jumătate. De acolo pînă la Acropole și înapoi — de cîteva ori. Uneori mai intru în vorbă cu cîte cineva. Poate doriți să beți ceva. Este o cafenea în apropiere. Dacă doriți, putem să ne continuăm conversația la o cafenea.

— Îmi pare rău. Eu tocmai mă îndreptam spre teatrul în aer liber.

— A, da. Spectacolul începe peste treizeci și cinci de minute.

— Am întîlnire cu cineva.

— Da?

— O tînără, — spuse Roger, gîndindu-se că nu strica să curme definitiv posibilitatea unor eventuale propuneri. Poate c-ar fi bine să spună chiar, „O tînără evreică“, pentru ca refuzul să fie cît mai limpede.

N-a fost necesar. Bărbatul greoi i-a întors spatele și s-a depărtat în direcția din care veniseră.

— *Bonsoir,* mai strigă Roger în urma lui, dar nu primi nici un răspuns.

Își continuase drumul spre Teatrul lui Herodes Atticus, unde cucoana tînguitoare apucase să moară, pe urmă să prindă iar viață în bătaia reflectoarelor și în zgomotul aplauzelor, iar acum ba dispărea de pe scenă, ba se arăta din nou spectatorilor, pînă ce într-un tîrziu aceștia au răgușit și au dat semne că vor să plece. Roger se gîndi că ar fi nimerit să pornească în căutarea hotelului său și, eventual, în drum, să și cineze.

„În căutarea hotelului său“ — da, dibuise mai ușor drumul spre Acropole. Albă pe fond albastru în timpul zilei, și mai albă decît albul în bătaia reflectoarelor, stînca aceea cu temple domina întregul oraș. (Parcă citise undeva că tatăl lui Tezeu — cum îl chema

[1] Vorbiți germana?

oare ? — s-ar fi aruncat în mare de pe Acropole după ce zărise pînzele negre ale vasului ce venea dinspre Creta ? Roger se întreba cum de izbutise s-o facă : pînă la mare mai erau destul de mulţi kilometri.) Da, nu-i va fi chiar uşor să găsească hotelul. Privi în vale, la fagurele străzilor ateniene cu puzderia lor de lumini. În sfîrşit, mai întîi să ajungă acolo jos ; pe urmă, la prima staţie de taxiuri, are să ia o maşină. Cînd ai fost cîndva — nu neapărat sărac, adică nu sărac de-adevăratelea ca muncitorii, dar în orice caz strîmtorat — păstrezi toată viaţa o anumită atitudine în ce priveşte taxiurile ; fie că nu recurgi la ele (pentru că socoteşti că ar fi o risipă de bani), fie că te foloseşti de ele (pentru că acum, nu este aşa, îţi poţi îngădui acest lux). Roger era dintre acei-care-nu-i-au-taxiuri — mai ales în străinătate, pentru că acolo cu greu poţi să-l faci pe un şofer de taxi să înţeleagă unde vrei să te ducă şi nici nu este exclus ca şoferul s-o apuce pe căi străine şi întortocheate, fără ca tu să-ţi poţi da seama de asta. Aşa încît, Roger hotărî să ia un taximetru numai dacă are să constate că s-a rătăcit. Pînă una alta, nu poate să greşească pornind la vale. Are să coboare prin străduţele înguste şi pe drumurile în trepte din Plaka, pe unde taxiurile oricum nu pot străbate. Ai fi zis că te afli într-o rezervaţie de iepuri de casă, pe aici toate oraşele arată aşa, asta face farmecul lor — în orice caz un lucru e sigur : continuînd să coboare, era cu neputinţă să se rătăcească. Avea, ce-i drept, o

hartă cumpărată de la unul care ţine un chioşc de ziare în scuarul Syndagma, însă denumirile străzilor erau scrise cu litere greceşti.

De pretutindeni se auzea muzică. Desigur pentru turişti. La tot pasul erau nenumărate restaurante mici, cu mesele de-a dreptul în stradă, iar la mese, turişti, dar şi alţi oameni, pentru a căror plăcere cîntau fel de fel de muzicanţi care, la sfîrşit, cel puţin aşa presupunea Roger, făceau chetă. Lui Roger i se părea că muzica greacă are intonaţii arabe. La urma urmelor, toţi aceşti oameni aparţin Orientului mijlociu ; e o treabă pe care o uităm adesea, dar Roger cunoştea oameni care-i povestiseră despre Tanger. Doi tineri şedeau în faţa unei case. Unul dintre ei cînta la un instrument cu coarde care semăna cu o lăută, celălalt cînta din gură. Casa în dreptul căreia şedeau era o locuinţă particulară, nu un local. Roger se opri să-i asculte. Aşezate pe treapta de la intrare, o femeie mai în vîrstă şi o fată tînără ascultau şi ele. Observîndu-l, femeia îi spuse ceva fetei, care se grăbi să-i aducă trecătorului un scaun din casă. N-aveau, pesemne, nici un gînd ascuns, dar era oricum preferabil să evite orice complicaţie, chiar dacă n-ar fi vorba decît de plata unei mici sume de bani, la care ei s-ar aştepta în schimbul acestui concert improvizat. Dealtfel, Roger, nici n-ar avea nimic împotrivă. Era cît se poate de firesc — de ce nu ? nimeni nu face nimic pe degeaba — şi cu atît mai puţin într-un oraş care atrage turişti. Numai

că el nu știa nici măcar un singur cuvînt grecesc și pe deasupra își amintise că n-avea la el nici bani mărunți, era deci mult mai nimerit să nu se complice. Spuse pe un ton cît se poate de prietenos: „Nu, mulțumesc. Nu, mulțumesc. Am vrut doar să ascult puțin" și porni repede în josul străzii, arborînd zîmbetul său voios și binevoitor, menit să nu jignească pe nimeni, întocmai ca un ministru al regatului britânic care, în cursul unei vizite fulger prin cine știe ce zonă grav afectată de criză, s-ar arăta sociabil și îndatoritor.

— Roger Turner! Ce nostimadă!

Nimic nu l-ar fi putut surprinde și bucura mai mult în clipa asta, decît să se audă chemat pe nume. Simți că-l părăsesc pe dată și starea de complexare și acea firavă teamă de singurătate. Redevenise el însuși și toate lucrurile se reașezau la locul lor: cineva aici îl cunoștea.

Femeia care-l strigase și care îl privea acum zîmbitoare ședea în compania unui bărbat la una din măsuțele de pe trotuar. Se silea tocmai să adune zeama uleioasă a unei salate, muind în ea bucățele de pîine. Era Agatha Baron.

— Aggie! — spuse Roger. — Ce plăcere să te întîlnesc aici!

— O, Roger! Dac-ai ști cît mă bucur! După atîta vreme, iată-ne din nou împreună! Părea cam beată. Din capul locului, revederea promitea să fie mai puțin îmbucurătoare.

Dacă n-ar fi fost fumurile alcoolului, n-ar fi făcut niciodată aluzie la mica lor aventură,

aici, în auzul tuturor. Că Aggie e neserioasă era lucru știut, dar de obicei dădea dovadă de mai multă discreție. Cine să fie oare însoțitorul ei?

— Haide, micul și nebunaticul meu iubit, — spuse Aggie. — Vino, așază-te lîngă mine, și lasă-ți capul în poala mea. În seara asta simt în mine pornirile unei mame ancestrale.

— Adevărat? Vorbise însoțitorul ei. Chiar te simți ca o mamă ancestrală, Agatha? Să știi că nu s-ar spune. Nu ești și dumneata de aceeași părere?

— Cum să nu.

— Port în pîntecul meu un copil de piatră, spuse Agatha.

Bărbatului de lîngă ea i se citi stînjeneala pe față.

— Ce-aș putea mînca aici?

— Au un fel de chebap cu cartofi prăjiți și salată de roșii. Cam asta găsești la toate birturile. Mai fac și un soi de chifteluțe, dacă vrei. Mă numesc Caldecott și lucrez pentru Televiziunea B.B.C. Avea o față osoasă și cămașa roz, descheiată la gît, lăsa să se vadă o piele pistruiată și un smoc de fire roșcate în mijlocul pieptului. Adăugă: Bineînțeles că eu știu cine ești dumneata.

Ceea ce îl făcu pe Roger să se simtă iar bine, căci bineînțeles îi plăcea ca oamenii să știe cine este.

— Dacă nu mă înșel, ai făcut odată o emisiune cu un coleg de-al meu, nu-i așa? Cu Chris Basin.

— O, Basin ! Cum să nu, țin minte. Un om fermecător !

— Așa e.

— Da, da, Chris Basin al nostru are mult farmec, — spuse Agatha.

— Nu știam că-l cunoști pe Chris, se miră Caldecott.

— Am apucat să-i cunosc pe toți, răspunse Agatha. Cunosc acele seri, dimineți, după-amiezi de-a lungul cărora mi-am drămuit viața cu lingurițe de cafea ; cunosc zgomotul surd al glasurilor care se sting în sunetele muzicii dintr-o încăpere depărtată. Cum mi-aș putea îngădui să vorbesc despre asta ?

— Știi, de fapt nu s-a îmbătat, îl asigură Caldecott. N-a băut decît — o, nici măcar jumătate de litru.

— Ai numărat cîte căni am băut, îi reproșă Agatha.

— Ei bine, da, le-am numărat, dar știi, trebuia s-o fac ; pentru cînd vine plata. Ei se așteaptă ca omul să știe cît a consumat — înțelegi ?

— Bineînțeles, îi veni în ajutor Roger. Încetează s-o mai faci pe grozava, Aggie.

Luă loc la masa lor și, ca și cum acest gest ar fi fost de-ajuns ca să declanșeze la Caldecott un mecanism interior, însoțitorul lui Aggie începu îndată să-și trosnească degetele. Dar nimeni nu-l luă în seamă și mecanismul își încetini mișcarea, degetele pîrîind la intervale din ce în ce mai mari. După un timp, Agatha se ridică și intră în birt. Roger o urmări cu privirea : într-adevăr, avea pasul si-

gur ; poate că nu se îmbătase, poate voise doar s-o facă pe beata.

— Presupun că s-a dus să caute toaleta, își dădu cu părerea Caldecott. În Creta a prins destul de multe cuvinte grecești. Știe să spună 'Vă rog' și 'mulțumesc' și 'cît costă ?' — și altele de felul ăsta — înțelegi ? Are talent la limbi. Dealtfel, am observat că mai toți aveți, voi ăștia care ați urmat la universități. Agatha se înapoie și-i spuse lui Roger ;

— Îți aduce acum ceva de mîncare și încă o carafă de vin. Dacă vrei să rămîi mai multă vreme în Grecia, ai face bine să te obișnuiești să bei *retzina*. Berea e scumpă.

— De unde știi că nu m-am obișnuit ?

— Ai aerul tipic al unui proaspăt nou venit.

— E foc de isteață, spuse Caldecott. Le prinde pe toate din zbor — înțelegi ?

Roger se întreba dacă nu cumva acest Caldecott se numără și el printre lucrurile prinse din zbor de Agatha. Nu părea să fie genul ei, dar la B.B.C. nu poți să știi niciodată. Oricum, povestea lui cu Agatha se terminase acum nouă ani, Agatha avusese tot timpul să-și schimbe gusturile. Privindu-l pe Caldecott, Roger se compară în sinea sa cu el și, cu toată modestia, își spuse că în orice caz nu putea fi vorba decît de o schimbare în rău. Ce să-i faci, Agatha avea — cîți ani ? — peste treizeci — probabil treizeci și unu și la treizeci și unu de ani o fată nu-și mai poate îngădui să facă nazuri. Nouă ani. Mica lor legătură începuse să se destrame pe nesimțite după ce își terminaseră studiile la Oxford,

încetînd cu totul și fără nici un fel de scandal în vara anului 1954, cînd Agatha se încurcase cu un poet de la B.B.C. Cum se întîmplă adesea cu poeții de la B.B.C., era un poet însurat, cu o familie care locuia în cartierul Blackheath și cu un cîine cocker pe nume Jasper ; se simțea nefericit și pe la petreceri putea fi auzit spunînd că vrea să scape de toate astea. Roger își aminti că Agatha era specialistă în nefericire și în a privi lucrurile în față — nu era deloc femeia potrivită pentru un om care vrea să se afirme în politică. Pe vremea aceea, lucra la o obscură revistă săptămînală ; era adjuncta redactorului principal, ceea ce însemna că pentru douăsprezece lire pe săptămînă scria aproape toată prima jumătate a revistei, în vreme ce prietenii ei scriau cea mai mare parte a recenziilor și cronicilor din a doua jumătate.

Săptămînalul își dăduse obștescul sfîrșit și Agatha își urmase poetul la B.B.C. Oare și Caldecott era poet ? Sigur că nu. Poeții pot fi de tot felul și de toate calibrele, așa încît înfățișarea lui Caldecott nu constituia, prin ea însăși, un argument care să pledeze împotriva calității sale de poet. Ceea ce conta în cazul lui era televiziunea. Poeții nu se ostenesc niciodată să lucreze la televiziune. Dacă totuși o fac, renunță după foarte puțină vreme sau încetează de a mai fi poeți.

Caldecott spuse :

— Am făcut împreună toată Creta, știi ? De fapt, acolo ne-am și întîlnit. Eu vizitam Herakleionul și am dat peste Agatha, care

încerca o pălărie de paie. Înțelegi, eu am ajuns la televiziune de la bătrînul radio, așa c-am recunoscut-o de la prima ochire. Am întrebat-o, „Ești Agatha Baron, de la Programe, nu este așa ?“ și mi-a răspuns că da, n-a avut încotro. Pe urmă cînd am aflat că e singură, a reieșit de la sine că era preferabil să ne continuăm călătoria în doi. Vreau să spun că eu, unul, detest să plec în concediu singur, dumneata nu ? Te rog să mă crezi că nici de data asta n-aș fi făcut-o, toate aranjamentele mi-au fost date peste cap. Ca să fiu sincer, am dat și un anunț la mica publicitate, la rubrica Inițiative ; speram să găsesc un tip cu care să împart mașina, dar răspunsurile pe care le-am primit nu mi s-au părut îmbietoare. De fapt, am avut noroc c-am întîlnit-o pe Agatha. Pe vremuri, ea și cu mine am făcut împreună emisiuni alimentare, știai asta ?

— Alimentare ?

— De două ori pe săptămînă. Miercurea — legume, sîmbătă — carne.

— Vrei să spui că le vorbeați la radio oamenilor despre mîncare ?

Agatha interveni :

— De vorbit, vorbea o femeie. Caldecott era producătorul — și eu îl ajutam. A fost prima mea muncă de acest fel la radio, după patru ani de administrație.

Acum părea să fie perfect trează, în schimb prost dispusă. Continuă :

— Am fost trimisă să lucrez cu Caldecott și timp de șase luni am făcut conferințele

acelea alimentare. Pe urmă, el s-a transferat la televiziune, iar mie mi s-a încredințat o altă emisiune. Biblioteca radiofonică pentru oameni în vîrstă, așa era intitulată și se transmitea miercuri seara. Mi-a trebuit un an ca să reușesc să plec de la Conferințe și să intru la Programe.

— Aha ! spuse Roger. Programe. Foarte interesant !

Agatha luă una din carafele arămii de aluminiu cu care se măsurau porțiile de vin și, văzînd că era goală, izbi cu ea de masă. Un ospătar — poate că era chiar proprietarul birtului — își făcu apariția și-i puse dinainte lui Roger o frigare plină cu bucăți de carne și o roșie peste care, spre dezolarea lui Roger, avusese grijă să presare ceapă dată pe răzătoare. Ospătarul luă carafa goală și se reîntoarse cu ea plină. Agatha încheie :

— Asta e toată povestea mea.

— M-am întrebat de multe ori ce are de făcut producătorul unei emisiuni de conferințe la radio, spuse Roger.

— Corectează greșelile de gramatică din textele pe care conferențiarii le trimit dinainte și pe urmă, la momentul respectiv, le spune să aibă grijă să nu vorbească prea repede. După cum vezi, nu-i o treabă grea.

— Eu n-aș spune asta, interveni Caldecott. Să știi că n-ar scoate-o la capăt fără noi.

— Dar tu ce cauți pe aici, Roger ?

— Într-un fel, o mică vacanță.

— La Atena ?

— Nu, mîine plec în Lemnos. E o insulă care nu face parte din ceea ce se cheamă traseul turistic.

— N-are ruine ?

— N-aș putea să-ți spun.

— Ceva ruine tot trebuie să fie și pe acolo. În clima asta lucrurile se păstrează bine.

— În ce mă privește, n-au decît să nu fie. Am muncit cam mult în timpul din urmă, simt nevoia să mă destind.

— Caldecott se dă în vînt după ruine.

— Ei, nu-i chiar așa, știi.

— Ba da, e chiar așa, Caldecott. Dealtfel, eu te admir pentru asta.

Roger spuse :

— Sînt de aceeași părere. Dacă ești în Creta, e cu neputință să nu vizitezi Palatul lui Minos.

— Agatha și cu mine ne gîndisem să rămînem cîteva zile la Atena și de aici să plecăm la Micene, spuse Caldecott.

— Cam cum e Lemnos ? întrebă Agatha.

— Ca să fiu sincer, nu prea știu. Am aflat cîte ceva din „Ghidul turistic pentru insulele grecești". E un ciorchine de insulițe în apropierea coastei turcești — Lemnos, Thasos și Samotrace. Pare-se că sînt foarte frumoase și de vreme ce turiștii nu se abat pe acolo, m-am gîndit că aș face bine să mă duc eu.

— Cînd pleci ?

— Mîine, cu avionul. La unu și zece.

Agatha umpluse între timp paharele și acum îl ridică pe al ei. Spuse : „Jasou !" ; Caldecott răspunse „Jasou" și ciocni mai întîi

cu ea, apoi cu Roger ; era limpede că cel puțin în lunile următoare avea să repete ceremonialul cu ciocnitul însoțit de „Jasou !" ori de cîte ori se va întîlni cu prieteni, fie la cîrciuma din cartierul său, fie la cantina televiziunii, în Lime Grove.

Roger gustă *retzina* și spuse :

— Nu-i rău deloc.

Aggie este într-adevăr cam deșucheată (apucase să observe că purta sandale pe piciorul gol, fără ciorapi și că unghiile de la picioare erau date cu lac verde), dar cu toate astea a avut mare noroc c-a întîlnit-o chiar în prima seară pe care o petrecea în Grecia ; oricum, e o veche prietenă. Luă o înghițitură de carne, cu ceapă cu tot, și găsi că vinul se potrivește foarte bine cu mîncarea. Spuse :

— Să mai comandăm un rînd. Simt de pe acum că mă relaxez după toate grijile mele parlamentare.

În dimineața zilei următoare, la orele douăsprezece și patruzeci și cinci, ședea liniștit și comod pe una din canapelele cu linie modernă și îmbrăcăminte din material plastic din sala de așteptare pentru cursele interne ale companiei aeriene Olympic. Deasupra capului său atîrna un afiș cu inscripția : „Bruxelles — un cadru desăvîrșit pentru istorie", iar el răsfoia revista „News of the World" și bea bere. Avea timp din belșug. Toate erau așa cum trebuiau să fie. Pînă și din paginile acestui „News of the World" se desprindea senzația că mersul lumii era neschimbat, imuabil : în Bethnal Green, cineva făcuse țăndări geamul unei agenții de pariuri de curse ; la Chorley Wood, altcineva dăduse foc locuinței unui director de bancă ; un cadet din Armata Salvării fusese arestat pe London Bridge [1] pentru că acosta femeile. La dreapta și la stînga lui Roger ședeau niște americani. Americani vîrstnici, cu pielea ca de șopîrlă, care se foiau și se frămîntau întruna pentru că nu reușeau să înțeleagă comunicările difuzate cu privire la diversele zboruri. Unii plecau la Rhodos, alții la Brindisi sau la Herakleion — și mai toate cursele interne ale companiei Olympic păreau să aibă cam aceeași oră de plecare. Pe pista de decolare așteptau avioane de diverse mărimi ; Roger bănuia că al său va fi unul din cele mai mici. În afară de americani, în sala de așteptare mai erau și greci. Unul dintre ei avea în chip de bagaj de mînă o colivie de pasăre, goală. Totul în jur era plăcut și tihnit : pînă și toaleta rezervată bărbaților era semnalată printr-un afiș șapirografiat, inspirat de desenele lui Peynet. Reprezenta un bărbat tînăr care-și plimba teckelul, bărbatul indicînd implicit cui îi era rezervată încăperea dinapoia ușii închise, iar cîinele înfățișat în exercițiul unei îndeletniciri firești, — destinația acestei încăperi.

Roger nu era nici grăbit, nici agitat. Predase bagajul, primind în schimb un tichet și nu-și păstrase decît „Ghidul turistic pentru

[1] Podul Londrei.

insulele grecești". În timpul zborului va hotărî cum să procedeze. Întîi să găsească un hotel, pe urmă să afle unde locuiește Bătrînul, să se informeze și abia după aceea să se prezinte la el. Strecurîndu-și privirea printre americani și greci în direcția ușii prin care se intra în sala de așteptare, văzu că în dreptul ei se oprise un taxi din care cobora Agatha Baron. Ce coincidență ! Ținea în mînă o valiză, prin urmare nu venise să-l conducă pe el. Agatha se oprise și își plimba acum ochii de la un capăt la altul al sălii de așteptare.

Năpădit de o presimțire îngrijorătoare, Roger realiză că era prea tîrziu ca să-și mai ascundă fața după paginile revistei : Agatha îl reperase.

Spuse :

— Bună, Roger. M-am gîndit să vin cu tine. Nu mai sînt în stare să-l suport pe Caldecott nici măcar o singură zi.

5

[Nu domnea peste nici un regat și nici nu va domni cîndva. Nu avea nici soție, nici sclavi, nici cămin. Nici hambare pe care să le fi umplut cu aur și fier. Dragostea unui prieten — în ea își aflase el locul, dar acum prietenul era mort și el rămăsese fără nici un loc al său.

Era singur, nu însă și nedorit de nimeni. Nu avea familie, dar nu era nicidecum un urgisit.

Încă înainte de a se fi terminat praznicul, cînd de abia începea să se întrevadă urzeala fină de poveste care avea să învăluie întîmplarea arderii pe rug, Filoctet înțelesese că mulți din cei ce se aflau acolo ar fi bucuroși să se socoată prietenii lui. Nu avea un cămin al său, dar erau destui doritori să-l găzduiască. Nu poseda nici o comoară, dar erau destui cei care l-ar fi ajutat bucuros să dobîndească una. Nu avea soție, dar alți bărbați aveau fiice.

Heracle murise. Acum, faptul de a fi fost cîndva prieten cu el nu mai însemna nimic ; atîta doar, că oamenii vor face cîntece despre aceasta. Faptul în sine de a fi fost cîndva prieten cu Heracle nu-l sălta pe Filoctet deasupra altora, nu-i dădea nici o putere. Dar să fii moștenitorul lui Heracle, chiar numai într-o singură privință, era cu totul altceva. Filoctet nu era un semizeu. Nu se născuse din sămînță de zeu ; tatăl lui fusese un muritor și, prin urmare, murise. Filoctet nu purta o blană de leu și nu era invulnerabil. Unii oameni erau mai voinici decît el, alții — mai înțelepți sau luptători mai buni. Se numărase dintotdeauna printre cei conduși ; căpetenii erau alții, care se pricepeau la treaba asta. Însă atîta timp cît Filoctet avea în stăpînirea lui arcul, nu exista în lume, și nici nu putea să existe, un arcaș mai bun decît el. Într-o singură privință — a acestei atît de jinduite iscusințe — era de neîntrecut. Oricare dintre regi, oricare căpetenie ar găsi oricînd întrebuințare și loc pentru un astfel de arcaș.

Slujind o nouă căpetenie, ar putea să strîngă avuţii, dar la ce foloseşte avuţia cînd n-ai o casă în care s-o păstrezi. Iar o casă nu înseamnă nimic, dacă nu adăposteşte o familie şi o gospodărie. Un bărbat trăieşte în casa tatălui său pînă la moartea acestuia, apoi casa devine a sa. Dacă voieşte să-şi facă singur un rost, trebuie să aibă pe lîngă el rude apropiate, în a căror pază să-şi poată lăsa casa, atunci cînd el este departe. Filoctet nu avea tată şi nici alte rude apropiate. După o viaţă călătoare, ostenise de atîta pribegie. De neamuri îşi putea face rost căsătorindu-se ; prin căsătorie ar ajunge să facă parte dintr-o familie, însă nu dobîndea dreptul la nici o moştenire. Trebuia să-şi facă rost de un tată — dacă ar izbuti, ar fi lucrul cel mai bun.

În vîrful dealului, ţarina amestecată cu cenuşă purta urma rugului şi oamenii împrejmuiseră locul cu bolovani smulşi din coasta dealului şi rînduiţi în cerc. Aduseseră jertfe : un berbec, un taur şi un porc mistreţ şi înjghebaseră în apropiere un adăpost. Se îngrijiseră şi de hrană pentru adăpost — pîine şi brînză din lapte de capră, prinos din partea regelui Ceix din Trachis — iar puţin mai la vale era un izvor cu apă dulce. Filoctet le spuse tuturor că avea de gînd să rămînă o vreme aici, unde era îndestulat cu de toate, pentru a cinsti amintirea prietenului său şi, poate, pentru a primi un semn.

La Trachis, ospăţul lua sfîrşit. Tăiaseră o mulţime de boi şi hălcile de carne, aşternute

pe fîşii din propria grăsime a vitelor, fuseseră lăsate să sfîrîie pe grătar, mesenii mîncîndu-le fierbinţi şi fumegînde şi udîndu-le cu înghiţituri mari de vin. Regele Ceix îi ospătase cu dărnicie, dar praznicul trebuia în cele din urmă să ia sfîrşit, altminteri cei care se arătaseră generoşi ar înceta de a mai fi cu dare de mînă. Sub comanda diverselor căpetenii, soldaţii plecaseră luîndu-şi cu ei prada de metal şi de femei. Prada provenea din jefuirea cetăţii Oechalia, reşedinţa regelui Euritus şi a fiicei acestuia, Iole. Heracle susţinuse că ar avea drepturi asupra Iolei ; sigur era faptul că o dorea şi că ea nu se arătase dispusă să-i facă voia. Nobilul Heracle nu voise totuşi s-o cucerească prin constrîngere, nici chiar după ce pusese stăpînire pe cetatea tatălui ei ; dorea ca ea să i se supună de bună voie. Şi pentru a o convinge, ucisese rînd pe rînd şi sub ochii fetei pe tatăl ei, pe mama ei şi pe toţi membrii familiei ei ; dar măgăriţa de fată se încăpăţînase şi preferase să se arunce în gol de pe zidul cetăţii. Fusta ţeapănă îi încetinise căderea, aşa încît nu se alesese decît cu un picior rupt, ceea ce a avut darul să-l supere amarnic pe Heracle, care a trimis-o înapoi la Trachis, împreună cu celelalte captive. Acum, după moartea eroului, Iole îi aparţinea de drept fiului său, Hyllus.

Ospăţul a luat sfîrşit. Oştenii plecaseră. Au plecat şi Hyllus cu ceilalţi copii ai lui Heracle, să ceară adăpost la Atena. Deocamdată, Hyllus mai era încă un adolescent trupeş, cu o fire vitează. Privindu-l, desluşeai la el semnele

pline de făgăduinţi ale unui viitor erou, dar nu era deloc sigur că ele se vor şi adeveri. Prea erau numeroşi acei care ar putea să-i aţină calea între făgăduială şi împlinire : fiii eroilor morţi au de dus povara grea a vinovăţiei unor omoruri pe care ei nu le-au săvîrşit.]

Restul paginii este barat şi întrucît textul se întrerupe în mijlocul unor propoziţiuni, se poate presupune că şi alte pagini au fost distruse. Pe o filă separată a fost introdusă următoarea însemnare :

„E interesant că în procesul scrierii unui roman, începi să descoperi adevăruri despre tine însuţi. Ce anume în mine mă face să fiu atît de pornit împotriva lui Heracle ? Concluzie : orice roman conţine sub mărturia sa intenţionată, un adevăr involuntar, care poate s-o contrazică pe cea dintîi.

O linie despărţitoare, apoi însemnarea continuă :

Pînă şi mărturia îşi impune propriile ei legi. Cînd am început să scriu această carte, urmăream doar să mă destind în timpul meu liber, voiam un simplu divertisment, care să-mi abată gîndurile de la munca serioasă. Totuşi, constat că nu va rămîne un divertisment. Mă sileşte să reflectez în legătură cu ceea ce scriu. Sînt nevoit să am în vedere existenţa unui cititor. Căci dacă n-ar fi fost vorba decît de un divertisment pentru uzul meu personal, de ce aş mai fi rupt această lungă şi fără de rost conversaţie între Filoctet şi Hyllus ? Răspuns : pentru că era inutilă şi încurca. Inutilă pentru cine ? Pe cine încurca ? Pentru mine nu era inutilă. Nu mi-a folosit că am distrus-o : în definitiv, era gata scrisă. Prin urmare, era inutilă pentru cititori, pe ei, pe cititori, i-ar fi încurcat, deşi atunci cînd am început să scriu nu mă gîndeam la ei. Afară de cazul în care pe măsură ce scrii distrugi ceea ce scrii, şi tot ce scrii, opera există ; există de asemenea posibilitatea ca în această calitate de operă existentă să fie transmisă de la tine unei alte persoane, iar această posibilitate impune propriile ei răspunderi.

Poate că o va citi Barbara. Am avea un subiect de conversaţie.“

Manuscrisul continuă :

[În aşteptarea semnului, îşi petrecea o bună parte din timp dormind ; sau colindînd prin împrejurimi ; şi afla plăcere în mînuirea arcului, căci se dovedea că era în stare să nimerească orice ţintă, oricît ar fi ea de depărtată sau de mică. La drept vorbind, atunci cînd îşi alegea una prea depărtată, îi era mai uşor s-o nimerească, decît să dea de urma ei după ce o lovise.

În a şaptea zi a şederii sale acolo, o femeie bătrînă, urmată de un moşneag, au urcat dealul. Bătrîna i-a cerut puţină apă şi Filoctet i-a îndeplinit rugămintea, cu toate că drumul pe care venise trecea pe lîngă izvor. Bătrîna i-a mai cerut şi de-ale mîncării şi le-a dat pîine de secară. De mulţumit, nu i-au mulţumit, dar au băut apa, morfolind pîinea cu gingiile lor pleşuve.

Bătrîna îl întrebă :

— Ce-ai să faci la primăvară, Filoctet, cînd izvorul va seca și pîinea se va isprăvi ?

— Am să plec.

— Încotro ?

— Încotro are să hotărască soarta.

— Zice-se că ai așteptat un semn, spuse bătrîna.

— Nu ești tu cea care mi-l poate da, i-o reteză Filoctet.

Femeia îi știa numele, asta nu era bine. Știa și rostul lui aici, asta era și mai rău. Un semn dat prin mijlocirea unei femei bătrîne nu putea fi decît vestitor de primejdie ; zeița folosea astfel de soli. Spuse :

— Dacă zeul are să-mi facă semn, am să-l urmez. Dacă semnul vine de la el.

— Care zeu ?

— Dacă are să-i fie voia — Zeus. Sau Apollo, dacă are să fie voia lui.

Cu siguranță că bătrîna nu venise cu gînd bun. Dar Filoctet nu îndrăznea s-o alunge cu asprime. În sfîrșit, o omenise cu hrană și apă ; o primise ca pe un oaspete, n-ar avea de ce să-i facă un rău. „Nu ești tu cea care mi-l poate da“ — se cam pripise cu acele vorbe ; fusese o necuviință. „Care zeu ?“ — asta a fost o capcană, dar el n-a căzut în ea. Nu era cu neputință ca semnul să-i vină chiar de la Heracle, dar deocamdată Heracle încă nu era zeu. Bătrîna spuse :

— Și dacă nu ți se trimite nici un semn ? Întotdeauna se trimit semne, totul e să ai răbdare să le aștepți. Pînă și o săgeată, dacă o așezi pe lespedea dreaptă a unui altar de

piatră pe care se aduc jertfe și-i faci vînt să se învîrtească, sfîrșește prin a se opri cu vîrful îndreptat într-o direcție oarecare. Bătrîna mai spuse :

— Și dacă ți se trimite un semn, iar tu nu vrei să-l primești ? O întrebare foarte primejdioasă. Dacă femeia i-ar da a înțelege răspicat că vine din partea zeiței și i-ar porunci să-și pună capăt zilelor, putea el să se încumete să nu-i dea ascultare ? Rosti cu umilință :

— Bătrîno, eu te-am primit cu bunăvoință și cinstesc în tine pe oaspetele meu. Heracle mi-a fost prieten și tovarăș. Moartea lui m-a mîhnit, dar nu mă înrudesc cu el. Cît a fost în viață, i-am stat alături în luptă, dar acum că a murit, nu s-ar cuveni ca cei ce-l dușmăneau să se răfuiască cu mine.

Îi cam tremura glasul și nădușise tot, deoarece își dădea seama că împingînd lucrurile prea departe în direcția opusă n-ar izbuti să împace zeița, dar ar putea în schimb să stîrnească mînia lui Zeus.

Bătrîna a izbucnit în rîs și, întorcîndu-se spre moșneag, spuse :

— Crede că venim din partea Zeiței-mame — iar bătrînul, care ședea sprijinit de peretele colibei și își tot plimba limba prin gură ca să adune firimiturile, rîse și el. Adresîndu-se lui Filoctet, bătrîna continuă :

— Dacă aș fi a Ei — cu toate că toți sîntem ai Ei, ăsta e adevărul, dar dacă aș fi pe deplin a Ei și în slujba Ei — atunci ce-ar mai căuta aici omul meu ? O clipă, limba ei zvîcni afară, alungită și de un roșu întunecat.

— Poate ar trebui să te mănînc la încheierea anului, bărbate, și să-mi fac rost de un altul ?

— Sînt prea vînos ca să mă înghită. S-ar alege cu dureri de burtă, spuse bătrînul.

Filoctet : — N-am vorbit cu gînd de necuviință, nici față de Ea, nici față de altcineva. Mai luați merinde și duceți-vă în pace.

Bătrîna începu să adune pîine într-o zdreanță soioasă ; spuse :

— Eu una nu am de-a face cu semne. N-au decît să vină cum le-o veni. Noi sîntem de fel din Melibeea, care e în Thesalia.

— Așa e, întări moșneagul.

— Sîntem prea bătrîni ca să trecem munții. Prea bătrîni pentru un drum atît de lung. Mergem un pic, ne odihnim un pic, și tot așa, mergem și ne odihnim, și unde ni se dă, mai și îmbucăm cîte ceva. Nu e ceea ce trebuie la anii noștri.

— La anii noștri, am avea dreptul la puțină tihnă, adăugă bătrînul.

Se vedea limpede că erau inofensivi ; doi oameni fără pămînt, prea înaintați în vîrstă ca să mai poată munci, femeia osîndită poate să rămînă fără rod sau poate că fiii lor fuseseră răpuși de război sau de vreo molimă. Vor bate pe semne drumurile pînă îi va ajunge moartea, de vreme ce nu aveau nimic care să stîrnească un fur și nici nu meritau osteneala de a-i ucide.

— Uite ce e, spuse femeia. E cîte o veste care prețuiește cît o sută de semne.

— Asta așa e.

— Ce veste ?

— Noi n-avem casă. Umblăm întruna. Și venim de departe. Din Melibeea, de dincolo de munți. Da. Un drum prea lung pentru anii noștri. Nu poți să le ceri asta unor oameni bătrîni, e prea greu.

— Vorbești de parcă ați fi venit anume ca să mă vedeți pe mine, spuse Filoctet.

Bătrîna : — Știrea face mai mult decît un semn. Soția regelui din Melibeea este stearpă. Ca și mine. Regele a avut o altă soață pe care a ucis-o. Și ea era stearpă. Amîndouă. Se zice că e un blestem.

— N-are copii ?

— Din flori, o droaie, spuse bătrînul. Puieți tot unul și unul, și toți de-o seamă.

— Atunci cine are să fie rege cînd moare regele ?

— Cel mai puternic. Bătrîna isprăvise de învelit pîinea ; spuse : E mai bine să știi, decît să primești un semn, asta-i o vorbă veche. Bărbatul întări spusele ei dînd din cap, sus, jos, sus, jos. Mai este și altă vorbă : cel pe care-l ajuți, te ajută, continuă bătrîna. Pentru un bărbat tînăr, nu-i cale lungă de mers, trebuie doar să treci munții. Cînd ești bătrîn e cu totul altceva. Bătrînii au nevoie de un acoperiș deasupra capului ca să fie la adăpost, și de un foc lîngă care să șadă. Nu le place să fie azvîrliți cît colo, au și ei simțirea lor, durerile lor. Cînd are o casă, și slugi în preajma lui, și păduri și focuri, pămînt și vite ; cînd simte că oamenii îl privesc cu respect în timp ce trece în carul său frumos, un bărbat tînăr

ca tine n-are de ce să ia în seamă doi oameni bătrîni, care șed lîngă foc și nu supără pe nimeni. Cel pe care-l ajuți, te ajută. Oamenii bătrîni nu cer mai nimic : vara să fie lăsați să se însoarească, iar cînd se pornesc vînturile, să poată ședea lîngă foc, fără să fie băgați în seamă și fără să supere pe nimeni sau să pricinuiască nimănui nici un rău. Știrea face mai mult decît un semn. El, regele Poas, n-are un vlăstar în lege, iar puieții din jurul lui se fac mari. N-are fiu și de bună seamă că nici de aici înainte n-are să mai aibă. Nici un fiu.

În clipa următoare a ieșit din colibă, urmată la cîțiva pași de moșneagul căruia îi pîrîiau încheieturile. Ajunsă în dreptul locului mai întunecat care purta urma rugului, pufni și își continuă drumul călcînd de-a dreptul pe el.

Bătrîna și cu moșul ei se depărtară în josul dealului, iar Filoctet i-a urmărit cu privirea. Îi văzu descrescînd, făcîndu-se din ce în ce mai mici. Apoi au apucat-o pieziș pe coasta dealului și nu i-a mai putut zări.

Știrea face mai mult decît un semn. În mintea lui fusese gîndul că ar voi un tată, dar o femeie bătrînă n-avea cum să știe acest lucru ; gîndurile fiecăruia sînt o taină. El nu-și dorea nici să fie găzduit într-o casă, nici să fie primit într-o ceată de prădători, voia un tată și o moștenire. Regele Poas al Melibeei n-avea fiu, doar copii din flori, care, după moartea sa, vor distruge regatul, luptîndu-se între ei pentru putere. Un fiu adevărat, un copil al său, nu i-ar mai putea fi acum de

nici un folos regelui, chiar dacă i-ar fi dat să aibă parte de unul ; pentru că nu mai era destul timp ca să se facă mare. Dar un bărbat de douăzeci și cinci de ani, un arcaș în stare să nimerească o muscă de la o depărtare de o sută de pași, un om de bună credință și care ar ști să-și cinstească părintele adoptiv în viață și după moarte — un asemenea fiu ar merita să fie adoptat. E cîte o veste care prețuiește cît o sută de semne — și vestea asta era ca și un semn. Bătrîna și cu bărbatul ei fuseseră ca și trimiși, chiar dacă ei înșiși n-o știau. Filoctet se reîntoarse în coliba lui și începu să-și strîngă lucrurile.

La poalele povîrnișului, acolo unde nu putea fi zărită dinspre colibă, se afla o stîncă ce aducea cu un jilț regesc. Femeia s-a oprit în dreptul ei, și-a desfăcut poalele veșmîntului și s-a așezat pe tronul de piatră ; părea că vrea să se odihnească. Bărbatul a ajuns-o din urmă și și-a lăsat capul în poala ei. Bătrîna șezu un timp așa, odihnindu-se, cu brațele de-a lungul trupului, apoi s-a ridicat ca să-și reia drumul ; dar mai întîi a luat din poală șarpele negru care zăcea acolo încolăcit. Și l-a înfășurat în jurul gîtului și după umeri și a pornit să coboare dealul.

Filoctet nu s-a grăbit să treacă munții în căutarea unui tată. S-a înapoiat mai întîi la Trahis, unde i-a cerut regelui Ceix partea ce i se cuvenea din comoara de aur adunată ca pradă după cucerirea Ohaliei. Și-a luat aurul

și a călătorit spre miazăzi, la Delfi, unde a fost bine primit de către preoții lui Apollo.

Oricine simte, cît de cît, că e cineva, se duce, mai devreme sau mai tîrziu, la Delfi, ca să consulte oracolul. Slujitorii acestui loc sfînt știu mai multe despre ceea ce se petrece în regatele răzlețe ale Greciei, decît ar putea ști oricare dintre regi. Un om prevăzător se străduiește să se arate îndatoritor față de oamenii care știu mai multe decît el. Preoților lui Apollo le place să-și treacă timpul în compania unor tineri prevăzători și deferenți, care pe deasupra mai au și destul aur ; le place să flecărească. Filoctet a aflat că nu mai departe de anul trecut, regele Poas venise și el să consulte oracolul. Ce anume îi spusese acesta, nu se știa : era vorba de treburi sfinte și solicitantul era singurul în drept să hotărască dacă spusele oracolului puteau sau nu puteau să fie aduse la cunoștința altora. Preoții lui Apollo nu erau de față cînd cuvînta Pythia. Locașul sfînt de la Delfi existase încă înainte de a-l fi preluat Apollo, spuneau ei. Pythia vorbea în numele zeului ; în această privință nu încăpea nici o îndoială, zeul vorbea prin gura ei. Dar făptura era femeiască, așa fusese vrerea zeului. La Delfi existase un oracol și înainte de înstăpînirea lui Apollo. Pythia vorbise cîndva cu glasul zeiței-mame. Bineînțeles că acum totul era altfel, dar formele se păstraseră.

Regele Poas nu se arătase dispus să dea în vileag cuvintele oracolului. Se întîmplă însă adesea ca un om perspicace să poată desluși miezul unei solii primite din partea zeului,

chiar și atunci cînd n-a fost împărtășită altora. Astfel, dacă la înapoierea de la Delfi, un tată se grăbește să-și părăsească fiul cel mai mic pe coasta unui deal, se poate presupune că are motivele sale pentru a o face. Poas nu făcuse desigur nimic asemănător. Dealtfel, nici nu avea fii. Se socotea, pare-se, blestemat. Era în stare să aibă copii, dar numai de la roabele sale. Și totuși, Poas nu-și cunoștea nici o vină care să fi îndreptățit un asemenea blestem. A fost toată viața un om grijuliu, mai cu seamă cînd erau la mijloc probleme religioase.

— Atunci, ce-a întreprins Poas după ce a consultat oracolul ?

— După cîte le-a ajuns la ureche, nimic.

— Prin urmare, nu aveau nici cea mai vagă idee despre ceea ce-i spusese oracolul ?

— Persoanele înzestrate cu inteligență și cu perspicacitate dispun și de alte mijloace pentru a ghici tîlcul profeției, în afară de acela de a urmări ce întreprinde un solicitant. Se întîmplă ca oracolul să nu cuvînteze deslușit. De cele mai multe ori, nu e clar. De fapt, nu e niciodată clar. Prin ea însăși, Pythia nu reprezintă nimic, nu e decît vocea zeului ; spusele ei nu-i aparțin și cînd zeul nu se folosește de ea, își petrece cea mai mare parte a timpului cufundată în somn. De multe ori, solicitanții cer ajutorul slujitorilor lui Apollo pentru tălmăcirea profeției, fără să le dezvăluie propriu-zis cuvintele rostite, ci dîndu-le doar a înțelege cîte ceva pe ocolite, așa cum obișnuiesc astfel de oameni. La drept vor-

bind, nici nu era indispensabil să aibă o între-vedere cu Pythia. De multe ori, problemele își aflau o mai bună rezolvare cu ajutorul unui sfat chibzuit, decît cu al unui oracol, care putea fi înțeles în multe feluri. Erau foarte numeroși acei care veneau doar ca să aducă jertfa cuvenită și cîteva daruri potrivite și plecau după ce stătuseră de vorbă cu preoții.

— Dar Poas i s-a înfățișat Pythiei ?

— Da.

— Și ea, i-a vorbit ?

— I-a spus ceva.

— Ceva din care un om perspicace a înțeles... ?

— În orice caz, că nu este la mijloc nici un blestem. Asta a reieșit limpede. Din ușurarea regelui.

— Și ?

— Nimic altceva. Trebuie să aștepte.

— Ce ?

— Un fiu, se înțelege.

— Pîntecele soției sale are să rodească ?

Ei, tocmai asta era : așa obișnuia oracolul să se pronunțe — neclar. Mai bine zis, Apollo se exprima cu o claritate de un soi deosebit, în așa fel încît tîlcul cuvintelor sale să nu poată fi deslușit decît de un alt zeu, căci nu se cuvine ca niște muritori să înțeleagă ce se petrece în mintea lui Apollo. Din cîte au izbutit preoții să afle, regelui i s-a prezis că Apollo însuși îi va trimite un fiu.

— Zeul o va cunoaște oare pe soția regelui ?

— Desigur, asta ar fi cu putință, poate chiar tălmăcirea cea mai plauzibilă. În acest caz, Apollo s-ar putea împreuna cu ea sub chipul său, sau luînd înfățișarea altcuiva. Poate chiar a bărbatului ei, dacă așa are să vrea. Și Zeus procedase astfel, cînd o dorise pe Alcmena — Filoctet este cel mai chemat să-și amintească de acest fapt, de vreme ce fiul născut din acea împreunare n-a fost nimeni altul decît Heracle.

— Nu e mai puțin adevărat însă că lucrurile nu se petrec întotdeauna în modul cel mai plauzibil, poate că Filoctet este în măsură să înțeleagă subtilitatea cuprinsă în această afirmație. Zeul preferă adesea căi mai întortocheate. Ar putea să trimită un fiu ales de el, fără să se mai ostenească să-l capete de la soția lui Poas. Sau ar putea...

— ...Ar putea să trimită ?

— ...sau ar putea să-l capete de la o altă femeie, mai atrăgătoare, și s-o trimită pe aceasta la Poas.

— *Să trimită ?* Ar putea trimite un fiu gata născut ?

— Dacă aceasta i-ar fi voia.

— Un copil mic ?

— Dacă aceasta i-ar fi voia.

— Sau... ?

— Sau de orice vîrstă. Ar putea să trimită un fiu la alegerea lui și în felul în care ar voi s-o facă. Voința unui zeu nu poate fi îngrădită.

— Și cum ar putea ști Poas ?

Mai mult decît sigur că zeul i-ar da de înțeles pe cine i-a trimis. Oracolul nu stăruie niciodată asupra amănuntelor de acest fel.

Filoctet spuse, „Dacă mi se îngăduie, am să mă înfățișez Pythiei și am să-i supun întrebarea mea."

Se luară măsurile cuvenite pentru ca întrevederea să aibă loc.

— Noi vom mai avea prilejul să stăm de vorbă ?

— Desigur.

— Știți că pun mare preț pe sfatul vostru și mă voi arăta recunoscător. Dacă zeul va voi să-mi vorbească, sînt dator să consult slujitorii săi în privința felului în care aș putea cel mai bine să-i dau ascultare.

Erau oricînd gata să-l sfătuiască.

Filoctet a postit o vreme, și o vreme a dormit. Apoi s-a spălat și a îmbrăcat o tunică nouă. A trecut prin apă și a fost călăuzit pînă într-un loc întunecat, unde creșteau dafini. Aici a pus deoparte arcul său. N-ar fi vrut s-o facă, dar nici unui muritor nu-i este îngăduit să se înfățișeze înarmat înaintea oracolului. Preoții lui Apollo au rămas aici. Mai departe trebuia să meargă singur. În fața lui o stîncă și o despicătură în zidul de piatră, îndeajuns de mare pentru ca să poată trece un om. Dincolo de ea nu se vedea nimic. Dintr-o dată, simți că nu mai voia deloc să înainteze. Avea senzația că despicătura s-ar putea închide tocmai cînd trece el, strivindu-l, sau în urma lui, prinzîndu-l ca într-o capcană, și că înăuntru domnește un întuneric desă-

vîrșit. Nu, i s-a năzărit doar. Înaintea lui, alții intraseră și apoi ieșiseră din nou. A intrat și s-a pomenit într-o peșteră, care ducea în altă peșteră, și apoi în alta, așa încît pe măsură ce înainta, lumina devenea din ce în ce mai pîcloasă. În a treia peșteră, o femeie bătrînă se îngrijea de un foc, care ardea într-un vas așezat pe o tăblie sprijinită pe trei picioare. Filoctet se opri locului, neștiind dacă se afla în prezența Pythiei sau a uneia din slujitoarele ei. Bătrîna nu-l luă în seamă.

Mai făcu cîțiva pași și zări gura încă unei peșteri, dincolo de cea în care se afla ; întunericul era și mai des. Focul încălzea, fără să usuce însă, hruba de stîncă ; era umed, era cald, era întunecos. Filoctet pătrunse în cealaltă peșteră. Apropiind de foc o ramură de dafin, care începu să ardă fumegînd, bătrîna îl urmă. Peștera duhnea a leș și a făptură vie. Bătrîna înălță ramura aprinsă și, la celălalt capăt al peșterii, Filoctet zări o femeie și mai bătrînă, o făptură atît de bătrînă încît poate că nici nu era o femeie. Ședea în peștera întunecoasă, cu fața îndreptată spre pîlpîirea din vîrful ramurii, dar nu-i putea zări licărul, pentru că avea ochii alburii gălbejiți, năpădiți de cataractă. Era cu desăvîrșire oarbă.

Filoctet spuse.

— Dacă este voia zeului, spune-mi ce trebuie să fac acum că mi-a murit prietenul ?

Femeia molfăia, poate niște frunze sau bucățele de carne uscată, poate își freca doar una de alta gingiile. Mormăia scurt, așa cum

obişnuiesc să facă cei foarte în vîrstă — Filoctet mai spuse :

— Am adus prinosul şi m-am purtat după lege. Mă aflu aici ca solicitant al zeului şi mă voi socoti legat de cele ce-mi va spune.

Atunci Pythia a cuvîntat, dar nu în cuvinte. Din gura ei se desprindeau sunete, silabe răzlețe. Alcătuiau împreună o limbă care nu era pe înțelesul lui Filoctet. La început despărțite şi rare, au început să curgă mai repede, încălecîndu-se între ele, legîndu-se într-un soi de bolboroseală, din ce în ce mai iute, din ce în ce mai ascuțită. Aceasta să fie oare taina oracolului, faptul că zeul se făcea auzit într-o limbă nepămîntească ? Bolboroseala se schimbă în urlet, apoi în bocet, din ce în ce mai ascuțit, făcînd să vibreze urechile lui Filoctet în aşa măsură, încît începu să i se pară că sunetul țîşneşte din adîncul propriei sale ființe. Apoi, brusc, se curmă. Două pleoape se lăsară peste ochii alburii şi, acum îndoit de oarbă, Pythia reîncepu să vorbească. Vorbea greceşte, recita patru versuri dintr-o strofă şi glasul era monocord, total inexpresiv, aproape plictisit (aşa părea). Spunea :

Prieten, tu, fără de prieteni
Fii fiu celui ce n-are fii
În țară singuratică vei domni
Prin tine-a şarpelui limbă va izbucni.

Apoi femeia care ținea în mînă ramura o aplecă în jos şi lovi cu ea de solul peşterii, întunericul îi învălui, mai negru ca înainte.

Dinspre capătul peşterii răzbi pînă la el un foşnet aspru, ca şi cum un şarpe bătrîn s-ar fi tras încet spre culcuşul său de frunze uscate. Tremurînd tot, Filoctet se întoarse şi străbătu din nou şirul de peşteri la capătul cărora ieşi de astă dată la lumină, în plin soare, acolo unde îl aşteptau preoții lui Apollo, aceşti bărbați omenoşi, vrednici de stimă şi generoşi, care se bucurară la auzul profeției. Alăturîndu-l celor spuse lui Poas — şi păstrînd în minte întîlnirea de pe deal dintre Filoctet şi bătrîna cu moşneagul ei, întîlnire care, cu toții erau de această părere, trebuie să fi fost *sortită* — tîlcul primelor două versuri era clar. Cei mai mulți socoteau că „țara singuratică“ din versul al treilea nu putea să însemne decît că Filoctet va domni în Melibeea, unde nu cunoştea pe nimeni. Rămînea neînțeles versul al patrulea, dar în aceasta consta frumusețea oracolului : întotdeauna cuprindea ceva ce nu se lăsa tălmăcit.

Drept care Filoctet a plecat de la Delfi, trecînd în grabă munții ; a ajuns în Melibeea şi apoi la casa regelui Poas. Erau ceasurile cinci şi Filoctet a fost adus înaintea regelui care şedea în încăperea cea mare a casei în fruntea celor ce trăiau în gospodăria lui. Filoctet s-a oprit o clipă în pragul încăperii, pe fundalul de lumină al apusului de soare ; arcul cel mare al lui Heracle îi atîrna de-a curmezişul spatelui. Apoi a făcut cîțiva paşi spre Poas, a îngenunchiat în fața lui şi a rostit cu voce puternică :

— Tată, am venit la tine de la Delfi. Sînt Filoctet, arcaşul, şi am fost trimis de arcaşul Apollo ca să ai în mine pe fiul tău.]

6

„La Lemnos vin puţini vizitatori. Insula este aşezată departe de majoritatea rutelor maritime şi de aici nu se poate ajunge nicăieri în afară de insulele vecine din marea Tracică. Mai întinsă decît celelalte Sporade septentrionale, Lemnos are aproximativ 32 de kilometri în lungime şi 12 în adîncime. Principalul oraş de pe insulă, Castro, se află pe ţărmul apusean... Are 3 hoteluri mici... cîteva cafenele şi o promenadă de-a lungul cheiului, populată şi fremătătoare... La ceasul cînd soarele coboară, Muntele Athos aflat la o depărtare de peste cincizeci de kilometri spre apus, îşi înalţă deasupra apei fruntea extraordinară. Astăzi, Lemnos este aproape în întregime neroditoare, un ţinut de păşuni cu o salbă de livezi numai pe ţărmul răsăritean. Cu toate acestea, e lesne de imaginat că în vremurile cînd mai era încă împădurită, a fost cu siguranţă una din insulele cele mai frumoase din Marea Egee."

ERNLE BRADFORD

Ghidul turistic pentru insulele greceşti. Ed. Collins, 1963.

— Nu poţi să vii cu mine.

— Vezi bine că pot.

Avionul era un DC—3. Nici unul din americani nu se suise odată cu ei, americanii se duceau cu toţii la Rhodos, să vadă ruine şi tot felul de locuri interesante. De ce nu s-o fi dus şi Agatha cu ei?

— Puteai să pleci cu americanii.

— Unde?

— La Brindisi sau altundeva.

— Dar eu am vrut să plec cu tine. Ţin foarte mult la tine. Nu pari să-ţi dai seama de treaba asta.

Vecinul lor de partea cealaltă a pasajului era omul cu colivia de pasăre. Ce minunat ar fi dacă Agatha s-ar îndura să coboare, acum, în ultima clipă posibilă, dacă şi-ar face loc, dînd la o parte stewardesa, trăgînd de mînerul uşii — dar nu, era prea tîrziu, nu se mai putea. Micul avion începuse să se depărteze de confraţii săi, care staţionau în grup strîns în dreptul sălii de aşteptare. Alunecînd cu poticneli şi cu zumzet de-a lungul pistei, părea să caute un locşor de unde i s-ar îngădui să decoleze: era ca o vrabie printre vulturi, ca un Mini Minor printre automobile Jaguar. Stîrnea şi el mici nori de praf, vibra şi zbîrnîia, şi avea nevoie de puţin spaţiu ca să-şi desfacă aripile. Ajunse în sfîrşit într-un loc deschis. Tuşi, rîgîi uşor, îşi luă un mic avînt şi se desprinse de sol. Era prea tîrziu.

— Ce drăguţ! Bomboane englezeşti. Te simţi ca la tine acasă, nu-i aşa?

— Eu nu ţi-am cerut să mă însoţeşti. Nu trebuia să vii.

Sub ei, pămîntul era numai grebene cafenii. Cîndva, cu multă vreme în urmă, cineva strînsese bine de tot Grecia în palma mîinii. Un braț de mare, și iarăși grebene cafenii. Prins de curentele de aer ce se înălțau dinspre spinările stîncoase și dinspre mare, avionul ba cădea, ba se sălta. Roger trebuia neapărat să-și păstreze calmul. Dacă se enerva, stomacul se va resimți din pricina tensiunii și s-ar putea ca și mișcarea avionului să aibă efecte neplăcute. Așa încît a continuat calm să sugă bomboana lipicioasă și s-a pregătit să aibă o discuție cu Agatha. Fata era impulsivă și neserioasă, însă nicidecum proastă. Cu neputință să nu înțeleagă că nu e deloc cazul să vină cu el în Lemnos.

Agatha spuse :

— Zău dacă înțeleg ce te șifonează. Știu eu foarte bine cine-mi ești, Roger Turner. Nu ești tu ăla căruia să-i placă să fie singur ; chiar mai puțin decît lui Caldecott. De fapt, îți fac un bine.

Inevitabil, o afirmație de acest fel nu putea decît să îngreuneze efortul lui Roger de a-și păstra calmul ; fu nevoit să închidă ochii și să încerce să-și stăpînească reacțiile.

Zburau din nou deasupra mării cufundate în același abur de un albastru deschis. Insule. Roger transpira. În sala de așteptare fusese îndeajuns de cald, dar aici căldura era și mai mare. Omul cu colivia i-o încredință vecinului său și, ridicîndu-se, merse de-a lungul pasajului spre ușa sacrosanctă care, în avion, desparte spațiul rezervat pasagerilor de cabina echipajului, o deschise, îl salută cu glas tare pe pilot și se înapoie la locul său, lăsînd ușa deschisă ca să se mai răcorească. Agatha, pe care nici tăcerea lui Roger, nici faptul că acesta ținea ochii închiși nu aveau darul s-o tulbure, declară că una din insulele ce se vedeau acolo jos este Skyros. Poate că o minciună ar fi soluția cea mai indicată. Să-i spună că are nevoie să fie singur pentru a evita un colaps nervos datorat muncii excesive. Numai că, așa cum remarcase Agatha, ea îl cunoștea, și știa că singurătatea, în cazul lui, putea mai curînd să declanșeze o depresiune nervoasă, decît s-o preîntîmpine. Stewardesa le aduse suc de portocale în pahare de plastic.

Un apel la bună-cuviință ar putea să fie demodat, se gîndi Roger, dar era cît se poate de judicios. Procedă în consecință. La urma urmelor, nu mai erau studenți. Afirmația poate să pară pretențioasă, dar Roger era dator să se gîndească la cariera sa, mai mult : avea o poziție de apărat. Să privim lucrurile în față : oricare ziar ar fi interesat de știrea că un tînăr parlamentar, aflat în plină ascensiune și care apare frecvent pe ecranul televizoarelor, a petrecut trei săptămîni pe o insulă greacă puțin cunoscută, în compania unei tinere femei care nu este soția lui. E lesne de închipuit ce ar scoate ziarele din povestea asta ; numai insinuări și citate pe alese, la limita calomniei, dar bineînțeles fără să întreacă măsura îngăduită de consilierii lor juridici. Oricum, ar fi de ajuns ca

să distrugă cariera unui parlamentar, mai ales în acest an 1963.

— Adevărat, Rodge, tu nu ești căsătorit. Da' de ce nu ești? Să știi că n-au să te lase să avansezi, dacă nu te însori. Și tocmai tu te-ai găsit să aduci vorba de bîrfeli.

— De fapt, chiar am de gînd să mă însor.

— Cu cine?

— N-o cunoști.

— Bineînțeles că nici ea n-ar fi încîntată, nu-i așa? Nu de ziare îți pasă ție.

— Într-adevăr, nu cred c-ar fi încîntată. E și firesc.

— De ce nu te-a însoțit?

— Nu importă.

— Ehe-he! spuse Agatha. Aici e altceva la mijloc.

Lemnos se dovedi a fi mai mare decît se așteptase el. Era una din insulele mai întinse. Și-o închipuise lipsită de vegetație — sigur: așa scria în ghidul turistic, „astăzi Lemnos este aproape în întregime neroditoare“, dar văzută din avion nu părea să fie așa. Din spusele d-lui Ernle Bradford consemnate în ghidul turistic reieșea că era un loc neînsemnat, cu un singur oraș, Castro. Dar priveliștea ce i se arăta lui Roger cînd se uita în jos era aceea a unor pămînturi cultivate, cu numeroase așezări sătești și cu cel puțin trei pîlcuri mai îndesate de case, care dădeau impresia unor localități mai mari. Nu putea decît să spere că Bătrînul nu se ascundea cu tot dinadinsul. Nu-i trecuse prin minte că simplul fapt de a găsi un eminent om de stat englez

pe o insulă din Grecia ar putea să constituie o dificultate; poate că localnicii nici nu știau că Bătrînul era eminent.

— Asta e? Am și ajuns? Da, uite! Pista! Doamne, ce de găuri, parcă-i din cașcaval. E tare primitiv, nu-i așa? Nici nu-ți închipui ce mult îmi place. Crezi că gheretele acelea de tablă reprezintă aeroportul? Aha, un autobuz. Dacă te gîndești bine, au tot ce trebuie, doar că arată ca vai de lume.

— Agatha, trebuie să înțelegi că nu poți să vii cu mine.

— Dar am și venit, dragul meu. Aterizăm.

— Poți să-ți continui drumul pînă la Alexandroupolis. Au să-ți schimbe biletul. Dacă ai rămas fără bani, îți plătesc eu.

— Ai cam băgat-o pe mînecă, este? spuse Agatha.

— Doar ți-am explicat. Nu-i vorba de mine, eu n-am nimic împotriva venirii tale. Dar e vorba de presă.

— Foarte bine, o să locuim la hoteluri diferite. Așa n-o să mai aibă de ce să se lege.

Jumătate din pasageri coborau și se îndreptau fără grabă spre cea mai mare dintre gheretele de tablă din care se compunea aeroportul. La ieșire, trei automobile marca Chevrolet se coceau încet în bătaia soarelui, dar nimeni n-a manifestat interes pentru ele. Înăuntrul gheretei erau scaune din împletitură de material plastic și o despărțitură cu o ferăstruică, unde se puteau obține băuturi reci. Un aviz tipărit îi avertiza pe pasageri să nu aibă asupra lor lichide corozive. Exista și

o hartă a insulei, care părea să fi fost făcută de cartografi amatori, poate de școlari. Da — trei orașe și un mare număr de sate. Deocamdată însă n-avea rost să fie îngrijorat. Roger trebuie să se ducă mai întîi la Castro, pentru că acolo îl ducea autobuzul și pentru că — dacă e să dea crezare ghidului (cu toate că Roger începuse să se cam îndoiască de acest lucru) — tot acolo se aflau și unicele hoteluri de pe insulă. La hoteluri diferite — asta ar putea fi o soluție; da, nu e exclus. Dacă nu vor locui la același hotel, nimeni nu va putea să susțină că s-ar fi culcat cu Agatha. Nu călătorise cu ea de la Londra. Nimeni nu putea dovedi că se întîlniseră la Atena; faptul că au sosit împreună în Lemnos putea să fie o coincidență. Da, însă Caldecott știa. Este oare Caldecott din specia acelor oameni oricînd dispuși că comunice ziarelor ceea ce știu? Ar fi Caldecott în stare să pornească o campanie de insinuări? Este Caldecott omul care să poarte pică, și din pică să înceapă să clevetească?

— Caldecott știe?

— Că l-am lăsat baltă? Bineînțeles că știe. Doar nu era să-l las să mă caute cu poliția.

— Vreau să spun, știe că ești cu mine?

— Nu i-am spus.

— Dar ce i-ai spus?

— I-am lăsat un bilețel, cum că m-a apucat dorul de singurătate și că plec pe cont propriu. N-am vrut să-l jignesc, de aceea am scris că așa mă apucă pe mine și că treaba

asta se știe. Dar mă tem că puțin jignit tot are să se simtă.

— Cu condiția să nu-i treacă prin minte unde ai putea să fii, asta n-are nici un fel de importanță.

— Știi, pentru el s-ar putea să aibă.

Autobuzul era un vehicol local antediluvian, care nu semăna deloc cu autobuzele cenușii și cosmopolite ale aeropoartelor din alte capitale. Timp de patruzeci de minute au urmat un drum de țară, autobuzul comportîndu-se ca o obișnuită cursă sătească, unde mai pui că așa și arăta. Lui Roger îi amintea de autobuzul copilăriei sale în Devonshire, care circula o dată pe săptămînă; se oprea tot la cîteva sute de metri, pentru ca oamenii să coboare cu încărcătura lor de legume — de obicei, la răscrucile de drumuri unde nu erau clădiri de unde să poată fi văzuți. Treptat, pietrișul înlocui pămîntul. În sens invers venea o mașină și autobuzul a tras la o parte, ca s-o lase să treacă. Un bătrîn, cu un clondir uriaș, plin cu un lichid care putea tot atît de bine să fie vin sau acid clorhidric, a alergat în urma autobuzului, care a oprit pentru ca omul să se poată urca. Pe neașteptate, au ieșit într-o stradă pietruită, mărginită de case pe ambele laturi ale ei.

Era capătul liniei. Bagajele de pe acoperișul autobuzului au fost descărcate. Nouă persoane veniseră în întîmpinarea omului cu colivia. Un băiețandru politicos, de doisprezece ani, așeză valiza lui Roger pe creștetul capului. Agatha spuse:

— Ai face bine să-mi dai lista ta de hoteluri și să însemnezi cel în care ți-ai reținut camera, ca să nu mă duc și eu tot acolo.
— De fapt, n-am reținut nici o cameră.
— Cum ?
— Se pare că mai nimeni nu vine aici.
— Atunci cine stă la hotel ? Agatha luă valiza de pe capul băiețandrului de doisprezece ani și se așeză pe ea. Eu aștept aici, spuse, poți să vii să mă iei după ce ai găsit o cameră.
— Agatha, odată pentru totdeauna...
— O cameră pentru *tine*, dragul meu. Pentru tine. De mine să nu te îngrijești. Găsește-ți tu o cameră de o persoană și spune-mi și mie la ce hotel. Văzînd că nu e nimeni căruia ar putea să-i fie de folos, băiețandrul de doisprezece ani se așeză politicos alături de Agatha. Tînăra femeie îi zîmbi. Băiețandrul îi răspunse tot printr-un zîmbet. Adevărul era că pe Roger nu-l încînta de fel perspectiva de a bate străzile încărcat ca pentru o expediție, ar fi fost mai comod să-și lase aici valiza. Alegîndu-și cu grijă cuvintele, Agatha i se adresă băiatului, „*O kyrios... ăă... ghirevei* — cred că asa e corect, dar nu sînt niciodată sigură cum face la persoana a treia — *ghirevei ? ena dhomatio.*" Urmă un răspuns lung al băiatului.
— Ce zice?
— Nu știu. Mă pricep să spun cîte ceva, dar nu reușesc niciodată să înțeleg cînd vorbesc ei.
— Presupun că personalul hotelului știe engleza sau franceza, spuse Roger.

— Nu văd de ce ar ști, dacă mai nimeni nu vine aici.
Cum s-o scoți la capăt cu ea !
Agatha continuă.
— Tot ce pot spune este că sper să nu fii excesiv de optimist.
Și Roger porni în josul străzii, lăsînd-o zîmbitoare, așezată pe valiza lui, alături de băiețandru.

7

[Trecuseră șapte ani. Cel care la douăzeci și cinci de ani fusese un străin era acum, la treizeci și doi de ani, moștenitorul respectat de toți. Nici un fiu de sînge nu ar fi avut o purtare mai filială. În adunările sfatului, Filoctet se arătase vrednic de încredere și cu mintea ageră, iar în luptele de apărare a cetății devenise renumit, dovedind că adoptarea lui fusese o măsură bună. Îl știau și călăreții care năvăleau după pradă dinspre Thesalia, și pirații din insule. Era în același timp mai mult și mai puțin decît un războinic. Niște războinici pot veni să se măsoare cu un alt războinic, pentru că se știe că și celui mai renumit luptător i se poate întîmpla să fie copleșit de numărul dușmanilor sau să fie luat prin surprindere. În cazul cel mai rău, te poți alege cu o moarte glorioasă la capătul unei lupte în care te-ai înfruntat, spadă la spadă și scut la scut. Dar cu totul altceva este să te pomenești doborît cu fața în sus de pe cal, de

pe car sau de pe puntea corăbiei, cu o săgeată înfiptă în gît, și asta încă înainte de începerea bătăliei ; în asemenea cazuri nu poate fi vorba de nici o glorie.

Vrednicia lui Filoctet se făcea simțită în apărare, și tot acesteia îi datora și faima sa. El nu căuta niciodată pricină, nu urmărea cuceriri și nu se avînta cu corăbiile în expediții de pradă care ar putea sădi vrăjmășie și totodată ar lăsa regatul lipsit de apărare în lipsa lui. Voia pace și făptuiri drepte. Adevărata avuție a unui regat stă în prosperitatea poporului său, în turme din ce în ce mai numeroase și în belșugul pămîntului său ; cît privește avuția de metal, apoi regatele vecine, doritoare să le fie prietene, se arătau foarte darnice, așa încît Poas avea în cămările sale cupe de aur și trepiede de bronz și de fier : supușii lui n-aveau a-se teme de lipsa de unelte sau de arme.

Pace și făptuiri drepte. Poas avea copii naturali. Cu șapte ani în urmă mai erau încă mici. Un om crud s-ar fi gîndit să-i ucidă, nelăsîndu-le răgaz să atingă vîrsta tinereții, cînd puteau să-i conteste drepturile asupra regatului. Însă Filoctet era precaut și, pe măsură ce treceau anii, devenea din ce în ce mai precaut. Știa că, spre deosebire de el însuși, acești bastarzi nu-i fuseseră trimiși lui Poas drept fii de către Apollo. Erau chiar odraslele regelui ; el, Filoctet, era un dar al zeului. Precauția îl îndemna să nu-i omoare, căci sîngele aduce sînge și omorul se lățește în cercuri tot mai mari ; precauția îl îndemna

să și-i facă prieteni și să-i ajute să propășească, pentru ca ei să se bizuie pe el ca pe un frate mai mare. Cît privește soția lui Poas, rămăsese stearpă, din fericire. Se purtase cu ea respectuos și întotdeauna ca un fiu iubitor. Îi spusese „mamă“ chiar din prima clipă și acest fel de a i se adresa, la început formal, căpătase pentru amîndoi puterea obișnuinței.

Pînă și anotimpurile se arătaseră blînde de-a lungul acestor șapte ani. Orzul crescuse din belșug ; vacile fătau îndoit și erau mai darnice în lapte ; măslinii și vița erau doldora de boabe coapte ; peștele se aduna de bunăvoie și cu rînduială în plasele pescarilor. Regatul lui Poas era îndestulat, dar nu într-atît încît să stîrnească invidie. Povața lui Apollo „Totul cu măsură“ era urmată întocmai la Meliboea.

„În țară singuratică vei domni“, așa cuvîntase oracolul. Deocamdată încă nu domnea, era doar moștenitorul și se mulțumea cu aceasta. Și nici singuratic nu era, nu *foarte*. Să-ți placă să fii singur nu este tot una cu singurătatea. Oricînd dorea, putea să se bucure de tovărășia altor oameni. Nu avea prieteni apropiați, din precauție. Nu e bine ca un moștenitor să lege prietenii prea strînse, ca nu cumva prietenii să devină prea încrezuți, iar alții să-i pizmuiască pe ei. Și apoi, cel ce i-a fost prieten lui Heracle nu poate găsi lesne un înlocuitor. În prietenie, Filoctet se mulțumise să urmeze. Acum, cînd el era cel urmat, înțelegea să fie binevoitor față de toți, dar fără să se împrietenească strîns cu nimeni.

Nici de însurat nu se însurase de-a lungul acestor șapte ani. O, desigur, o pețise și el pe Elena, ca toți ceilalți, dar nu-și făcuse iluzii că va fi ales și dealtfel nici n-o dorise. Prenumărîndu-se printre pețitorii ei voise doar să aducă la cunoștința regilor și principilor greci noua sa poziție, să le arate tuturor că acum avea o familie, și un loc al său, și un regat care îi va reveni prin moștenire ; era însă foarte puțin probabil ca alegerea Elenei să cadă asupra lui sau ca părintele ei să îngăduie o astfel de căsătorie. Filoctet trebuia să-și aleagă o soață dintre tinerele potrivite și totodată libere ; nu era o treabă ușoară, căci dacă și-o alegea din casele vecinilor apropiați, însemna să-i jignească pe acei ale căror fiice fuseseră trecute cu vederea, iar dacă se ducea s-o caute în ținuturi mai depărtate, însemna că alianța astfel dobîndită nu-i era de nici un folos. Amînase mereu hotărîrea. Culcușul avea oricînd cu cine să-l împartă și se întîmpla arareori să n-o facă : pentru asta existau sclave, dar o soție era o treabă mai serioasă. Și totuși, la treizeci și doi de ani ar fi fost timpul să fie însurat, să aibă fii. În curînd avea să aleagă. Poate că Poas ar fi trebuit să aleagă pentru el, dar în acești șapte ani, pe măsură ce îmbătrînise, Poas devenise tot mai indolent și era din ce în ce mai înclinat să lase hotărîrile în seama altora.

În cel de-al șaptelea an, au sosit solii Marelui Rege din Micene, spre a chema Grecia toată la război împotriva Troiei. Toți acei care o pețiseră pe Elena făcuseră legămînt

s-o apere, oricare ar fi alesul ei. Acum, Paris o răpise ducînd-o cu el la Troia și ei erau chemați să-și țină jurămîntul. Filoctet, poate și mulți alții dintre cei ce juraseră, gîndeau că nu prea aveau de ce anume s-o apere și că Elena plecase de bună voie ; dar solilor nu le puteau spune acest lucru. Filoctet a stat la sfat cu părintele său adoptiv pînă la ceasuri tîrzii ale nopții. De vreme ce toți regii din Grecia trimiteau corăbii, era cu neputință ca regele Melibeei să nu facă la fel, fie din pricina onoarei, fie din cumințenie. Cu toate că Melibeea nu avea mai nimic de cîștigat dintr-un astfel de război.

Cei cărora regele obișnuia să le ceară sfatul, bătrînii cetății și capii de familie, au fost poftiți să se adune în sala mare a palatului, unde Filoctet le-a vorbit. Iată ce le-a spus :

— O solie din partea Marelui Rege a venit să ne cheme la război împotriva troienilor. Despre aceste treburi s-a mai vorbit și desigur că pricina o știți cu toții, la fel de bine ca și mine. Paris, fiu al lui Priam, regele Troiei, a răpit-o pe Elena, soața regelui Menelau al Spartei care este fratele Marelui Rege. Cînd, urmîndu-vă sfatul, am fost și eu să o pețesc pe Elena, am jurat deopotrivă cu toți ceilalți că o voi apăra. De aceea sînt dator să-mi țin legămîntul și să plec în acest război. Părintele meu și cu mine am stat la sfat și amîndoi am fost de părere că așa se cuvine. Dar eu n-am jurat nici în numele vostru, nici în al lui, doar în numele meu. Aș putea să plec singur la război, însoțit numai

de slujitorii mei şi procedînd astfel nu mi-aş călca jurămîntul. Aceasta este o hotărîre pe care o putem lua.

Tăcu, dar fără a lăsa sceptrul din mînă, dînd astfel a înţelege că mai avea ceva de spus. Privi în jurul său. Toţi cei de faţă erau bărbaţi cu greutate, în pragul vîrstei de treizeci de ani sau trecuţi de ea. Putea să se bizuie pe înţelegerea lor.

Continuă :

— Marele Rege ne cere oameni şi corăbii care să i se alăture în război. Aceasta este altă hotărîre pe care o putem lua. Să trimitem oameni şi corăbii cît ne stă în putere şi dacă părintele meu va hotărî astfel, voi fi bucuros să preiau conducerea lor. Dacă luăm această hotărîre, ne vom afla în bună tovărăşie. Ni se spune că însuşi Marele Rege Agamemnon, fiul lui Atreu, va veni cu o sută din corăbiile sale ; Menelau al Spartei va veni cu şaizeci. Beoţienii vor trimite cincizeci de vase, cei din Minya, treizeci, focienii şi locrienii cîte patruzeci, cretanii optzeci. Pînă şi bătrînul rege Nestor va aduce nouăzeci de corăbii, deşi cred că e de prisos să vă amintesc că el nu s-a numărat printre cei ce au peţit-o pe Elena (Aceasta era o glumă şi toţi cei de faţă au zîmbit la auzul ei). Va fi o flotă mare, o oaste mare. Dac-am hotărî să trimitem tot ce putem — poate douăsprezece vase, cu oamenii trebuincioşi, cu cai şi cu provizii, n-am fi decît o părticică din ea.

Poas, tatăl meu, i-a întrebat pe soli. „Şi toate astea pentru Elena ?", iar ei i-au răspuns că nu e numai pentru ea. Spun că troienii nu îngăduie vaselor greceşti să treacă prin Hellespont şi mai departe spre Propontis pentru a-şi face negoţul, că-i vămuiesc cu asprime pe căpitanii de vase şi că stă în puterea lor să închidă cu desăvîrşire strîmtorile, dacă voiesc s-o facă. Se prea poate să fie aşa, dar eu nu m-am legat prin jurămînt faţă de căpitanii corăbiilor, iar noi înşine nu ajungem pînă acolo cu vasele noastre. Noi, cei din Melibeea, obişnuim să mîncăm ceea ce creştem şi să folosim ceea ce facem cu mîinile noastre : noi nu sîntem fenicieni.

Cu toate astea, dator sînt să vă spun că acest război va fi un război mare, că prada din Troia va fi îmbelşugată şi că potrivit legii războiului, partea cea mai mare li se va cuveni acelora care au trimis oastea cea mai numeroasă.

Iarăşi, de vreme ce toţi regii Greciei îşi trimit oştirile la război, nu avem a ne teme că se va folosi careva de împrejurarea că am rămas fără apărare, pentru ca să ne atace ; căci celorlalţi au să le lipsească mijloacele de atac în aceeaşi măsură în care ne vor lipsi nouă cele de împotrivire. Iar atunci cînd se vor înapoia tinerii noştri — cei care se vor înapoia, căci, desigur, trebuie să ne aşteptăm ca unii să moară — vor fi ostaşi încercaţi. Cînd se vor înapoia.

Pe chipurile unora dintre bărbaţii mai tineri se puteau citi primele semne ale setei de pradă şi asta se potrivea cu ceea ce îşi pusese

în gînd. Sămînța îndoielii semănată de el începea să încolțească în mințile celorlalți. Ce le păsa *lor* de negoțul de dincolo de Hellespont ? Ce se va întîmpla dacă războiul nu va lua sfîrșit curînd, și casele, nevestele, avutul lor vor fi o pradă lesnicioasă la îndemîna oricui ?

Filoctet :

— Acum vreau ca părintele meu să audă cele ce am de spus. Dacă va fi luată prima hotărîre și voi pleca singur, plec în necinste. Mînia Marelui Rege ar putea fi stîrnită și, avînd pe mînă atîta oaste, și-ar lua poate răgazul să-și facă simțită supărarea.

Eu spun să-l cinstim pe Marele Rege și să avem față de el o purtare cuviincioasă, trimițînd nu toți bărbații noștri, însă pe cei mai vrednici dintre tinerii noștri. Să statornicim o regulă, potrivit căreia din fiecare gospodărie va pleca un singur om, acela urmînd să fie desemnat de cel mai vîrstnic din casă. Războiul are sorți feluriți și marea cu atît mai mult. Sub ocrotirea zeilor, cei pe care îi vom trimite vor reveni printre noi victorioși ; iarăși, dacă zeii, în înțelepciunea lor, vor hotărî să întîrzie ceasul victoriei, noi totuși nu vom rămîne fără de apărare. Trimițînd oameni aleși cu grijă și înzestrîndu-i cu dărnicie, dăm cinstire Marelui Rege și nouă înșine. Chiar dacă oastea noastră nu va umple decît două corăbii (rumoare), acestea vor face cît zece.

A înmînat apoi crainicului sceptrul pe care acela i l-a trecut lui Temenus, bărbatul cel

mai bătrîn dintre cei de față, un străbunic trecut de cincizeci de ani și cunoscut pentru cumințenia sfaturilor sale. Temenus s-a mărginit să spună :

— Dacă nu trimitem decît două corăbii, nu vor numi oare pe un altul comandant peste tine ? Iar dacă oastea noastră nu va fi de sine stătătoare, prada ce ni se va cuveni după cucerirea Troiei va fi mai mică.

Filoctet a răspuns :

— De Metone, Taumacia și Olizon ne leagă tratate. Sînt prietenii noștri. Vor urma sfatul nostru în această privință, afară numai dacă nu au temeiurile lor pentru a trimite mai mulți ostași. Putem să ne unim forțele și să dăm șapte corăbii. Este de-ajuns pentru a asigura o conducere proprie.

Și așa s-a hotărît.

Șapte corăbii cu oameni și un vas care să poarte caii și cele șapte care. Nu era cine știe ce oștime, dar nici nu putea fi socotită printre cele mai mici : Filoctet își avea așadar locul său printre căpetenii. Că nu se împrieteni cu nici unul dintre ei, nu e de mirare. Prinții greci aveau un spirit de clan foarte pronunțat ; un fiu adoptiv, chiar dacă era acceptat, nu se mișca nicidecum printre ei la fel de nestingherit ca cei a căror spiță era cunoscută. Și apoi, nici chizbuința, nici iscusința de arcaș nu erau tocmai însușirile cele mai prețuite în rîndurile acelei oștiri. Pe lîngă Aiax sau Ahile, Filoctet părea neînsemnat.

Pe oamenii săi se putea bizui ; era şi firesc să fie aşa. Îi datorau respect şi se purtau în consecinţă ; dar o mai mare apropiere nu le putea pretinde, chiar dacă el ar fi dorit-o ; prea nu era unul de-al lor. Erau tineri cu toţii, fii mai tineri, crai tineri. Îi arătau respect, îi dădeau ascultare, dar de admirat, nu-l admirau şi în nici un caz nu-l iubeau. Că va face pentru ei tot ce-i va sta în putinţă, acest lucru îl ştiau, şi că însemna mult, însă numai pînă la un punct : nu se aşteptau la fapte glorioase.

Corăbiile s-au întîlnit la Aulis, pe ţărmul Beoţiei. Pe malul nisipos şi dincolo de el, în adîncime, corturile au răsărit ca ciupercile. Navele trase pe uscat păreau osemintele unor vietăţi marine, moarte acum. Fiecare steag a avut grijă să-şi aşeze tabăra şi să-şi tragă vasele la oarecare depărtare de celelalte şi o vreme au păstrat orînduiala. Însă vîntul sufla dinspre nord-est şi pe măsură ce şederea oştirii la Aulis se prelungea, creşteau şi grămezile de gunoi. Şanţurile de scurgere săpate între tabere se împuţeau. Căpeteniile şi ostaşii erau sastisiţi. Zilnic izbucneau certuri între soldaţi, şi între soldaţi şi localnici, prezenţa îndelungată a acestei armate numeroase care le consuma rezervele de hrană fiind din ce în ce mai puţin pe placul celor din Aulis. Vîntul continua să sufle dinspre nord-est, împrăştiind praf pe bucate şi în ochi. Duhoarea ce plutea deasupra taberelor deveni vătămătoare. Măruntaiele ostaşilor s-au încins, sleindu-i şi pricinuind chiar moartea unora dintre ei.

Pe rînd, mai întîi locuitorii cetăţii, apoi soldaţii şi în cele din urmă comandanţii au prins să spună că zeii erau mînioşi. Semnele fuseseră tălmăcite greşit ; de fapt, nu se voia ca grecii să pornească împotriva Troiei. La început, fusese vorba de o cucerire lesnicioasă ; apoi prezicătorii întrevăzură căderea Troiei la capătul a nouă ani — prin urmare, spuneau unii, ar fi mai nimerit să se înapoieze pe la casele lor şi să facă o nouă încercare peste nouă ani. Zilele treceau şi vîntul sufla fără contenire, tot dinspre nord-est. Problema nu mai era de ordin militar, ci religios. Marele Rege Agamemnon propuse o dezlegare religioasă : va jertfi una din fiicele sale şi direcţia vîntului se va schimba.

Trimise deci după fiica sa Ifigenia, minţind-o pe mama acesteia că fata urma să se mărite cu Ahile ; drept care, Ifigenia veni de bună voie şi fu jertfită lui Artemis în prezenţa întregii oştiri ; curînd după aceea vîntul s-a schimbat, mulţumită lui Artemis, au spus cu toţii, şi flota a purces la întinsul pînzelor.]

Cu creionul, pe margine, următoarea însemnare : Ar fi prea comod să zîmbim în bătaie de joc. Astăzi, sacrificiile sînt menite să îmblînzească opinia publică, nu zeii, dar de făcut tot le mai facem şi cît priveşte persoana sacrificată, rezultatul e acelaşi. Vezi cazul nefericitului G.B. Totuşi, e de presupus că ingurgitarea unei doze excesive de tablete este

mai puțin chinuitoare decît să ți se spintece gîtul în public.

[Trase de vîslele ce se afundau în apă toate deodată, corăbiile, ca niște uriași miriapozi cu picioare lungi, și-au făcut, pe rînd, vînt înainte ; flota s-a desprins de țărm. Au pornit în larg aproape o mie două sute de vase, o sută de mii de oameni, cinci sute de cai și două sute de care. O oștire căreia nimeni nu i se putea împotrivi.

Și totuși, nu era o oștire ; doar o gloată, iar comandanții erau căpetenii de lotri. Filoctet nu putea ști cum se vor desfășura lucrurile cînd vor ajunge în fața Troiei ; deocamdată, se vedea că Marele Rege nu era în stare să-și țină în frîu oamenii. O armată de invazie nu trebuie să ajungă la țintă împovărată de prăzi, cu toate acestea încă înainte de a fi fost zărită coasta Asiei Mici, grosul flotei, în frunte cu Ahile, s-a abătut spre cetatea Tenedos pe care a devastat-o. Filoctet și-a ținut ceata sa deoparte și a aruncat ancora la oarecare distanță de o insulă învecinată, Chryse, pentru ca oamenii lui să se poată odihni și să prindă putere.

Chryse — nici măcar nu putea fi socotită o insulă, într-atît era de mică, o stîncă pe care un zeu neștiut se gîndise s-o înfrumusețeze, sădind pe ea o pădure de pini și iscînd în inima ei un izvor cu apă dulce. O singură fîșie joasă de mal, în spatele ei un povîrniș de stîncă ce urca pînă în umbra pădurii, sub ea un alt povîrniș, care cobora abrupt în adîncurile mării,

bucata de mal nefiind decît o buză de piatră. Nici o ființă ; era un loc sfînt închinat lui Artemis : pe un petec de insulă ca acesta nu încăpeau și zeița, și o colectivitate de muritori. Chryse nu este locuită nici astăzi, căci a fost în întregime acoperită de valuri și doar înnecații mai pot să rătăcească printre pinii ei îmbrăcați în sare.

La umbra pomilor aerul era răcoros și dulce înmiresmat, iar unda apei de la poalele stîncilor era răcoroasă, adîncă și albastră. Cînd cele șapte corăbii se îndepărtaseră spre țărmul Chrysei, delfini zburdaseră în preajma lor, dinspre rămuriș se auziseră chemările păsărilor și felurite orătănii fuseseră văzute călcînd țanțoșe printre acele de pin. Dar cînd ostașii coborîți de pe corăbii au ajuns aproape de poiana din inima insulei, acolo unde șipotul bolborositor țîșnea din matca sa, era liniște. Păsările cîntătoare, greierii și toate celelalte vietăți tăceau aici și oamenii înșiși au coborît glasul ; Filoctet a înțeles că se aflau într-un loc sacru și le-a poruncit să nu ia apă din albia izvorului, ci mai din vale, acolo unde un pîrîu își croise drum, stropind și revărsîndu-se peste pietre, pînă la o crăpătură în stîncă, chiar la marginea insulei de unde se lăsa să cadă, amestecîndu-și șuvoiul de cleștar cu apa mării.

După ce-au umplut burdufurile din piele de capră, soldații au plecat ; Filoctet rămase lîngă ochiul de apă, sfredelind cu privirea propriul său chip oglindit în el, încercînd să întrezărească fundul. Dar nu izbutea să-l vadă. Țîșni-

tura șipotului învălurea apa peste adîncuri, ascunzîndu-le privirii sale concentrate, care se străduia să deslușească ceva — o săgetare, parcă, verde și albă, ca un pește care s-ar fi răsucit sau o formă aflată acolo jos, în adîncurile ochiului de apă, sau poate o floare, dacă ar fi cu putință ca o astfel de floare să crească lipsită de aer. Nu era nimic, nu putea să fie nimic, dar dacă totuși vreun zeu sau un semizeu sau vreo zeiță și-ar fi făcut aici sălașul sau ar obișnui să vină în acest loc, ar fi cuminte să-i aducă un prinos. Însă nu o jertfă de sînge. După ce vor fi fost umplute toate burdufurile, în ceasurile după amiezii, răgaz de odihnă și de instrucție ostășească pe fîșia nisipoasă de lîngă mal, cînd soldații vor fi îndemnați să înoate, să se ia la trîntă, să tragă la țintă și să se exerseze în înălțarea acelor pereți mobili, adevărate scuturi la adăpostul cărora arcașii puteau să tragă sau răniții puteau fi scoși de pe cîmpul de bătaie, cînd bucătarii se vor fi apucat de pregătirea bucatelor, iar cei răspunzători de aprovizionarea oastei vor controla rezervele, el, Filoctet, va veni din nou aici, singur, aducînd vin și miere și va depune ofranda pe piatra aceea netedă și turtită pe care o zărise chiar alături de apă. Vin și miere, căci nu era acesta un loc potrivit pentru o jertfă de sînge.

Se întoarse prin urmare devreme după amiază și zări o fată cu trupul gol și verde, care ședea pe piatra netedă ; se opri stînjenit, cu brațele încărcate, holbîndu-se la ea. La

rîndul ei, fata îl privi cu ochi măriți, în care se putea citi doar curiozitate, nu și mirare. Avea părul lung de un negru ce bătea în verde și pielea albă cu umbre verzui, era mlădioasă și plăpîndă și nu se arăta supărată de faptul că el o privea țintă. Filoctet spuse „Am adus daruri“ și fata se desprinse de piatră, ridicîndu-se, și veni spre el ca să cerceteze cele aduse, călcînd pe acele de pin cu suplețea unei pisici. Cînd ajunse în dreptul lui, Filoctet văzu că avea ochi de culoarea smaraldului cu stropi de argint în ei. Își muie vîrful degetelor în miere, gustă și surîse. Apoi luă urciorul cu miere într-o mînă, cu cealaltă îl luă de mînă pe Filoctet și-l călăuzi spre piatra cea turtită și astfel șezură amîndoi, mîncînd împreună mierea și bînd vinul.

Fata nu rosti nici un cuvînt. Îi simțea doar atingerea. Îi atinse cu mirare coiful și el îl scoase punîndu-l pe jos, lîngă el ; și spada, pe care de asemenea o desprinse și o puse deoparte ; și arcul cu tolba, și pantalonii de piele și pieptarul. Le lepădă pe toate și se ridică în picioare, stînd drept și gol, în timp ce ea mai întîi îngenunche înaintea lui ; apoi o înălță spre el. Atingerea ei era moale ca apa și la fel de puternică. Limba și buzele ei îi dezmierdau trupul cu agilitatea unui pește tropical ce-și unduiește coada. Prospețimea părului ei răspîndea o boare înmiresmată de crin și de tei. Cînd apropiindu-și trupurile, cînd desprinzîndu-și-le, mîngîindu-se și stîrnindu-se unul pe altul, cînd îmbrățișați, cînd depărtați, jucă-

uși ca niște pești, hîrjonindu-se ca leoparzii, nu rosteau nici un cuvînt, doar oftau și slobozeau icnete de patimă înfrînată cu bună știință ; pînă ce, într-un tîrziu, fata se cufundă dintr-o dată în ochiul de apă și el o urmă, călărind-o, călărit, amîndoi răsucindu-se în apă și învolburînd-o, apa aceasta care-i umplea lui gura și nările, așa încît în clipa celei mai intense descătușări, avu convingerea că se îneacă, iar cînd se regăsi, întins pe pămînt lîngă albia șipotului, cu fata alături, se întrebă dacă nu cumva în acest răstimp se înecase și fusese readus la viață.

Așa a trecut după amiaza și ceasul primei înserări. Lungit în pielea goală lîngă apă, Filoctet simți o boare rece pe spinare. Privi în jur și la o sută de pași de ei îl văzu în umbra pomilor pe Medon, mai marele corabiei din Olizon, un filacian surghiunit din cetatea lui pentru vina de a fi ucis un om, altminteri războinic renumit, fiul nelegitim al lui Oileus, cel ce prădase multe orașe, și frate vitreg al Micului Aiax. Dintre toți comandanții de vase, Medon era cel pe care tinerii îl admirau cel mai mult și pe care Filoctet se simțea cel mai puțin în stare să-l domine. Medon vorbi :

— Vii să mănînci cu noi sau poruncești să nu te așteptăm ?

Filoctet își puse sandalele, pantalonii, pieptarul, coiful ; își încinse spada și își trecu arcul peste umăr. Fata cea verde și goală rămăsese culcată alături de ochiul de apă, lăsîndu-și privirea să alunece de la unul la altul. Filoctet se uită în jos la ea, se uită în ochii ei și în clipa aceea înțelese că ea nu se așteptase ca el să plece ; crezuse că bărbatul venise ca să rămînă pe veci alături de ea, ca amîndoi să zburde și să se iubească în veci. Dar nu rosti nici un cuvînt. Filoctet spuse, „Oamenii mei mă așteaptă. Trebuie să plec."

Ar fi dorit să o asigure că se va întoarce la ea după ce războiul va lua sfîrșit, dar simți că-i este cu neputință s-o mintă. Descleștă gura, silindu-se să rostească minciuna, dar ajuns în strînsoarea privirii ei, fu nevoit să tacă din nou ; în tot acest timp, nu-i vorbise decît de două ori. Fata se ridică în picioare fără a-l slăbi din ochi, doar că acum erau stinși, ca niște smaralde care și-ar fi pierdut strălucirea. Stătu astfel o clipă, pironindu-l cu privirea ; în clipa următoare, se cufundă în apă dintr-o singură zvîcnire, iute ca un bici sau ca un șarpe, și dispăru. În locul în care se afundase se iscă un vîrtej, iar după ce oglinda apei se limpezi din nou nu se mai zăriră decît umbrele mișcătoare și învăluririle care ascundeau privirilor fundul albiei.

Filoctet porni alături de Medon spre țărm, pășind în tăcere. Acum deslușea din nou sunetele insulei, chemările păsărilor și ale insectelor, rumoarea soldaților care se distrau grosolan la malul mării. Ajunseră la marginea pădurii de pini, țărmul era mai la vale, iar la stînga lor curgea pîrîul desprins din albia izvorului. Nevăzut, un șarpe de apă, verde și negru, se strecură spre ei dinspre pîrîu și-l

mușcă de gleznă pe Filoctet, care scoase un țipăt, făcîndu-i pe soldații de la mal să tresară și să se întoarcă spre el. Țipătul lui Filoctet încă nici nu se curmase, că Medon și apucase să scoată spada, retezînd în două șarpele, care acum zăcea lîngă pîrîu, în smuciturile morții. Apoi Medon crestă mușcătura, în timp ce Filoctet ședea privind la micuțul șarpe mort. Medon își lipi buzele de rană, ca să sugă afară otrava și s-o scuipe; așa îl găsiră ostașii lui Filoctet veniți în fugă la auzul strigătului scos de comandantul lor. Credinciosul și priceputul Medon continua să sugă rana, dar Filoctet simțea că otrava i se împrăștia în picior și își spuse, simplu și firesc, că va muri și totul va lua sfîrșit.

Departe de acel loc, la Melibeea, în palatul regelui Poas. regina scoase de asemenea și în aceeași clipă un țipăt ascuțit. Simțise o mișcare în pîntecele ei și strigase de uimire, de bucurie, în nici un caz de durere, deoarece înțelesese că zeii se înduraseră și că ea încetase de a mai fi stearpă.]

8

— *Parakalo, einai ena dhomatio ?...*
— *Ekhete ena dhomatio, parakalo ?...*
— *Parakalo...*
— *Ah, monsieur, vous parlez français. Alors, je vous en prie, dites-moi si vous avez une chambre à louer...*

— *Eimai monos...*
— *Je suis seul...* [1]

[Zăcea singur. Îl lăsau, pe cît se putea, singur. Îi aduceau hrană și apă și în primele zile se găseau mereu cîțiva care să-l vegheze, să-i șteargă fața cu o bucată de pînză curată. Zăcea, livid și scăldat în sudoare, pe un culcuș din piei de jivine, așteptînd să-l năpădească iar durerea. Cînd se înființa, Filoctet zbiera și împungea aerul cu brațele; zbieretele sale le înghețau sîngele în vine, dar durerea era cumplită. Îi era foarte frică de fiecare nouă izbucnire a ei și cu toate acestea tînjea după ceea ce urma la capătul fiecărui acces. Tînjea să doarmă. Ori de cîte ori durerea devenea mai ascuțită, încît nici țipetele, nici zbaterea lui nu mai erau pe măsura ei, ori de cîte ori depășea putința omenească de a o îndura și de a-i da glas, Filoctet își pierdea cunoștința; leșina și leșinul se preschimba în somn. I se întîmpla atunci să doarmă chiar și două ore în șir, iar cei care-l vegheau i-au spus că în aceste răstimpuri chipul lui se însenina și devenea frumos.

Așa a fost în primele zile, cînd au încercat să-l îngrijească. Însă cu timpul, pînă și cei mai inimoși dintre ei au început să se țină deoparte, într-atît era de neplăcută duhoarea răspîndită de rana care puroia.]

---

[1] Vă rog, aveți o cameră de închiriat ?/ Aveți o cameră de închiriat, vă rog ? Vă rog... (gr.)/ A, domnule, vorbiți franceza. Atunci, vă rog spuneți-mi dacă aveți o cameră de închiriat.../ Sînt singur... (fr.)

— Nu reușesc să găsesc nici o cameră.

— Parcă ziceai că aici nu vine niciodată nimeni.

— Am încercat la patru hoteluri, trei de lîngă port și unul care dă pe un fel de promenadă de-a lungul plajei. Nici un pat, nicăieri.

— Ești sigur că au priceput ce le spuneai ?

— Cu unul din ei m-am înțeles în franceză.

[Îi aduceau hrană și apă, după care se grăbeau să plece de lîngă el. Știa că se întrebau între ei ce este de făcut. Nu le mai fusese dat să vadă un caz asemănător ; firesc ar fi fost fie să moară de pe urma mușcăturii, fie ca rana să se vindece.

În fiecare dimineață, Medon se înfățișa să ia ordinele sale ; ceilalți comandanți nu veneau ; Medon venea în numele tuturor. La început, întreba, „Care sînt ordinele pentru ziua de astăzi ?“ După un timp, întrebarea lui suna astfel, „Aprobi ordinele mele pentru ziua de astăzi ?“

Duhoarea pricinuită de rană și țipetele sale erau de nesuportat ; Medon îl înștiință că oamenii începuseră să protesteze. Și tot el își dădu cu părerea că, dacă Filoctet s-ar învoi, ar putea fi mutat de pe corabia lui pe vasul pe care se aflau carele și caii. Filoctet îl întrebă dacă nu se teme că are să sperie animalele și Medon îi dădu dreptate : era într-adevăr primejdios, pentru că un cal înfricoșat putea foarte lesne să-și rupă un picior. Răspunsul lui îl neliniști pe Filoctet, tocmai pentru că vădea atîta calm și bun simț ; întinse

mîna, ca să simtă atingerea arcului său și, din clipa aceea, avu grijă să-l aibă totdeauna la îndemînă cînd era treaz.

Mai tîrziu, propriii lui soldați l-au transportat într-o barcă pe corabia cu cai ; vîsleau, cu gura și nasul acoperite cu fîșii de pînză muiate în apa mării, ca să se ferească de mirosul greu.]

— În sfîrșit, n-are nici un rost să ne lamentăm acum din cauza ghidului. Mai bine am încerca să găsim ceva.

— Și cînd te gîndești că ghidul nici măcar nu-i vechi. E de anul ăsta. Chiar am cerut anume ultima ediție.

— Să-l întreb eu pe tînărul nostru prieten. Nu se poate să nu cunoască pe cineva care are o cameră.

— Băiatul ?

— Băiețandrul nostru. Nu-i așa, drăguțule, că tu cunoști pe cineva ?

— El să ne găsească o locuință ?

— Măcar pentru o singură noapte. Doar n-avem pretenții să fie elegant, nu-i așa ? Nimic nu ne împiedică s-o luăm din loc mîine și să ne încercăm norocul pe altă insulă. La urma urmelor, n-or fi toate ticsite.

— Nu, tocmai asta nu putem face.

— De ce ? Ai văzut și tu că avionul nu era plin. Putem să rezervăm locuri chiar acum.

— Eu trebuie să rămîn aici mai multă vreme.

[Durerea — poți să te lași purtat de ea : Durerea este ca marea ; durerea te susține ; te acoperă, te învăluie ; nu ți-a prins numai glezna, te-a cuprins tot. Durerea e un drog, căruia i te supui ; îi dăruiești întreaga ta atenție, toate gîndurile tale. Trăiești în Durere, cufundat în ea, ca peștii în apă ; înoți în Durere.

Vine clipa cînd înțelegi că ceea ce ai trăit pînă atunci n-a fost Durere. Adevărata Durere abia acum începe. Și ea nu este ca apa ; este ceva viu și cumplit înăuntrul ființei tale, ceva care stă să pocnească și se luptă să iasă. Îți sfîșie vinele pe dinăuntru. Ceva mînat de o pornire unică și nimicitoare și înzestrat cu mii de mădulare, ascuțite, tăioase. Ceva care te rupe în bucăți, încît te prăbușești urlînd într-un hău, hăul negru al morții, din care ești readus la viață doar ca să aștepți din nou Durerea.]

— Întreabă-l dacă e departe pînă acolo.

— N-are cum să fie departe. Orașul nu e mare. Cît am stat la aerogară m-am uitat la ceva care semăna a hartă și dădea și numărul locuitorilor. Myrina are o populație de numai 3493 oameni și e greu de crezut că toți locuiesc pe o singură stradă, așa încît...

— Cum adică, Myrina ?

— Sîntem la Myrina.

— Da' de unde ; la Castro.

— Castro e numele unui om, care trăiește în Cuba.

— Agatha, mie nu-mi arde de glume. Uite ce scrie aici, în ghid : „Capitala insulei, Castro." Ești sigură că băiatul cunoaște locurile ? Nu vreau ca pînă la urmă să ne pomenim într-un sat.

— Auzi, de fapt, pe hartă scrie „Kastron-Myrina", dar lui Marios degeaba îi vorbești de Kastron, că nu înțelege. El îi spune Myrina. Kastron este cuvîntul grecesc pentru cetate ; este una, se vede și de aici. Pesemne că denumirea completă este „Cetatea Myrina" — cam ca Bishop's Stortford sau Castle Cary [1] de la noi, îți dai seama ?

La auzul numelui său, băiatul Marios întoarse capul și le zîmbi, apoi spuse pe grecește ceva ce se voia o îmbărbătare. Agatha îi răspunse, „Sigur drăguțule. Îndată ajungem, da ?"

— Toate merg anapoda, spuse Roger. N-ar fi trebuit să vin. Bineînțeles că nu pentru că reținuse greșit numele orașului era el abătut, dar oricum, atitudinea lui i-a părut Agathei cam excesivă.

[Ceasurile zilei, ceasurile nopții, lumină și întuneric ; acum, toate acestea nu mai însemnau nimic. Timpul nu mai era măsurat cu ajutorul soarelui și al lunii, zilele se împărțeau toate în trei durate inegale — așteptarea, durerea, somnul. Noile zile erau mai scurte decît cele din trecut, și felurite ca lungime. Nici nu aveau în ele din ce scrie istorie. Prea erau otova și prea fiecare din ele o prelungea pe cea dinaintea ei.

[1] Episcopia Stortford, Cetatea Cary.

Nu se simțea mai vlăguit pe măsură ce trecea timpul ; rana nu-l secătuia. Cînd durerea se instăpînea în ființa lui, devenea foarte puternic : spărsese în scurt timp toate lucrurile care se puteau sparge și nu apucaseră să fie înlăturate mai înainte. Ar fi părut firesc ca el însuși, ca om ce se afla, să se lase frînt, totuși nu dădea semne. Mîinile și capul îi erau pline de vînătăi, dar vînătăile nu coceau. Și-a rupt un os la un deget, dar osul s-a dres. Rana pricinuită de șarpe puroia și mirosea și îi împînzea tot trupul cu dîrele ei dureroase ; însă nu se întindea ; nu era cangrenoasă. Tovarășii lui de pe corabie crezuseră la început că nu va supraviețui ; acum, se părea că nu mai înceta să trăiască.

Fiind comandant, avea dreptul să ia parte la consiliu. Pe de altă parte, însă, în starea în care se afla era limpede că nu putea face acest lucru ; și nici nu putea să-și exercite autoritatea. Zăcea pe un morman de piei în corabia ce transporta cai, mereu neputincios, uneori pradă unei disperări delirante, un om ale cărui zbierete puteau fi auzite de pe toate corăbiile, împiedicînd soldații să doarmă și stricîndu-le cheful. Consiliul s-a întrunit fără el, hotărînd să-l trimită pe regele Itacei, Odiseu, ca să-l încunoștințeze de cele dezbătute și orînduite cu consimțămîntul tuturor.

Odiseu era un bărbat de înălțime mai mică decît cea mijlocie și care șchiopăta puțin din pricina unei răni mai vechi la coapsă ; era însă lat în spete și puternic. Venise în război doar cu douăsprezece corăbii, cu toate acestea, cuvîntul său cîntărea mai greu în consiliu decît al celor mai mulți ; făcea parte din cercul restrîns al acelora cu care Marele Rege s-ar putea sfătui. Nimeni nu spunea despre el că ar fi înțelept, căci nu aceasta era marea lui însușire. În privința înțelepciunii, regele Nestor îi întrecea pe toți, însă înțelepciunea nu e de nici un folos practic în împrejurări de război. Odiseu avea mintea iute și ageră și se pricepea să-și mlădie atît gîndirea, cît și vorba. Celelalte căpetenii se bizuiau pe el, însă nu se încredeau în el peste măsură. Îl socoteau un om oricînd dispus să cîștige o luptă mai curînd prin istețime decît prin vitejie și — cu toate că nimeni nu s-a îndoit vreodată de neînfricarea lui — vedeau în aceasta o răsturnare a valorilor cuvenite.

Odiseu s-a înfățișat în timpul nopții. Era însoțit de Medon. Culcușul lui Filoctet fusese rînduit în partea dinspre pupă a corabiei, acolo unde carele erau legate cu odgoane de niște inele înfipte în punte. Caii erau ținuți în partea dinspre proră, cît mai departe de mirosul de putreziciune, dar la răstimpuri puteau fi auziți foindu-se și nechezînd ușor, ca și cum ar fi comunicat între ei în surdină. Medon ținea în mînă o faclă de bronz, a cărei flacără se înălța dreaptă în aerul liniștit. Un timp au stat în picioare lîngă Filoctet, privindu-l cum doarme și așteptînd să se trezească, deoarece convorbirea cu el trebuia să aibă loc și hotărîrea consiliului trebuia să fie adusă la îndeplinire în răstimpul dintre deșteptare și izbuc-

nirea următorului acces de durere. Filoctet dormea pe grămada lui de piei ; rana era bandajată cu cîrpe care se împrospătau zilnic, cele vechi fiind arse. Alături de el se afla arcul, pe care își sprijinea mîna.

— I-ați împachetat lucrurile ? întrebă Odiseu.

— Toate. Toată îmbrăcămintea. Am păstrat deoparte platoșa.

Lui Odiseu îi trecuseră prin minte formule ca „interesul superior" și cuvinte ca „sacrificiu". Se întrebase dacă printr-o abilă îndrumare a convorbirii n-ar fi posibil să-l determine pe Filoctet să le ceară el însuși ceea ce aveau oricum de gînd să facă. Însă duhoarea era prea supărătoare. Și apoi, judecata te învață că atunci cînd mijloacele nu afectează rezultatul, orice mijloace care pot să aibă drept efect același rezultat sînt bune și dintre toate, cele mai bune sînt cele mai simple. Cîntări în sinea sa aforismul și fu mulțumit de el.

Filoctet deschise ochii, clipi stînjenit de lumina faclei și îi învălui cu privirea pe cei ce stăteau lîngă culcușul său. Nu rosti nici un cuvînt. Odiseu vorbi :

— Mă aflu aici, Filoctet, pentru a-ți spune că frații tăi de arme ți-au simțit lipsa la consiliu și că dorința lor cea mai mare este ca tu să te însănătoșești. Rana pare să fie însă de nevindecat. Nu putem să luăm la război un om bolnav, mai ales cînd starea lui pricinuiește neplăceri trupei. Mai mult decît atît, sînt dator să-ți spun fără înconjur că unii dintre soldați afirmă că ești piază-rea.

— Vreți să fac cale întoarsă ?

— Nu ne putem lipsi de o corabie, cu care să te înapoiezi acasă.

— Voi nu vă puteți lipsi ? spuse Filoctet. Ce amestec ai tu, ce amestec are oricare din prinți în treaba asta ? Eu sînt comandantul. Oamenii mei mă vor duce acasă. Apoi, către Medon : — Tu însuți și vasele prietenilor noștri veți pleca mai departe, bineînțeles așa cum veți hotărî. Cele două corăbii ale mele se vor înapoia cu mine.

— Nu, răspunse Medon.

Filoctet apucă strîns arcul, dibuind cu cealaltă mînă în căutarea unei săgeți. Medon își continuă vorba :

— Nu te teme. N-am venit să te ucidem. Dar corăbiile pleacă cu mine.

— Sînt fiul regelui. Oamenii mei nu-ți vor da ascultare.

— Nu tocmai fiul lui, după cîte înțeleg, interveni Odiseu. Nu-i ești fiu bun.

— Am fost trimis de zei.

— Dar te mai bucuri oare de ocrotirea lor ? i se adresă Odiseu cu o ironie politicoasă. Continuă : Am stat de vorbă cu soldații de pe corăbiile tale. Ei țin la tine, așa cum sînt datori s-o facă. Dacă ai fi sănătos, nici prin gînd nu le-ar trece să te părăsească, asta e sigur. Sînt însă împrejurări în care dragostea pornită din datorie poate să cedeze pasul înaintea unor alte îndatoriri care-și impun cerințele. Dacă o căpetenie are printre oștenii săi frați, veri, rude de orice fel sau o ființă ce-i este deosebit de apropiată, dacă s-a născut și a crescut în mij-

locul lor — atunci toate acestea îi leagă pe unii de alții. Tu însă nu ți-ai făurit astfel de legături și nu ai rude de sînge printre ei. Ești prințul lor, dar ai rămas un străin.

— Medon e și el un străin.

— Dacă ar fi în locul tău și tu în locul lui, te-ar urma pe tine, nu pe el.

Medon spuse :

— Eu nu am nici o rană și sînt de multe zile cel care dă ordinele în locul tău.

— Oamenii îl admiră pe Medon, spuse Odiseu. Sînt convinși că sub comanda lui vor avea parte de o pradă bogată. Iar noi, comandanții, l-am acceptat drept urmaș al tău.

— Și cu mine cum rămîne ?

— Nu putem nici să te luăm cu noi, nici să ne lipsim de o corabie care să te ducă înapoi acasă. Am hotărît să te ducem la țărm, acolo.

— Să mă lăsați în voia soartei ?

— Spre binele tău. Numai spre binele tău. Aici n-avem cum te îngriji după nevoie. Pe țărm s-ar putea să găsești pe cineva care să aibă grijă de tine. Vreo femeie. Ierburi, care să vindece rana. Mai tîrziu, după ce vei prinde din nou puteri, sperăm că ni te vei alătura. Surîse. Dacă războiul nu va fi luat sfîrșit între timp.

— Și voi prelua din nou comanda ?

Filoctet îl cercetă cu privirea pe Medon spre a desprinde răspunsul, dar fața lui Medon rămase neclintită.

— De ce nu ? răspunse Odiseu. Prințul ești tu.

— Și cu ce corabie aș putea să ajung din urmă armata ?

— O, corăbii se găsesc întotdeauna. Iată, noi ne-am oprit pe insulă. De ce n-ar face-o și alții ? Te rugăm, pregătește-te. Ne așteaptă o barcă.

În clipa în care Filoctet a pus piciorul în barcă, unul din cai a nechezat ascuțit și toți ceilalți au prins să tropotească, făcînd corabia să se clatine toată. Oamenii din barcă vîsleau cu putere și uniform. Fețele lor erau acoperite. Filoctet nu putea să zărească insula care era învelită în întunecime și în pîclă. Au vîslit prin ceață pînă au dat de un mal stîncos. Filoctet spuse :

— Lăsați-mi cel puțin o lumină, și Medon îi dădu facla.

Unul din vîslași îl apucă de braț și-l ajută să coboare din barcă. Un altul apucă legătura cu veșminte și rezerva de hrană și apă ce i-o pregătiseră și le depuse cu grijă pe o porțiune uscată de stîncă. Oamenii tăceau. Cei patru vîslași erau cu toții de fel din Melibeea, dar n-aveau ce-i spune fiului adoptiv al regelui lor. Cel ce vorbi fu Medon :

— Facla are să ardă pînă în zori. Ai face bine să aduni niște vreascuri și să încerci să găsești un loc uscat, unde să-ți poți aprinde un foc. Cel mai nimerit ar fi o peșteră, unde te-ai adăposti de vînt.

Apoi corăbierii împinseră barca în apă și săriră în ea. Ținînd în mînă facla a cărei limbă de foc se zbătea în bătaia vîntului ce mătura țărmul, Filoctet a rămas locului, privind în

urma lor. Barca s-a topit curînd în pîclă și în noapte, mai degrabă decît la venire, lăsîndu-l singur pe țărmul stîncos.]

Era o singură încăpere, în spatele unei *cafeneion*. Nu era murdară, zise Agatha, nu se putea spune că ar fi murdară. Nici foarte încăpătoare : era loc pentru două paturi de cîte o persoană, două scaune cu spetează dreaptă și o poliță prevăzută cu cîrlige. Dedesubt era o pivniță — o pivniță bună, curată, pardosită cu piatră — luminată, cum ar veni, indirect prin una din ferestrele de la *cafeneion*. În pivniță, un spălător cu robinet de apă rece. Din pivnița mare o ușă ducea alături într-o mică încăpere unde era instalat un w.c. — de asemenea curat, ținu să sublinieze Agatha, cu loc de șezut, și rezervor de apă, și sul de hîrtie, pagini de ziar, tot lucruri cîtuși de puțin curente, deși era adevărat că dacă nu voiai să șezi în beznă, trebuia să lași ușa deschisă. În capul scărilor care coborau în pivniță era o ladă de gunoi care purta urme de pisici. Dar de curat, era curat, nu puteai învinui oamenii pentru ce făceau pisicile.

Roger se așeză pe unul din paturi, în timp ce Agatha continua să enumere avantajele camerei. Era ieftină, numai treizeci de drahme pentru amîndoi, asta era un avantaj. Alt avantaj era că nu trebuiau să împartă cu nimeni folosința acelei pivnițe—băi, pentru că nu existau alți chiriași — nu mai era nici o altă cameră ; dacă Agatha a înțeles bine cele spuse de fratele lui Marios, care era și proprietarul

acestei *cafeneion*, camera ocupată de ei este de drept a unchiului său, care a fost transportat la Atena în vederea unei operații. Totuși, fratele lui Marios n-avea și el nevoie de o cameră de baie ? Poate că mai exista una, pentru clienți, chiar în *cafeneion*. Cel mai mare avantaj, și Roger ar face mai bine să se bucure, decît să facă mutra asta posomorîtă, era că nu mai aveau de ce se teme de eventualii reporteri. Nu exista nici o dovadă. Nu li se ceruse să semneze în nici un registru, nici să predea pașapoartele sau să completeze o fișă pentru poliție — nimic din toate acestea. Nimeni nu știa cum îi cheamă. Agatha nu prea vedea pe cine ar putea interesa situația, lăsînd la o parte chestiunea reputației, dar presupunînd că totuși s-ar găsi cineva, chiar dacă toți reporterii de la toate gazetele de duminică din lumea întreagă ar pune cap la cap carnetele lor de însemnări, tot n-ar descoperi nici o dovadă a faptului că Roger Turner a petrecut un timp oarecare pe o insulă greacă în compania unei persoane de sex feminin care nu e soția lui.

Roger spuse :

— Nu pot să rămîn aici, în aceeași cameră cu tine. Trebuie să înțelegi.

Atunci n-are decît să-și mute hoitul și să-și facă rost de altă odaie. Agatha s-a săturat. Egalitatea sexelor e un principiu foarte frumos, dar nu e treaba ei să aibă grijă de el — la drept vorbind, s-ar cuveni ca el să aibă grijă de ea. În orice caz, experiența făcută mai întîi cu Caldecott și acum cu el i-a ajuns pe deplin.

În clipa aceea, luîndu-se și pe sine, și pe ea, prin surprindere, brusc, jenant, Roger izbucni în plîns.

— Toate merg anapoda, zise el din nou. Am pornit cu stîngul. Își înfundă capul în perne și porni să plîngă în hohote, iar Agatha, neștiind ce să facă, trase perdelele, răsuci cheia în broasca ușii, apoi veni să se așeze lîngă el pe pat, punîndu-i mîna pe umăr ca să-l îmbărbăteze.

[Trezit din leșin în lumina cenușie a zorilor, pe un petec de mal stîncos, cu facla arsă pînă la capăt și fără speranța de a găsi cu ce aprinde un foc, Filoctet și-a amintit cuvintele oracolului. „Vei domni peste o țară singuratică". Se adevereau acum întru totul și, simțind că rana de la gleznă își începe pulsația lentă, care, crescînd treptat, se va preschimba o dată mai mult într-o durere de neîndurat, simțind suflarea înghețată a vîntului, înțelegînd dintr-o dată foarte clar că nici nu se afla nimeni care să-l îngrijească, și nici ierburi care să-l vindece, izbucni în plîns, singur și înfricoșat pe o insulă necunoscută, știind bine că nici o mînă nu se va întinde către el să-i aline suferința.]

9

Plăcerea redescoperirii e mult mai mare decît aceea de a descoperi. Uitase cît de bine se potriveau, cît de bine se potriviseră întotdea-

una — în sfîrșit, nu chiar de la bun început, pentru că prima dată fusese unul din acele exerciții stîngace de seducție după ceai cu gogoși, în camera lui de student la Balliol ; dar aproape de la început și chiar la acea primă oară *ea* fusese oricum minunată — plină de înțelegere și minunată.

Pe atunci, absolut toată lumea obișnuia, în timpul iernii, să ia gogoși la ceai, deși la drept vorbind, era o hrană de rînd și destul de indigestă ; odată mîncase chiar și gogoși cu *margarină*, cînd luase ceaiul la secretarul clubului laburist din Wadham. În ziua cînd o invitase pe Aggie, cumpărase de la furnizorul lui obișnuit șase gogoși ; văzînd că ea se mulțumește cu una singură își spusese că treaba nu va merge bine. Într-un fel, nici n-a mers, cel puțin în măsura în care își amintea — căci de obicei nu ținea minte ; memoria lui se eschiva ; toată întîmplarea se contopea în neamintirea lui cu cea dintîi experiență a sa, care avusese loc în semestrul premergător, la balul anual al universității Oxford, cu sora unui prieten — banii cheltuiți pe șampanie și pe somn cu maioneză, serviți în cameră, și pata de pe pantalonii negri de care nu scăpase decît în dimineața următoare. Acum, așa cum avusese deseori prilejul să afle din ziare sau din emisiunile de dezbateri de la radio, tinerii erau mai în cunoștință de cauză și nu mai aveau atîta de pătimit ; aripa dreaptă a partidului său dădea semne că dezaproba această stare de lucruri, la fel și mulți membri ai circumscripțiilor electorale

(lucru de care trebuia să se țină seama), el însuși însă făcea parte din aripa progresistă și nu dorea nimănui să trăiască momente atît de penibile ca cele trăite cîndva de el. Cînd te gîndești că atunci, adică prima oară, avea *douăzeci și doi* de ani ! Iar în după-amiaza în care Agatha Baron venise la ceai, în camera lui de student la Balliol, aproape douăzeci și trei și, după jocul degetelor, după îmbrățișări și dezmierdări din ce în ce mai insistente, după ce-i explorase tot trupul cu mîna (simțind cum se excită și se încordează tot mai mult), ei da, fusese de ajuns o simplă atingere a degetelor ei, încercase din răsputeri să se stăpînească, refuzînd să creadă că s-ar putea întîmpla din nou — dar Agatha fusese admirabilă, nu se arătase cîtuși de puțin contrariată, nici nu-l lăsase pe el să se simtă stînjenit, și atît de drăgăstoasă, încît, după un timp, ceea ce se petrecuse îi păruse lui Roger aproape firesc și reușise să depășească momentul. Mai tîrziu, cu alt prilej, căci în trimestrul acela el și Agatha fuseseră nedespărțiți, o întrebase „Ce-ai găsit în mine, Aggie ? Ce-ți place la mine ?“ Voia într-adevăr să știe, pentru că, în definitiv, propria persoană te interesează întotdeauna și speri să te poți realiza. Răspunsul ei fusese, „Probabil, faptul că ești un mare nătărău, Rodge“, ceea ce în foarte multe privințe era inexact și cu trecerea timpului devenise și mai inexact, dar (presupunea Roger) voia să însemne că la vremea aceea mai exista în el un soi de inocență. Pe care nu voia s-o piardă în intre-

gime, nici chiar acum. Cine ajungea să știe prea multe, trebuia întotdeauna să plătească pentru acest lucru.

Fuseseră amanți aproape trei ani, doi la Oxford și încă unul după aceea, deși se poate spune că acest ultim an însemnase mai curînd o perioadă de înstrăinare. Erau prea multe lucruri de făcut la Londra, prea multe lucruri diferite, nu mai aveau cum să fie atît de apropiați. Ei, și pe urmă, ea îi socotea pe prietenii lui politici niște încuiați. Era dispusă să agreeze politicieni în curs de formare, spunea, nu însă dacă erau trecuți de patruzeci de ani. Isteață fată. La Oxford, istețimea ei îl încîntase, dar în viața de toate zilele atrăgea lesne inimiciții și Roger nu-și putea îngădui acest lux.

Nu-și putuse îngădui nici luxul istețimii și nici acela al iubirii. Iubirea — de nici un fel — nu făcea parte din existența sa ; părinții îi muriseră și nu avea alte atașamente. Cît privește viața sexuală, prea se face caz de ea. Este o sursă de complicații. Dacă te încurci cu persoane de *proastă* calitate, riști să fii șantajat, dacă ai, așa cum se obișnuiește, relații cu femei din lumea ta, genul de aventuri de după petreceri sau cu invitații la masă, acest fel de relații te angajează, și un politician trebuie să se ferească să dea prea multor persoane prilejul de a avea drepturi asupra lui. Nu era vorba de o atitudine morală sau ceva asemănător, ci, pur și simplu, ca o constatare de ordin practic, Roger socotea că existența de celibatar era mult mai lesnicioasă

decît credeau în general oamenii, mai ales dacă duceai o viață foarte plină în alte privințe. Pe la vreo douăzeci și cinci de ani hotărîse că se va căsători peste zece ani, avînd grijă să facă și un mariaj profitabil. „De fapt, chiar am de gînd să mă însor“ — fusese pînă la un punct, o afirmație adevărată. Atît prietenii comuni, cît și părinții ei începuseră să ia de bună probabilitatea unei căsătorii între el și Deborah Jane. Nimic asemănător cu trecuta legătură cu Aggie, care fusese un act de inconștiență, o aventură studențească ; pe atunci, nici el, nici ea nu aveau experiența vieții adevărate.

În cei nouă ani, de ascensiune în cazul lui, de derivă în cazul ei, Roger uitase ce minunat se simțea în compania Agathei, cum uita de sine, cît de firesc și nestingherit putea să fie, înainte și după. Patul îngust era neîncăpător pentru două persoane ; Aggie îl sili să se ridice și să tragă celălalt pat, lipindu-l de al său și șezură astfel alături, vorbind, amintindu-și de timpuri trecute, dezmierdîndu-se și fumînd, cu scrumiera aceea urîtă de metal, care făcea parte din inventarul camerei, în echilibru pe stomacul lui gol. Aggie era ea aiurită, dar știa să păstreze un secret ; îi destăinui deci scopul venirii sale în Lemnos. Între Caldecott și ea n-a fost nimic, spuse Agatha ; iar unghiile de la picioare date cu lac verde fuseseră o încercare de a-l ține la distanță prin afișarea unor excentricități. Roger s-a ridicat, a răscolit valiza ei în căutarea sticluței cu dizolvant și a șters el însuși lacul

verde de pe unghii, înlocuindu-l apoi printr-un lac incolor, aplicat cu o grijă plină de tandrețe.

Timpul s-a scurs, înserarea a pătruns în cameră, au coborît în subsol ca să se spele, și-au schimbat îmbrăcămintea și au ieșit să se plimbe prin oraș. În căutarea unei camere, Roger apucase să vadă cam tot ce era de văzut. O stradă principală pietruită, flancată de prăvălii, din care cele mai multe păreau să vîndă de toate, întocmai ca mica prăvălie din satul copilăriei sale, cu deosebirea că *acolo* cumpărai de toate pentru că alt magazin nu mai exista, pe cînd aici erau o mulțime de mici magazine universale de-a valma, încît te întrebai cum puteau localnicii din Myrina să aleagă între ele. Pe mai toată lungimea ei, strada mare se întindea dreaptă, apoi cotea brusc și cobora spre port. Uite și portul — un debarcader de piatră, un chei lat și un doc. Trei din cele patru hoteluri cîte erau la Myrina se aflau în vecinătatea portului, de asemenea două braserii, două *cafeneia* un copac, două chioșcuri unde se vindeau țigări și gumă de mestecat ; mai era și clădirea vămii, din balconul căreia doi marinari care nu erau de gardă priveau cum un alt marinar, care era de gardă, măsura posomorît în lung și în lat, cheiul ce-i era dat în pază. Apoi, fortăreața, o ruină voluminoasă suită pe o stîncă și împrejmuită cu sîrmă ghimpată. Două fîșii de plajă nisipoasă, amîndouă la ora asta pustii, cea mai mică chiar lîngă port, iar cealaltă

despărțită de el prin stînca fortăreței. Myrina avea și două cinematografe în aer liber, ceea ce părea excesiv pentru un orășel atît de mic; văzură însă că în fiecare seară rula alt film.

Roger și Aggie se așezară la poalele copacului din port, printre mesele neocupate. Un ospătar bătrîn le aduse *ouzo* și cîte o farfurie conținînd o felie de pîine, o felie de *feta*, brînza aceea din lapte de capră, o felie de roșie și o măslină. Erau ceasurile amurgului, ora aperitivului, dar în jurul lor nu pulsa viața de cafenea mediteraneană descrisă în ghidurile turistice; la mesele cafenelelor din Myrina ședeau doar cîțiva bătrînei, în schimb aveau să constate că cinematografele în aer liber erau întotdeauna pline. Amurgul s-a topit în lumina lunii. La una din cele două braserii, ospătarii goneau printre mesele numeroase; cealaltă n-avea decît trei măsuțe înghesuite în spațiul strîmt dintre peretele bucătăriei și doc. Roger și Aggie au preferat să mănînce aici și avură parte de nelipsitele chifteluțe din carne tocată, cu cartofi prăjiți și salată de roșii. *Retzina* era servită în sticle de apă gazoasă și costa mai puțin decît aceasta; băură destul de mult. Se uitau la foiala ospătarilor de la braseria mai mare; la oglindirea lunii în apă; la bărcile pescarilor echipate cu lămpi de carbid care lunecau încet afară din port, preschimbîndu-se treptat în luminițe pe mare. Bătrîneii plecară; ospătarii își încetară alergătura; în balcon, marinarii nu se mai vedeau. Pe la orele zece, „promenada de-a lungul portului, populată și freamătătoare“, pomenită de domnul Ernie Bradford, era pustie; Roger și Agatha, ușor amețiți în bătaia lunii, străbătură cheiul, minunîndu-se de liniștea din jur. Dar nu! — viața nu contenise: două siluete în alb, o mișcare, un zgomot: o activitate, ceva se petrecea pe debarcader. Se duseră să vadă. Dădură peste doi marinari, unul lucra, celălalt îl privea. Cel activ ridica ceva, izbea cu acel ceva în caldarîm, iar ridica, iar lovea cu putere.

— Doar nu s-o fi apucat să-și spele rufele în toiul nopții? spuse Agatha.

Bineînțeles că nu. Era o caracatiță moartă, și ei o frăgezeau în vederea unui posibil ospăț în cabină. Cel puțin, sperau că este moartă.

Timp de douăzeci de minute au stat și i-au urmărit pe cei doi marinari. Apoi, negăsind altceva de făcut, au pornit-o în lumina lunii, de-a lungul străzii pietruite, spre odaia lor, cu cele două paturi alăturate.

La *cafeneion* nu se servea micul dejun și nici altceva, în afara unor minuscule cești cu cafea turcească și a băuturilor gazoase; pentru Roger era de neînțeles cum cîștigau îndeajuns ca să aibă din ce trăi. Agatha spuse ceva lui Marios și-i dădu niște bani, iar băiatul plecă arborînd un aer important, ca și cum i s-ar fi încredințat un mesaj cu care trebuia să se strecoare printre liniile dușmanilor.

— Crezi că mi-ar putea face rost de puțină apă caldă ? întrebă Roger. Nu-mi vine să mă bărbieresc cu apă rece.

La care Agatha răspunse :

— De ce nu te bărbierești la frizerie ? Caldecott așa făcea. N-ai crede, judecînd după înfățișare, dar sub cămășile lui de dril kaki bate o inimă de sibarit. Nu știu dacă bărbații greci *obișnuiesc* să se radă singuri : economia țării lor e bazată pe apă rece.

Roger fusese întotdeauna convins că oamenii se bărbiereau la frizerie numai în romane, nicidecum în viața reală. Acum însă, la sugestia Agathei, ideea i se păru îmbietoare. Au căutat în dicționarul Agathei cuvîntul grecesc pentru „ras" și au descoperit că este το ξύριαμα. Agatha i l-a citit literă cu literă :

— Eksi epsilon rho iota sigma mi alfa, *ksirisma,* crezi că ești în stare să-l pronunți ? Ei pun un *to* înainte, asta reprezintă pur și simplu articolul, dar ei îl folosesc întotdeauna. Dacă aș vorbi despre tine pe grecește, aș spune Rogerul, ceea ce mi se pare de-a dreptul înduioșător.

Tot sorbind din cafeaua îngroșată, Roger încercă să spună *„to ksirisma"* cu intonație interogativă.

— Cafeaua nu se bea pînă la fund, că ăla e zațul, îl învăță Agatha.

Marios se înapoie, aducînd un pepenaș verde, două farfurii și un cuțit. Cu un aer plin de gravitate, Agatha tăie pepenele în trei, dădu o bucată lui Roger și păstră una pen-

tru sine. Urmă o manevră complicată între ea și Marios, în cursul căreia cea de-a treia porție fu plimbată de la unul la altul, oferită, respinsă, reoferită stăruitor și finalmente acceptată, Marios dispărînd cu ea înăuntrul cafenelei, ca s-o degusteze la adăpost de privirile altora.

— Băiatul ăsta e o dulceață ! spuse Agatha afectuos.

Soarele strălucea pe un cer senin. Roger și Agatha mîncau pepene verde în plină stradă, în văzul tuturor. Unii trecători întorceau capul și se holbau la ei, ceea ce îl făcu pe Roger să se întrebe dacă nu cumva ținuta lui era nepotrivită sau era, din cine știe ce motiv, ridicol, dar Agatha îl asigură că lucrul era cît se poate de firesc : grecii obișnuiesc să se holbeze la străini. Marios ieși din *cafeneion* și se îndreptă spre ei ; îi dădu Agathei să citească textul de pe o reproducere fotostatică. Era o imagine reflectată și Marios fu încîntat că Agatha se lăsă la început înșelată și crezu că are de-a face cu litere grecești. La fel de încîntați se arătară și trei prieteni de-ai lui, care apăruseră pe nesimțite și urmăriseră de la o distanță cuviincioasă ceremonia descifrării scrisului reflectat. Un al patrulea prieten se înființă cu o bucată de oglindă luată din *cafeneion* și pe care o ținu în fața Agathei, în așa fel încît ea să poată citi. Era un document prin care un general britanic îi mulțumea unui civil grec „pentru serviciile aduse cauzei aliaților".

— O *pateras mous*, rosti stăruitor Marios şi cuvintele sale fură confirmate din cap de toţi prietenii, acum şase la număr, înşiraţi ca nişte ciori.

— O *pateras tou*. Agatha se ridică şi dădu mîna cu Marios. Aici scrie că taică-său ne-a ajutat în timpul războiului, spuse ea. N-ar strica să manifeşti oarecare respect, şi Roger îi urmă exemplul.

Marios zîmbi cu toată faţa, apoi luă fotostatul, îl strecură grijuliu sub cămaşă şi intră în casă. Prietenii rămaseră, păstrînd însă distanţa.

În strada mare erau opt frizerii. În momentul deciziv, Roger se dovedi incapabil să exprime prin cuvinte ceea ce dorea, limba poticnindu-i-se iremediabil în faţa acelui „ksi" ; se mulţumi deci să-şi frece bărbia, gest pe care frizerul îl înţelese pe dată. Agatha plecase după cărţi poştale ilustrate ; reveni tocmai cînd, cu mişcări mărunte şi iuţi, frizerul îi tăia lui Roger firele de păr din nări.

— Bărbieritul *este* o operaţie intimă, nu-i aşa ? observă Agatha. Netulburat de interesul ei evident pentru ceea ce făcea, frizerul trecu de la nări la urechile lui Roger. Am făcut-o pe detectivul în locul tău. Tipul de la standul cu ilustrate e tare simpatic. Îl cheamă Elefterides şi a zis că pot să trimit după el oricînd sînt în încurcătură din cauza limbii, pentru că vorbeşte englezeşte. De fapt, e farmacist, dar proprietarul standului e prieten cu el. Zice că bătrînul tău locuieşte la Kornos."

— Kormos ?

— Nai, nai ! Kornos, interveni bărbierul, pulverizînd în acelaşi timp cu multă dărnicie pudră de talc pe obrajii şi bărbia lui Roger.

— Vezi ? *Dînsul* ştie.

— Unde-i Kornos ?

— E un sat, nu prea departe de aici. L-am descoperit pe harta de la aerogară. Are o populaţie de...

— Lasă populaţia. Cum se ajunge acolo ?

— ...de şase sute cinci locuitori. Se ajunge pe jos. Are să-ţi facă bine. Te-ai cam împlinit, aveam de gînd să ţi-o spun... Te-ai îngrăşat de cînd te ştiam eu.

— Au trecut nişte ani. Acum am treizeci şi patru. Şi, în definitiv, tu susţineai pe atunci că sînt prea slab. Eşti sigură că n-am să mă rătăcesc ?

— În Lemnos n-ai cum să te rătăceşti. Nu-s destule drumuri pentru asta. Pentru orice eventualitate, îţi arăt eu pe hartă. De ce nu te-ai duce chiar în dimineaţa asta, ca să spargi gheaţa ?

Frizerul stropi părul lui Roger cu apă de trandafiri şi îl pieptănă. Roger spuse :

— Nu vii cu mine ?

— Nu vrei să-l vezi singur ?

— Mă gîndesc că toată povestea cu concediul meu aici ar părea mai verosimilă dacă aş fi însoţit de cineva.

— Şi în ce calitate îţi propui să mă prezinţi ?

— O, drace !

— Kornos ! *Kalos* — Kornos.

— Zice că la Kornos e frumos. Acum e rîndul tău să-i spui că și orașul lui e frumos; așa se cuvine.

— Aă...

— Myrina — *kalos*: Myrina — *oreia. Poly oreia*! îl asigură Agatha pe frizer, care acceptă atît complimentul, cît și plata bărbieritului, după care îi întrebă dacă sînt nemți.

— De ce nemți?

— Nu prea știu. Și în Creta tot asta ne întrebau. Li se trage probabil de la ocupația germană, își închipuie că orice străin trebuie să fie neamț.

— Ce-ai să faci cît am să fiu eu plecat?

— Am să mă instalez pe plajă, ca să scriu ilustrate. Oamenii noștri de la radio devin foarte dezagreabili dacă uiți să le scrii.

Agatha își puse costumul de baie sub cămașa de bumbac cu găurele și fusta lavabilă, luă prosopul de baie, ilustratele, un stilou cu pastă și un volum de poezii de George Macbeth și se duse la cea mai mare dintre cele două plaje. Roger dădu cu talc în interiorul șosetelor, se încălță cu sandale peste șosete, hotărî să nu-și pună șort, pentru că nici la Atena, nici în Lemnos nu văzuse pe nimeni purtînd pantaloni scurți, își șterse cu grijă ochelarii de soare și-o luă spre Kornos.

Plaja aleasă de Agatha era o fîșie de nisip cu grăunțe mari între stînca cetății și stațiunea meteorologică. Acolo unde înceta nisipul și începea dunga unei promenade creșteau ciulini. În spatele promenadei se aflau case,

un hotel, două cafenele alăturate, un cinematograf în aer liber, precum și două edificii publice și anume (își consultă dicționarul) o școală și un muzeu. Pe plajă se mai aflau patru grupuri de amatori de băi de mare, nici unul mai numeros de cinci persoane și mai mic de două: numai ea era singură. Între timp se făcuse ora unsprezece. În Lemnos, localnicii nu obișnuiesc să vină devreme la plajă, presupuse Agatha.

Drumul pe care mergea Roger era mărginit de pini, oleandri, nalbe roșii, migdali, măslini, smochini — da, nu încăpea nici o îndoială, erau smochini, fructele păreau să fie coapte, dar mai mult ca sigur că dacă s-ar încumeta să culeagă o smochină ar răsări din pămînt cineva care să-l mustre. Între pini și pomii fructiferi, între nalbe și oleandri roz și prăfuiți se zăreau muri și niște ciulini uriași. De o parte și de alta a drumului erau ogoare, dacă puteau fi numite astfel, de vreme ce nu păreau să fie clar despărțite între ele, doar din loc în loc se vedeau niște grămăjoare de pietre, pesemne, își spuse, în chip de borne, și de vreme ce semănăturile de grîu se amestecau cu cele de pepeni, de viță de vie și de porumb într-un talmeș-balmeș în care fiecare creștea în legea lui, uneori chiar alături, în aceeași brazdă. Văzu că și strugurii stăteau să se coacă. Dar nu-i era sete. O briză ușoară îl răcorea și făcea să unduiască vița care nu era proptită cu araci.

O briză ușoară, dinspre nord-est, se simțea și pe plajă. Un marinar în bluză albă, beretă

albă, pantaloni scurți albi și scrobiți, turetci albe și cizme negre bocănitoare patrula cu pași lenți în sus și în jos, cînd pe promenadă, cînd printre ciulini, cînd pe fîșia de nisip bătătorit de la buza mării. Agatha scria: „Sînt la Lemnos. Un loc foarte liniștit, unde n-ai altceva de făcut decît să te odihnești. Zice-se că pămîntul din Lemnos ar vindeca orice rană." Urma un semn îmbîrligat, care putea să fie interpretat tot atît de bine ca reprezentînd „Cu drag" sau „Salutări", pentru că destinatarul ilustratei era una din acele persoane cu statut imprecis, care ar putea socoti prima formulă prea familiară și a doua, prea formală. Două din ilustratele Agathei, insuficient de ferm ancorate cu ajutorul poemelor lui Macbeth, fură luate de briza ușoară care le purtă ceva mai încolo de-a lungul plajei. Marinarul le prinse și i le restitui. Era unul din cei doi marinari care stătuseră în ajun în balconul vămii. Îl recunoscu, deoarece era bălai, pe cînd cei mai mulți greci sînt oacheși.

La stînga lui, în vîrful unui deal, Roger desluși două detectoare radar (cel puțin, drept asta le luă). Pesemne, în legătură cu avioanele, sau poate cu vremea. Două femei bătrîne, îmbrăcate în negru, veneau pe drum în sens invers, călare pe un măgar. Le salută, așa cum se obișnuiește cînd te întîlnești cu cineva pe un drum de țară; Agatha îl învățase ce să spună: *„Kali mera"*, așa zise Roger și *„Kali mera"* îi răspunseră ele impasibile. Apoi, schimburile de saluturi se ținură lanț. Nu cu mașinile, motocicletele sau autobuzul; nici chiar cu bicicletele, însă *„Kali mera"* — tuturor bărbaților care treceau cocoțați în șei pe căluții lor, *„Kali mera"* — femeilor și băieților călare pe măgăruși. *„Kali mera"* — căruțelor; Roger părea să fie singurul din specia pietonilor.

Marinarul se numea Kosmo și era de fel din Icaria. Știa doar cîteva cuvinte englezești, cel mult o duzină: fusese odată la Liverpool, însă pentru o singură zi. Stînd pe vine în nisip, îi arătă respectuos Agathei scrisorile pe care le păstra împăturite în portofelul său. Erau în diverse limbi, cele mai multe în engleză, cîteva însă în franceză și germană, unele de la fete, altele de la bărbați mai în vîrstă decît el. Insistă ca Agatha să le citească: scrisorile erau mîndria lui, adunase mai multe decît toți ceilalți marinari staționați la această bază. Cele mai multe erau formulate în termeni generali și unele cu precauție. Un lector universitar de la Addis Abeba îi scria, de pildă, despre o cruciuliță de aur pe care el și marinarul o cumpăraseră împreună și pe care acum nu putea s-o poarte din pricina unei boli de piele. Agatha observă că exista numai cîte o scrisoare de persoană, corespondența cu Kosmo tinzînd, pe cît se pare, să sece curînd. O informă că era de gardă cu misiunea de a supraveghea plaja. Ca să salveze oamenii de la înec? întrebă ea, și Kosmo îi răspunse, Nu: ca să-i împiedice să joace fotbal, căci e interzis. Agatha își

imagina de pe acum în ce fel îl va descrie pe Kosmo în relatarea ei ; povestea acestei întîlniri îl va interesa pe Roger, după ce se va înapoia de la întrevederea cu Bătrînul : „De fapt, m-a rugat și pe *mine* să-i scriu ; presupun că așa procedează cu toți. S-a purtat foarte drăguț și cît se poate de cuviincios, dar la un moment dat niște javre de băiețași, care stăteau chiar la marginea plajei, au început să strige ceva, mie nu mi-a plăcut, am adoptat un ton mai rece, și el a plecat. Bietul băiat, nu era vina lui. Dacă îl întîlnim în seara asta, trebuie să-i spunem „Bună !"

Erau orele douăsprezece ; miezul zilei. Cicadele își începură țiriitul stăruitor și strident ; ai fi zis că fiecare era prevăzută cu un termostat interior, care le declanșa pe toate odată, îndată ce temperatura atingea un nivel anumit. O bifurcație — Roger trebuia s-o ia la stînga. Prin fața lui, o șopîrlă se prelinse iute de-a curmezișul drumului. Trecea pe lîngă un cîmp de ciori, unde nu creștea nimic, nu putea să crească nimic, în afară de iarbă. O vacă solitară păștea și ciorile făceau cu schimbul ciugulind păduchii de pe crupa ei. La o depărtare de vreo doi kilometri, zări o îngrămădire de case de piatră aninate sub buza dealului — pesemne, Kornos. Se așeză pe un pietroi turtit și iscodi satul cu privirea. În care din casele acelea o fi locuind Bătrînul ? Semănau toate între ele ca picăturile de apă, nu se vedea nici un conac ca în satele englezești. Va fi nevoit să întrebe localnicii. La această primă vizită n-avea de gînd să

facă nici un alt demers, decît acela de a se prezenta și de a pregăti terenul pentru o altă vizită. Din nou, același gînd : poate că Bătrînul îl va pofti să rămînă la el. Nu era exclus. Desigur, în Anglia nimeni nu s-ar încumeta să facă o astfel de propunere, pentru că n-ar mai scăpa de musafiri ; însă aici, în Orientul mijlociu, tradițile de ospitalitate sînt cu totul altele. I-ar conveni ca Bătrînul să i-o propună. În felul acesta ar avea răgazul trebuincios pentru a lăsa să se lege între ei încrederea. Văzu aievea scena : el însuși, în costum alb, șezînd într-un scaun cu spetează înaltă și ținînd în mînă un pahar alungit, conversînd cu Bătrînul — despre politica internă, despre situația internațională, despre ambițiile sale personale și, în cele din urmă, îndrumînd discret lucrurile spre scopul real al întîlnirii lor : „Ceea ce ne trebuie nouă, dacă-mi îngăduiți s-o spun, domnule, este cineva ca dumneavoastră, de fapt, cineva care să aibă ținută morală. Printre cei mai tineri sînt mulți care gîndesc așa. Toate bune și frumoase în ce privește sloganul cu Societatea belșugului — vreau să spun, că n-are nici un rost să denigrăm belșugul, e-o greșeală pe care n-o fac decît oamenii care n-au cunoscut sărăcia ; dar totuși..." Da, sigur, o invitație din partea Bătrînului ar fi soluția cea mai bună. Însă cum rămîne cu Aggie ?

„Îți aduci aminte de un film francez care se chema *Une si jolie petite plage ?* Ei bine, Lemnos arată exact așa, numai că nu plouă. F. convențional, dar f. relaxant. Îmbîrligare.

Aggie“. Efortul de a găsi mereu altceva de scris pentru fiecare ilustrată devenea obositor. Şi pe deasupra era o prostie — doar nu aveau să se apuce să *compare* între ele ilustratele primite. Fiecare este însă integru în felul său personal şi parte din integritatea Agathei consta în a trimite ilustrate de vacanţă cu texte diferite. Se întrebă cît timp vor rămîne în Lemnos — probabil atît cît îi va trebui lui Roger pentru ca „misiunea“ lui să reuşească sau să eşueze. Nu putea decît să spere că nu va dura mult. Agatha era dintre acei oameni care se plictisesc repede; ştia că nu e bine, dar chiar aşa fiind nu putea schimba mare lucru.

Casele din Kornos erau cutii de piatră, adunate într-un pîlc pe malul unui rîu (secat) cu albie pietroasă, pe o colină de piatră; văzute de la distanţă, păreau crescute chiar din coasta dealului. Satul era aşternut în formă de unghi deschis de-a curmezişul povîrnişului, închipuind o imagine inversată a crestei dealului. Uliţele erau pietruite; uliţa mare însoţea latura lungă, de jos, a satului, iar uliţele laterale, perpendiculare pe ea, urcau în trepte. Roger merse pe uliţa mare pînă la o piaţetă, unde dădu peste o *cafeneion* şi o spălătorie din piatră, unde în această dimineaţă oarecare, la ora douăsprezece şi jumătate, două femei în negru izbeau de lespezi rufele ude. În faţa cafenelei — trei mese strînse la umbra unui migdal şi două bănci lîngă un spalier. La una din mese şedeau nişte bătrîni.

La *cafeneion* — bătrîni, la spălător — femei, pe uliţă şi pe prispele caselor — copii şi pisici. Un măgar încărcat cu legături de fîn tropoti pe lîngă el, mînat de un băieţaş. Unde erau bărbaţii tineri? Nu văzuse nici unul pe cîmp. Ceru o cafea şi fu întrebat dacă este neamţ.

— *Ohi! Anglos,* — spuse Roger, epuizînd cu temeritate şi dintr-un foc cam a zecea parte din cunoştinţele sale de limbă greacă.

Pe cînd şedea sub migdal şi îşi bea cafeaua, mai întîi mesele, apoi şi băncile, începură să se populeze cu bătrîni, poate printr-un fenomen de telechinezis, deoarece de la o clipă la alta, pe o bancă pînă atunci neocupată răsăriră trei bărbaţi bătrîni, care se uitau la el în tăcere. Roger zîmbi şi îi salută pe cei ce-l priveau, şi ei, la rîndul lor, îi răspunseră mormăind laolaltă „*Kali mera*“, după care se retraseră din nou într-o tăcere plină de interes. La un moment dat, apăru şi un bărbat de vîrstă mijlocie — Roger putu chiar să-l observe în timp ce venea din pragul casei sale; poate că telechinezis nu funcţionează decît pentru oamenii în vîrstă. Bărbatul de vîrstă mijlocie avea o mustaţă groasă neagră şi ţinea în braţe un copilaş — o fetiţă. Roger admiră fetiţa, care gungurea şi dădea din picioruşe. Se instală din ce în ce mai mult o atmosferă de nerostită bunăvoinţă. Trecură astfel cincisprezece minute.

Roger spuse:

— Io — nu, la naiba, asta-i pe italienește. *Eimai Anglos.*

— *Nai, nai !* — Suna încurajator.

Erau în cunoștință de cauză, dar le părea bine s-o audă din gura lui Roger. Printre cei adunați la umbra migdalului se afla acum și patronul cafenelei, care — presupunînd că printre cei de față ar mai exista cineva *ne*informat — lămuri faptul că Roger nu e neamț. Bătrînii îngînară „Anglia, Anglia“ în intenția vădită de a-l îmbărbăta pe Roger, care dădea a înțelege că mai are ceva de spus.

— Caut pe *ena altro* (parcă și asta-i italienește ?) *kyrios Anglos.*

„Altro“ s-o fi spunînd ? În orice caz, e ceva foarte asemănător. Păcat că nu luase dicționarul Agathei — a, dar nu știa să descifreze literele grecești. *„Altro — un autre“* — cuvintele erau similare. *„Vous ne parlez pas français ?“* Nu, nu știau franceza. Urmă un rapid schimb de cuvinte între patron și bărbatul de vîrstă mijlocie, care depuse copilașul în poala soției patronului, îl apucă pe Roger de braț și spuse : *„Elate !“* Roger se gîndi că numele Bătrînului ar putea să le spună ceva. „Payne. Caut pe un domn Payne, *Anglos*“. Cei de față se arătară încîntați ; era clar că înțeleseseră și se bucurau că-l pot ajuta. Zîmbind și dînd din cap, îi făceau semn. *„Elate !“* mai spuse o dată bărbatul de vîrstă mijlocie. Îl duseră să vadă o biserică, ce fusese construită în 1890 și conținea un număr considerabil de frumoase icoane pe lemn.

Satul era mic și în afară de biserică nu mai aveai ce vedea în el. După trei sferturi de oră, Roger fu însoțit în susul uneia din acele ulițe laterale povîrnite, pînă în dreptul unei case de formă pătrată, care domina satul ; din piatră, la fel cu toate celelalte case, era însă dată cu var. În zidul alb, pata verde a unei uși. Însoțitorul lui Roger zgîlții ușa, strigă ceva, apoi zîmbi și-i făcu lui Roger semn să intre. Ușa dădea într-o curte, care, surprinzător, nu era pătrată, ci în formă de L, deschiderea dintre cele două laturi fiind ocupată de un closet în aer liber. Cîteva trepte urcau spre o terasă care mărginea la catul de sus una din laturile acestui L. O viță de vie luxuriantă făcea umbră pe terasă.

Se afla acolo o femeie. Ședea pe un scaun cu spetează din împletitură de răchită, la umbra viței din care atîrnau o sumedenie de ciorchini de struguri verzui și purpurii. Fiecare ciorchine era învelit într-o pungă de material plastic.

10

O însemnare :

„Acest război e imposibil, de neînțeles. O sută de mii de oameni reprezintă o armată mai mare decît ar fi stat cuiva în putere să organizeze sau să aprovizioneze la acea vreme — și pe deasupra timp de zece ani. Nici nu poate să intre în discuție.

Să presupunem că grecii s-au înapoiat acasă în fiecare toamnă? Atunci, cum se explică actul de uzurpare făptuit de Egist la Micene și legenda lui Odiseu?

Să nu uităm că Thucidide, care scria cu aproape șapte sute cincizeci de ani mai tîrziu, nu lasă să se înțeleagă că grecii s-ar fi înapoiat acasă, ci acceptă fără nici o dificultate termenul de zece ani. Pleacă de la premisa că relatarea lui Homer cu privire la Războiul troian are valoare de document istoric, deși conține și unele exagerări, așa cum le stă în fire poeților. Și caută să descopere temeiuri, pentru ca lucrurile să se fi desfășurat întocmai așa cum afirmă Homer. Nu este o metodă istorică foarte serioasă. Thucidide sugerează că Agamemnon ar fi fost cel mai puternic dintre regii Greciei și că ceilalți l-ar fi urmat „nu de voie, ci de teamă". (Ca și Liga ateniană.) Ia de bună cifra de o mie două sute de corăbii, fiecare avînd la bord între cincizeci și o sută douăzeci de oameni, crede însă că toată această oaste ar fi fost prea mică pentru țelul propus. După părerea lui, grecii și-ar fi dispersat forțele în expediții împotriva aliaților Troiei și s-ar fi aprovizionat nu din Grecia (ceea ce le era foarte peste mînă), ci din prăzi și agricultură. Ca urmare a acestei dispersări a forțelor lor au avut troienii posibilitatea să li se împotrivească în tot timpul celor zece ani.

Cum luptau? La ce pot folosi carele de luptă într-un asediu? (Troienii aveau cai, dovadă sînt osemintele găsite. Grecii n-ar fi

putut aduce cu ei mulți cai, dar puteau să-i rechiziționeze.) Un lucru e sigur: Troia n-a cunoscut starea de asediu, se pare că oamenii plecau și veneau în voie: grecii se instăpîniseră peste calea de acces la mare, nu însă și peste hinterland. Imaginea care se desprinde din scrierea lui Homer (și din Troilus și Cresida) este aceea a unei bătălii cotidiene (care s-a prelungit zece ani?): troienii și grecii se înfruntă în fiecare dimineață, se luptă pînă seara, apoi se retrag fiecare în tabăra sa, acordîndu-și ocazional o zi de răgaz, pentru rezolvarea unor treburi cum au fost jocurile funerare în cinstea lui Patrocle. E limpede că nu astfel s-au desfășurat lucrurile.

O paralelă cu războiul de tranșee? Nu a fost un asediu, dar nici un război de manevre — un război de uzură. Troienii dispuneau de un oraș fortificat, grecii (după prima bătălie) de o tabără fortificată. La răstimpuri, una din părți lansa un atac împotriva părții adverse, avantajul fiind de fiecare dată de partea apărătorilor. Carele de luptă erau folosite pentru transport, ca niște taxiuri.

Nu, nici această formulă nu rezistă. O oștire nu poate fi hrănită timp de zece ani numai din pradă. Pe de altă parte, dacă — așa cum sugerează Thucidide — grecii au trăit din „agricultură", cu alte cuvinte, nu din jaful recoltelor, ci lucrînd ei înșiși pămîntul și îngrijind culturile, înseamnă că au fost nevoiți să fortifice un teritoriu mult mai întins decît tabăra lor. Liniile de apărare ar fi devenit astfel imposibil de apărat. Chiar dacă

presupunem că cetățile cucerite de ei ar fi trecut de partea lor, ajutînd la aprovizionarea oștirii grecești, cum e cu putință să asiguri timp de zece ani hrana necesară unui număr suplimentar de o sută de mii de soldați?

Nu pot să mă împac cu acest război; nu pot să mi-l închipui; nu pot să-l descriu. Subiectul meu îmi impune să sar în orice caz zece ani, dar aș prefera să știu ce anume am sărit.

Din nou, aceeași senzație că o plăsmuire a minții dobîndește o existență proprie. Trebuie cu orice preț să știu ce s-a întîmplat — cu toate că nu s-a întîmplat nimic, dacă nu scriu despre acest lucru."

Manuscrisul continuă:

[Anul al zecelea al războiului. Ahile murise. Aiax murise, și ca ei mulți alți eroi. Troienii continuau să lupte. Pierduseră pe Hector, pierduseră pe Troilus, pierduseră mulți aliați. Erau învinși, dar cu toate astea Troia refuza să cadă. Evident, odată mai mult problema era de ordin religios.

Sacerdotul Calchas se lăsă în voia inspirației și după un timp avu parte de ea. Le aduse la cunoștință căpeteniilor grecești că Troia nu va putea fi cucerită fără arcul și săgețile lui Heracle, care rămăseseră la Filoctet, pe insula aceea. Acum era limpede că greșiseră îngăduindu-i să le păstreze.

La capătul atîtor ani de luptă, amintirea duhoarei împrăștiate de rana lui Filoctet, precum și a zbieretelor sale slăbise. De atunci

încoace, grecilor le fusese dat să simtă multe mirosuri grele și să audă multe urlete; erau obosiți de război. Chiar dacă prezența lui Filoctet ar fi neplăcută — se prea poate să fi devenit și mai neplăcută odată cu trecerea anilor — de dragul arcului erau hotărîți să o îndure.

Oare îl vor mai găsi în viață, după atîta amar de ani petrecuți de unul singur pe insula aceea stearpă? Dacă nu, în orice caz arcul și săgețile, fiind indestructibile, trebuiau să fie pe undeva. Un mic detașament se va duce în recunoaștere pe insulă, pentru a vedea dacă Filoctet se mai află acolo și — cu sau fără el — pentru a aduce înapoi arcul.

— Cu sau fără el?

— Fără el, în caz că ar fi murit. Altminteri, cu el.

— Și dacă nu va voi să vină?

— Atunci va trebui convins.

Impedimentul era real. Nici un om întreg la minte, oricare ar fi motivele sale de nemulțumire, nu ar alege să rămînă singur pe o insulă izolată și stîncoasă, dacă i se oferă posibilitatea să se bucure de tovărășia prietenilor și să dobîndească faima de a fi pus capăt unui război care nu mai contenește. Dar Filoctet, mai era el oare întreg la minte? Singurătatea are o înrîurire ciudată asupra firii omenești. Și apoi, mai era ceva: atîta timp cît Filoctet avea arcul și voia să se folosească de el, se punea întrebarea cum vor putea cei din detașamentul de recunoaștere să se apropie îndeajuns pentru a-l convinge. Mai mult

decît sigur că Filoctet nu le-ar da răgaz s-o facă. Mai mult decît sigur, că ar voi să se răzbune.

Căpeteniile grecilor căzură de acord în privința faptului că grupul de recunoaștere trebuia să fie condus de Odiseu. Era nevoie de iscusință. Din păcate, căzuseră de acord și atunci cînd îi încredințaseră tot lui Odiseu misiunea de a-l părăsi pe Filoctet pe insula aceea pustie. Odiseu era, dintre toți, cel mai înzestrat cu putere de convingere și ingeniozitate, totodată însă era și omul pe care Filoctet îl ura desigur cel mai mult dintre toți (poate cu excepția lui Medon).

— Strecurați-vă pe nesimțite pînă aproape de el. Luați-l prin surprindere. Legați-l. Abia pe urmă, convingeți-l pe îndelete.

Să nu fi învățat Filoctet în cei zece ani cum să se apere de ceva care s-ar apropia pe furiș ca să-l atace, să nu i se fi ascuțit simțurile urmărind orice mișcare de pe insulă ? În acest caz, fără îndoială că n-ar mai fi în viață și deci n-ar mai avea nici un rost ca ei să se strecoare.

— Mai lesne prinzi în cursă un om folosindu-te de propriile sale dorințe, decît recurgînd la forță, spuse Odiseu. Ce-și dorește el cel mai mult ?

— Să se vindece. Iată ceva ce nu i se putea făgădui. Dacă rana fusese pricinuită de o zeitate, numai o zeitate o putea vindeca.

— Să fie dus înapoi acasă. Dar va da el oare crezare acestei promisiuni, și cum să te apropii de el îndeajuns pentru a-i promite ?

Odiseu va trebui să mai fie însoțit de cineva. De un om pe care Filoctet să nu-l cunoască. Fiul răposatului Ahile, Neoptolem, devenise părtaș la război mai tîrziu, după moartea tatălui său. Filoctet nu-l întîlnise niciodată și nu-i purta pică.

[Neoptolem va putea să ajungă destul de aproape de el, ca să-i vorbească. Va spune că a plecat de la Troia spre casă, pe mare, deoarece s-a certat cu căpeteniile pentru — pentru ce ? De ce se ceartă niște căpetenii de oștire ? — pentru pradă. Va spune că au refuzat să-i dea partea ce i se cuvenea din prada tatălui său. Acum naviga spre casă furios... „Să spună că tu, Agamemnon, ai păstrat pentru tine platoșa tatălui său și că nu vrei cu nici un chip să i-o dai. Socot că e un lucru care poate fi lesne crezut". Agamemnon nu se arătă încîntat la auzul acestei sugestii.

Căzură deci de acord. Neoptolem îi va oferi lui Filoctet să-l ducă înapoi în Grecia, propunere pornită din milostenie, dar și din dorința de a le face în ciudă căpeteniilor grecești. De îndată ce Filoctet se va fi suit pe corabie, aceasta își va schimba cursul, îndreptîndu-se spre Troia și se va putea trece la munca de persuasiune.

— Dar dacă totuși nu se va învoi ?

Un om care se simte mîhnit și jignit poate să refuze să-și părăsească închisoarea ; dar odată ieșit din ea, ar cere el oare să fie din nou închis ? Dealtfel, după ce vor intra în stăpînirea arcului, consimțămîntul lui Filoctet nu ar mai avea prea mare însemnătate.

O corabie fu așadar pregătită de drum ; echipajul era alcătuit din mirmidoni, care erau oamenii lui Neoptolem. Odiseu va fi un simplu pasager la bordul corăbiei, fără dreptul de a da ordine ostașilor. Consimți, cu toate că această prevedere nu era pe placul lui. Se îmbarcară deci la primele ceasuri ale unei dimineți din cel de-al zecelea an al războiului. Vîslele lungi se urniră în apă și cîrmaciul îndreptă corabia spre o insulă de cele mai multe ori ocolită.]

Altă însemnare :

Din acest moment începe piesa lui Sofocle. Pînă acum, strădania mea a constat în a inventa ; de aici înainte, va consta în a evita simpla transcriere. În ambele cazuri, imaginația este pusă la încercare — mai întîi a trebuit să plăsmuiască pornind de la foarte puține elemente, iar acum i se cere ca dintr-o plăsmuire existentă să plămădească ceva care să poarte pecetea mea. Să mă opresc aici ? Nu — oamenii mei trebuie să conducă jocul de aici înainte. Se prea poate ca în final să se dovedească neînsemnați, pentru că și viziunea mea este neînsemnată, dar trebuie să fie ai mei.

11

— Heraclit a fost un filozof, ca și fratele meu, spuse domnișoara Payne ; părea inexplicabil de bucuroasă de prezența lui Roger.

Dorești un ceai ? Poate că e nițeluș cam devreme pentru ceai, dar vezi dumneata, fratele meu și cu mine nu prea obișnuim să prînzim. Din cauza gheții. Vezi dumneata, aici alimentele se păstrează greu, pentru că nu avem gheață în fiecare zi. De obicei, Kyria Margoulla îl trimite pe Tomas jos în sat după ea, astăzi însă a uitat. Așa încît untul se topește, și așa mai departe. Heraclit susținea că universul se află într-o stare de perpetuă schimbare ; nu poți fi sigur de nimic. Vezi dumneata, el a fost un pre-platonian ; e foarte mult de atunci. Dacă îți este foame, s-ar putea să avem pepene. În timpul verii, cînd pofta de mîncare scade, micul nostru dejun se compune din smochine și pepene, dar de multe ori și aceasta ne creează unele dificultăți, tot din cauza gheții.

Rostul pungilor de plastic era să ferească strugurii de viespi. Sezonul lor era în august ; o grea încercare și o adevărată suferință pentru domnișoara Payne. De viespi nu trebuie să te temi. Trebuie doar să stai nemișcat, atît. Oricum, viespile roiau spre casă, atrase de dulciurile ce puteau fi găsite acolo — miere, zahăr și dulcețuri ; era de ajuns să destupi o sticlă de oranjadă, ca viespile să și pătrundă în ea ; pătrundeau și se înecau ; cînd beai oranjadă cu paiul, puteai să le vezi săltînd la suprafața lichidului și izbindu-se de pai. Cînd strugurii de pe terasă începeau să se coacă, viespile se năpusteau asupra lor, sfîrtecau pielițele purpurii și lăsau să putrezească pe vrejuri boabe

vătămate care infectau și restul ciorchinelui. Devenea primejdios să-ți petreci timpul pe terasă, pentru că viespile aduceau după sine bondari. Iar bondarii — poate că Roger este la curent — sînt hamadriadele insectelor. Periculoși ca șerpii cu ochelari. Viespile, dacă nu sînt întărîtate sînt relativ pașnice, bondarii însă au toane. Domnișoara Payne cunoștea un caz — auzise despre el în sat — mai exact, fratele ei auzise, căci vorbea la perfecție greaca și putea să se întrețină cu localnicii — auzise, așadar, că un bărbat care fusese înțepat de un bondar, murise din pricina înțepăturii. Domnișoara Payne hotărîse că anul acesta viespile nu vor izbuti să distrugă strugurii. Avuse ideea de a folosi pungi din material plastic și făcuse drumul pînă la Myrina pentru a le cumpăra. Căci, bineînțeles, în sat nu găseai de cumpărat asemenea lucruri, dar sora Kyriei Margoulla, care ținea prăvălia locală, comanda orice dorea domnișoara Payne; fusese, de pildă, cît se poate de serviabilă în privința sardelelor. Pe lîngă faptul că viespile nu erau în stare să străpungă materialul plastic, nici nu mai simțeau parfumul strugurilor, așa încît nu mai invadau terasa.

— Am un simț practic foarte dezvoltat, spuse domnișoara Payne. Cînd trăiam la Londra, aveam grijă de gospodăria fratelui meu. Organizam recepțiile, vezi dumneata, pe atunci țineam casă deschisă și primeam foarte des. Eu invitam nevestele și uneori, în timpul verii, pofteam alegători din circumscripția electorală a

fratelui meu să ia ceaiul cu noi pe terasa Camerei Comunelor. Eu serveam ceaiul și mă întrețineam cu soțiile. Vezi dumneata, soțiile erau în mod special responsabilitatea mea. Aici, văd de toată grădina ; eu mă ocup de toate treburile acestea, fratele meu nu are simț practic. Pe vremea cînd țineam loc de stăpîna casei la primirile pe care le dădea, dînsul era adesea spiritual și amuzant, bineînțeles și profund, dar nu se poate spune despre el că ar fi avut vreodată simț practic. O singură pasiune : analiza situației internaționale. Judecă și dumneata : e o atitudine pe care nu poți să nu o admiri.

Casa nu era mare. Cu neputință ca Bătrînul, oriunde s-ar afla, să nu-i audă, cu neputință să nu știe că are un musafir. Cu toate acestea, nu se arăta. Lucra ; domnișoara Payne pomenise despre faptul că lucra la Heraclit. Poate că lucra atît de concentrat, încît chiar nu auzea nimic. Poate că își făcuse o regulă, un principiu de disciplină. din a nu se întreține cu musafiri în timpul orelor sale de lucru.

Se punea întrebarea dacă Bătrînul, neobișnuind să ia masa de prînz, obișnuia în schimb să lucreze peste ora prînzului.

— Fratele meu primește cărți pe care i le expediază biblioteca din Londra, primește reviste și, o dată pe an, „*Journal of Hellenic Studies*". Știi, cei din sat cred că primim foarte multă corespondență — vreau să spun, că ei sînt la curent cu scrisorile pe care le primim și consideră că sînt foarte multe. În fiecare

zi, cobor pe jos pînă la *cafeneion* ca să ridic scrisorile, dar de multe ori nu găsesc nici una. Localnicilor, una pe săptămînă li se pare un număr mare. Asta pentru că, vezi dumneata mulți dintre ei citesc cu greu, așa încît la ei o scrisoare durează mai mult. Eu însă, cînd locuiam la Londra, eram obișnuită să primesc zilnic scrisori — nu neapărat adresate mie, bineînțeles, dar lectura unor misive destinate altei persoane poate de asemenea să constituie o plăcere.

— Fratele dumneavoastră obișnuiește să lucreze multe ore în șir ?

O viespe își făcu apariția pe terasă. Bîzîia și se rotea în văzduh, iar Roger și domnișoara Payne o urmăreau în tăcere, așteptînd să vadă unde se va așeza. În cele din urmă, ateriză pe unul din ciorchinii cei mai mari și începu să se deplaseze lent pe suprafața exterioară a pungii de plastic în care era învelit.

— Aveți la îndemînă ceva cu care aș putea s-o omor ? întrebă Roger. Domnișoara Payne îi răspunse :

— Nu, nu. Fratele meu preferă să evite orice omor.

— Poate că s-ar cuveni să-i spunem că sînt aici.

— Știi, eu nu-l întrerup niciodată cînd lucrează.

Prin urmare, lui Roger nu-i rămînea decît să aștepte cu răbdare aici, pe terasă ; sau, de această primă dată, să se mulțumească să lase cartea sa de vizită. Nu-i făgăduise lui Aggie că se va întoarce la o oră anumită. Fata își va

petrece ziua întreagă pe plajă, în privința aceasta nu avea nici o îndoială.

Viespea se desprinse de punga de plastic pentru a se muta pe unul din obrajii lui Roger. Mușchii feței i se contractară — nu-i putea stăpîni — totuși reuși să-și înfrîneze pornirea involuntară de a o strivi.

— Nu mișca, te rog, nu mișca ! spuse domnișoara Payne. Dacă rămîi nemișcat nu te înțeapă. Roger nici nu avea de gînd să se miște. Stătea dimpotrivă neclintit, foarte țeapăn, încercînd în același timp să zîmbească domnișoarei Payne fără să miște obrazul, pentru că voia să o liniștească, să-i dea certitudinea că el însuși nu e tulburat, că nu se va mișca și că viespea nu-l va înțepa ; să nu aibă nici o grijă. Viespea înainta în susul obrazului. Spera că va ocoli ochiul. Citise undeva despre muștele care se așezau pe ochii copiilor, în Africa ; acolo părea să fie un fapt destul de curent, datorat condițiilor de mizerie. Muște, însă nu viespi. Te întrebi cum de puteau copiii să suporte muștele, cînd un grăunte de praf intrat în ochi dă senzații atît de dureroase. Dacă viespea l-ar înțepa în ochi — cîntări calm această posibilitate — ar orbi. Fără speranță. Orb de un ochi. Pata neagră a benzii de pe ochi pe băncile majorității parlamentare. Un motiv fertil pentru caricaturiști. Nelson. Un ochi pierdut pentru cauză, în serviciu activ pe insula Lemnos. N-aveau cum să-i dea o medalie, dar poate că lucrurile s-ar rezolva cu

un O.B.E.[1]. Își imagină un copil cu ochii albi. Apoi, ochii acoperiți de niște forme mișcătoare, tărcate negru și galben. La un capăt al terasei se deschise o ușă și Bătrînul ieși din casă. Roger dădu să se ridice, dar se răzgîndi pe dată. Spuse :

— Îmi cer scuze, domnule Payne, dar nu mă pot ridica. Am o viespe în ochi.

— Poftim ?

— Pe obraz. În clipa aceea, viespea își luă zborul.

Bătrînul purta un șort din doc kaki și o cămașă de aceeași culoare, descheiată la gît ; ciorapi lungi kaki și sandale fără vîrf dintr-o piele moale. Avea părul tuns scurt și subțiat, cărunțit la capete și rărit la tîmple, cu cărare pe stînga, bine netezit cu o perie umedă. Mustața era aproape toată căruntă și tăiată scurt. De înălțime medie, nu avea nici urmă de burtă. Pe față, brațe, genunchi și gît, pielea căpătase o nuanță arămie închisă. Aducea cu un militar, nicidecum cu un politician sau cu acei cărturari pe care Roger avusese prilejul de a-i cunoaște. Dealtfel, întîlnise destui militari care nu aveau o alură marțială. Bătrînul terminase războiul la vîrsta de treizeci și opt de ani, cu gradul de locotenent colonel, în statul major al generalului Slim și, pe cît se părea, hotărîse să asume din nou această *„persona"*.

Roger se prezentă. Bătrînul se uită la ceas și spuse :

[1] *Order (sau Officer) of the British Empire*=Ordin (sau Ofițer) al Imperiului britanic.

— E unu și zece. Poate ai vrea să bei ceva. Să coborîm, cred că avem bere.

— N-are să fie rece, Gareth. Tomas a uitat de gheață.

— Tomas e bolnav. N-are să fie caldă. Ba, chiar destul de rece.

— Vă rog, nu. Sînteți foarte amabil, domnule Payne, dar mă înapoiez la Myrina pe jos, așa că ar fi mai indicat să nu beau.

— Stai la Myrina ?

— Da. O deschidere pentru următoarea lui mișcare — Cam mizer, dar nu mă deranjează. Toate hotelurile sînt pline.

— Cît timp ai de gînd să rămîi în Lemnos ?

— Cîteva zile... cred. Poate ceva mai mult. Nu am planuri foarte precise.

— Trebuie să vii odată să cinezi la noi.

Mișcare blocată.

— Sper că nu v-am întrerupt de la lucru.

— Mă opresc de obicei la ora asta. Se face prea cald. Cel mai bine se lucrează în primele ore ale dimineții.

— Ce-i cu Tomas, Gareth ? Ce boală are ?

— Un fel de dizenterie. I-au dat cafea cu lămîie, însă fără nici un rezultat.

Domnișoara Payne îl lămuri pe Roger :

— E un remediu foarte vechi. O lingură de cafea mărunt măcinată se amestecă cu zeama unei lămîi și se bea. Pe aici, apa este foarte bună, dar s-ar putea să nu-ți priască mîncarea... sau vinul... Se întîmplă să irite stomacul.

— Domnișoara Payne mi-a spus că scrieți o carte, i se adresă Roger Bătrînului.

— Lucrez la ceva despre Heraclit. Poate să iasă şi o carte.

— A, da ?

— Dumneata, domnule Turner, ai vreo pregătire filozofică ?

— Mă tem că m-am oprit la Locke, Berkeley şi Hume.

— Citeşti greaca veche ?

— La liceul nostru nu se învăţa.

— Înseamnă că lucrarea mea nu te-ar putea interesa.

— Trebuie să fie o mare schimbare, după viaţa politică, observă Roger.

— Politica nu m-a interesat niciodată prea mult. M-am hotărît pentru o carieră parlamentară, pentru că mă interesau problemele guvernării.

— Venind spre Kornos, mă întrebam ce părere aveţi dumneavoastră despre recentele noastre scandaluri.

Răspunsul Bătrînului întîrzia. Ce naiba ! Te pomeneşti că am mers prea departe, îşi spuse Roger. Sau, mai rău — unii din cei implicaţi să fi fost prieteni personali ai Bătrînului ? Trebuia să fi verificat din timp acest amănunt. Bătrînul întrebă, „Scandaluri ?“ şi domnişoara Payne (binecuvîntată să fie această fiinţă săritoare) spuse :

— Adu-ţi aminte, Gareth. S-a spus la radio. Ţi-am povestit.

— A, da, spuse Bătrînul. Dar mă tem că nu ştiu mai nimic în privinţa aceasta. Aici nu primim ziarele englezeşti. E un subiect pe care-l poţi aborda cu sora mea, ea este la curent, ascultă zilnic emisiunile pentru străinătate de la B.B.C. Sînt dealtfel foarte bune, fac o treabă bună. Te-ai aştepta ca unii să-i bruieze, dar cred că au un fel de staţie de retransmisie în Cipru. Sora mea îşi petrece mult timp ascultînd radio, de obicei după amiaza. Fiecare dintre noi se relaxează în felul său. Eu aţipesc puţin şi pe urmă, cînd se răcoreşte, fac o plimbare. Sora mea ascultă radio.

— Au programe excelente, spuse domnişoara Payne. Bineînţeles, unele emisiuni sînt mai interesante decît altele, însă eu urmăresc întotdeauna. „Scrisoare din America“, şi concertele, şi programele de actualităţi politice, şi pe urmă unele scenete satirice foarte spirituale despre marină. Zilele acestea însă nu vorbesc decît de cricket, asta din cauza partidei cu echipa antileză. Aceste programe mă interesează mai puţin, dar, vezi dumneata, deschid radio pentru ştiri.

— Păreţi să aveţi un fel de rutină zilnică, spuse Roger.

— Da, interveni Bătrînul. Am constatat că atunci cînd te retragi din viaţa activă tinzi să capeţi deprinderi stabile.

— Nu credeţi că e cam devreme pentru dumneavoastră să vorbiţi de retragere din viaţa activă ?

— Am folosit termenul într-o accepţie mai liberă.

— Deşi, într-un fel, poate că este o retragere. Aici, în Lemnos.

— Nu găsesc. Este o existență cu mai puține întreruperi. Pentru ceea ce lucrez acum, nu am nevoie să consult zilnic colecția unei biblioteci, în schimb, izolarea și posibilitatea de a medita, de a-mi cumpăni în liniște gîndurile îmi sînt indispensabile. Lemnos îmi convine. Poate, chiar prea mult. Sora mea are să-ți spună că de multe ori se întîmplă să treacă o zi întreagă fără ca eu să scot un singur cuvînt.

— Și cînd veți termina ? Mă refer la ceea ce lucrați.

Roger, care în tot acest timp păstrase tonul și maniera degajată a unei obișnuite conversații de politețe, observă că, spre deosebire de el, domnișoara Payne nu făcea nici un efort în acest sens. Strîngînd cu ambele mîini o cută din poala rochiei ei de olandă, o sucea și o răsucea fără încetare, urmărindu-l totodată pe fratele ei.

— Munca științifică nu se termină niciodată, domnule Turner.

— Vreau să spun, cartea dumneavoastră despre Heraclit.

Domnișoara Payne interveni :

— Fratelui meu i s-au oferit catedre. Din mai multe părți. În Statele Unite și în alte țări.

— Da, n-ar fi exclus să-mi reiau cariera universitară, spuse Bătrînul. Nu în Anglia, cred ; cel puțin, nu deocamdată. Pînă una alta însă, mă simt bine aici.

— Înainte de război, a fost profesor de filozofie morală la Universitatea din Reading, precizā domnișoara Payne. Și înainte de asta, la Birmingham.

— Da, numai că aceste detalii nu-l pot interesa pe domnul Turner. Barbara, draga mea, trebuie să-i arăți domnului Turner insula, cît timp rămîne pe aici. Poate că i-ar plăcea să facă o excursie.

— Un picnic, Gareth ?

— Desigur.

— Am putea să luăm cu noi ouă tari.

— Și de ce numai ouă ? O pasăre fiartă — o sticlă de vin. Plecați pe o zi întreagă ; ar fi o schimbare. În adolescență, sora mea și cu mine organizam picnicuri admirabile, domnule Turner ; acum are să-i facă plăcere. Du-te cu ea în excursie. Puteți închiria o mașină de la Elefterides. Mă tem că în Lemnos sînt puține vestigii din antichitate. Italienii au făcut o vreme săpături în partea de nord-est a insulei, dar au renunțat. Dacă îți plac cetățile este și aici una. Din secolul al cincisprezecelea ; acum a rămas doar o ruină, se înțelege. Dacă ai preferință pentru epoca modernă, îți pot semnala golful Mudros, care prezintă un oarecare interes istoric, legat de acea tristă întîmplare de la Gallipoli. Mă întreb, ce altceva ar mai fi ? Cred că nimic. În orice caz, ai petrece o zi plăcută vizitînd insula.

— Ne însoțiți și dumneavoastră ?

— Nu, nu dispun de timpul necesar. Rămîne însă stabilit că vom cina împreună. Pînă atunci, vei fi văzut tot ce se poate vedea în Lemnos și voi fi bucuros să aflu cu ce impresii pleci de aici.

„Nu sînt un prost, își spuse Bătrînul. E clar că Turner iscodește. Întrebare : Din însărcinarea cui ? A doua întrebare : De ce Turner, pe care n-am avut prilejul să-l cunosc ? De ce nu cineva care mă cunoaște ? A treia întrebare : Ce anume vrea să afle ? Ce se vrea de la mine, de vreme ce eu sînt cel iscodit ?

Răspuns provizoriu la întrebarea nr. doi : Turner este un comisionar al primului ministru și a fost trimis aici pentru că nu e destul de important ca să se lanseze în mașinații pe cont propriu sau pentru ca locul unde își petrece concediul să atragă atenția cuiva, sugerînd eventuale deducții. Altă ipoteză : un grup de deputați mai tineri din Camera Comunelor pun la cale o mică rebeliune și sînt în căutarea unui conducător nominal. Improbabil. A treia ipoteză : cineva vrea să se asigure că *nu* intenționez să reintru în viața politică. Și mai improbabil — de ce mi-ar sugera această idee ?

Este o idee care nu mă preocupă. Sînt mulțumit aici.

Speculațile nu-și au nici un rost. Răspunsul la toate aceste întrebări îl voi afla atunci cînd Turner are să-și formuleze propunerea, oricare ar fi ea. Odată ce a venit pînă aici și oricît m-aș strădui eu să-l descurajez, nu se poate să nu facă o propunere. Să-l lăsăm să se descurce."

Era ora siestei, dar Bătrînul încă nu simțea nevoia să doarmă. Patul, ca și masa de scris, se aflau în camera sa de lucru ; putea să lucreze cînd avea poftă, se putea odihni cînd

voia și, nici într-un caz, nici în celălalt, nu risca să fie deranjat.

Pe masa lui de scris era ordine ; avea grijă să fie așa. Pe jos, alături de ea, teancuri de cărți cu semne marcînd pasajele de referințe. O cartotecă și, împrăștiate pe tăblia mesei de scris, fișele cu care lucra. Sub un prespapier, un teanc de file gălbui scrise cu creionul ; conceptul unui viitor articol, care ar putea deveni un capitol de carte.

Puse filele gălbui deoparte, în primul sertar din dreapta, prinse la un loc cu o clamă fișele de care se folosea și le introduse la începutul cartotecii. Scoase din primul sertar din stînga un alt manuscris, își luă timp să recitească ultimele două pagini, apoi luă o foaie de hîrtie curată și începu să scrie. „Corabia a aruncat ancora la marginea dinafară a perdelei de ceață care ascundea insula și Neoptolem a fost dus la țărm într-o barcă, singur." Turner părea să fie un tînăr simpatic. Bătrînul taie cuvintele „a fost dus la țărm", înlocuindu-le cu „a coborît pe țărm". Diateza activă e preferabilă și, în afară de aceasta, dacă era dus la țărm, n-ar fi fost singur. Turner făcea parte din acea nouă — care e termenul ? meritocrație, formată la școlile statului. Nu avea un tată renumit. Un Ahile, mort sau în viață. Dar nu exista cumva vreun Odiseu în spatele lui ?

„Cînd făcu primii pași pe prundișul de pe mal, o rază de soare străpunse ceața : era asemeni unui actor, care ar înainta în spațiul luminat al scenei pentru a începe piesa..." Exista însă o deosebire : el, Gareth Payne, nici nu

era rănit și nici nu dorea să plece de pe insulă. Cît privește arcul lui Heracle, el dispunea doar de o oarecare înzestrare pentru munca de guvernămînt și gusta latura ei practică ; asta era tot. Deopotrivă de buni ca el mai erau destui, iar el însuși avea alte aptitudini, alte interese. Strădania cărturărească era un ideal ; însemna strădania de a afla adevărul însuși, pe cînd munca politică era o îndeletnicire oarecare de la o zi la alta. „Fîșia de țărm era pustie. Trebuia să aibă grijă să nu fie prea vădit faptul că venise în căutarea acelui bărbat rănit ; trebuia să-l întîlnească, s-ar spune, ca din întîmplare."

Astăzi, căderea unui singur oraș nu mai poate avea o mare însemnătate. După cum nu mai este posibil ca un singur om să joace rolul salvator, tot așa nu se mai poate vorbi de un țel unic. Dealtfel, așa a fost dintotdeauna. Iată de pildă, Troia — cît caz nu s-a făcut în jurul ei, timp de zece ani s-a purtat un război pentru cucerirea Troiei care, la drept vorbind, a căzut în acest timp de cîteva ori, iar după mai puțin de o sută de ani bravii greci micenieni, care o devastaseră au fost la rîndul lor învinși de dorieni. O istorie fără noimă, își spuse. Puteau să-l lase pe Filoctet să putrezească pe insulă, aceasta n-ar fi schimbat prea mult mersul lucrurilor — atîta doar, că Sofocle nu ar mai fi avut un subiect pentru piesa lui.

Dacă acum, după vizita lui Turner, era în măsură să deslușească analogia dintre propria sa viață și povestea pe care o scria, aceasta

se datora faptului că în mod conștient recunoscuse analogia de la bun început ; se distribuise pe sine în acest rol și își crease o pasiune din a scrie o operă de ficțiune al cărei erou era. „Dacă mai era în viață, Filoctet își găsise sau își înjghebase pesemne un adăpost." Nu importă. Orice mică pasiune de acest fel trebuie neapărat să ofere o mulțumire personală ; nu e nimic rău în aceasta, atîta timp cît păstrezi măsura. Nu îngăduia ca activitatea literară să stînjenească preocupările sale serioase și de aceea îi rezerva orele de răgaz. În plus, indiferent de pasiune sau de altceva, era în același timp o muncă ce se cuvenea dusă la bun sfîrșit, prin urmare nu însemna numai satisfacție, ci și un fel de disciplină.

Totuși, își spuse el, nu e cazul să irosesc prea multă vreme pentru treburi atît de lipsite de însemnătate.

12

[Corabia a aruncat ancora la marginea dinafară a perdelei de ceață care ascundea insula și Neoptolem a coborît pe țărm singur. Cînd făcu primii pași pe prundișul de pe mal, o rază de soare străpunse ceața ; era asemenea unui actor, care ar înainta în scenă, în cercul de lumină al unui proiector, pentru a începe piesa. Fîșia de țărm era pustie. Trebuia să aibă grijă să nu fie prea vădit faptul că venise în căutarea acelui bărbat cu plagă ; trebuia să-l întîlnească, s-ar spune, ca din întîmplare.

Dacă mai era în viață, Filoctet își găsise sau își înjghebase pesemne un adăpost. Un asemenea adăpost presupune și un foc, iar focul se lasă văzut. Neoptolem își roti ochii, dar un lujer subțire de fum nu putea fi lesne zărit prin văzduhul tulbure. „Mă aflu aici ca să schimb toate acestea, își spuse el; mă aflu aici ca să-l scot la lumină. Dar trebuie să-mi joc rolul."

Dîra rotundă a razei de soare prinse acum a se lăți, se făcu mai mare, pata circulară se schimbă într-un arc luminos și (pe măsură ce se aprindeau, rînd pe rînd, alte focare) întreaga scenă se lumină. Zăbranicul de pîclă se ridica asemenea unei cortine de tul. Din sură, marea devenea albastră și în depărtare se deslușea silueta corabiei ancorate. Briza răcoroasă, care răscolise țărmul, slăbi acum, preschimbîndu-se în șoaptă și pe urmă încetă de tot. Soarele se oglindea în cristalele de cuarț ce scînteiau printre pietre, în platoșa de bronz lustruit a lui Neoptolem, ca și în puful auriu al bărbii sale de bărbat tînăr.

Neoptolem își înălță fața spre soare și desfăcu brațele ca să-l cuprindă mai bine. Apoi se întoarse cu spatele către mare și cercetă din ochi bucata de plajă, care se înfunda într-un tufăriș pipernicit în spatele căruia se desenau niște coline stîncoase. De o parte a lui, plaja ajungea pînă la un pinten de stîncă ce înainta în mare; de cealaltă parte, peretele de piatră cobora aproape pînă în apă, lăsînd să se vadă o gură de peșteră. S-ar putea să mai fie și alte peșteri pe insulă, dar deocamdată avea să-și

înceapă căutarea cu aceasta. Se îndreptă fără grabă într-acolo, călcînd pe pietriș.

Pe măsură ce se apropia de peșteră, începu să distingă ceva pe bolovanii din dreptul intrării; crezu mai întîi că erau bureți abia pe urmă își dădu seama că erau niște zdrențe, foarte jerpelite, de multe ori spălate și care acum erau întinse la uscat. Prin urmare, peștera era locuită. Strigă, „E cineva aici?", dar nu primi nici un răspuns. Intră în peșteră unde dădu peste un culcuș de iarbă de mare uscată și, într-un ungher, o stivă de lemne aduse de valuri. Deasupra altui ungher, o crăpătură în tavanul de stîncă lăsa să iasă fumul iscat de un foc, în care se îndesase multă iarbă de mare și care acum abia dacă mai pîlpîia, așa încît nu mai scotea nici fum. Dacă cineva nu se va înapoia curînd ca să-l învioreze, focul se va stinge. Alături, pe un prag în zidul de piatră — o lampă de bronz deșartă, înverzită din pricina umezelii, și două bucăți de lemn. Una din ele era un băț, vîrfuit rudimentar la unul din capete, cealaltă, o bucată mai mare și turtită, avînd într-un loc o adîncitură care se datora răsucirii bățului. Peste tot pe jos, oase de pescăruși, și cochilii goale de scoici și midii. Un hîrdău înjghebat din șipci de lemn și căptușit cu piele ruptă din pantaloni. Acestea erau semnele din care reieșea că peștera era locuită de Filoctet, lipseau însă arcul și săgețile.

Era, așadar, în viață, plecat să vîneze de-ale mîncării. Se va înapoia. Neoptolem ieși din

peşteră şi se aşeză pe o stîncă, la soare, ca să-l aştepte.

Privea apa albastră alunecînd deasupra pietrelor, în depărtare corabia — ca o jucărie, şi în văzduh, la mică înălţime, un pescăruş singuratic, care plana şi se rotea. Fiecare specie cu locul ce i se cuvine, se gîndi el ; peştii în apă, uscatul pentru oameni şi animale, pescăruşii în straturile de jos ale văzduhului, iar vulturii în înalturile lui. Vulturii şi zeii. Fireşte, oamenii aveau mai multă iscusinţă decît animalele, învăţaseră cum să meargă pe mare, de cele mai multe ori stăpînind-o pe deplin. Cînd vor şti să se înalţe şi în aer, vor fi asemenea zeilor. Poate că atunci zeii vor pleca, îşi vor găsi alt sălaş, lăsînd totul în seama oamenilor. Dacă ar face-o, oamenii se vor dovedi la înălţimea îndatoririi lor. Oameni ca tatăl său, acum o umbră străvezie în lumea din adîncuri, astfel de oameni, ar fi putut să fie zei cît timp erau în viaţă ; ca şi zeii, erau frumoşi, puternici, nestatornici şi despotici din fire. „O umbră“ — o îngroşare a văzduhului — încercă să-şi închipuie ce ar simţi, dacă n-ar avea trup şi vînturile ar putea să sufle prin el. Împlinise optsprezece ani şi nu-l văzuse niciodată pe tatăl său. Va deveni oare la fel de renumit ca el ? Va muri tot ca el, de timpuriu ? Veniseră plîngînd să-i aducă vestea morţii lui Ahile ; ştia că la plînsul lor trebuia să răspundă tot cu plîns, aşa se cuvenea din partea unui fiu, cu toate acestea nu fusese în stare să verse lacrimi. În loc de plîns, îşi acoperise faţa cu pulpana

mantiei. Apoi i-au spus că trebuia să-i însoţească pînă în tabăra din faţa Troiei, căci fără de el, cetatea nu va cădea, exista o prezicere în această privinţă. Îi trecu prin minte că existau foarte multe preziceri în privinţa căderii Troiei, foarte mulţi oameni fără de care războiul nu putea să fie cîştigat, prezicerile se succedau — numărul lor părea să fie nesfîrşit — însă războiul nu contenise şi regii nu mai ajungeau să se înapoieze la casele lor.

Oase de pescăruşi, nu însă şi de animale — păcătoasă hrană. Pescăruşul pe care îl urmărea cu privirea părăsi marea şi începu să coboare lin deasupra ţărmului. Oamenii nu vor izbuti niciodată să se mişte cu graţia păsărilor şi a peştilor. Din pricina picioarelor. Neoptolem privi fugitiv în jos, la propriile sale picioare, bine formate şi bronzate, acoperite cu un puf auriu care prindea şi reflecta lumina soarelui, picioare întărite de atîta alergat şi călărit. Dădeau o impresie de putere şi (ca picioare) erau fără îndoială frumoase, dar zborul păsărilor era mai graţios, o dovedea şi pescăruşul acela care se apropia planînd — iată însă că, în chip cu totul neaşteptat, fu izbit dintr-o parte şi se prăvăli la pămînt fără urmă de graţie. Fusese străpuns de o săgeată ; era mort. Neoptolem îşi mută privirea de la pescăruş spre marginea plajei şi văzu un bătrîn care venea să-şi ia prada.

Bătrînul era gol, ca o sălbăticiune sau ca un cerşetor. Părul ascundea acele părţi ale

trupului unde creştea. Un păr lung şi cărunt, şi încîlcit, care îi năpădise trupul ca o vegetaţie parazită, căci trupul era într-atît de slab, încît se putea crede că părul sugea toată vlaga din el. Pornise alergînd spre locul unde căzuse pescăruşul mort, dar zărindu-l pe Neoptolem, se opri şi se îndreptă spre el, mai cu băgare de seamă. Neoptolem văzu că şchiopătează şi că la una din glezne este legat cu o cîrpă, asemănătoare cu zdrenţele întinse la uscat la gura peşterii. Se ridică pentru a-l saluta.

— Cine eşti ? De unde vii ? Eşti grec ? Arăţi a grec. Ce cauţi aici ? rosti bătrînul.

— Sînt grec. Bătrînul ţinea în mînă arcul, aşa încît Neoptolem se grăbi să continue cu deosebită curtenie. Mă numesc Neoptolem. Ahile a fost tatăl meu. Vin de la Troia, corabia aceea pe care o vedeţi ancorată în golf, este a mea. M-aţi întrebat ce caut aici : n-am venit cu gînd rău. Căutam apă, am dat peste peştera dumneavoastră, am înţeles că aici trăieşte cineva şi m-am aşezat să aştept cu gînduri paşnice. Dacă aveţi apă bună aici şi îmi veti arăta unde se află izvorul, şi dacă veţi îngădui oamenilor mei să se aprovizioneze, am să vă rămîn foarte recunoscător.

— De la Troia, spui ?

— Da.

— Războiul s-a sfîrşit ?

Cu siguranţă că se sfîrşise. La început, Filoctet încercase să ţină socoteala zilelor, scrijelind peretele peşterii, dar odată ajuns la sute, renunţase.

— Nu. Mai durează şi acum.

— Foarte ciudat, spuse bătrînul. Observi vreo stîngăcie în felul meu de a vorbi ? E atîta vreme de cînd nu am vorbit greceşte, încît nu ar fi de mirare să fi uitat. S-ar părea însă că mai sînt în stare. Omul visează şi poate că visele îl ajută să ţină minte. Vise în somn şi vise cu ochi deschişi — mi se întîmplă să stau de vorbă îndelung, în gînd, cu... unul sau cu altul. În gînd. Numai în gînd. Înţelegi că atunci cînd convorbirea se desfăşoară în propria ta închipuire, tot tu hotărăşti şi răspunsurile.

Să fie oare nebun bătrînul ? Nici n-ar fi de mirare.

— Vă înţeleg foarte bine, spuse Neoptolem. Vorbiţi greaca în chip desăvîrşit şi fără nici un accent străin.

— Spui că războiul tot mai durează ?

— De zece ani.

— Ştii cine sînt ?

Hotărîseră ca Neoptolem să nu se prefacă neştiutor, dacă va fi întrebat.

— Îmi pot închipui, îi răspunse el bătrînului, întrebîndu-se în acelaşi timp de ce în sinea lui îl socotea bătrîn. Nu putea să fi depăşit cu mult vîrsta de patruzeci de ani : atît avea şi Odiseu, iar Agamemnon era mai în vîrstă. Sînteţi desigur Filoctet, fiul lui Poas ? L-aţi cunoscut pe tatăl meu ?

— Ahile a murit ?

— Mulţi au murit. Tatăl meu. Şi Patrocle, Palamede, Aiax, Antiloh.

— Marele Rege şi fratele său ?

— Nu. Ei sînt în viață.
— Odiseu ?
— Trăiește.
— Cei buni mor, spuse bătrînul. Noi ceilalți continuăm să viețuim.
— Sînt cu adevărat bucuros că v-am găsit în viață, spuse Neoptolem.
— Eu mă bucur mai puțin că sînt în viață. Dar așa e — omul supraviețuiește cumva.
Era adevărat. Supraviețuise. Și pe deasupra, fără nici un motiv deosebit și în orice caz fără a resimți nici o bucurie datorată acestei vieți prelungite cu atîta caznă ; rămăsese în viață, la început din speranță, iar pe urmă din obișnuință, zilele urmau una după alta, plaga nu se vindeca, răstimpurile de așteptare între somn și durere se prelungiseră acum, dar durerea însăși era la fel de neîndurătoare și la fel de adîncă era și prăbușirea în neștire, atunci cînd nu mai putea fi îndurată.
— Plaga vă doare ?
— În clipa de față, foarte puțin. Dacă vei fi aici, cînd se pornește iar durerea, vei ști. Deocamdată însă ți-am spus : supraviețuiesc. Dacă zeii nu vor să-mi ia viața, nu am de gînd s-o fac în locul lor.
— Din respect pentru ei.
— Nu. Din ură.
Trebuia să schimbe neîntîrziat subiectul. Neoptolem se angajase să ducă la îndeplinire o misiune ; s-ar putea spune chiar că se oferise din proprie voință. Însă misiunea lui nu-l putea obliga să fie părtaș la impietăți.

Zeii obișnuiesc să nesocotească faptul că împrejurările te pot sili să minți și iau de bune spusele tale, nu gîndul din care pornesc. Lui Neoptolem nu-i plăcea deloc să mintă ; odată ce minciuna se instala în viață, toată lumea intra în jocul ei, însă dacă nimeni nu ar minți, nimeni nu ar avea nevoie să mintă. Se angajase să ducă la îndeplinire o misiune și o va face, dar nu era pe placul lui. De vreme ce izbutise să supraviețuiască timp atît de îndelungat, bătrînul avea demnitate și multă bărbăție. De ce să-l înșele ? Oare nu s-ar învoi, dacă i s-ar spune pe față ce se dorește de la el ? Răspîndea, într-adevăr, o duhoare, așa cum spuseseră, însă nu de nesuportat. E drept că se ținea la oarecare distanță de el și că erau afară, în aer liber, poate de aceea... Sub cîrpa cu care o legase, glezna părea umflată și ceva galben și cleios se prelingea din ea — ei da, plăgile nu sînt niciodată plăcute, e lucru știut.
— Am văzut că focul dumneavoastră duce lipsă de vreascuri. Pun eu cîteva și oamenii mei pot să mai strîngă, cînd vin după apă.
Altă minciună. Pe corabie, bătrînul nu va mai avea nevoie de vreascuri, iar focul va putea fi lăsat să se stingă.
Bătrînul se uită în jur cu oarecare mirare.
— Dar nu mi-e frig, spuse el. Soarele strălucește. Ai fi zis că-i e cu neputință să dea crezare unui fapt atît de simplu cum este căldura soarelui. A trecut atîta vreme, de cînd n-am mai văzut soarele, spuse el. Nici nu-mi

mai amintesc de cînd ; poate că nu l-am văzut niciodată, nici soarele de vară, nici cel de iarnă, de cînd mă aflu aici.

— Am venit cu vreme frumoasă.

— De la Troia ?

— Să știți că acolo nu duc lipsă de soare.

— De ce ai părăsit armata ?

Neoptolem îi istorisi. Mai întîi, adevărul. Că Odiseu și Phoenix, păzitorul tatălui său, veniseră să-l ia la Troia, unde urma să ia locul lui Ahile, deoarece exista o profeție cum că Troia nu va fi cucerită, dacă el însuși nu se va afla printre atacanți. Apoi, neadevărul. Că îi ceruse lui Agamemnon platoșa tatălui său, că acela refuzase să i-o dea, că se mîniase și că acum se înapoia în țara lui. Așa cum prevăzuseră, Filoctet dădu lesne crezare acestei istorisiri.

— Mă surprinde că te-au lăsat să pleci.

— Cum ar fi putut să mă împiedice ?

— Totuși, dacă aveau încredere în cele prezise...

— O, dar s-au făcut atît de multe profeții. Iar dacă sînt într-adevăr convinși că au nevoie de mine, nu au decît să vină din nou să mă roage, aducînd și platoșa tatălui meu.

— Prin urmare, te înapoiezi la Skyros ?

— Da.

Acesta era momentul în care bătrînul ar fi trebuit să-i ceară să-l ducă și pe el acasă. Dar nu-i ceru nimic. Spuse în schimb :

— Vino să-ți arăt izvorul. Nu e departe de aici.

„Acesta este momentul în care ar trebui să-i cer să mă ducă și pe mine acasă. Dar nu o voi face," își spuse bătrînul.

De ce nu-i cerea ? De vreme ce se afla într-o situație atît de insuportabilă. Numai că situațiile insuportabile pot fi suportate : el însuși era o dovadă vie. În cele din urmă, deținutul se teme de libertate. Este ceva nou, cu care trebuie mai întîi să învețe a se purta, să se deprindă să trăiască în ea, așa cum s-a deprins să trăiască în închisoare ; este însă prea bătrîn ca să mai învețe lucruri noi. Ce folos i-ar aduce lui Filoctet înapoierea acasă ? Pe insulă era singur, ducea o existență mizeră și anevoioasă, dar acestea erau considerente secundare. Primordială era suferința pe care i-o pricinuia plaga și pe care întoarcerea acasă nu ar curma-o. Nici singurătatea n-ar fi curmată. Cîndva, soldații nu fuseseră în stare să suporte mirosul greu al supurației, nici urletele lui neîncetate care, așa se afirmase atunci, le tulburau cuvenitele ritualuri religioase. Și atunci, de ce le-ar suporta cei de la curtea regelui Poas ? Nu, întors acasă se va simți la fel de singur ca și aici — la fel de singur, de stingher, iar durerea ar fi aceeași. Încercă să-și închipuie cum ar putea să arate întoarcerea sa acasă și văzu cu ochii minții o făptură fetidă, încuiată într-o colibă izolată, hrănită de paznici, întocmai ca o sălbăticiune. Cel puțin, aici, pe insulă, era un om. Nu era îndestulat, dar își asigura cele trebuincioase.

Neoptolem gîndea, „Lucrurile iau o întorsătură proastă. Asta n-a fost prevăzut. Trebuie neapărat să-mi ceară să-l duc în patrie. Trebuie să ceară ajutor.“ Spuse :

— Nu pot să fac nimic pentru dumneavoastră ? Desigur, nedreptatea față de mine este neînsemnată în comparație cu cea făptuită față de dumneavoastră, dar Marele Rege s-a purtat rău cu noi amîndoi. Aș vrea să vă dovedesc solidaritatea mea, ajutîndu-vă într-un fel oarecare.

Bătrînul răspunse :

— Mulțumesc. Dacă vă prisosește puțină carne, aș fi bucuros să mi-o dați. Și mi-ar trebui o undiță și cîrlige. După cum vezi, n-am izbutit să-mi meșteresc una și hrana este cam monotonă.

Cei ce-l părăsiseră aici, osîndiseră bătrînul la o existență oribilă, imposibilă, o existență insuportabilă ; nimănui nu trebuia să i se ceară să suporte o astfel de existență. Chestiunea arcului nu se mai punea — mila își creează propriile ei cerințe. Fără a se mai gîndi la planul expediției și la cele ce avea de îndeplinit, Neoptolem spuse :

— Aici e cumplit pentru dumneavoastră. Nu e drept. Îngăduiți-mi să vă duc în patrie, la ai dumneavoastră.

Odată rostite aceste cuvinte, ar fi dorit cu orice preț să le poată lua înapoi, pentru că ceea ce făcuse din îndemnul milei și al firii sale generoase era, de fapt, prevăzut în planul cu care venise, reprezentînd, prin urmare, o simplă tactică. De vreme ce bătrînul nu formulase rugămintea de a fi dus în patrie, îi incumba lui să formuleze propunerea în mod tactic, asta și făcuse. Păcălit de propria lui milă, aplicase fără voie tocmai linia de conduită politică menită să-l păcălească pe bătrîn.

— Să mă duci în patrie ?

— Da.

— La ai mei, spui ?

— Da. Acum nu mai putea să dea înapoi. Nu avea cum să explice.

— Nu am nici un fel de ai mei. Am trăit numai șapte ani la Melibeea, după ce am devenit fiul regelui ; apoi am plecat pe mare la război. Mi-am petrecut mai multă vreme aici. Țara mea este acum aici și, după cum vezi, oameni nu sînt. Să-ți arăt izvorul.

— Dar nu pot să îndur, spuse Neoptolem.

Era ca o plagă. Ca și cum ar fi fost din nou rănit. Nu era drept ; cărțile erau măsluite. Tinerii nu judecă ; nu văd nimic. Băiatul ar fi trebuit să tacă. Arătîndu-și compătimirea, croise drum autocompătimirii lui Filoctet. Cînd nu trebuie să ții seama decît de tine însuți, poți face orice. Dar din clipa în care accepți ca pe o realitate suferința altcuiva, mila altcuiva, simțămintele solidare ale altcuiva, din clipa în care *împărtășești*, nu mai ai nici un control, pentru că nu mai ești stăpîn ; sentimentele împărtășite te pot duce la disperare. Acum, cînd era atît de slab, cînd abia de reușea să-și țină la un loc făptura, acum, dezolarea acestui băiat îl izbea ca un

val, doborîndu-l. Nu-i cerşise mila, dar era prea puternică pentru ca s-o refuze.

— Dacă nu doriţi să vă înapoiaţi la Melibeea, veniţi cu mine la Skyros. Acolo avem preoţi, care ar putea să încerce să vă vindece, spuse Neoptolem.

O barcă pornise spre ţărm dinspre corabia ancorată în golf. Aducea marinarii echipaţi cu butoiaşe goale, care urmau să-şi joace rolul în această comedie. Ca un răspuns la rana pe care compătimirea o pricinuise dîrzeniei sale, plaga de la glezna lui Filoctet lansă semnalul ei dureros.

— Ce se întîmplă ?

Un nou semnal, şi mai incisiv, şi mai insistent. Odată pornită, durerea avea să-şi urmeze cursul. Filoctet întinse braţul, căutînd un reazem în aer şi Neoptolem făcu un pas înainte, îl prinse de mînă, îi trecu braţul în jurul trupului, şi găsi un loc potrivit unde bătrînul putea să şadă cu spinarea sprijinită de o stîncă. De sub zdreanţa cenuşie, puroiul se scurgea ca un şuvoi de lavă galbenă. Filoctet voia cu orice preţ să nu ţipe ; nu în prezenţa cuiva ; cînd era singur, nu avea importanţă. Ţipă. Barca se apropiase între timp şi, la auzul ţipetelor, marinarii, crezînd că se întîmplase ceva, începură să vîslească mai repede ca să ajungă la mal.

— E cu neputinţă să plec şi să vă las aici, spuse Neoptolem.

— Apucă spada şi retează-mi piciorul. Retează-l ! Retează-l !

Zbieretele bătrînului reîncepură, marinarii prinseră să vîslească şi mai repede, iar Neoptolem îl ţinea strîns pe bătrîn, ca nu cumva, zvîrcolindu-se, să-şi spargă ţeasta izbind-o de stîncă.

Barca ajunse la ţărm, marinarii o traseră pe uscat şi veniră în fugă în ajutorul comandantului lor. Acesta însă le făcu semn să nu se apropie. Trupul bătrînului se chircea şi se smucea printre pietroaie ; ţinea ochii deschişi, dar de văzut, nu vedea nimic. Cîrpa de la gleznă era mînjită cu puroi şi sînge şi infecţia duhnea. Acum, în plină criză, bătrînul era într-adevăr respingător şi foarte împuţinat ca bărbat. Zbiera fără încetare. Era înspăimîntător. Peste puteri. O parte din fiinţa lui Neoptolem se răscula, dispusă să-l omoare chiar, doar ca să-l facă să tacă. Bineînţeles, că era strunită de alte porniri, mai generoase şi mai înţelegătoare, dar dacă zbieretele nu vor înceta era lesne de întrevăzut momentul în care partea ucigaşă avea să precumpănească.

Poate, cu timpul, ar fi în stare să se obişnuiască ? Şi, de la o vreme, să nici nu mai audă ?

Durerea se pornise, crescuse, înmugurise, înflorise, şi florile ei plesniseră, împrăştiind milioane de seminţe, care zvîcniseră mai întîi în sus şi în afară, purtate de un şuvoi arzător ce părea să umple văzduhul şi cerul ; acum, seminţele începeau în sfîrşit să coboare şi să se aşterne, urletele slăbiră, apoi încetară, ochii larg deschişi se închiseră şi Fi-

loctet căzu în prăpastia adîncă a somnului. În tot acest timp, chiar și în încleștarea durerii, nu lăsase arcul din mînă, dar acum strînsoarea degetelor slăbi ; lîngă el, arcul, era la îndemîna oricui. Cînd pornise la drum, Neoptolem se înfășurase cu o mantie ca să nu-l pătrundă umezeala ceții ; acum, și-o scoase, o împături și o strecură sub capul bătrînului. Apoi întinse o mînă, luă arcul, desprinse tolba improvizată pe care bătrînul o purta atîrnată la brîu, se ridică ținînd în mînă arcul și săgețile pentru dobîndirea cărora venise aici și porni spre mal, urmat de oamenii săi. Barca era pregătită. Se așeză la pupă, cu spatele către țărm. Barca se desprinse de mal și se înapoie la corabie, unde aștepta Odiseu, lăsîndu-l pe Filoctet să zacă mai departe, cufundat în somn și lipsit de apărare, în timp ce valuri de ceață coborau din nou deasupra insulei.]

13

În Lemnos nu se duce lipsă de apă, dar nici nu este atîta încît să poată fi irosită. Toate casele din satul Kornos au acoperișuri în pantă prevăzute cu uluce late. Toamna și iarna plouă. Ploaia cade pe acoperișurile de țiglă din Kornos și țiglele își schimbă culoarea, se închid, se îmbibă de apă. Cînd nu mai pot să absoarbă ploaia, aceasta se scurge în uluci și de acolo în niște cisterne de piatră

aflate sub podeaua caselor. Se adună astfel în tot timpul iernii și pînă în primăvară o provizie de ploaie care urmează să fie folosită vara ; apă de ploaie pentru băut, apă de ploaie pentru spălat, apă de ploaie pentru a ține în viață trandafirii, și vița, și migdalul. Cisterna casei din Kornos în care locuia Bătrînul fusese prevăzută cu o pompă de mînă, de care domnișoara Payne atașa o bucată de furtun atunci cînd voia să stropească plantele. În rochie albastră de pînză de in și pălărie albă, acționa pompa, — *pum ! pfll ! pum ! pfll !*, — trăgînd apă pentru toate florile ei, pentru viță și pentru migdalul, măslinul, lămîiul și portocalul cu fructe amărui din care toamna se prepara marmeladă.

Era ora stropitului de la sfîrșitul după amiezii, cînd curtea și mica livadă din spatele casei se aflau în umbră ; dacă se stropește cîtă vreme soarele este puternic, fiecare picătură devine o lentilă convergentă și frunzele mor. Înapoindu-se din plimbarea pe deal, Bătrînul o găsi pe soră-sa manevrînd pompa.

— Te rog, asta nu-i o treabă pentru tine, spuse el. E prea obositor. De ce-l plătim pe Tomas ?

Domnișoara Payne respira mai greu, dar nu era cîtuși de puțin obosită. Se mulțumi să răspundă.

— Tomas... bolnav... și continuă să pompeze.

— Lasă-mă pe mine la pompă, spuse Bătrînul. Tu dirijează apa.

Mutînd capătul furtunului de la trandafiri spre garoafe, domnișoara Payne spuse :

— Chiar te-ai gîndit la un picnic, Gareth ? Ai vorbit serios ?

— Draga mea, doar ai auzit ce i-am spus domnului Turner.

— Aveai vocea ta ironică.

— M-am gîndit că un picnic ţi-ar face plăcere. *Pum !* Distracţiile sînt atît de rare aici. *Pfll !* Crede-mă, Barbara, îmi dau perfect seama de asta. Şi nici nu uit cît de mult îţi plăcea să primeşti. *Pum ! Pfll !* Dar dacă doreşti, se poate renunţa.

— Nu ; mi-ar face plăcere.

— Regret că ţi-am părut ironic.

— Din cauza vocii, Gareth. Am observat că vorbeşti aşa ori de cîte ori cineva este prea serios sau prea încîntat.

— Cine — cineva ?

— Eu, Gareth.

— *Pum !*

— La drept vorbind, domnul Turner s-a arătat puţin cam prea încîntat, nu ţi se pare, draga mea ? *Pfll !* Sper că nu i-am părut şi *lui* ironic.

— Mulţumesc, Gareth. Am isprăvit. Operaţia stropitului luase sfîrşit, dar domnişoara Payne mai avea unele nedumeriri. Gareth, eşti întotdeauna politicos şi numai cine te cunoaşte bine de tot ar fi putut să sesizeze ironia. Dar nu prea ai fost *primitor*. Mi s-a părut foarte curios, Gareth, cu atît mai mult cu cît domnul Turner este un compatriot, şi deputat în Camera Comunelor, şi fost student la Balliol.

— Era clar că venise pentru ceva. Poate c-am fost uşor iritat.

— Poate că se aştepta să-i oferim ospitalitate.

— Nu.

— Loc avem. Odaia de musafiri. Salteaua este cam tare, însă ai auzit că nici la Myrina nu e instalat prea confortabil, aşa încît asta nu l-ar deranja.

— Altceva vrea el, Barbara, ceva mai important. Nu văd de ce i-aş uşura situaţia, ajutîndu-l să-şi formuleze cererea.

— Dar bine, Gareth, spuse domnişoara Payne abătută, ospitalitatea, nu constă ea tocmai în asta ? În a ajuta oamenii să-ţi ceară lucrul de care au nevoie ? Să ştii că nu le face nici o plăcere că sînt în situaţia de a cere.

Bătrînul încetă să pompeze şi urcă treptele care duceau la terasă.

— Trăind alături de mine, ţi s-a ascuţit mintea, draga mea, spuse el. Sper că nu mă socoţi încrezut, pentru că fac această remarcă.

Se aşeză în balansoarul instalat într-un colţ al terasei, îl puse în mişcare şi închise ochii. Domnişoara Payne urcase treptele în urma lui şi acum se opri în faţa balansoarului într-o atitudine care o făcea să semene cu un postulant. Bătrînul spuse :

— Îmi pare rău că nu m-am arătat primitor faţă de domnul Turner. Faci foarte bine că mi-o reproşezi. Însă aş prefera să nu-mi ceară nimic şi nu am intenţia de a-l încuraja să-şi formuleze cererea. Pînă una alta, să-l distrăm, oferindu-i un picnic.

— Părerea mea este c-ar trebui să-i dai posibilitatea să pună întrebarea pentru care a venit, oricare ar fi ea, spuse domnişoara Payne. Dealtfel, dacă n-ai cîntări de pe acum în gînd răspunsul tău, n-ai fi atît de prost dispus.

— Am senzaţia că are nevoie de mine ca să-i ţin companie surorii sale.

— Pot să-mi închipui că aici omul se plictiseşte repede. Dimineaţa, pe plajă, am dat peste un marinar tare drăguţ. De ce or fi atît de scunzi, tu ce crezi ? N-au destul de mîncat sau e o chestiune genetică ?

— Urmează să facem o excursie pe insulă, cu picnic.

— Era blond. Blonzii sînt rari pe aici. Dar trebuie să existe şi deosebiri, de la insulă la insulă ; de pildă, cretanii au toţi talia îngustă. Asta se vede clar pe vasele lor de ceramică şi pe urmă, cînd eşti acolo, constaţi că-i chiar aşa.

— O excursie cu sora lui.

— Să-ţi spun drept, Rodge, nu mi-ar displace să fiu cretană. Deşi, să fii femeie în Grecia, e *groaznic*.

— Cred că s-a cam jucat cu mine. E imposibil să nu-şi fi dat seama că n-am venit în Grecia ca să fac picnicuri cu domnişoare bătrîne.

— Nu ştiu, zău. Pesemne că se simte foarte singură. El s-o fi gîndit că are s-o amuze.

Talcul din şosete nu-l scutise pe Roger de o băşică la talpa unui picior. Se formase în

cursul plimbării pînă la Kornos, iar pe drumul de înapoiere spărsese, lăsînd praful să se infiltreze. Agatha a tăiat pieliţele cu forfecuţa ei de unghii, a spălat locul de praf şi l-a tamponat apoi cu vată muiată în *Quadrilla*, *eau de toilette* produsă de casa Balenciaga ; avea un miros puternic, dar fiind vorba de picioare nu se observa, iar alcoolul distruge microbii. A mai aplicat şi un bandaj elastic. Acum, Roger şi Aggie erau lungiţi alături pe cele două paturi pe care le apropiaseră ; se odihneau înainte de a se duce la unul din cinematografele în aer liber. Încă nu hotărîseră la care, avînd de ales între Bradford Dillman în *Sf. Francisc de Assisi* subtitrat în greacă şi ceva intitulat *Y Mitera* şi care le fusese recomandat de domnul Elefterides.

Roger îşi scosese cămaşa şi pantalonii ; purta un şort în dungi albe şi cafenii, ca ale acadelelor, aşa cum poartă jocheii ; Agatha îşi scosese fusta şi bluza, rămînînd în costumul ei de baie din două piese. Gîtul şi braţele lui Roger, înroşite de soare, emanau fierbinţeală ; are s-o roage pe Agatha să-l ungă cu cremă. Picioarele şi spinarea Agathei, gîtul şi burta ei erau rumenite de soare şi răspîndeau o uşoară aromă de *Ambre Solaire*. Roger îşi lăsă mîna pe buricul ei ; era cald la atingere, ca miezul unei portocale proaspăt culese care s-a copt la soare. Spuse :

— Ce bine te-ai bronzat !

— Mă cojesc pe spate.

— Ia să văd.

Agatha se întoarse pe o parte, cu spatele spre el. Începuse într-adevăr să se cojească, dar puțin. Roger trase cu băgare de seamă de un capăt de piele — da, dacă proceda cu grijă, putea să desprindă o fîșie destul de lungă. Desfăcu breteaua costumului de baie, pentru că îl încurca. „Ei, ho!“ spuse Agatha ducînd mîinile la sîni, ca să mențină costumul la locul lui. Roger reuși să detașeze o fîșie lungă de piele în curs de cojire, dar înainte de-a putea să repete manevra, Agatha se răsuci, întinzîndu-se iar pe spate.

— Nu prea mult deodată, nu-i nici o grabă. Oricum, peste o zi două am să arăt ca vai de lume. Beneficiezi de mine în forma mea cea mai bună, sper că ești recunoscător.

— Fir-ar să fie de picnic! Tare aș vrea să știu cum s-o aduc din condei.

— Nu văd cum te-ar putea împiedica să-l întrebi.

— Nu, nu poate să mă împiedice. Dar poate să facă în așa fel, încît să fie al naibii de greu.

— Cu atît mai pasionant.

— Chestia e că eu nu vreau să-i cer. Adică, nu vreau să fiu refuzat și să mă trezesc într-o postură ridicolă. Aș prefera să aduc vorba, cum ar veni, să discutăm puțin situația.

Ce ciudat lucrează soarele asupra pielii: rămîne întotdeauna o mică ramă albă. De jur împrejurul cupelor de pînză înflorată care acopereau sînii Agathei se zărea acest infim contur alb. O piele de un brun-auriu, delicat aromată, unsă cu un strat subțire de ulei. Pe

urmă, rama. Pe urmă, pînza. Cine îi povestise că acum s-ar găsi de cumpărat și bikini de blană? Probabil că nu se cade să le uzi — adică, de ce nu s-ar cădea, la urma urmelor focele și urșii polari erau adesea uzi. Întinse un deget și-l plimbă mîngîietor de-a lungul dungii albe care înrăma unul din sîni.

— Aggie, te-ai gîndit vreodată cum ar arăta un bikini de blană?

— Șui.

Breteaua fiind oricum desfăcută, putea să dea în lături pînza, mărind zona de albeață. Sau putea să-și strecoare degetul sub bucata de pînză și să simtă ce ascunde. Pînza sfîrși prin a cădea, dezgolindu-i sînii. Erau în întregime albi, bineînțeles — ce strașnic ar fi fost dacă nu erau! Ținînd un sîn în mîna făcută căuș, strînse ușor între degete sfîrcul care se întări la atingere.

— Ai putea să mă iei cu tine, spuse Agatha.

— Unde?

— La picnic.

Mîna își curmă mișcarea, încetînd să mai mîngîie sfîrcul. „Sper că n-are să-mi facă greutăți“, se gîndi Roger. Nu era indicat ca Aggie și Bătrînul să se întîlnească; treaba asta o știa și ea. Bătrînul nu trebuia în nici un caz indispus prin purtări deșucheate sau neconvenționale. După toate scandalurile și necazurile, dacă Roger va apela în cele din urmă la el, rugîndu-l să-i readucă pe drumul cel drept — Doamne Dumnezeule, ce s-ar întîmpla dacă Bătrînul ar afla că pînă și cel

care formulase apelul își adusese iubita cu el ?!

— Poate că s-ar simți mai în siguranță dacă ar avea o însoțitoare, spuse Agatha.

— Cine ?

— Sora.

— E trecută de cincizeci de ani.

— Rodge, ascultă-mă, Rodge, nu țin să mă amestec cu tot dinadinsul, nu sînt băgăreață. Dar eu zic să te mai gîndești. Nu-i nevoie să se afle că locuim în aceeași cameră. Personal, consider că e o treabă care ne privește numai pe noi — Roger oftă — dar oricum, nu-i nevoie să se afle. Cucoanei tale care suferă de singurătate are să-i vină mult mai ușor să-și deschidă sufletul față de mine, decît față de tine și asta o va face fericită, și dacă ea e fericită, e și fratele ei.

— Ți-am spus că el nu ne însoțește.

— E exclus ca sora lui să nu ne invite.

Întins pe pat, Roger reflectă, așa cum îl sfătuise Aggie. După-amiaza fierbinte se sfîrșise și locuitorii Myrinei se trezeau acum la viață. Auzea larma băieților care treceau pe bicicletă de-a lungul străzii pietruite, auzea o muzică de *bazuki* (pesemne că cineva deschisese radio, căci cu o seară mai înainte nu fusese nici urmă de cîntăreți de *bazuki*, auzea glasul iritat al unei femei, „Iannis ...ooh, Iannis !... Iannis !“ și flecăreala ininteligibilă a unor copii, chiar în dreptul geamului lor. Curînd vor trebui să se îmbrace ca să meargă la cinema. La sfîntul Francisc, totuși. Mai aveau timp și de un *ouzo*, ca să fie în

starea de spirit potrivită. Degetele sale se puseră din nou în mișcare, dezmierdînd și strîngînd, dezgolind și celălalt sîn. Proptită puțin mai sus decît Roger, Agatha privea în jos la el. Tînărul se răsuci spre ea, prinse sfîrcul între dinți și îl strînse ușor.

Domnul Elefterides era un om descurcăreț. Automobilul lui, ce-i drept, nu putea fi folosit, avea o defecțiune trecătoare ; așa sînt automobilele — se învechesc, piesele se tocesc între ele, devin mai țepene, se uzează și au tot mai des nevoie să fie reparate, mînuite, chiar și înlocuite — cu toate că o piesă nouă tocmai pentru că funcționează bine, riscă să distrugă echilibrul stabilit de piesele vechi care, cu trecerea timpului, s-au adaptat unele la altele. Dar la Myrina mai existau și alte mașini ce puteau fi închiriate. Domnul Elefterides cunoștea toate automobilele din Myrina, proprietarii lor, istoricul lor, potențialul lor. Dacă aveau neapărat nevoie de o mașină, se găseau destule de închiriat. Dar ținînd seama de natura expediției proiectate, poate că ar fi indicat să-și pună întrebarea dacă mașina este chiar ceea ce le trebuie.

— Ce idee bună ! exclamă Agatha. Biciclete !

Domnul Elefterides elogie agerimea kyriei Baron („Nu sînt o *kyria*, sînt o *dhespinis*“, preciză Agatha) Bicicletele sînt mai nimerite, mult mai nimerite. E nevoie de un mijloc de transport mai puțin rapid decît automobilul ca să poți admira în voie dealurile Lemno-

sului, pădurile sale, ogoarele, golfurile stîncoase și priveliștea mării în toate stările ei. E cu neputință să oprești motorul la fiecare cîțiva metri, să sari din mașină, să te extaziezi în fața frumuseții peisajului, să sari iar în mașină și să pornești din nou. Rostul mașinilor este să te ducă dintr-un loc în alt loc, de la Myrina la Mudros, sau la aeroport; rostul lor e să transporte oamenii împreună cu bagajele lor și de asemenea obiecte grele. Dar o mașină nu poate să le fie de nici o utilitate într-un picnic turistic ca cel plănuit.

— De unde facem rost de biciclete?

Din nenorocire, existau argumente și împotriva bicicletelor, mai bine spus, nu împotriva bicicletelor *înseși*, ci împotriva drumurilor pe care inevitabil le vor parcurge. Ca și automobilele, drumurile sînt făcute pentru uzul cotidian. Leagă centrele populate pe distanța cea mai scurtă cu putință. Ca atare, în Lemnos drumurile treceau de-a curmezișul insulei, nu de-a lungul coastei. Puteai petrece o zi întreagă pe șaua unei biciclete, fără să apuci să vezi altceva decît praf. Dar frumusețile Lemnosului, ca ale mai tuturor insulelor, erau de găsit în cea mai mare parte în regiunea de coastă.

— O ambarcațiune?

O ambarcațiune ar fi o idee foarte bună, de-a dreptul excelentă. Desigur, s-ar putea obiecta că recurgînd la o ambarcațiune, nu ar mai avea posibilitatea de a urca pe dealuri și de a admira priveliștile; însă aceasta era o obiecție neînsemnată, căci și de pe barcă puteau fi văzute multe frumuseți. Domnul

Elefterides personal putea să le indice cinci ambarcațiuni, toate cu motor exterior și cu un umbrar de pînză, toate aparținînd unor persoane serioase, prieteni de-ai domnului Elefterides; oricare dintre ei ar fi oricînd dispus să le închirieze ambarcațiunea pe durata unei zile, în schimbul unei sume nominale. Din nenorocire, însă, *kyria* Payne mai fusese odată cu barca și nu-i priise deloc.

În cele din urmă, hotărîră să ia măgarul domnului Elefterides, și pe Marios, ca să vadă de măgar. Aveau să plece dis-de-dimineață, în speranța că își vor petrece ceasurile cele mai calde ale zilei odihnindu-se la umbra unor pini. Prăvălia domnului Elefterides avea să fie locul de întîlnire, iar domnișoara Payne avea să fie adusă pînă aici cu mașina patronului cafenelei din Kornos. Va veni și cu mîncarea, care avea să fie transportată în desaga atîrnată de șaua măgarului pe nume Savato; tot Savato avea s-o ducă în spinare și pe domnișoara Payne, cînd aceasta va obosi. Ceilalți aveau să meargă pe jos. Domnul Elefterides îi va spune lui Marios unde să-i ducă. Aveau să se înapoieze pe la șase și jumătate seara, aceasta fiind ora la care Savato obișnuia să fie hrănit.

Domnișoara Payne adusese și pături; își amintise de la picnicurile din tinerețe că păturile sînt întotdeauna o precauție binevenită, feresc de rouă. E drept că în Lemnos, într-o zi de august, la ora unu și jumătate, riscul de rouă era inexistent, în schimb, existau o

sumedenie de ace de pini și pietre care te puteau juli. Păturile vor trebui să fie scuturate cu grijă, dar decît să ți se umple hainele de ace de pin... Dat fiind că era vorba doar de trei pini, cantitatea de ace împrăștiată de ei părea excesivă, dar poate că se adunase acolo de-a lungul anilor. Cei trei pini erau prea răzleți ca să poată oferi umbră, dar dădeau peisajului o notă romantică și parfumau aerul; măgarul Savato fu pironit de unul din pini, care făcea destulă umbră pentru el; acolo, înăuntrul acelui petec de umbră, se ospătă cu coaja unui pepene și se simți îndestulat. Picnicul propriu-zis avu loc într-un colț mai umbrit, la adăpostul zidului unei capele părăsite. Domnișoara Payne trona de una singură pe o pătură în capul mesei; în rochia ei de culoarea spicelor de grîu părea zeița Ceres în persoană. În fața ei, o sticlă de vin, vestigiile unei păsări fierte, roșii, ouă, smochine, măsline, brînză *feta* și pîine. Roger și Agatha lepădaseră îmbrăcămintea de deasupra, rămînînd în costume de baie (tot aveau de gînd să înoate mai tîrziu; sigur că vor înota); ședeau amîndoi pe o singură pătură, pe care se și lungiră pe urmă, unul lîngă altul, cu capul sprijinit pe cămășile împăturite, toropiți din pricina mîncării și băuturii. Băiatul Marios își luase partea sa din festin, împreună cu niște țigări primite în dar și se trăsese deoparte, după colțul zidului.

Capela nu era folosită. Asta este un lucru obișnuit, le spuse domnișoara Payne. Multe capele sînt înălțate pentru a se ține un legămînt, în semn de recunoștință. Nu e nevoie să mai fie și folosite; folosința lor constă tocmai în faptul că au fost construite. Odată înălțate și tîrnosite, se deteriorează abia după multă vreme. Oamenii pot să le contemple — de cele mai multe ori din larg și, poate, în zori — amintindu-și că legămîntul luat a fost îndeplinit. Faptul că pot fi văzute de pe mare este criteriul care primează la construirea lor.

Erau somnoroși și mulțumiți. Stăteau de vorbă nestingheriți și alene, mai ales ca să nu adoarmă. Domnișoara Payne se arătase surprinsă, dar bucuroasă, aflînd că o tînără femeie avea să li se alăture. Era vizibil că Agatha îi inspirase pe dată simpatie și, nefiind singură cu Roger, se purta și cu el mai degajat. O asaltase pe Agatha cu întrebări despre cum funcționează B.B.C. și despre cum arată *în carne și oase* persoanele ale căror voci îi parveneau zilnic prin emisiunile pentru străinătate; la rîndul ei, îi spuse tot ce știa în privința insulei; părînd chiar că vrea să facă paradă de cunoștințe. Porniseră spre sud și se aflau acum pe coasta de miază-zi. Capela se înălța pe un mic promontoriu, mărginit pe ambele laturi de Marea Egee. Pe una din laturi, o potecă șerpuia în josul promontoriului, de la capelă pînă la mare. Era abruptă și pietroasă, totuși se putea coborî și urca fără nici o dificultate. Domnișoara Payne hotărîse să nu facă baie în mare, mulțumindu-se să-i privească pe ei. Vedea chiar de aici o stîncă plată, de pe care vor putea desigur să plonjeze.

Verde și domoală, marea se lăfăia, de o parte și de alta a lor. Spre răsărit, în spatele peninsulei joase, se afla golful Mudros pe care îl zăriseră, cînd și cînd, din locurile mai înalte în cursul plimbării. Ca întotdeauna vara, deasupra mării plutea un abur. Privind spre apus, unde se afla partea continentală a Greciei, apoi spre miază-zi, în direcția Sporadelor, încercaseră zadarnic să vadă uscatul ; aburul îi izola de restul lumii.

Nu, domnișoara Payne știa foarte puțină greacă. Trăiau în Lemnos de patru ani și, la început, fratele ei încercase s-o învețe, dar ea se lăsase cam greu și, în cele din urmă, căzuseră de acord că soluția cea mai bună ar fi ca ea să prindă limba din practica vieții cotidiene.

Da, fratele ei se simțea foarte fericit pe insulă. Aici avea răgazul necesar ca să lucreze. Nu pomenise niciodată despre o posibilă întoarcere în Anglia. Nu avea acolo prieteni apropiați ; nu ținea să aibă.

Nu, nu era vorba de singurătate ; fratele ei nu fusese niciodată un singuratic. Avea o fire de sine stătătoare ; obișnuia dintotdeauna să spună că filozofia nu e de nici un folos dacă omul nu învață datorită ei să se mulțumească cu propria sa companie. Dealtfel, nici domnișoara Payne nu se simțea singură. Trăise întotdeauna alături de fratele ei și continua s-o facă și acum. Bineînțeles, cu excepția anilor de război.

— Cu excepția anilor de război ?

— El era în India, draga mea. N-aveam cum să-l însoțesc în luptele împotriva japonezilor.

— Și dumneavoastră ?

— *Atunci*, da, m-am simțit într-adevăr cam singură. Tata murise. A murit în 1935, la doi ani după ce Gareth a rupt logodna cu fata aceea. N-aveam deci pe nimeni de îngrijit. Mai înainte, condusesem gospodăria lui Gareth la Reading, dar nu doream să rămîn acolo și nici nu mă simțeam atrasă în mod special de alt loc. La început, Gareth a venit în permisie, dar cînd războiul s-a pornit și în India, n-a mai fost posibil, așa că am renunțat la casa din Reading. Gareth îmi sugerase să mă ocup de copiii evacuați, dar cînd a venit momentul să mă hotărăsc, mi-am dat seama că doream să fac ceva mai... activ, și am intrat în corpul de ambulanțe.

— În 1939, aveam șapte ani. Tu cîți ani aveai, Rodge ?

— Zece.

— Locuiam la țară și mîncam ouă cumpărate la negru.

Domnișoara Payne spuse :

— De fapt, acelea au fost timpuri îngrozitoare ; trebuie să spunem lucrurilor pe nume. Dar, vezi dumneata, domnișoară Baron, exista un spirit nemaipomenit de camaraderie. Știu că ni se reproșează că am trăi în trecut ; știu că, retrospectiv, Sir Winston nu pare să fi procedat întotdeauna bine, dar în acei ani, ne simțeam... într-un anumit sens... minunat. Era atîta suferință și durere în jur, încît de-

veneai insensibil, exceptînd unele dăți, cînd victima era un copil. Dar în general, acceptai și durerea celorlalți, și propria ta oboseală — pentru că erai mai tot timpul obosit. Acum mă minunez cînd îmi aduc aminte de lucrurile pe care trebuia să le faci și pe care pînă atunci nici nu știuseși că ai fi în stare să le faci — pentru că eu nu sînt foarte capabilă ; n-aș fi fost niciodată în stare să fiu medic sau altceva de felul acesta. Fratele meu este extrem de capabil și erudit, știți asta, dar se întîmplă foarte des ca într-o familie să existe unul inteligent, și pe lîngă el să mai fie și alți membri ai familiei. Personal, nu mi-am dorit niciodată o carieră, deși se obișnuia pe vremea cînd eram eu tînără.

Rămaseră un timp tăcuți. Savato isprăvise coaja lui de pepene și acum stătea cu capul atîrnînd, în acea atitudine de tristețe răbdătoare, obișnuită la măgari. Domnișoara Payne era cufundată în amintirea trecutului. Țîrîitul cicadelor plutea în aerul liniștit ; în răstimpuri cîte un val mic se sălta deasupra mării, se izbea de o stîncă și se lăsa iar în jos. Întins pe spate, Roger contempla cerul ; departe, în straturile de sus ale văzduhului, un uliu sau ceva asemănător veghea, nemișcat. „N-ai decît, pîndește cît poftești,“ își spuse Roger, „încă n-am murit și nici n-am de gînd să mor.“ Poate că era momentul să se ducă să înoate. Era clar că domnișoara Payne ar fi bucuroasă ca fratele ei să reintre în viața politică, dar Roger nu vedea cum ar putea să

se folosească de ea ca de un aliat în această împrejurare.

Spuse :

— Mă duc să înot. Dacă n-o fac acum, n-o mai fac deloc.

Își puse sandalele și începu să coboare, călcînd cu grijă pe poteca pietroasă și ținîndu-se de stînci ca să nu cadă. Agatha observă că dosul lui părea puțin cam proeminent, dar aceasta se datora ținutei defectuoase și neîndemînării, nu corpolenței. Din fericire, Roger nu era gras și nici nu dădea semne de chelire. În revistele de duzină destinate femeilor se scrie întotdeauna că fizicul bărbatului nu trebuie să conteze și că o adevărată femeie pune preț pe alte valori — și anume : un bărbat pe care să se poată bizui, un bărbat iubitor, capabil să cîștige bine și devotat căminului. Fizicul nu are absolut nici o importanță, pentru că ceea ce o adevărată femeie își dorește, cu întreaga intensitate a instinctelor ei feminine, este să-și facă un cuib al ei, iar în această privință alegerea partenerului de viață este hotărîtoare. Dar poate că Agatha era bucuroasă să constate că Roger nu e bondoc, tocmai pentru că, în chip atît de evident, nu era bărbatul pe care s-ar putea bizui și așa mai departe. Nici iubitor nu era. Dar o femeie se poate mulțumi cu mult mai puțin decît scrie în revistele pentru femei ; oricum, bine că Roger nu era un grăsan.

— Păzește-te de aricii de mare — strigă în urma lui.

— De ce ?

— Înţeapă. Ai grijă să nu calci pe unul.
— Cum arată ?
— Ca aricii de cîmp. Stau pe stînci sub apă.
— O să am grijă.

Un pas, o piatră care aluneca, mîna întinsă căutînd un reazim în peretele de stîncă de-a lungul potecii, şi tot aşa înainte şi în jos. Refuzase să acopere porţiunile înroşite de pe gît şi braţe, susţinînd că trebuie să se deprindă cu soarele, altminteri nu mai apucă niciodată să se bronzeze ; acum se înroşiseră şi mai mult, pe semne că-l şi dureau. Agatha spera că apa le va tăia fierbinţeala. Poteca făcu o cotitură, ascunzîndu-l vederii. Reapăru la capătul ei de jos, se îndreptă, poticnindu-se de bolovani, spre stînca aceea plată şi îl văzu că scrutează cu atenţie apa, probabil încercînd să descopere aricii.

— Ştiu că pe aici sînt arici de mare, îi spuse Agatha domnişoarei Payne, pentru că ieri am văzut nişte greci care mîncau la prînz arici. Îi despici la mijloc şi mănînci miezul cu o lingură.

Roger plonjă, pleoscăind din picioare. Domnişoara Payne spuse :

— Ar fi trebuit să-i atrag atenţia să nu se aventureze în larg. Auzi fel de fel de istorii despre rechini.

Capul lui Roger ieşi la iveală, apoi un braţ cu care le făcu semn. Agatha îi strigă :

— Nu uita de rechini ! şi Roger porni să înoate vitejeşte paralel cu ţărmul. Agatha începu să povestească. Deunăzi, pe plajă, un

marinar tare drăguţ mi-a vorbit de rechini. Zice că nu-i mănîncă decît pe turişti şi pe atenieni.

— O, ai stat de vorbă cu marinarii ?

— Doar cu unul. Adică, el mi-a vorbit. Unul blond, Kosmo.

— De multe ori îmi spun că mi-ar plăcea să cunosc mai bine viaţa de aici, dar trăim foarte retraşi şi pe urmă faptul că nu vorbesc aproape deloc limba mă stinghereşte. Ştii, la început, după ce ne-am instalat aici, credeam că localnicii vor veni în vizită. Înainte de a părăsi Londra am cumpărat un dicţionar grec şi cîteva cărţi de călătorie de Lawrence Durrell ; el scrie despre Rhodos şi Corfu, dar îmi închipuiam că aici are să fie cam tot aşa. Poate că fratele meu nu este atît de sociabil ca domnul Durrell. Este întotdeauna foarte politicos, dar trăieşte mai mult cerebral ; pe cînd un romancier care scrie şi cărţi de voiaj, se simte poate chiar dator să fie mai accesibil senzaţiilor nemijlocite.

Ceva părea să-l fi neliniştit pe Savato. Smucind bruse de funia cu care era priponit, înălţă capul şi începu să ragă.

— *Skase ! Skase !* Savato ! *Skase !*

Savato zbieră un timp, apoi încetă, dar de liniştit, nu se linişti.

Domnişoară Payne continuă :

— Am crezut că au să ne viziteze învăţătorul, şi moşierul din partea locului, şi că noi îi vom ajuta la călcatul strugurilor şi la altele de acest fel, dar nimic din toate acestea nu s-a întîmplat. Localnicii sînt întotdeauna politi-

coşi, dar ne privesc în alt fel. Le place să vorbească despre noi, şi, bineînţeles, să ne vîndă alimente şi alte lucruri, şi să ne facă diverse servicii, sînt oameni de înţeles şi foarte serviabili, nu avem însă nici un acces la viaţa socială a satului şi ieşim foarte puţin. Fratele meu mi-a propus să fac cumpărăturile la Atena, dar mie nu mi-e plăcut să circul singură, iar lui îi displace să meargă prin magazine. Ţi-ai dat probabil seama, domnişoară Baron, că sînt propria mea croitoreasă.

Agatha o complimentă pentru rochia de pînză de culoarea spicelor de grîu.

— Odată, am făcut o excursie cu barca pînă la una din insuliţe — îmi amintesc de parcă s-ar fi petrecut ieri. I-am uitat numele ; e o insulă mică, nelocuită, cam la a treia parte din distanţa de aici pînă la Skyros ; poate că ai trecut cu avionul deasupra ei, dar n-aveai cum s-o zăreşti. Nu se poate trăi acolo, e o insulă pustie şi stearpă, dar în ziua aceea mi s-a părut frumoasă. Domnul Elefterides închiriase o barcă cu umbrar. Asta a fost în perioada cînd am început să sufăr de migrene, fratele meu era îngrijorat, deoarece nu sînt niciodată bolnavă şi plănuise excursia ca să-mi ofere o schimbare. Ştii, ne-am plimbat puţin, eu am făcut cîteva schiţe în creion, nimic deosebit. Am luat o gustare în aer liber, exact ca şi astăzi, pe urmă am ancorat barca nu departe de ţărm ca să pescuim. Ne-am întors după răsăritul lunii. Fratele meu şedea la pupă, eu însă am vrut să contemplu luna, aşa încît m-am întins la proră, cît am putut mai

în faţă şi am privit fosforescenţa apei şi reflexia lunii care era tot mereu tulburată şi destrămată de vînt. Vîntul era neînchipuit de slab, o adiere imperceptibilă, o simplă suflare care abia încreţea suprafaţa apei ; totuşi, unul din barcagii s-a gîndit probabil că s-ar putea să-mi fie frig. Era un bărbat negricios cu mustaţă, cam aşa cum ţi-l închipui pe Corsarul din poemul lordului Byron. Ştiai că grecii pronunţă 'Viron' nu 'Byron' ? şi că-şi numesc copiii după el ?

— Şi ?

— Avea o înfăţişare aspră, dar purtări foarte blînde. M-a acoperit cu haina lui şi a făcut-o cu multă grijă şi foarte respectuos şi am stat aşa, întinsă şi acoperită cu haina lui, privind imaginea lunii în apă. Poate că nu a fost chiar atît de romantic, dar mie aşa mi s-a părut atunci ; pentru mine, clipele acelea au fost perfecte, n-am mai simţit aproape niciodată ceva asemănător. Dar puţin mai tîrziu m-a apucat dintr-odată una din migrenele mele, ceea ce a stricat finalul excursiei şi de atunci nu am mai făcut nici una, pentru că fratele meu e convins că o plimbare cu barca ar putea să-mi provoace o migrenă în loc să mă facă să uit de ele.

— Vă mai supără şi acum ?

— Mai rar. Aproape deloc.

Roger, care înotase de două ori în sus şi în jos, o strigă acum pe Agatha, să vină şi ea.

— Sigur că da, trebuie neapărat să înoţi puţin. Dacă-mi dai voie, am să te privesc de aici.

— Bine, atunci să-mi iau prosopul.

Prosopul Agathei se afla într-una din desagile atîrnate de șaua lui Savato, iar șaua fusese detașată și se afla pe jos, alături de măgar. Cînd Agatha dădu să se apropie, Savato se trase îndărăt, cît îi îngăduia funia, spre peretele capelei, din care se desprinseseră porțiuni întregi de zidărie. Agatha îl mîngîie pe nas, pe spate, și se apucă să desfacă desaga. Un mic șarpe negru se strecură afară dintr-o crăpătură la baza zidului. Savato scoase un zbieret, se ridică în două picioare și se feri repede într-o parte, dînd peste Agatha și călcînd pe piciorul ei. Șarpele se grăbi să se retragă în crăpătura din zid și nu-și mai făcu apariția. Marios veni în fugă, apucă funia și se strădui să liniștească măgarul, iar domnișoara Payne alergă în ajutorul Agathei.

— Ce s-a întîmplat ? Te-a lovit, draga mea ?

Savato fusese mînat de lîngă Agatha și nu mai dădea semne că ar voi să zvîrle cu piciorul. Agatha, care își acoperise fața cu mîinile, se ridică în șezut și se trase deoparte peste stratul de ace de pin, iar domnișoara Payne îngenunche lîngă ea ca să-i cerceteze rana. De fapt, nu se putea spune că era o rană, pielea era zdrelită, atîta tot. Domnișoara Payne palpă pielea, apoi și glezna și Agatha spuse,

— Au, *aici* doare.

Într-adevăr, glezna se umflase și Agatha nu putea să se sprijine în ea.

— Nu e ruptă, o asigură domnișoara Payne, care palpa locul cu degetele ei experimentate de veterană a Brigăzii de ambulanțe. E o simplă entorsă. Nimic grav.

Pînă ce vor porni spre casă, zdrelitura trebuia spălată cu apă de mare, în chip de dezinfectant temporar, spuse ea, iar glezna bandajată cu o pînză umedă. La înapoiere, Agatha va face drumul călare pe măgar, iar domnișoara Payne, pe jos. Cît despre Savato, care era vinovat de toată această întîmplare neplăcută, va trebui să rabde și să-și capete masa de seară cu oarecare întîrziere, căci nu se vor întoarce la Myrina, ci la Kornos, unde Agatha va rămîne vreo două-trei zile în camera de oaspeți, pentru ca domnișoara Payne să o poată îngriji.

— Nici nu-ți închipui, draga mea, cît de mult îmi dau de furcă urzicile. Aici, în Grecia, grădinăritul e cu totul altfel decît era la Reading. E ca o explozie. Din clipa în care cade pe pămînt cea dintîi picătură de ploaie, în Octombrie, ei bine ! totul se produce deodată, urzicile și florile în același timp. Oriunde și în orice grădină ai necazuri cu buruienile, asta știu eu foarte bine, numai că aici e o adevărată invazie. Primăvara, sînt macii sălbatici. Pentru că, la drept vorbind, tot buruieni sînt și ei, de vreme ce nu-i sădim și răsar în tot locul, chiar și în crăpăturile din ziduri ; pesemne că nu au nevoie de mult pămînt. Dar nu sînt ca urzicile, dimpotrivă, sînt tare frumoși pe fondul alb. De multe ori m-am

gîndit că mi-ar place să port în păr o ghirlandă de maci ; însă ar fi deplasat şi dealtfel macii se ofilesc cînd îi culegi. Fratele meu spune că grecii folosesc acelaşi cuvînt pentru buruieni, şi pentru băgăreţi şi intriganţi, ceea ce mi se pare foarte potrivit, dacă ne gîndim la urzici. Aici trebuie să pui mănuşi ca să lucrezi grădina. Ştiu că e o prostie să urăşti o biată plantă, dar mărturisesc că mă cuprinde foarte repede un fel de animozitate personală faţă de urzici.

Domnişoarea Payne intuise că bărbaţii ar prefera să stea de vorbă între ei, aşa încît aşezase scaunele pe verandă, cîte două şi separat. Se adusese whisky cu măsline. Agatha şedea cu piciorul întins — voluminos, înfăşurat într-o compresă rece — proptit pe un taburet. Bătrînul şedea în balansoar, iar Roger alături de el, într-un scaun mai înalt, cu spetează şi ale cărui braţe erau sculptate în chip de lei. Deasupra lor, viţa se boltea întunecată, pungile de plastic cu ciorchini se conturau şi mai întunecate pe fundalul sumbru al frunzişului. Şedeau cu faţa spre curte şi, dincolo de împrejmuirea de piatră albă, spre vale şi spre dealurile îndepărtate de lîngă mare. Lumina nu mai era decît un abur de amurg, de un albastru fumuriu, ce devenea tot mai sur, străpuns cînd şi cînd de scăpărarea unui licurici de sub crengile migdalului.

— N-am înţeles niciodată de ce v-aţi dat demisia.

— Este un fapt de domeniu public, consemnat în documente.

— Documentele nu conţin întotdeauna totul. Asta o ştim amîndoi, cred. M-am gîndit că poate s-a omis ceva.

— Adică ?

— Adică, aţi renunţat la foarte mult ; la un ministeriat pentru... — nu putea să spună „pentru ceea ce se vede", ar fi însemnat să minimalizeze ospitalitatea Bătrînului — pentru această casă, oricît de frumoasă este — sfîrşi el prin a spune.

— Am renunţat la politică pentru ca să mă consacru activităţii cărturăreşti, spuse Bătrînul. Şi aş fi putut să o fac oriunde, dar am ales acest loc.

— Mda... Chiar înainte de a pleca din Anglia, am stat de vorbă cu Sir David Corcoran.

— Se zice că măciuliile de urzici ar fi bune de mîncat. Că ar semăna la gust cu spanacul şi ar conţine fier, aşa se pare. Am auzit de multe ori spunîndu-se că unele triburi sălbatice din Africa obişnuiesc să-şi mănînce duşmanii, pentru ca să le ia puterea, aşa că m-am întrebat uneori dacă în acelaşi spirit n-ar fi cazul să mănînc urzici. Dar de fiecare dată, gîndul că aş putea să le simt usturimea pe buze sau pe limbă, m-a oprit.

— Cred şi eu.

— Ca să fiu sinceră, spuse domnişoara Payne, nici nu eram foarte hotărîtă s-o fac. Dar mi-a trecut prin minte.

Bătrînul spuse :

— De ce pui întrebări la care crezi că știi dinainte răspunsurile, domnule Turner ?
— Mi-a venit foarte greu să cred ceea ce mi-a spus Sir David.
— Ți-a trecut prin minte că ar putea spune un neadevăr ?
Întrebarea i s-a părut lui Roger inechitabilă, deoarece Bătrînul demisionase tocmai din cauza minciunii lui Sir David ; dar era un lucru pe care nu putea să-l spună. Zise în schimb :
— Pur și simplu, mi-a venit cam greu să cred. Era neverosimil.
— Neverosimil că am demisionat din considerente principiale ?
— Pentru un motiv cu totul neînsemnat.
— Eu n-am fost de părere că e neînsemnat.
Domnișoara Payne interveni :
— Să nu aprind lampa, Gareth ? S-a întunecat.
Însă Agatha o rugă să mai amîne puțin, pentru că, spuse ea, îi plăcea amurgul și tocmai admira unduirea îndepărtată a dealurilor profilate pe bolta care devenea treptat un cer nocturn. Fură cu toții de acord că priveliștea era într-adevăr frumoasă și că lampa nu trebuia aprinsă. Și apoi, o lampă aprinsă ar atrage pe verandă gîngăniile, care ar risca să nimerească în whisky-ul din pahare.
— Ce alte flori mai puteți cultiva aici ?
— De tot felul, din cele cu bulbi. Zambile, narcise — sînt flori care cresc în Grecia la fel de bine ca în Anglia.

— Dacă privim lucrurile obiectiv, era vorba de un motiv cu totul neînsemnat, spuse Roger. Nu mă refer la principiu, ci la faptul în sine. În politică e posibil să fii principial fără să fii prea rigid, altminteri n-am realiza niciodată nimic. Cine a spus că politica este arta posibilului ?
— A.J. Balfour. Nu e întru totul adevărat.
— Nu ?
— Domnule Turner, dacă te interesează numai ceea ce este posibil, s-ar putea să descoperi că acest posibil se restrînge treptat. Nu este exclus ca după o vreme să nu mai fie posibil să te menții pe poziția inițială. Politica este arta imposibilului. Tot mereu dăm greș. Inițiative bine intenționate sfîrșesc prost. Sîntem menținuți într-o stare constantă de încordare, o încordare care nu are niciodată nici destulă amplitudine, nici destulă înălțime. E imposibil, dar continuăm să încercăm.
Era foarte bine spus. Poate puțin cam bombastic pentru oamenii simpli. Să nu se uite că Adlai Stevenson n-a reușit niciodată să comunice cu oamenii simpli ; poate din pricină că avea obiceiul să facă glume, căci, la urma urmelor Woodrow Wilson reușise destul de bine în aceeași privință. Dar formula de adineaori a Bătrînului — era exact de ceea ce duceau lipsă pentru a înnoi imaginea partidului în ochii publicului ; conținea un dozaj bun de gravitate și idealism și îndemna la meditație. Și nota de autenticitate era evidentă, nici vorbă de prefăcătorie mieroasă. Ca să poată fi crezută, orice luare de poziție pentru care se in-

vocă idealuri înalte trebuie să fie formulată pe un ton uşor iritat.

Domnişoara Payne spuse :

— Nu-mă-uita, mai ales cele roz, sînt foarte frumuşele, dar se înfăşoară în jurul rădăcinilor celorlalte flori şi le sugrumă. Dacă mi s-ar cere să spun care floare trebuie tratată drept buruiană, aş alege nu-mă-uita, mai curînd decît macii.

Roger se aventură cu precauţie :

— Ştiţi că există părerea — şi nu numai în rîndurile partidului nostru, ci e chiar foarte răspîndită, o auzi de la tot felul de oameni — părerea că am mers prea departe punînd atît de mult accentul pe latura materială a vieţii.

— Da ?

— Vreau să mă înţelegeţi : eu însumi provin dintr-un mediu oarecum intermediar între clasa muncitoare şi mica burghezie. Ar însemna să fiu ipocrit, nu-i aşa, dacă aş pretinde că dispreţuiesc avantajele materiale.

Tatăl lui Roger fusese învăţător şi năzuise să facă parte din clasa muncitoare, dar pe vremea aceea aspiraţiile sociale ale intelectualilor aveau adesea o direcţie descendentă. În schimb, o asemenea alegere nu ar fi fost cîtuşi de puţin pe placul mamei lui Roger, iar bunicul lui i-ar fi tras o urecheală zdravănă. Conştient că nu va fi niciodată primit în acele cercuri ale partidului său care pun preţ pe origine socială, Roger socotise mai tactic să-şi atribuie o provenienţă cît mai simplă cu putinţă ; procedînd astfel obţinea să fie considerat un expert în ce priveşte comportamentul

categoriilor sociale sărac şi, în acelaşi timp, să fie admirat, pentru că era şi el unul dintre *ei*, care, graţie inteligenţei sale, reuşise să se ridice deasupra nivelului *lor* de viaţă.

— Ar fi o ipocrizie, spuse el. Numai oamenii care n-au dus niciodată lipsă de nimic îşi pot îngădui luxul să-şi bată joc de confortul material. După anii de război, după anii de cozi, de lipsuri — am avut perfectă dreptate să vrem şi să ne propunem ca toată lumea să aibă parte de lucrurile bune şi plăcute din viaţă — în sfîrşit, cred că la ora aceea aşa trebuia să procedăm. Astăzi însă sîntem destul de numeroşi acei care considerăm că a sosit momentul să se pună accentul pe alte lucruri, la fel de importante, dar pe care s-ar părea că le-am trecut cu vederea.

— Prin urmare, dumneata eşti de părere că ţelul propus a fost atins ?

Roger nu era să cadă într-o asemenea capcană.

— Ţelul nu-i niciodată atins, nu-i aşa ? spuse el. Dar nu este singurul lucru pe care-l avem de făcut. Asta este ceea ce cred unii dintre noi.

— Ce înţelegi prin „unii dintre noi" ?

— Cei mai mulţi dintre noi. Înainte de a intra în Camera Comunelor, am lucrat şapte ani în cadrul centralei partidului. Am o oarecare experienţă, cînd e vorba de luat pulsul opiniei în sînul partidului şi sînt în măsură să vă spun că cei mai mulţi gîndesc astfel, atît printre membrii fracţiunii noastre parlamentare, cît şi printre oamenii mai descuiaţi din circumscripţiile electorale. E convingerea ma-

jorității — spuse Roger, dîndu-i a înțelege clar Bătrînului că nu era vorba de o speranță iluzorie pentru care se căuta un candidat la conducere.

— Hm ! rosti Bătrînul legănîndu-se cu scaunul său.

Era oare prematur să-și formuleze propunerea ? Roger spuse precaut :

— Poate doriți să aveți certitudinea că exprim un punct de vedere majoritar ? În acest caz, vă pot spune că primul ministru, aflînd de la mine că s-ar putea să-mi petrec vacanța aici, mi-a sugerat să vă caut și să am cu dumneavoastră o conversație amicală. Ca să fiu și mai exact — mi-a comunicat-o în scris. Print-r-o notă neoficială.

— O conversație amicală ?

— Ar fi vrut să vă cunoască părerea.

— Cu privire la ce ? Bătrînul nu mai putea să persiste multă vreme în tactica lui obstrucționistă.

— Cu privire la modul cum vor evolua lucrurile. După cum știți, dînsul se gîndește să se retragă din viața politică. Își dă foarte bine seama că e nevoie de o nouă... ei da, de o nouă atitudine, de fapt, asta e.

Domnișoara Payne spuse :

— Ciclamele cresc foarte bine toamna. Cu puțină răbdare, pot fi răsădite și n-au nevoie de multă îngrijire.

— Nu, spuse Bătrînul.

Ceva mai tîrziu, Bătrînul coborî pînă în mica piață a satului, ca să încerce să aducă mîncare de la *cafeneion*, deoarece Agatha nu

era în stare să iasă că să cineze, iar la ei acasă nu aveau nimic de mîncat. Avea să se înapoieze aducînd în vase de aluminiu pasăre fiartă și *okra*, ambele încropite, pe care le vor încălzi la mașina de gătit cu gaz lichefiat. Roger și Agatha rămaseră în întuneric pe verandă, în timp ce domnișoara Payne coborî ca să aprindă lămpile și să pună masa.

— Nu vreau să te critic, scumpule zise Agatha, dar cred că nu te-ai priceput cum să-l iei. Eu una, dacă aș ține să-l înduplec să revină, aș încerca mai întîi să descopăr ce anume l-a determinat inițial să se apuce de politică. Pentru că, în definitiv, nu-i o meserie pe gustul oricui.

14

[Comitem uneori greșeli, fiind conștienți de faptul că sînt greșeli. Comitem greșeli cu bună știință, din considerente tactice ; facem compromisuri în scopul de a realiza un anumit lucru, iar compromisul anihilează acel lucru. Expediția nu trebuia întreprinsă cu corabia lui Neoptolem și cu propriii lui ostași drept echipaj. Odiseu prevăzuse acest lucru, dar nu reușise să găsească o formulă pentru a-l evita. Se afla deci acum în fruntea expediției, însă la bordul unui vas peste care nu era stăpîn, nevoit să argumenteze, deoarece nu putea să comande.

Neoptolem fusese la înălțime ; se dovedise chiar mai eficient decît i se ceruse. Coborîse pe uscat, îl găsise pe bătrîn și luase arcul. Potrivit profeției, săgețile lui Heracle vor cuceri Troia. Profeția nu conținea însă nimic cu privire la Filoctet însuși ; nu preciza cine urma să tragă cu arcul. De vreme ce Filoctet era la fel de respingător și de zgomotos ca atunci cînd fusese părăsit, aducerea lui la Troia ar fi incomodat pe toată lumea. Posibilitatea de a intra în posesia arcului și a săgeților fără a-l lua și pe cel căruia îi aparțineau nu fusese prevăzută, dar prilejul se ivise și Neoptolem procedase bine. Întreaga acțiune a fost executată excelent, ca un exercițiu exemplar de inițiativă în cadrul programului de instrucție pentru tinerii ofițeri. Atîta doar, că după ce a executat-o, Neoptolem s-a răzgîndit.

Situația lui Odiseu nu-i îngăduia să dea ordine ; încercase totuși să comande. Încercase să facă acest lucru cu tact, spunînd :

— Băiete dragă, chiar dacă nu-ți face plăcere, nu se poate să nu înțelegi că, în ipoteza că eu ți-aș ordona să ridici ancora și să pleci la drum, culpa morală de a-l fi lăsat pe acest nenorocit să moară de foame ar fi a mea, nu a ta. Răspunderea mi-aș lua-o eu, tu doar ai executa un ordin, ceea ce ești dator să faci.

Neoptolem i-a răspuns :

— El oricum va muri, indiferent de cine își ia răspunderea. Dar eu sînt cel în care s-a încrezut, nu tu.

Așa stînd lucrurile, Odiseu s-a apucat să argumenteze.

Imprimis ! Odiseu a dezvoltat teza binelui mai mare. Lipsit de arcul și săgețile sale, Filoctet va muri de foame, în privința aceasta nu există nici un dubiu. Dar Filoctet înseamnă un singur om. Ce contează un singur om pe lîngă marele număr de oameni care au murit pe cîmpia Scamander și marele număr al celor care vor mai muri, pînă ce Troia va fi cucerită ? Dacă arcul și săgețile lui Heracle vor pune capăt războiului, viețile multor greci vor fi salvate. Pe de altă parte, Filoctet nu poate fi considerat un civil. Este deopotrivă cu ceilalți un militar care și-a riscat viața. Odiseu nu și-ar îngădui să sublinieze (deși, bineînțeles, tocmai asta făcea) cît de jalnică era existența lui Filoctet pe insula aceea. Toate animalele sînt stăpînite de instinctul de a supraviețui, nu este deci de mirare că și el se cramponase de viață. Să presupunem însă că Neoptolem ar vedea un cîine care s-ar zbate în condiții asemănătoare ; ar gîndi cu siguranță în felul următor, „Cu toate că tu ții cu tot dinadinsul să trăiești, eu văd mai limpede decît tine cît de amarnic greșești prelungindu-ți propria viață, și am să-ți fac binele de a ți-o curma." Un om rațional ar spune probabil că, în cazul lui Filoctet, ar fi preferabil să i se curme viața, decît să fie nevoit, ca pînă acum, să îndure mizeria și durerea de zi cu zi ; dar Odiseu se abține să afirme acest lucru. Nu vrea să cumpănească o viață cu altă viață. Fiecare om este stăpîn pe viața sa ; dacă preferă să trăiască, indiferent în ce fel, dreptul de a hotărî îi aparține. Însă un comandant,

deşi nu voieşte să cumpănească două vieţi între ele, este dator să cumpănească o singură viaţă cu alte multe vieţi. Dacă ar avea de ales între o acţiune în care ar urma să piardă un singur om şi o altă acţiune, care s-ar solda cu pierderea a zece oameni, Neoptolem însuşi s-ar hotărî pentru cea dintîi. Acum, datoria lor era să-l lase pe Filoctet să moară de foame, salvînd în schimb vieţile multor greci cu ajutorul arcului şi săgeţilor sale. Dar dacă Neoptolem, din îndemnul mizericordiei sale, i-ar cere lui Odiseu să se întoarcă în insulă şi, odată ajuns acolo, să-l răpună pe Filoctet, ajutîndu-l astfel să sfîrşească repede şi fără suferinţă, atunci Odiseu ar face acest lucru, acceptînd ca sîngele lui Filoctet să cadă numai asupra sa şi scutindu-l pe Neoptolem de orice vinovăţie în această privinţă.

Tezei privitoare la binele mai mare i se putea răspunde cu teza despre caracterul absolut al răului, potrivit căreia zece omoruri sînt totuna cu un singur omor, deoarece omorul în sine este un rău absolut şi ceea ce este absolut, nu poate fi apreciat cantitativ — *„După prima moarte, nu mai urmează o alta."* Neoptolem nu expuse această teză, sau cel puţin nu formulă argumente în spiritul ei, deşi se prea poate să fi simţit astfel. Spuse :

— Explicaţiile nu servesc la nimic. Cînd ştii ce e drept, ştii — şi gata.

Cine dă sfaturi abile este întotdeauna privit cu neîncredere. Cu cel ce se pricepe să argumenteze logic şi convingător, nu mai polemizează nimeni. Cu timpul, Odiseu constatase că pe măsură ce crescuse reputaţia sa de om înzestrat cu darul convingerii şi al exprimării judicioase, reuşea din ce în ce mai rar să-şi impună punctul de vedere într-o discuţie. Cei care îl cunoşteau cel mai bine refuzau să-l asculte şi, legîndu-se singuri de catargul propriei lor fermităţi, spuneau, „Eşti mai deştept decît mine, prin urmare, poţi să demonstrezi că n-am dreptate şi că sînt un neghiob, dar nu poţi să mă determini să mă răzgîndesc", sfidîndu-l, aşa cum făcea acum Neoptolem.

Odiseu a făcut o nouă încercare.

Secundis : Ameninţarea ascunsă. Să presupunem că i-ar înapoia lui Filoctet arcul cu săgeţile, iar expediţia s-ar întoarce la grosul armatei fără a-şi fi îndeplinit misiunea. Neoptolem este desigur un comandant brav şi independent, dar nu este tatăl său, nu poate să-l înfrunte pe Marele Rege de la egal la egal ; dealtfel, în cazul de faţă nu ar fi vorba de o înfruntare în legătură cu o problemă personală, şi nici nu l-ar înfrunta numai pe Agamemnon. Retrocedînd arcul şi săgeţile, Neoptolem ar sfida întreaga armată. Nu e în intenţia lui Odiseu să sugereze ceva anume. Nu-i incumbă să pronunţe anticipat sentinţa, ci doar să relateze totul în mod cinstit în prezenţa consiliului armatei. Neoptolem ştie mai bine decît el, care din prietenii săi îl vor sprijini, dacă se va ajunge la o situaţie de viaţă şi de moarte, dar Odiseu îşi îngăduie să-l întrebe dacă crede că e indicat să-şi su-

pună prietenii la o astfel de încercare.

— Nu voi cere ajutorul nimănui, spuse Neoptolem.

Odiseu nu voiește să ia în discuție problema disciplinii, întrucît îl privește și pe el. Ceea ce îl îngrijorează însă este eșecul expediției. Aici nu mai este vorba de disciplină, ci de dezonoare.

Neoptolem spuse :

— După ce îi înapoiem arcul și săgețile, îi cerem să ne însoțească la Troia.

Bine, dar Filoctet nu are nici un motiv să facă acest lucru. Planul prevedea să se recurgă la un subterfugiu pentru a-l aduce la bord, nicidecum să fie convins, deoarece nu va accepta de bună voie. Iar acum, cînd știe că veniseră cu gîndul de a-l înșela, are să le fie cu neputință s-o mai facă. Și apoi, situația este mai complicată decît bănuiseră ei, de vreme ce, așa cum reiese din povestirea lui Neoptolem, Filoctet nu voiește nici chiar să fie dus în țara lui, darămite să se alăture armatei.

— E de datoria lui să vină. Nu se poate să nu-și dea seama. Dacă eu fac ceea ce este drept și îi înapoiez arcul și săgețile, trebuie și el să procedeze drept, altminteri înseamnă că ceea ce este drept nu mai are nici un rost.

Cum să discuți în contradictoriu cînd ești confruntat cu atîta candoare ?! Nu există termeni comuni.

— Neoptolem, crezi că oamenii fac întotdeauna ceea ce este drept ? întrebă Odiseu.

— Bineînțeles că nu.

— Dar o fac adesea ?

— Nu.

— Crezi că fac mai adesea ceea ce este drept, decît ceea ce este rău ?

— Probabil că nu.

— Și ești dispus să pui în joc soarta întregii armate, cu toate că știi că șansele îți sînt potrivnice ?

— Este oare cu putință ca binele să rezulte dintr-o faptă rea ? întrebă Neoptolem.

— Uneori, da.

— Dar dacă oamenii cred acest lucru, ce motiv ar mai avea să facă ceea ce e drept ?

Tertiis ! (fără speranța de a-l convinge) : A-i sacrifica pe alții pentru o cauză pe care tu o socoți dreaptă este un rău mai mare decît să-ți sacrifici propriile convingeri spre binele celorlalți ; deoarece în primul caz le pricinuiești o suferință altor oameni numai pentru a-ți putea salvgarda buna părere despre tine însuți, pe cînd în cel de-al doilea caz sacrifici ceea ce este numai o părere, în scopul de a-ți ajuta semenii. Susținută fără speranța de a convinge, argumentația încercată de Odiseu nu i-a dat nici un temei să spere.

— Ei bine, atunci te voi însoți, a spus el. Poate că vei fi nevoit să-l împiedici să mă ucidă după ce îi vei fi înapoiat arcul, dar presupun că ești gata să faci acest lucru.]

Un tablou poate să crape și culorile sale se pot altera cu timpul ; un bronz poate să se oxideze, marmura, să se decoloreze, iar instrumentele unei orchestre se pot modifica în așa

măsură, încît ceea ce a răsunat în urechea lui Bach să nu mai fie totuna cu ceea ce le este dat să audă celor care trec pasarela spre Royal Festival Hall ; tot astfel, își spuse Bătrînul, timpul modifică și opera literară. Cine mai urmărește astăzi *Măsură pentru măsură* luînd partea Isabellei ? Cum adică ? Să lase să fie executat fratele, deși stă în puterile ei să-l salveze petrecînd doar cincisprezece minute întinsă pe spate ? Un monstru în chip de soră. Bătrînul își aminti că odată, la o reprezentație a trupei de la Old Vic, o auzise pe o doamnă care ședea în spatele lui și era în mod vădit americană, spunîndu-i cu toată seriozitatea însoțitorului ei, „Dar bine, Dave, fata asta *nu* e normală !" El însuși nu era în stare să-l descrie pe Neoptolem, decît ca pe un fel de cercetaș. Pînă și amănuntul că umbla cu genunchii goi. Pentru ca să-i dea viață va trebui să-l înzestreze cu ceva ce ține de propria sa ființă, întocmai cum a procedat și cu celelalte personaje ; numai că nici o părticică din ființa sa nu aproba (nu este așa ?) poziția pe care se situa Neoptolem.

Foarte bine ! Va fi Neoptolem. Cu prețul oricăror eforturi, se va transpune în Neoptolem ; el, Gareth Payne, va decide dacă să înapoieze arcul sau dacă să-l ducă la Troia și să pună capăt războiului. Va da uitării toate concluziile întemeiate pe ceea ce știe și se va transpune în acel moment.

Închise ochii spre a se putea concentra mai bine, dar nu era nevoie de nici un efort. Știa că el însuși l-ar sacrifica pe Filoctet în inte-

resul binelui mai mare ; trebuia să o facă. În practică, binele și răul nu erau valori absolute, ci cantitative, se echilibrau. Odiseu avea dreptate : a impune propria ta concepție despre bine în detrimentul altora este o purtare nelegiuită. Nu putea să *fie* Neoptolem, dar nici nu putea să-l descrie ca pe un tînăr prost și moralist, afară numai dacă s-ar hotărî să fie nedrept, față de el.

— Pur și simplu, mi-a venit cam greu să cred. Era neverosimil.

— Neverosimil, că am demisionat din considerente principiale ?

— Pentru un motiv cu totul neînsemnat.

— Eu n-am fost de părere că e neînsemnat.

Asta era altceva. În discuția cu Turner se eschivase. Încercase astfel să-l țină la distanță.

Atunci, de ce demisionase ?

Din principiu.

Motivul fusese totuși neînsemnat.

Prilejul nu era important. Ceea ce importa era principiul. Principiul care îți impune să nu minți, să nu guvernezi oamenii recurgînd la minciuni.

Cum rămîne cu principiul lui Neoptolem ? Că nu se cade să furi. Că nu se poate să le faci un bine unora dintre tovarășii tăi, pricinuindu-i un rău altuia. Și totuși, nu era în stare să se identifice cu Neoptolem, pe care, dimpotrivă, îl înfățișa ca pe un cercetaș cu genunchii goi, moralist și cam prostuț. Din cele scrise de el reieșea clar că Bătrînul se

identificase cu Odiseu, față de care avea antipatie. Odiseu îi displăcea, dar se putea transpune în mentalitatea lui fără nici o dificultate. *Ergo,* pentru a scrie partitura lui Odiseu se folosea de acea parte din sine care îi displăcea.

Bătrînul șterse cuvintele „exprimării judicioase" din textul manuscrisului. Era o formulă prea des folosită cu privire la el însuși.

Turner nu putea fi distribuit în rolul lui Neoptolem. Putea s-o facă pe cercetașul, dar firea lui nu-l predispunea la aceasta. Dacă s-ar arăta moralist, ar face-o numai din tactică și autoînșelare. Nu obișnuia să-și arate genunchii.

Turner în Neoptolem, el însuși în Filoctet — indiferent de ce-ar alege Turner să fie, nu încăpea nici o îndoială în privința rolului în care Bătrînul se distribuise singur. Nu mai putea să afirme că ar fi făcut-o în mod inconștient, deoarece odată constatată, acțiunea inconștientă devine *voită.*

Dacă urmează să fiu Filoctet în propria mea dramă, atunci care este rana mea și care este arcul meu ? reflecta Bătrînul.

Prin urmare — arcul. Acum era clar. Nu talentul lui pentru conducerea treburilor poblice ; nu se putea mîndri cu aceasta. *„Iar drept arc al lui Heracle, putea să invoce un oarecare talent pentru conducerea treburilor publice"* — era un talent care nu-i interesa și de care nu aveau nevoie. Bătrînul nu-i interesa deloc ; ceea ce îi interesa era reputația

lui, deoarece reputația nu ți-o faci singur, ea este opera celorlalți, și însumează opiniile lor. Ceea ce îi interesa, ceea ce voiau, era o imagine a Bătrînului, nu esența lui. *„Un oarecare talent pentru conducerea treburilor publice"* — în Marea Britanie nimeni nu-și face sînge rău pentru că starea treburilor publice lasă de dorit. Britanicii s-au deprins cu această stare de lucruri ; o preferă chiar. Dacă ar fi cu putință, cei de la conducerea partidului său ar fi bucuroși să poată obține reputația Bătrînului, imaginea lui în opinia publică, umbra lui, fără a-l avea în același timp și pe el ; însă reputația lui era mai strîns legată de persoana sa, decît era arcul de Filoctet.

Dar rana ?

Nu exista nici o rană ; nu era rănit. Și nu dorea să părăsească insula.

Bătrînului îi trecu prin minte că în tălmăcirea pe care el o dăduse mitului, nici Filoctet nu dorea să plece din insulă. Era o sugestie care nu putea fi găsită în nici o altă versiune — în nici un caz în cea a lui Sofocle. Ciudat. Bineînțeles, nu te aștepți ca un mit să fie probabil, totuși e curios că nimeni nu a înțeles un lucru : dacă îl însuflețești pe Filoctet, dacă te transpui îi ființa lui, dacă privești cu ochii lui, dacă simți durerea și umilirea lui, atunci Filoctet nu poate face altceva decît să refuze : trebuie să rămînă pe insulă. Bătrînul făcuse acest lucru, el știa, și nu putea să scrie împotriva a ceea ce știa. Își reciti manuscrisul. Era limpede. Înapoierea acasă nu

era în măsură să curme nici durerea, nici singurătatea, independent de faptul că Filoctet ar fi fost sau nu acceptat sau îndrăgit ; bărbat, şi pe deasupra liber, putea să rămînă numai dacă nu pleca de pe insulă. Trebuia să refuze.

Nu răspunsese însă la propria sa întrebare. Dacă el însuşi urma să fie Filoctet, în ce consta rana lui ?

Se putea răspunde că prin însăşi natura sa mitul este universal. Fiecare dintre noi este Oedip, sau Aiax, sau Oreste. Fiecare făptură omenească este rănită într-o privinţă oarecare, şi necesară într-o privinţă oarecare. Nu ştim niciodată în ce constă rana.

Dar s-ar cuveni să ştim. Poate un om să fie de sine stătător şi să nu ştie ? Şi chiar presupunînd că nu ştie, un om liber nu trebuie el oare să facă totul pentru a şti ?

La naiba, se înfurie Bătrînul, distracţie sau nu, ceea ce fac eu este literatură, nu terapie. Independent de felul în care mă folosesc de mine însumi şi de rolul în care mă distribui, aceste fiinţe sînt plăsmuiri. Eu sînt în afara lor, şi am intenţia să rămîn aşa.

[Cînd se trezi, arcul dispăruse.

Arcul dispăruse, şi negurile cenuşii se instăpîniseră din nou pe insulă. Tînărul lăsase o mantie. Filoctet şi-o puse pe umeri, ca să se apere împotriva frigului.

Focul din peşteră se stinsese. Era un fapt remediabil. Dar facerea focului ia timp, chiar atunci cînd te pricepi la treaba asta. Tocmai

de aceea, Filoctet se străduise de fiecare dată să menţină focul aprins cît mai mult timp cu putinţă. Însă un foc putea fi reaprins. Ceea ce era definitiv pierdut era arcul.

La început, nimic logic, nici o idee. O amorţeală. Refuzul de a gîndi. Mintea tresare şi se fereşte. Pierdere. Trădare. Important, mai întîi, este să găsească altceva, ceva care să-l ocupe. Să nu stea fără să facă nimic ; îşi pune mantia şi se apucă să aprindă focul. Ceaţa s-a lăsat din nou. Corabia nu poate fi zărită. Poate că se mai află încă în golf. Poate că tot mai este ancorată. Poate că tînărul acela se va înapoia. Nu e adevărat. E improbabil. Sînt atîtea de făcut ; trebuie să-şi găsească ceva de lucru.

E important să înţeleagă că arcul a fost furat. Probabil că tînărul era un şarlatan, nicidecum fiul lui Ahile. Arcul lui Heracle este o pradă mai preţioasă decît aurul sau decît turmele de vite. Furat. Şi de ce nu ? — La urma urmelor, prăzile aşa se obţin ; eroii obişnuiesc să fure şi sînt admiraţi pentru acest lucru. S-ar putea ca arcul să-i aducă ghinion tînărului. Heracle, despre care acum se ştie că este un zeu, va pedepsi cu nenoroc pe oricine ar fura arcul. Asta n-are să-i fie lui Filoctet de nici un ajutor. S-ar putea ca arcul aducător de ghinion să treacă din stăpînirea unuia în a altuia, fiecare nenorocos la rîndul său, pînă cînd în cele din urmă va ajunge din nou la Heracle, trecînd prin foc. De nici un ajutor. Nu se va reîntoarce pe insulă. Nimeni nu va mai veni.

Mintea tresare și se ferește. Mintea refuză să gîndească. Să lucrez, să nu mă gîndesc. Să adorm din nou și să trăiesc în somn pe veci. Mintea se concentrează asupra unor lucruri neînsemnate și imediate. Potrivești vîrful ascuțit al uneia din bucățile de lemn în adîncitura bucății celeilalte, netede. Iască făcută din fulgi de pescăruși și ierburi uscate. Răbdare. Silință. Prin urmare, va muri ? Voise de multe ori să moară. Crezuse de multe ori că durerea îl va răpune și dorise acest lucru. Însă în realitate omul supraviețuiește. Scoici și crustacee. Sînt și unele frunze care pot fi mîncate. Nu mai avea posibilitatea să vîneze pentru a se hrăni, dar putea găsi hrană. Poate să smulgă cîteva fire din mantie, să le răsucească și să-și împletească din ele o undiță ? Trădare. Omul continuă să trăiască, de pe o zi pe alta. Ce-a putut să-i treacă prin minte, cum de a putut să creadă, ce prost a fost că și-a închipuit că tînărul acela — ce anume ? îl compătimește ? îl simpatizează ? recunoaște în el pe omul inteligent, pe sfetnicul înțelept, pe moștenitorul tronului Melibeei, pe cel care a fost prietenul unui zeu ? Dar Filoctet își văzuse chipul reflectat în apă și știa bine că nimic din toate acestea nu se mai întrezărea în înfățișarea sa ; știa bine că aproape nu mai avea chip de om, că părea o făptură sălbatică doar pe jumătate omenească, un monstru la fel cu acei monștri din vechile cîntece care păzesc o comoară, iar eroul sosește cu corabia, coboară pe insula neguroasă și fură comoara, cruțînd cu mărinimie viața monstrului. Cu mărinimie.

De obicei, viața nu era cruțată. Nu e niciodată cruțată. Eroii ucid tot ce este potrivnic naturii. Are să aprindă focul, are să adune scoici și crustacee, și are să trăiască mai departe. Stătea de vorbă în gînd cu tot felul de oameni și în aceste convorbiri nu era deloc monstruos, ci era el însuși un erou. Asta se petrecea în închipuire. În viață, își vedea chipul oglindit în apă. Zi de zi.

Are să îmbătrînească, poate că puterile au să-l lase și are să fie din ce în ce mai puțin om. Într-un tîrziu, are să moară, căci toate făpturile sînt sortite să moară, oamenii deopotrivă cu monștrii.

O scînteie căzu pe iască și prinse să licărească. Filoctet suflă ușor deasupra ei, ajutîndu-i creșterea. Aprinse mai întîi o mică așchie de lemn, apoi cu ajutorul ei, o altă așchie, mai mare și așa mai departe, pînă ce focul fu refăcut. Trebuia să mai adune lemne și să pornească în căutarea hranei. Nu se schimbase mare lucru, viața continua ca și în trecut. Pierduse arcul și săgețile, dar în adîncul ființei sale rămăsese același bărbat de pînă atunci.

Nu apucase să-i arate tînărului unde era izvorul, iar tînărul nu-i dăduse carne. De cînd se afla pe insulă, nu mai mîncase altă carne decît a păsărilor de mare, uitase pînă și gustul laptelui, al vinului, al brînzei sau al uleiului. Trecuse atîta vreme de cînd nu mai avusese parte de o asemenea hrană, încît poate că nici nu i-ar mai plăcea.

Cînd se întoarse în peșteră cu o legătură de vreascuri umede și cîteva midii, îi găsi pe

Odiseu și Neoptolem, așteptîndu-l. Amîndoi erau posomorîți. Veniseră cu barca și ambarcațiunea fusese trasă pe uscat, rămînînd, ca și soldații care le fuseseră vîslași, în așteptarea lor. Vremea se arătase o dată binevoitoare față de Neoptolem, însă, acum, la această a doua venire a sa, ceața și răceala persistau, ținînd ferecat soarele auriu care luminase prima lui venire.

Îl lăsară să se apropie, fără să rostească nici un cuvînt, și el trecu de asemenea în tăcere prin fața lor, își depuse mai întîi încărcătura și numai după aceea se întoarse către cei doi bărbați și-i privi. Neoptolem îi întinse arcul cu săgețile și spuse :

— Am venit ca să ți le înapoiez.

Filoctet luă arcul, alese o săgeată din tolbă și își trecu degetul de-a lungul coardei. N-are decît să încerce să mă omoare, își spuse Odiseu. Pot să-l ajung mai înainte de a apuca el să slobozească săgeata și să-l răpun din nevoia de a mă apăra, pe urmă putem să luăm arcul și să plecăm. Dacă face măcar o singură mișcare pe care aș putea s-o iau drept amenințare, obținem ceea ce am venit să luăm.

Pentru omor, nici nu ar fi nevoie de o amenințare. Odiseu îi putea răpune atît pe Filoctet, cît și pe Neoptolem. Însă dacă ar face-o, ar pierde orice șansă de a mai pleca de aici : la rîndul lui, ar fi sau ucis de către oamenii lui Neoptolem, sau lăsat de ei în voia soartei să putrezească pe insulă. Putea oare să-i convingă că Filoctet l-ar fi ucis pe Neoptolem, iar el însuși pe Filoctet ? Nu, căci pentru a fi

crezut, ar trebui să-l ucidă pe Filoctet, să-i ia arcul și să-l îndrepte asupra lui Neoptolemus, care ar avea tot timpul să tragă el însuși spada și să lovească primul. Ar putea să-i răpună pe amîndoi cu propria lui spadă ; soluția cealaltă era însă prea dificilă. Prin urmare, era înlăturată.

— Să-ți arăt unde e izvorul, spuse Filoctet.

— Vă cer să vă înapoiați cu noi, la Troia, rosti Neoptolem.

— Mantia dumitale e la mine. Ai nevoie de ea ?

— Veți fi cinstit și se va face tot ce se poate ca să fiți bine îngrijit. Îi avem cu noi pe fiii lui Esculap. Chiar dacă nu vor fi în stare să vă vindece, ar putea totuși să vă aline durerea.

— Și tu, Odiseu ? întrebă Filoctet. Pentru ce te afli aici ?

— După cum vezi, îl însoțesc pe prietenul meu. În această privință, el vorbește în numele nostru, al amîndurora.

— Înapoindu-mi arcul, a urmat poate sfatul tău ?

Tonul ceremonios și grav al convorbirii era aidoma cu al conversațiilor imaginare purtate de Filoctet.

— Nu, răspunse Odiseu. Odată ce ne aflam în posesia arcului, eu unul aș fi plecat cu el la Troia. Tînărul nostru prieten are însă despre felul de a se purta al oamenilor o părere mai înaltă decît o am eu. El este convins că dacă vei fi tratat cu mărinimie, te vei arăta la rîndul tău mărinimos, și că noblețea înăscută

a firii tale va vibra în prezența faptei sale nobile de a-ți fi înapoiat arcul. Ai să-i înșeli așteptările ?

— Voi face ceea ce am făgăduit. Te voi duce la izvor.

— Ai văzut ? spuse Odiseu.

— Astea sînt prostii, și o știi prea bine, spuse la rîndul său Filoctet. Ai furat arcul, și acum mi l-ai înapoiat. Fapta dintîi a fost urîtă, a doua — cinstită. Acum toate sînt așa cum au fost, și eu te voi duce la izvor precum ți-am făgăduit.

L-ar putea doborî dintr-un salt. Dar Filoctet citind gîndul lui Odiseu în ochii lui, făcu trei pași îndărăt, își sprijini spatele de o stîncă și potrivi o săgeată în coarda arcului. Nu era nevoie de arcul lui Heracle pentru a ucide un om de la o distanță atît de mică.

Neoptolem se mînie :

— Pesemne că vă sînt pe plac și durerea și suferința, de vreme ce țineți morțiș să le păstrați. Preferați starea în care vă aflați ?

— Poți să mă vindeci ?

— M-am legat eu să vă vindec ? Doar zeii pot să vă scape de ceea ce tot ei au rînduit. Noi vă oferim onoare și prilejul de a vă ajuta prietenii.

— Care prieteni ? Tu, Odiseu ? Agamemnon și fratele său ? Medon este și el părtaș la propunerea voastră ? Sînteți gata să-mi înapoiați oamenii mei, iar ei, la rîndul lor, se vor învoi să fie conduși de mine ?

— Desigur.

— Eu însă nu sînt în măsură să-i conduc. Sînt rănit și întreaga mea făptură e dezgustătoare. Fiecare om își găsește traiul ce i se potrivește. Traiul meu este pe măsura mea și potrivit cu starea mea. Nu-mi poruncesc decît mie însumi și nu stîrnesc dezgustul nimănui, nici chiar al meu.

— Oamenii pot să îndure și lucruri neplăcute, dacă au un folos de pe urma lor. Am greșit cînd te-am lăsat aici în voia soartei, spuse Odiseu.

Filoctet își aținti privirea asupra lui Neoptolem :

— Ți-a fost milă de mine și mi-ai oferit să mă duci în țară. Ai spus, că dacă nu doresc să mă înapoiez la ai mei, ai fi gata să mă iei la dumneata. Dar poate că și asta făcea parte din înșelăciune.

— Nu. Mi-a fost într-adevăr milă.

— Înseamnă că ai o inimă bună.

— Nu m-am putut împiedica să-mi fie milă.

— Așa e. Ai văzut cum trăiesc, cît de mult m-au lăsat puterile și asta te-a răscolit ; ți-a fost milă de mine. Dar cînd a izbucnit durerea, cînd am început să urlu și cînd puroiul galben și rău mirositor s-a pornit să curgă din picior — spune, și atunci ți-a fost milă ?

— Tare milă. Mai mult decît înainte.

— Atît de mult, încît ai luat arcul și pe mine m-ai părăsit.

Neoptolem nu răspunse. Filoctet reluă :

— De ce ți-aș face o vină din asta ? De fapt, simțămîntul era același, adică : mila — dar devenise atît de puternic încît era dureros. Te

făcea să suferi, prin urmare trebuia neapărat să scapi de el. Acum, îmi înapoiezi arcul, pentru că ți-e rușine și nici acest simțămînt nu poți să-l înduri. Faci un gest nobil și îmi ceri să mă port la fel. Să ne purtăm cu noblețe toți — pînă și Odiseu. Numai că în clipa în care se pornește accesul, eu voi fi ignobil, iar tu — ei, da, se prea poate să-mi iei din nou arcul. Se prea poate să mă și omori. De dragul meu, pentru că *tu* nu poți să înduri suferința mea.

Nici un răspuns.

Filoctet continuă :

— Nu țin să-mi păstrez durerea ; nu o gust, o rabd. Durerea mă ia în stăpînire, mă posedă, și cînd se petrece acest lucru, încetez să mai fiu bărbat și nu se cade să fiu în tovărășia și în preajma bărbaților. Pe Odiseu și pe celelalte căpetenii i-am urît pentru că m-au părăsit aici, îi urăsc și astăzi încă. Dar îmi dau seama că au avut dreptate s-o facă.

— Refuzați să ne însoțiți ?

— Da.

Atunci Neoptolem întrebă :

— Dar dacă îmi mențin prima propunere ? Dacă vă iau cu mine, la mine acasă sau la dumneavoastră ?

Odiseu întoarse capul cu o mișcare bruscă. Lucrurile păreau să ia o întorsătură foarte proastă ; nu putea nicidecum îngădui ca pe lîngă săgețile lui Heracle, să-l mai piardă și pe fiul lui Ahile. Neoptolem tocmai spunea :

— Eu sînt cel care v-a făcut propunerea și, dacă o primiți, mă țin de cuvînt, independent de urmări.

Să se fi gîndit el oare că Filoctet va trebui să plătească pentru drum cedînd arcul și săgețile ? Nu, mintea lui Neoptolem nu lucra în felul acesta. Dealtfel, călătoria pînă acolo și înapoi ar dura prea mult.

— Cred ceea ce spui și îți mulțumesc, dar nu voi pleca împreună cu voi. Rămîn aici, spuse Filoctet.

Odiseu începu să creadă că, în pofida temerilor sale, nu era exclus ca situația să se schimbe în bine. Experiența îl învățase că oamenii prevăd de multe ori toate eventualitățile, în afară de cea mai probabilă sau de cea mai simplă. Nu era nevoie să recurgă la vicleșuguri împotriva lui Filoctet, nici să-l omoare ; în realitate, nu fusese niciodată nevoie. Mai lesne înduplеci un om folosindu-te de propriile sale dorinți, decît recurgînd la forță — o spusese chiar el, Odiseu. Fuseseră convinși că Filoctet va dori să plece din insulă, cînd, de fapt, ar fi trebuit să se întrebe ce lucruri și-ar dori pentru a putea duce o existență mai înlesnită acolo unde se afla. Spuse deci :

— Dacă înțeleg bine, folosești arcul pentru a-ți asigura hrana, dar ești nevoit să te mulțumești cu pescăruși. Noi avem nevoie de arc, ca să cîștigăm un război : Calhas a prezis că Troia va cădea atunci cînd vom fi în posesia săgeților lui Heracle. Aș putea spune că nevoia noastră o întrece pe a ta, dar cum să prețuiești nevoile ? Cel puțin, ai să recunoști că tu ți-o poți împlini și fără arc, în vreme ce noi nu. Poți doborî un pescăruș cu orice arc, se pare însă că, pentru a cuceri Troia, nouă ne

trebuie anume arcul tău. Ce-ai spune, dacă ţi-am da un altul? Şi pe deasupra undiţe, cîrlige de prins peşte şi o suliţă? Putem să-ţi dăm seminţe de semănat, şi vite mari şi mici, pe care să le paşti. Îţi putem da veşminte, şi ulei pentru lampă. Dacă sînt cumva pe aici copaci, oamenii noştri pot să-ţi facă o casă. Toate astea în schimbul arcului. Sigur că da, — rosti Odiseu, plimbîndu-şi privirea de la gura peşterii căscate în bătaia vîntului pînă la malul stîncos, la perdeaua de ceaţă şi la mare — sigur că da — spuse el, înfăşurîndu-se mai strîns în mantia sa, care nu lăsa să pătrundă nici umezeala şi nici suflarea rece a vîntului — ai putea să te simţi bine aici.

— Nu m-am gîndit la asta, spuse Neoptolem.

— Ar fi trebuit să ne gîndim. Vina este mai curînd a mea, decît a ta. Ne-a fost gîndul prea mult la onoare şi prea puţin la lucrurile practice, observă Odiseu.]

Manuscrisul se întrerupe aici.

Bătrînul rămase aşezat, dar nu mai aşternu nici un cuvînt pe fila gălbuie. Reciti cele scrise adineaori. Din empatie şi prins în propria sa capcană de presupuneri cu privire la „ce este probabil", reuşise să se abată atît de mult de la mitul originar, încît nu mai întrevedea nici o posibilitate de a se reîntîlni cu el. Să rupă manuscrisul? Dar avea dreptate în cele ce scrisese, nu era cîtuşi de puţin dispus să distrugă filele. În piesa lui Sofocle, Neoptolem repetă propunerea de a-l duce pe Filoctet în

ţara sa şi Filoctet acceptă. În clipa în care se pregătesc să plece, Zeul Heracle apare *ex machina* şi îi spune lui Filoctet că este de datoria lui să nu se înapoieze acasă, ci să plece la Troia. Ei da, într-o împrejurare ca aceasta un *deus ex machina* era într-adevăr indispensabil. De la un zeu nu te aştepţi să fie raţional, nici să aibă spirit practic şi nici chiar să fie verosimil. Empatia nu este necesară cînd scrii despre un zeu. Meşteşugul literar nu cunoaşte nici o regulă potrivit căreia Bătrînul ar fi dator să se identifice cu ceea ce se petrece în mintea zeului Heracle.

Cu atît mai bine. Povestirea începuse să dobîndească accente mult prea personale şi neliniştitoare. Va scrie sfîrşitul, apoi va lăsa deoparte manuscrisul şi îşi va căuta altă destindere pentru ceasurile după amiezii.

15

Ce anume îl determinase iniţial pe Bătrînul să intre în viaţa politică? Agatha spusese, „Cînd ai să ştii asta, ai să reuşeşti poate să-l convingi să se întoarcă". În seara aceea nu mai discutaseră politică. Amintindu-şi de timpul cînd făcea oficiu de gazdă pentru soţiile delegaţilor din circumscripţii, domnişoara Payne avu grijă să menţină conversaţia în făgaşul generalităţilor. După cină, Roger se înapoiase la Myrina pe o bicicletă de împrumut. Şi el, care

sperase că va fi poftit să rămînă peste noapte. Cînd colo, afurisita de Aggie cu afurisitul ei de picior, ocupa camera de musafiri din casa Bătrînului. Întins de unul singur în cămăruța din spatele *cafeneionu*-lui, Roger recapitula în gînd amănuntele pe care le cunoștea cu privire la cazul Bătrînului.

Citise articolul din *Who's Who* referitor la el, citise extrase din presa vremii — dările de seamă ale dezbaterilor parlamentare apărute în *The Times* și în *The Guardian,* articolele corespondenților parlamentari, notele iscălite de Atticus în *Sunday Times* și de Pendennis în *Observer,* diverse cronici mondene presărate cu bîrfeli în *Evening Standard, Daily Express* și *Daily Mail,* portretul anonim din *New Statesman and Nation.* Majoritatea conțineau amănunte de ordin public, nimic de natură personală. Bătrînul nu fusese căsătorit, nici divorțat, și nici nu i se cunoșteau relații cu persoane sau cercuri compromițătoare. Domnișoara Payne a spus despre el că are o fire de sine stătătoare. Și a mai spus ceva, a vorbit de o fată și de o logodnă ruptă, cîndva, prin anii treizeci. Cronicile mondene nu pomeniseră nimic despre aceasta. Bătrînul nu obișnuia să le vorbească reporterilor despre viața sa personală.

„Omul cinstit". „Omul cinstit demisionează" Acum ce s-ar spune ? „Reîntoarcerea Omului Cinstit" ? Că Gareth Payne era „Omul Cinstit" — lucrul acesta îl știa toată lumea. Dar, în definitiv cum se întîmplă că un anumit lucru este știut de toată lumea ? În zilele noastre, se întîmplă datorită ziarelor.

Roger dăduse prima oară peste această formulă parcurgînd extrasele de presă. Data : 1952. Prilejul : o votare independentă[1] în Camera Comunelor. Bătrînul, pe atunci mai tînăr, era secretar pentru probleme parlamentare și, luînd cuvîntul la scurt interval după propriul său ministru, se situase pe o poziție opusă acestuia ; fusese probabil un gest îndrăzneț, dar era vorba de o votare independentă, iar ministrul urma să plece curînd de la conducerea ministerului ; era un lucru știut (dar știuse oare și Bătrînul ?) „Cinstea mă obligă să mă opun", spusese el atunci, reporterul parlamentar îl citase și un redactor, în căutare de subtitlu pentru reportaj, folosise cuvintele sale în această formă : „Omul Cinstit". O săptămînă mai tîrziu, reapăruse sub semnătura comentatorului politic al unui săptămînal duminical serios —" A fost poreclit Omul Cinstit al partidului său" — cu toate că unicul care-l numise astfel era amintitul redactor, și numai din motive de paginație. Așa se petrecuseră lucrurile. Pesemne însă că Bătrînul a fost toată viața un om cinstit, căci altfel nu și-ar fi păstrat porecla. Un lucru este însă cert și anume că devenise din ce în ce mai cinstit și că, pe măsură ce devenea mai cinstit, creștea și renumele său de „Om Cinstit", și pe măsură ce acesta creștea, el se dovedea tot

[1] În cadrul căreia, deputații nu sînt obligați să respecte disciplina de partid.

mai mult la înălţimea renumelui său, pînă ce în 1960, „Omul Cinstit" întrecuse orice măsură de cinste şi oportunitate şi fusese în stare să demisioneze pentru un act de necinste atît de neînsemnat, încît nici chiar ziarele n-ar fi crezut, dacă li s-ar fi spus adevărul, fiind în orice caz foarte dispuse în schimb să ia de bună declaraţia lui, „După cum ştiţi, doresc de mai multă vreme să-mi pot relua activitatea ştiinţifică."

Roger închise ochii şi se concentră, silindu-se să-şi amintească. Gareth Payne, născut în 1907, — studii la Şcoala Wellington şi la colegiul Balliol, Oxford. Membru al societăţii ştiinţifice All Souls, 1931—1936 conferenţiar de filozofie morală, la Universitatea din Birmingham, apoi profesor temporar în cadrul facultăţii de filozofie a Universităţii din Reading. Urmase războiul. Bătrînul începuse ca simplu soldat în cadrul Corpului regal de blindate, fiind foarte curînd avansat sergent. În 1941, ceruse să fie transferat în rîndurile armatei din India şi i se încredinţase o comandă în cadrul regimentului 9 gurkha. Luase parte la una din expediţiile întreprinse de generalul Wingate în spatele liniilor japoneze şi fusese decorat cu Crucea de război. Îşi încheiase cariera militară ca locotenent-colonel în statul major al generalului Slim. Demobilizat în 1945, ceruse neîntîrziat să lucreze în centrala partidului şi petrecuse următorii cinci ani în secţia de cercetare şi planificare.

Îşi descoperise aptitudini pentru viaţa militară, poate şi o oarecare înclinaţie către ea, dar nu îndeajuns de puternice pentru a-l determina să rămînă în armată. Desigur, după recunoaşterea independenţei Indiei, era destul de lesne de înţeles că un englez ambiţios nu avea perspective în armata Indiei. Pe de altă parte, se prea poate ca după Hiroshima şi Nagasaki, Payne să-şi fi dat seama că armat în sine îşi pierduse orice importanţă.

Roger se corectă singur: „Mă pripesc. Cine a spus că ar fi ambiţios?"

1945, centrala partidului. 1948, Bătrînul este desemnat candidat al partidului într-o circumscripţie marginală, deţinută de opoziţie. În 1950, cîştigă în alegeri asigurîndu-şi reprezentanţa circumscripţiei în Camera Comunelor, în 1951 păstrează locul cîştigat şi este numit într-un post de importanţă secundară. În 1957 e ministru. În 1960, demisionează din guvern şi din Camera Comunelor.

La ieşirea sa din viaţa politică invocase drept motiv un principiu. Ce îl determinase însă, la vîrsta de treizeci şi opt de ani, să intre în viaţa politică?

De ce intră un om, orice om, în viaţa politică? De ce făcuse Roger însuşi acest pas?

Nimic, nici un ecou. Ori de cîte ori i se întîmpla să-şi pună întrebări la care nu voia să răspundă, mintea i se bloca de la sine. Stupid. Nu avea de ce să-i fie ruşine. Unii se minţeau singuri, era felul *lor* de a se apăra. Existau răspunsuri tip. Socialiştii spuneau, „Bineînţeles, am avut dintotdeauna idei so-

cialiste", conservatorii — „M-au interesat dintotdeauna oamenii", iar alţii, fie dintr-un partid, fie din celălalt, puteau să spună şi chiar spuneau, „Era o tradiţie în familie". Strînşi cu uşa, ca atunci cînd li se lua un interviu la radio, atît unii cît şi alţii tindeau să recunoască stînjeniţi că doreau să fie de folos societăţii, afirmînd totodată că nu ar avea veleităţi de reformatori. Nici unul nu intenţionase vreodată să facă politică.

— Ştiţi, cînd am plecat în armată, în treizeci şi nouă...

Reporterul : Ca simplu soldat ?

Politicianul : Dar bineînţeles ; eram şi eu în rînd cu ceilalţi şi trebuie să spun...

Reporterul : Totuşi — un soldat nu tocmai de rînd ?

Politicianul : În sfîrşit... Adică...

Reporterul : Aţi terminat armata cu gradul de colonel ?

Politicianul : Da, aşa este ; aveţi dreptate, da. Dar trebuie să spun că timpul cît am fost simplu soldat şi am făcut corvezi cot la cot cu ceilalţi, a fost pentru mine perioada cea mai plăcută din tot războiul. Tot atunci au început să mă intereseze cu adevărat *oamenii.* Pe vremea aceea, nu se ştia de toate baliverenele astea despre clasa socială, băieţii se purtau cu mine ca şi cu oricare altul.

Reporterul : Trebuie să înţeleg că asta v-a determinat să intraţi în viaţa politică ?

Politicianul : În linii mari, da.

Cît amatorism, îşi spuse Roger, cîtă autoînşelare ; care mai de care, vorbea despre politică aşa cum ai vorbi de un sport şi despre Camera Comunelor, ca despre „cel mai bun club din lume". Pînă şi socialiştii prinseseră din zbor formula cu „cel mai bun club" — te pomeneşti că înţelegeau prin aceasta un club muncitoresc ? Pentru Roger însă politica însemnase o carieră.

Totuşi, nu-şi răspundea, eluda întrebarea. De ce alesese tocmai *această* carieră, cînd mai toate celelalte ofereau posibilităţi mai mari de cîştig şi mai multă siguranţă. La I.C.I. sau la Unilever eşti promovat pe baza meritelor tale şi în funcţie de vechime în posturi cu răspunderi mari, dar şi cu salarii mari, adecvate. La I.C.I. şi Unilever nu eşti pus în situaţia de a intra în competiţie cu alţii pentru a-ţi păstra postul scos la mezat cel puţin o dată la cinci ani. Iar Camera Comunelor nu asigură nici o pensie de vechime în muncă.

Există însă compensaţii. Odată intrat în Camera Comunelor riscul nu e foarte mare. Un parlamentar care nu e reales poate oricînd să culeagă din pomul cu bani un post de director sau de consilier. Dacă ştii să te descurci, cariera politică nici nu este o alegere proastă. Oferă şi unele avantaje suplimentare.

Lungit pe un pat tare într-o încăpere aproape goală în spatele unei cafenele din Lemnos, gol sub cearceaful cu care era acoperit, cu braţele întinse de-a lungul trupului, Roger îşi scruta memoria. Cînd alesese cariera politică, nu se gîndise nici la salariu şi nici la siguranţă. Atunci, ce anume atîrnase în cumpănă ? A existat cumva un moment, în

care a hotărît, „Asta am să fac. Am să fiu deputat“ ? La școală ? În armată ? În ultimul an de liceu și în timpul serviciului militar, Roger manifestase „un interes inteligent pentru problemele politice curente“. Se considera firesc ca cei socotiți inteligenți să vădească un interes inteligent, așa încît Roger se conformase. Apoi, la Oxford, studiase filozofia, științele politice și științele economice. O făcuse la sugestia profesorului său de istorie din liceu, care se îndoise că nivelul cunoștințelor lui Roger în materie de latină i-ar permite să se afirme cît de cît în studii de istorie. Roger urmase așa dar F.P.E. — filozofia, științele politice și științele economice — accentul căzînd pe ultimele două, care erau *într-adevăr* utile unui politician ; în ambele partide sînt destui cei care se uită într-un grafic ca mîța-n calendar.

Deci : Oxford, F.P.E., fiind în tot acest timp foarte conștient de faptul că Oxford nu avea numai *acest* rost. Oxford avea rostul de a-ți permite să te afirmi, și o astfel de afirmare îți asigura o intrare reușită în viața adevărată. Dintre studenți se afirmau (și el înțelesese aceasta chiar de la început) acei care făceau teatru, sau scriau la revistele studențești, sau se remarcau pe terenurile de sport, sau cei care, fiind foarte bogați, dădeau petreceri fastuoase și circulau în automobile albe marca Bentley, sau cei care activau în organizațiile politice studențești. Roger nu era bogat, nu avea talent la scris, nici pentru teatru și nici nu era un sportiv strălucit ; pentru politică nu era nevoie de talent, doar să fii întrucîtva inteligent, să muncești din greu și să-ți dai silința să cîștigi simpatii. Conducerea celor patru cluburi politice și conducerea Ligii studențești se schimbau semestrial, era aproape imposibil ca un student să facă politică și să nu ajungă să dețină o funcție oarecare la un moment dat. În calitate de conducător al unui club sau al Ligii studențești ai cu siguranță prilejul de a întîlni politicieni mai vîrstnici din propriul tău partid, care obișnuiesc să vină săptămînal la Oxford în timpul anului universitar pentru a ține alocuțiuni în fața membrilor clubului sau ai Ligii. Îți faci astfel relații de care te poți folosi mai tîrziu. Așa procedează un profesionist care și-a propus să facă carieră ; așa procedase și el. Acum e un politician de profesie. Ce-i rău în asta ?

Nimic — doar că nu răspunde la întrebarea : Ce anume îl determinase pe Bătrîn să intre în viața politică ?

Ce ciudat — începi prin a reflecta cu privire la alții și sfîrșești prin a medita asupra propriei tale persoane. E, într-un fel, firesc : nu poate să-l înțeleagă pe Bătrîn decît prin prisma propriei sale experiențe. Însă Roger ajungea tocmai la concluzia că propria sa experiență nu era pertinentă în legătură cu Bătrînul. Agatha încercase să-l ajute, dar întrebarea ei, „Ce anume îl făcuse pe Bătrînul să intre în politică ?“ nu-i era în realitate de nici un ajutor, pentru că răspunsul nu putea fi aflat, decît dacă reușea să-l cunoască pe Bătrîn mult mai bine decît i-o îngăduiau in-

formațiile de care dispunea. Așa cum li se întîmplă multora, Roger, tot gîndindu-se, trecu lin hotarul dintre meditație și somn, fără să fi ajuns la nici o concluzie.

— De ce v-ați apucat de politică ? — întrebă Agatha.

— Cred că din aceleași motive din care o fac și alții. Voiam și eu să fiu de folos.

— Ați așteptat cam mult pînă v-ați hotărît.

Îngăduitor, Bătrînul răspunse :

— Cum să-ți spun... ? Cînd vine momentul să-și cîștige existența sau să-și aleagă o carieră, cei mai mulți tineri — cred că și tinerele — încep prin a face ceea ce se așteaptă din partea lor. Ceea ce pare de la sine înțeles în momentul respectiv.

„O ființă ce pășește înainte
Pe o potecă hotărîtă dinainte ?“ — spuse Agatha.

— Nu ca un autobuz. Nici ca un tramvai. Poate ca un troleibuz : o oarecare libertate de mișcare, dar cablurile există. Un adolescent care a absolvit un liceu teoretic și n-a reușit la examenul de admitere în universitate, intră fie la Banca Midland, fie într-un post inferior din cadrul aparatului de stat ; un altul care a urmat o școală secundară obișnuită intră la fabrica de biciclete din localitate sau coboară în mină ; cu alte cuvinte, fac ceea ce le este la îndemînă. Un student care a urmat engleza și latina, își ia diploma la aceste două materii și apoi le predă ; un altul,

care a urmat un curs de construcții civile, devine inginer constructor. În ce mă privește, mi-am luat diploma cu notă mare și cum toți mă asigurau că am perspective academice, am ales cariera universitară. Aveam capacitatea necesară, eram conștient de acest lucru și toți îmi spuneau că asta este ceea ce trebuie să fac.

— Dar în același timp, doreați să fiți de folos ?

— Majoritatea oamenilor doresc acest lucru sau în orice caz, ar trebui să o dorească. Dar în cazul celor mai mulți — și în al meu, la vremea aceea — nu este decît o dorință printre multe altele. Dacă m-ai fi întrebat atunci, ți-aș fi răspuns că mi-o îndeplinesc predînd filozofia.

— Pe urmă v-ați schimbat părerea ?

— Pe urmă mi-am schimbat ocupația. A avut loc un război.

— Viața adevărată și toate celelalte ?

Bătrînul surîse. Spuse :

— Viața este întotdeauna adevărată, în toate ipostazele ei. Să fii soldat este la fel de real cu a fi profesor, viața politică nu este mai puțin reală decît viața de combatant.

— Da, însă...

— Dacă am fi la un seminar, spuse Bătrînul, ți-aș cere să-ți reformulezi întrebarea.

— Însă noi stăm de vorbă, ripostă Agatha, așa încît pot să-mi permit să fiu oricît de imprecisă, cu condiția ca dumneavoastră să înțelegeți ce vreau să spun.

În sinea ei se gîndea, *De fapt, îi fac un bine. Simte lipsa studenților săi. Cu Barbara*

nu prea stă de vorbă. Și pe urmă : *Nu cumva cochetez cu el? Și ce dacă?! Nu mă deranjează*. Zise cu glas tare :

— Am adăugat „și toate celelalte", pentru că mi s-a părut cam prețios și răsuflat. Un episod à la *Lawrence din Arabia*. Un strălucit cărturar își descoperă o atracție pentru viața de om de acțiune. Ca tigrii cărora din naștere le place sîngele, dar nu-i dau de gust decît cînd încetează să mai fie pui.

— În orice caz, domnișoară Baron, atracția nu a fost de durată. Am părăsit armata la sfîrșitul războiului.

— Și ați intrat în viața politică. Mă întreb de ce ?

— De ce ești *dumneata* cea care întrebi ? *La naiba! S-a zis cu cochetatul*. Agatha spuse :

— Aveți dreptate să mă întrebați.

— Și ai de gînd să răspunzi ?

— Nu știu. Stătea pe gînduri : cît să-i spună și în eventualitatea că ar spune acest „cît", în ce măsură ar fi realmente adevărat. Tăcerea se așternu între ei, în timp ce Agatha cîntărea în gînd situația. În cele din urmă spuse : Răspunsul nu e ușor de dat. Sînt curioasă din fire. Asta e unul din motive.

Bătrînul nu i-ar fi pus întrebarea, dacă nu ar bănui că știe dinainte răspunsul. Era deci indicat să-i dea răspunsul la care se aștepta, cu atît mai mult cu cît era și adevărat, deși, dacă se gîndea bine, nu spunea tot adevărul. Continuă :

— Mai este și faptul că, dacă aș putea, aș vrea să-l ajut pe Roger.

— Sora mea avea impresia că v-ați întîlnit aici, în Lemnos. Din întîmplare.

— Ne-am întîlnit întîmplător, dar la Atena, nu în Lemnos. Ne cunoaștem de mult, de la Oxford. Nu ne-am mai văzut de cîțiva ani ; fiecare cu viața lui. Dar știți cum se întîmplă, cînd se întîlnesc vechi prieteni. Eu nu aveam nici un plan precis, așa că m-am gîndit să vin cu el în Lemnos. Pe urmă, s-a întîmplat să-mi sucesc glezna.

— Spune-mi, te rog, a fost sugestia domnului Turner ca dumneata să încerci să-mi afli părerea cu privire la această problemă politică ? întrebă Bătrînul. Mi se pare cam demodată ideea că aș avea mai puține rețineri față de o tînără femeie, decît...

— Nu, nici vorbă de asta. *„Și eu care-s țintuită locului de afurisita asta de gleznă"*, își spuse Agatha ; nu putea să se ridice și să plece. Mă tem că am acționat din proprie inițiativă, cum se spune. Nu aveam de gînd să întrec măsura. Pur și simplu, după ce-i cunosc, oamenii încep să mă intereseze.

— Da ?

— Toți vrem să știm cîte ceva despre viața altora, — continuă Agatha. Vreau să spun că e firesc să ne intereseze.

Era enervată, pentru că simțea că se înroșise și pentru că nu-și putea stăpîni întru totul glasul. Spera că Bătrînul are să înțeleagă că era din pricina stînjenelii, nicidecum dintr-un sentiment de vinovăție. Nu avea cî-

tuşi de puţin intenţia de a se certa cu Bătrînul şi îşi dădea seama că lucrul cel mai nimerit ar fi să găsească o formulă amabilă pentru a curma chiar acum discuţia. Dar se pomeni spunînd :

— Adică, dacă mă siliţi să-mi verific propriile mele motive, sînt nevoită să recunosc că nu era la mijloc numai interesul pe care mi-l inspiraţi. Am încercat să-l ajut pe Roger ; ăsta-i adevărul — ceea ce nu înseamnă că dumneavoastră nu mă interesaţi. Ştiţi doar că motivele nu sînt niciodată absolut pure.

— Da, e un lucru pe care îl ştiu — răspunse Bătrînul.

— Voiam să-l ajut pe Roger, dar după ce-aţi început să răspundeţi la întrebări, dumneavoastră aţi fost cel care m-a interesat. Am vrut să aflu. Numiţi-o curiozitate, dacă vreţi, oricum mie nu mi se pare un motiv nedemn. Dacă noi între noi nu am fi curioşi să ne cunoaştem unii pe alţii, ne-am petrece viaţa izolaţi, fiecare pe insuliţa lui.

— După cum vezi, eu chiar îmi petrec viaţa pe o insulă, observă Bătrînul. A fost opţiunea mea.

Neîncumetîndu-se să-i dea unicul răspuns pe care îl socotea nimerit şi anume, „Rahat", Agatha tăcu. Bătrînul continuă :

— Ştii că l-am informat pe domnul Turner că nu doresc să reintru în viaţa politică ?

— Ştiu.

— Ai crezut poate că vei reuşi să mă faci să-mi schimb părerea ?

— Sînteţi foarte sadic, ştiţi asta ? Sper, cel puţin, că vă face plăcere.

De astă dată, tăcerea Bătrînului nu mai avea nimic din sugestia răbdătoare a tăcerii profesorale, care îndeamnă studentul să-şi regîndească şi să-şi nuanţeze afirmaţiile pripite. Da, pripite ! Se pripise, nu încăpea nici o îndoială în această privinţă ; se purtase prosteşte şi îl şocase. Era femeie, era oaspetele lui, era mult mai tînără şi mult mai neînsemnată decît el, şi îşi îngăduise să fie făţiş nepoliticoasă şi să-i rănească mîndria, în vreme ce impoliteţea lui faţă de ea avusese acea manieră curtenitoare obişnuită printre universitari (Agatha o ştia foarte bine) şi nici nu putea să fie socotită o impoliteţe. Acum, răul era făcut ; de ce n-ar încerca să profite de starea lui de şoc ? *Deţinutul a cerut să fie luate în consideraţie alte treizeci şi cinci de delicte similare.* Spuse :

— Domnule Payne, nu aveţi o fire de pustnic. Aţi ales deocamdată o existenţă de pustnic, dar cunoaşteţi foarte bine lumea. Doar nu v-aţi aşteptat ca Roger să renunţe chiar de la primul dumneavoastră refuz. Eu i-am spus că atunci cînd va şti ce anume v-a determinat iniţial să intraţi în viaţa politică, va reuşi poate să găsească o modalitate de a vă convinge să reveniţi. Dacă vreţi, am fost oarecum pe postul de asistent cu cercetarea. Dealtfel, nu mă aşteptam la răspunsuri răspicate. Doar la nişte aluzii.

— De ce aş face aluzii ?

— Ei, nu aluzii aluzive. Mai curînd, sugestii.

Asta voiam să spun.

— De ce sugestii şi nu un răspuns direct. Presupunînd că aş fi dispus să răspund.

— Pentru că s-ar putea să nu ştiţi.

Era o replică atît de absurdă şi totodată atît de feminină, încît Bătrînul nu se putu împiedica să zîmbească. Ceea ce o înfurie şi mai mult pe Agatha, deşi firesc ar fi fost să fie încîntată că provocase acest zîmbet. Spuse :

— Cei mai mulţi oameni nu ştiu de ce fac un lucru sau altul, pentru că nu se gîndesc niciodată la 'de ce', se gîndesc numai la „cum", iar „de ce" se rezumă la faptul că vor să facă acel anumit lucru. Întrebarea „de ce ?" nu şi-o pun niciodată. Într-un fel, a fost şi acesta unul din scopurile pe care le-am urmărit : am încercat să vă determin să vă întrebaţi „de ce ?" Pentru că-i foarte posibil ca Roger să nu fie singurul care trebuie mai întîi să ştie, ca abia pe urmă să reuşească să vă convingă. Poate că şi dumneavoastră trebuie să ştiţi.

În acest moment, conversaţia fu întreruptă de domnişoara Payne, care îşi făcu apariţia în curte plîngînd :

— A murit Tomas, spuse ea.

16

Manuscrisul are numeroase ştersături şi se descifrează anevoie.

[Acum, odată mai mult, norii se dădură în lături şi soarele strălucitor secă vălurile umede ale ceţii, lăsînd insula descoperită către cer ; şi iată că se arătă...

Se auzi un tropot de copite şi zgomotul pe care l-ar face roţile unui car mare, împrăştiind pietrişul acelui hinterland sterp pe unde nici un car nu trecuse vreodată. Uimiţi şi întrucîtva speriaţi, cei trei bărbaţi s-au întrerupt brusc şi au privit în direcţia de unde venea zgomotul ; odată mai mult, negurile fură absorbite, norii traşi înapoi şi toţi l-au putut vedea pe Heracle, fiu al lui Zeus şi păzitor al porţilor Olimpului, îndreptîndu-se cu alai spre locul unde se aflau adunaţi...

Acum, răzbătură pînă la ei strigătele marinarilor care aşteptau pe ţărm şi, întorcîndu-se, cei trei bărbaţi au văzut o lumină ce înainta prin ceaţă şi au auzit tropotul unor copite de cai şi uruitul unor roţi de car. Pe măsură ce se apropia, lumina arăzătoare mistuia învelişul de ceaţă şi de nori din jurul insulei, astfel că toţi l-au putut vedea pe Heracle, măreţul fiu al lui Zeus însuşi, venind cu alai în apărarea prietenului său...

Altă filă.

Odiseu spuse :

— Ne-a fost gîndul prea mult la onoare şi prea puţin la probleme practice.

Se auzi atunci un glas. Venea din văzduh şi era una cu văzduhul din jurul celor trei bărbaţi. Un glas fără obîrşie, care părea să umple întreg văzduhul, astfel încît cei trei îl

inspirau odată cu aerul, glasul vorbind în același timp din sinea și din jurul lor. Și glasul acesta rosti, „Nu ! V-a fost gîndul prea puțin la onoare."

„Simplitatea este soluția cea mai bună, își spuse Bătrînul ; trebuie să scriu simplu. Adopt stilul acesta epic numai pentru că nu știu ce urmează."

Se auzi un glas :

„Nu ! V-a fost gîndul prea puțin la onoare". Cei trei bărbați își înălțară privirea spre locul de unde venise vocea și îl zăriră la oarecare depărtare pe Heracle stînd în picioare pe o tăblie de stîncă și privind în jos la ei.

Era zeu, însă făptura lui părea să nu se fi schimbat. Nu era mai mare — deși dintotdeauna fusese astfel. Nu răspîndea nici o strălucire. Purta aceeași piele de leu și ținea în mînă aceeași măciucă, deși amîndouă arseseră pe rugul unde se mistuise făptura lui muritoare. Spuse...

Ștersături. Cuvîntul „spuse", scris de cîteva ori, era tot mereu tăiat.

Heracle spuse...

Zeul spuse...

spuse : „V-a fost gîndul prea puțin la onoare."]

Cînd scrii o lucrare științifică, îți pui mai întîi la punct însemnările, faci o selecție, le combini. Munca de cercetare a luat sfîrșit ; faza de reflexie a luat sfîrșit ; mai rămîne doar scrisul, cum ar veni, să transcrii, să explici. Uneori, merge încet, începi să scrii înainte de a fi gata. Îți cunoști subiectul și scrii pentru a-i face pe cititori părtași la cunoștințele tale.

Bătrînul descoperea acum că, atunci cînd intervine imaginația, scrisul nu mai curge lin, chiar dacă înainte de a începe ai crezut că știi, pentru că plăsmuirile își urmează cursul lor, apucînd-o încotro nu bănuiai. Neștiind ce avea să-i spună zeul Heracle lui Filoctet, nu mai putea să scrie. Cunoștea cuvintele pe care i le pusese în gură Sofocle : „Aceasta este voia lui Zeus... Te vei duce cu ei la Troia... Vei lăsa ca cetatea să fie jefuită și te vei înapoia acasă luînd cu tine prada spre a încînta ochii tatălui tău." Dar nimic din toate acestea nu-i era de folos Bătrînului. Căci Filoctet *al său* nu avea să exclame : „Este glasul după care am tînjit... Nu mă voi împotrivi."

Nu, Bătrînul nu o putea face. Nu așa avea să se desfășoare povestirea lui. Cuvintele lui Heracle trebuiau, într-un fel oarecare, să dea glas unui îndemn pe care Filoctet însuși îl purta în ființa sa și de care va asculta ducîndu-se la Troia ; trebuia să existe în el însuși ceva anume care dorea să se ducă și care avea să vibreze la cuvintele lui Heracle. Însă deocamdată Bătrînul nu știa (și poate că nu avea să știe niciodată) în ce consta acel ceva ; de aceea, tot ce putea face era să scrie, și apoi să taie ce a scris, să încerce iar, și iar să taie, pînă ce va ști în cele din urmă.

17

Mai multe fapte supărătoare surveniseră în acelaşi timp. Domnişoara Baron nu numai că îl deranja, dar pe deasupra mai fusese şi nepoliticoasă cu el. Dacă un musafir e prost crescut, nu se face caz de asta şi după un timp musafirul pleacă. Domnişoara Baron nu putea să plece, din pricina gleznei. Oare cît durează pînă se vindecă o entorsă? Trecuseră două zile. Ieri i s-a adus de la Myrina îmbrăcămintea. Pesemne că intenţiona să rămînă aici cel mult o săptămînă. Putea să fie transportată cu o maşină la aeroport şi ajutată să se urce în avion, chiar dacă mai avea piciorul bandajat. Bătrînul presupunea că va pleca odată cu Turner, ceea ce se va întîmpla probabil destul de curînd. Ieri, Turner făcuse drumul pînă la ei cu o bicicletă închiriată cu ziua, spre a-i ţine companie tinerei femei. Astăzi însă nu s-a arătat, cu toate că după-amiaza e destul de înaintată. Prin urmare, alt fapt supărător. Dar lipsit de importanţă.

Nu izbutea să-şi ducă mai departe povestirea. Nici asta nu era important. Auzise că se întîmplă frecvent să ajungi la un punct mort, atunci cînd scrii opere de imaginaţie. În orice caz, povestirea în sine nu avea absolut nici o importanţă, deşi va fi bucuros cînd o va şti încheiată şi o va putea şterge din preocupările sale.

Barbara plîngea. Faptul că plîngea nu ar fi trebuit să-l supere sau să-l enerveze; oamenii

nu se pornesc să plîngă pentru că aşa vor şi Barbara nu o făcea cu gîndul de a-l enerva. Bătrînul nu înţelegea felul ei de a plînge: în rafale. Credeai că încetase şi deodată se pornea din nou. Prea multe lacrimi vărsate pentru acel băiat. Desigur, orice moarte este tristă, dar băiatul nu-i era rudă. Era firesc ca mama lui Tomas să plîngă. Dacă Tomas ar fi avut parte de surori, de mătuşi sau de verişoare, ar fi fost firesc ca şi ele să plîngă. Şi chiar ar plînge; s-ar strînge laolaltă în casă, îmbrăcate toate în negru şi ar plînge împreună. Barbara însă nu. Pentru Barbara, Tomas nu fusese decît băiatul care aducea gheaţă, făcea comisioanele şi ajuta la pompatul apei. Se cădea să te arăţi întristat la moartea lui şi dădeai dovadă de sensibilitate, dacă pe deasupra mai şi vărsai cîteva lacrimi. Dar nu plînsul acesta neîncetat. Bătrînul se întrebase chiar dacă nu ar fi nimerit să-i facă o injecţie calmantă, cu toate că el însuşi nu era adeptul medicamentelor de nici un fel.

Intră în camera ei. Obloanele de la ferestre erau închise, radioul de asemenea, Barbara era lungită în încăperea obscură şi nici măcar nu asculta emisiunea pentru străinătate de la B.B.C. Domnişoara Baron şedea afară pe verandă şi citea o carte; mai bine i-ar fi ţinut tovărăsie gazdei sale, se gîndi Bătrînul. Spuse.

— Pot să te ajut în vreun fel, Barbara? N-ai vrea să mănînci ceva?.

La care ea răspunse:

— Nu sînt suferindă, Gareth. Nu pot să mă împiedic să plîng, dar nu sînt suferindă.

— Să nu o rog pe domnişoara Baron să-ţi ţină companie ? Ţi-ar putea schimba gîndurile.

— Eu i-am cerut să mă lase singură.

Şi Barbara începu să plîngă din nou. Se simţea nu ştiu cum privind-o. Se aşeză pe marginea patului ; ar fi dat orice ca ea să înceteze şi se căznea să găsească un mijloc de a o alina. Nu poţi să simţi suferinţa altora. Ştii doar că există, deoarece îi constaţi simptomele, însă tu însuţi nu o poţi resimţi. Barbara îşi ascunsese faţa în perne şi el îşi petrecu braţul în jurul umerilor ei. Gesturi convenţionale, pe care le faci sperînd să fie utile. Barbara nu avea un acces de isterie, deci nu are să fie nevoit să o pălmuiască. Barbara suferea. Continuă să şadă lîngă ea. Pe el nu-l gonea, întrucît era fratele ei, dar domnişoara Baron ar şti poate mai bine ce e de făcut. Spuse :

— Bineînţeles că tuturor ne pare rău de moartea lui Tomas.

Sora lui continua să plîngă. Poate era chiar mai bine că Turner nu venise. O neplăcere era deajuns.

Roger nu venise, pentru că avea la rîndul său un musafir. În dimineaţa aceea fusese trezit din somn de o bătaie puternică în uşă. Strigase, „Nai ? Intră" şi se pomenise cu Caldecott. Înălţîndu-şi capul, îl privise somnoros, întrebîndu-se ce caută aici. Caldecott părea să poarte aceeaşi cămaşă roz, sau o alta la fel, şi aceeaşi pantaloni scurţi de culoare kaki,

care-i ajungeau pînă la genunchi. Avea un rucsac în spate, cămaşa şi pantalonii erau mototoliţi şi murdari şi cu părul lui părea să se fi petrecut ceva ciudat.

— Ce-i cu părul dumitale ? întrebă Roger.

— E plin de nisip. Am dormit pe plajă.

— Ai nevoie de un pieptene.

Caldecott îşi scoase rucsacul şi întrebă :

— Ea unde e ? Ştiu că-i aici. Dacă te interesează, află că ştiu şi ce învîrteşti *dumneata* aici.

— Pieptenele e pe măsuţa de toaletă.

— Aţi venit împreună, nu-i aşa ? Din clipa în care te-am văzut, am fost sigur că între voi doi e ceva.

— Agatha şi cu mine am fost foarte legaţi pe vremuri la Oxford, spuse Roger. Acum eşti lămurit ?

„Am fost foarte legaţi" suna cam ciudat, dar ce putea face, doar nu era să-i spună lui Caldecott „am trăit cu ea".

— Unde e ?

— Nu înţeleg ce cauţi aici. Găsesc că-ţi permiţi cam mult.

— Mi-am petrecut jumătate din noapte bătînd străzile, răspunse Caldecott. Pe urmă, am dormit pe plajă. Mi-am cîştigat dreptul să ştiu ce se petrece.

Sosise cu avionul de la Atena în ajun, după-amiaza. Luase la rînd hotelurile, încercînd zadarnic să găsească un loc. Pe urmă, le luase la rînd din nou, întrebînd de Roger şi Agatha. Neînţelegînd că acum Caldecott vorbea despre altceva, hotelierii l-au luat drept

unul din acei oameni care, dacă-i dai afară pe ușă, intră pe fereastră și au devenit dezagreabili. Caldecott explorase apoi ambele plaje, examinînd foarte de aproape și atent grupurile de oameni care făceau baie de soare. Un marinar blond, care știa să îndruge cîteva vorbe pe englezește, una dintre ele fiind „Liverpool", încercase să-i spună ceva, dar Caldecott nu reușise să-l înțeleagă. În jurul lor se adunaseră oameni și, într-un tîrziu, un băiețandru se desprinsese din mulțime, îl luase de mînă și-l dusese pînă la camera din spatele acestei *cafeneion*. Nu-i îngăduise însă să intre, ci el însuși se strecurase înăuntru prin fereastră și revenise apoi cu un exemplar din *Ghidul turistic pentru insulele grecești*, pe a cărui pagină de gardă se putea citi numele lui Roger. Caldecott hotărîse să aștepte. Și a așteptat, urmărit de privirile multor oameni. Între timp se întunecase și lui Caldecott i se făcu foame. Urmat de unii dintre cei care nu-l slăbiseră din ochi în cursul așteptării, se dusese la debarcader, unde mîncase chiftelușe de carne și cartofi prăjiți. Cei care îl priviseră cînd aștepta, l-au urmărit și în timp ce mînca. Se înapoiase apoi la cameră și așteptase, fiind urmărit în timp ce aștepta, obosise să tot fie urmărit, își mai dezmorțise picioarele, reluase așteptarea, urmărindu-i din ochi pe cei care urmăreau cum așteaptă. Ceasurile fiind înaintate, oamenii care nu-l slăbiseră din ochi încercaseră să-i spună ceva lui Caldecott. Lui Roger îi era clar că încercaseră să-i spună

unde ar putea găsi o cameră, însă Caldecott nu-i înțelesese sau nu voise să-i înțeleagă. Hotărîse în schimb să nu mai aștepte și să se ducă să doarmă pe plajă. Căci, spuse el, era deprins să se acomodeze cu orice.

— Și te-ai trezit dis-de-dimineață, ca să ne iei prin surprindere?

— Aha! „Ne", așa care va să zică! Te-ai trădat singur. „Ne"! Ea unde e?

— Nu fi țîmpit. Nu-i nici un „ne" aici. Doar vezi și dumneata.

Caldecott își roti ochii prin încăpere, descumpănit, parcă sperînd că dacă se va uita cu destulă atenție, Agatha va răsări din senin. Bineînțeles că nu văzu nimic, mai ales că în dimineața din ajun Marios și Savato transportaseră la Kornos hainele și bagajele ei. Poate era și una din informațiile pe care oamenii se străduiseră în zadar să le comunice lui Caldecott? Roger spuse:

— Vezi bine că nu mai e nimeni aici. Te rog, piaptănă-te și spală-te sau fă în orice caz ceva ca să arăți ca lumea. Găsești un robinet jos, în subsol.

— Aș vrea să mă spăl și pe dinți.

Caldecott deschise rucsacul, scoase un săculeț din material spongios cu un desen reprezentînd crini heraldici și ieși din încăpere. Se înapoie în clipa următoare pentru a spune că pe scară e o ladă de gunoi în care șade o pisică. Reapăru o a doua oară, declarînd că nu găsește comutatorul. Roger se dădu jos din pat, își luă și el prosopul și săpunul, îl conduse pe Caldecott în subsol, aprinse pentru

el lumina și îi deschise robinetul. În timp ce Caldecott se spăla pe dinți, Roger spuse :

— N-am știut că Agatha și dumneata sînteți...

Cîși — cîși — de sub pastă.

— Prieteni intimi.

— Ți-am spus doar. Ne-am întîlnit în Creta...

— Și zi așa, te-a lăsat baltă ?

Caldecott își umplu gura cu apă, se clăti zgomotos și apoi o lăsă să se scurgă încet printre dinți.

— În locul dumitale, nu mi-aș face sînge rău. De cînd o știu a fost o fată cu toane. Vreau să spun, că n-are de-a face cu dumneata. Pur și simplu, se plictisește repede de oameni.

Să fie oare Caldecott îndrăgostit de Agatha ? Pesemne că este gelos, altminteri n-ar fi venit fuga după ea, dar a fi gelos nu este neapărat tot una cu a fi îndrăgostit. Îndrăgostit — a face dragoste — în orice caz, trebuie să fi *făcut* dragoste, altfel Caldecott nu ar fi avut nici un drept să fie gelos. Deși, gelozia nu este un drept. Aggie afirmase că între ea și Caldecott nu a fost niciodată nimic, dar la urma urmelor de ce n-ar fi mințit ? Este Roger gelos ? El, Roger Turner, a făcut dragoste cu Agatha, a fost iubitul ei, și mai de mult, și de curînd. Caldecott nu este omul pe care să fii gelos și totuși gîndul în sine e atît de revoltător încît este de ajuns ca să-ți trezească gelozia. Era cu neputință ca lui Aggie

să-i fi plăcut — ca ea să fi permis — nu Caldecott ! Ridicol. Roger spuse :

— Presupun că ai trăit cu ea ?

— Nu te privește. Dacă am trăit sau nu, treaba asta n-are nici o legătură cu dumneata.

— Dacă nu are nici o legătură, ce cauți aici ? Eu nu te-am poftit să dai buzna peste mine.

Caldecott nu se lăsă provocat.

Roger se spălă, se îmbrăcă și îi ținu tovărășie lui Caldecott, la o măsuță sub spalierul *cafenelei,* sorbind cafea turcească. Îl trimise pe Marios să cumpere smochine, dar lui Caldecott nu-i era foame și nici nu-i plăceau smochinele proaspete. Roger îl întrebă :

— Unde vrei să pleci de aici, la Alexandroupolis sau la Atena ? Ai cursă de avion în circuit. Fata de la biroul aerogării îți poate da probabil orele exacte.

— N-am spus că plec.

— Cum vrei.

— Cînd mă decid, am să te țin la curent.

— Oricum, ți-ai dat seama că ea nu e aici.

— Nu știu ce să fac.

Un lucru era limpede : Caldecott se simțea nenorocit. Agatha nu stătea deloc să se gîndească : punea ochii pe cîte cineva, pe urmă se dezinteresa de el și bineînțeles că pentru cel în cauză era dureros. Roger se simți cuprins de o subită simpatie pentru Caldecott ; știa prea bine cît de penibil e să fii părăsit. Spuse :

— În locul dumitale, m-aș întoarce la Atena, Cred că mai la nord nu ai ce vedea. Nu prea

auzi vorbindu-se despre Kavala sau Salonic sau cum le-o mai fi chemînd. Toate-s nițeluș cam neîngrijite și balcanice, n-au nici cine știe ce temple, doar dacă-ți plac vestigiile bizantine, dar chiar și atunci... se întrerupse brusc, nu era indicat să continue, căci de unde știa el toate aceste lucruri, Agatha i le-a spus și dacă i-a spus lui, poate că i le spusese și lui Caldecott, care are să recunoască stilul. Își dădu seama că simpatia te poate face să spui mai multe decît vrei, lucrul cel mai nimerit ar fi să-l convingă pe Caldecott să ia avionul de după-amiază. Reluă :

— La Atena ai cel puțin reclamele și străzile luminoase și o sumedenie de oameni care vorbesc engleza.

— Pe aici, cum e ?

— O, te plictisești de moarte.

— Dar în Thasos ?

— Încă n-am fost în Thasos. Nu știu cum se ajunge acolo. N-au aeroport. Pe mare sînt curse regulate, dar numai o dată pe săptămînă și mă îndoiesc că m-ar tenta să rămîn acolo atît de mult. Cel puțin de aici pot să plec oricînd.

— Și de ce n-o faci ?

— Ce anume ?

— De ce nu pleci ?

— Nici eu nu știu, răspunse Roger pe un ton amabil și degajat. Nu-mi displace că n-am nimic de făcut. În ultima vreme, a fost cam mult frecuș în Cameră. De fapt, simt nevoia să nu fac nimic altceva, decît să mă

relaxez, să mă deconectez. Îmi trec timpul inotînd, făcînd baie de soare, citind și serile mă duc la cinema. Îmi prinde bine viața asta.

— Agatha ar putea fi oriunde, spuse Caldecott.

— Nu ți-a spus nimic ?

— Că are o pasă de singurătate. Am fost convins că e cu dumneata. N-am vrut să vă urmăresc — adică, de fapt, asta mi-a stat în gînd, dar nu voiam s-o fac, pentru că mi se părea un procedeu cam sordid. Am încercat să mă duc la Micene, dar nu m-am acomodat, pur și simplu nu m-am simțit bine acolo. M-am perpelit cîteva zile și pe urmă m-am hotărît să vin după voi. Ca să vă dau de gol, cum ar veni. Nu știam foarte precis ce-am să fac. Știi, îmi imaginam fel de fel de dialoguri între noi, dar de fapt n-aveam habar cum voi acționa. Un lucru e sigur : nu aveam de gînd să vă las să vă vedeți de treabă.

— Numai că, după cum vezi, Agatha nu-i aici.

— Eram sigur c-are să fie. În seara aia, plutea ceva între voi doi. Nu erați numai foști colegi de universitate care se reîntîlneau după multă vreme. Era altceva, o atmosferă specială.

— În locul dumitale, aș încerca să stau un timp la Atena.

— Mă iei de prost, este ? zise Caldecott. Îi dai înainte cu deconectarea și-ți închipui că te cred ! Ai uitat că am făcut emisiuni politice. Dacă te interesează, află că pe vremea

cînd lucram la sediul B.B.C.-ului, răspundeam de un program de actualităţi politice pentru şcolarii din ultimul an de liceu. Politicienii sînt în general plictisiţi, ăsta-i adevărul. Prind iar viaţă numai cînd se întîmplă cîte ceva, pentru că atunci li se pare că sînt importanţi şi au prilejul să facă pe grozavii. Dumneata n-ai venit aici ca să te destinzi. Aici se petrece ceva.

— Ascultă, te-ai convins singur că...

— Perfect, atunci rămîn. Ai un pat disponibil. Rămîn cu dumneata. Tot nu mai am decît puţine zile de concediu, dacă-i vorba să fiu nenorocit, e preferabil să fiu nenorocit în companie, spuse Caldecott.

În aceeaşi după amiază, ceva mai tîrziu, domnişoara Payne ieşi din camera ei, îşi spălă faţa cu apă rece şi se duse în grădină ca să vadă de flori. Fratele ei, care părea să nu-şi găsească locul şi nu se simţea în stare să scrie, îi oferi s-o ajute, dar ea refuză, spunînd că lucrul are să-i priască, ba chiar avea nevoie de o schimbare. De pe verandă, unde era instalată, Agatha o observa pe domnişoara Payne care, din cînd în cînd, ca din obişnuinţă, mai vărsă cîteva lacrimi ce se amestecau cu apa cu care stropea florile. Agatha se întreba ce anume îl reţinuse pe Roger ; ce bine ar fi ca glezna să se vindece cît mai curînd. Se scurseră astfel ceasurile sfîrşitului de după-amiază şi ale începutului serii. Bătrînul aduse mîncare din sat şi după cină şezură toţi trei laolaltă, tăcînd aproape tot

timpul. Atît Agatha, cît şi Bătrînul ar fi vrut să stea de vorbă cu domnişoara Payne, ca s-o smulgă din lumea gîndurilor ei, de vreme ce nu putea să fie împăcată cu ele, dar nu se pricepeau ce să-i spună. Ce-i drept, domnişoara Payne nu mai plîngea, dar nu aveau cum să ştie ce ar putea să o tulbure din nou. Şi întrucît riscau să fie socotiţi nesimţitori şi dacă ar aduce vorba despre Tomas, şi dacă ar vorbi dinadins despre altceva, preferau să tacă.

Într-un tîrziu, domnişoara Payne întrebă :

— Gareth, cînd are să aibă loc înmormîntarea ?

— Probabil, foarte curînd. Bătrînul presupunea că totul depindea de cît va rezista cadavrul unui băieţandru în toiul verii, dar nu o spuse cu glas tare.

— Mi se pare că păstrează mortul cîteva zile, ca oamenii să vină să-şi ia rămas bun de la el, cred, că asta e datina, spuse Agatha. Se duc femeile îmbrăcate în negru. Văzuse mai de mult, la Londra, la cinematograful „Academy", un film grecesc şi îşi amintea de o mulţime de femei în negru venite să cinstească un mort. Mi se pare că şi cîntă, adăugă ea.

Domnişoară Payne se adresă fratelui ei :

— Te rog să te informezi.

— Desigur, draga mea.

— Gareth, mă voi duce la înmormîntare şi mîine mă voi duce să cinstesc mortul, — declară domnişoara Payne. Noapte bună amîndurora.

Rămasă singură cu Bătrînul, Agatha nu întrevedea nici o posibilitate de a se întreține cu el, cu atît mai mult cu cît spusele lor ar putea fi auzite de domnișoara Payne. Pe de altă parte, după tăcerea apăsătoare din timpul cinei, era peste puterile ei să continue să șadă în tăcere în tovărășia lui; prin urmare, preferă să se culce și ea devreme. Bătrînul rămase pe locul său, în balansoar, cu ochii ațintiți asupra întunericului care-l învăluia de pretutindeni.

Desigur, migrenele ei; dar acum nu mai erau chiar atît de supărătoare și, oricum, surveneau foarte rar. Barbara nu are să știe niciodată greaca, el nu reușește s-o învețe. E imposibil să fii dascăl propriei tale surori, nu ai niciodată destulă răbdare, o soră nu e ca un student. Dealtfel, Barbara a susținut întotdeauna că este prea în vîrstă și are mintea prea înceată ca să învețe din cărți, iar el a acceptat pretextul cu bună știință. *„De ce v-ați apucat de politică?“ „Voiam și eu să fiu de folos pe lumea asta.“* Desigur, Barbara e foarte singură aici. Dar oare n-a fost dintotdeauna așa? Nu are o sferă mare de preocupări. E de-a dreptul ridicol să ți-o închipui pe Barbara în centrul unui cerc de prieteni. Îi place să vadă de casă, de un cămin, să se îngrijească de cineva; există destui oameni de felul acesta, e și ea unul dintre ei. Și n-are nici o importanță pentru ea în ce loc se află casa lor. Dorința Barbarei era să aibă grijă de el, Gareth Payne, să-i țină gospodăria oriunde ar voi să trăiască; s-ar simți desigur sau ar

trebui să se simtă destul de mulțumită făcînd acest lucru. *„De ce v-ați apucat de politică?“* Își amintea cum se instalaseră în cartierul Pimlico (nu găsise, dar nici nu-și putea permite, nimic care să fie mai aproape de Camera Comunelor) și cîtă plăcere îi făcea să se consulte cu el în privința materialului pentru perdele sau a altor amănunte gospodărești. Ce material să aleagă, care ar *merge* cel mai bine, după părerea lui, cum ar arăta culorile la lumina zilei și la lumină electrică? Iar el se arătase întotdeauna plin de interes, pe cît îi stătea în fire — era dispus la eforturi și mai mari ca să o facă fericită pe Barbara. *„Voiam și eu să fiu de folos.“*

Nu a fost niciodată o nevrotică. Nu era deloc convins că migrena ar fi un simptom de nevroză. Apărînd frecvent la membrii aceleiași familii, ar putea să fie atribuită la fel de bine arderilor interne, ca și unei dereglări psihice. El însuși nu suferea de migrenă, dar — își aminti deodată cu senzația de a fi repurtat o victorie — biata mătușă Katharine, sora tatălui său, se plîngea adesea de migrene cu grețuri și era nevoită să stea lungită după-amiezile. Barbara a fost, în general, o femeie echilibrată, care se mulțumea cu puțin și nu era deloc genul nevrotic. În timpul războiului se comportase bine în cadrul serviciului de ambulanțe. O femeie nevrotică nu ar fi rezistat în această activitate, pe cînd ea păruse aproape fericită (judecînd după scrisorile ei din acea vreme).

„De ce v-ați apucat de politică?“ *„Voiam și eu să fiu de folos.“* În momentul de față, nu-l interesa să afle răspunsul la o astfel de întrebare, nici chiar pentru satisfacția lui personală ; trebuia să se gîndească la sora lui. Ar fi vrut să se consulte cu domnișoara Baron, poate că era vorba de un fenomen specific femeiesc. „Climacteriul“ — dar nu, Barbara împlinise cincizeci și opt de ani, depășise perioada critică. Și dealtfel, la momentul respectiv, observase el oare toate aceste manifestări — lacrimile ? frecventele îmbujorări ? iritabilitatea fără motiv ? Își dădu seama că nu observase nimic din toate acestea. Barbara nu fusese niciodată plîngăreață, niciodată supărăcioasă.

Dar pe băiatul acesta, abia îl cunoștea. Stăteau de vorbă cîte puțin, ea în greaca ei pocită, el turuind așa cum fac copiii, fără să-i pese că femeia nu-l înțelegea. Tomas era cel care pompa apa, făcea comisioanele și aducea gheața. Cînd se întîlneau din întîmplare pe uliță sau în prăvălia mătușii lui, o saluta amabil și politicos așa cum obișnuiesc copiii greci, plin de farmec așa cum sînt toți copiii greci — dar atît și nimic mai mult. Barbara nu avea nici un motiv să-i deplîngă moartea ca pe a unui prieten apropiat. Dealtfel, nici nu avea prieteni apropiați. El îi era apropiat, el, fratele ei. La Reading, ca și la Londra, se văzuse din cînd în cînd cu unele persoane, dar nu avea relații strînse cu nici una din ele.

„Voiam și eu să fiu de folos... Majoritatea oamenilor vor acest lucru.“ Răspunsul nu era foarte satisfăcător. *„Trebuie să te duci la Troia... Fiecare făptură omenească este rănită într-o privință oarecare.“* Și acest răspuns lăsa de dorit.

„Să fii de folos“ : în zilele noastre e o motivație care stîrnește cea mai mare neîncredere. A fi de folos înseamnă să impui altora propria ta viziune despre ceea ce este folositor, despre ceea ce este bine. Ei da, avusese prilejul să vadă asemenea lucruri și reflectase la ele. În ultima analiză, ceea ce contează este strachina cu supă, nu motivul care te determină s-o oferi. Voise să facă binele în mod practic, avea oroare de incurie. Dacă și-ar fi propus să impună semenilor săi propriile sale idei despre ce era folositor și bine, ar fi însemnat să se alăture taberei adverse. Nu-l interesa, nu-l interesase niciodată politica, ci numai activitatea practică de organizare, de guvernămînt.

„De ce v-ați apucat de politică ?“ — o întrebare de prisos ! Cînd vezi cît de prost administrate sînt treburile statului, ai vrea să fii lăsat să le administrezi bine, e o dorință firească. În armată, administrația lasă, în mare măsură, de dorit. Acolo se întîlnise cu o risipă și o dezordine de asemenea proporții, încît depășise tot ce-i fusese dat să cunoască pînă atunci ; în mediul universitar nu exista nimic asemănător. Văzuse oameni murind din cauza proastei administrări și a dezordinii ; el în-

suși fusese în pericol, datorită nepriceperii unora și avusese noroc că rămăsese în viață. Era cu neputință, era nepermis să lași trebu-rile statului în seama unor incompetenți. Desigur, să predai filozofia era o muncă frumoasă. O făcuse cu plăcere și fusese respectat pentru felul în care o făcea. Dar un om înzestrat nu are dreptul să-și irosească înzestrarea, iar celor lipsiți de calități nu trebuie să li se îngăduie să irosească viețile altora datorită faptului că le lipsesc calitățile necesare. Experiența sa în armată îi dovedise că printre oamenii care răspund de viețile altora, puțini sînt cei ce au priceperea, inteligența, chiar imaginația de care este nevoie pentru aceasta. Văzuse oameni chinuiți de durere, oameni doborîți de boală, oameni nemulțumiți, oameni agonizînd — și totul din pricina haosului.

„Să fii de folos, să faci binele" — asta înseamnă : să salvezi vieți, să hrănești, să educi, să conservi. Să nu-ți îngădui niciodată să ai favoriți — în Lemnos găseai oricînd o mie de băieți ca Tomas, dar Barbara îl plîngea doar pe unul singur. Oamenii sînt indivizi. Sînt animale cugetătoare, înzestrate cu instinctul alegerii. Se comportă rareori astfel, dar asta sînt. Adevăratul respect al individualității constă în a te purta cu toți în același fel. Un administrator asigură condițiile de viață în mod echitabil și eficient. În limitele acestor condiții, oamenii au propriile lor opțiuni. Odiseu avea dreptate. Pus în fața unor condiții care impun fie moartea unui singur om, fie cea a cincizeci de oameni, un bun administrator tre-

buie să opteze pentru salvarea celor cincizeci.

Fusese foarte norocos că i se încredințase o comandă în regimentul gurkha. Era un neam de oameni loiali și supuși. Faptul de a avea grijă de ei, de a-i conduce, de a-i administra, faptul de a-i — ei, da, de ce-ar evita cuvîntul, de a-i *comanda*, îi prilejuise la timpul său o mare plăcere.

Într-o democrație nu se comandă, dar el nu avea nimic împotriva democrației. Ba chiar, prefera să fie socotit responsabil. Încrederea celor pe care îi conduce este o condiție a unei administrații eficiente. Lipsa de încredere își află expresia în diverse feluri, consfințite prin tradiție, la indivizi sau la colectivități umane. Plînsul acesta neîncetat al Barbarei — ce putea face în privința lui ? Barbara nu voia nimic, nu-i ceruse să facă nimic. Se simțea stînjenit în prezența unei nefericiri pe care nu o înțelegea și nu o putea schimba. S-ar cuveni ca mîhnirea să fie o treabă strict personală, pe care s-o porți în tine cu discreție, în așa fel încît ceilalți să nu observe.

O, naiba știe !

În dimineața următoare îi spuse Agathei :

— Domnișoară Baron, m-ai întrebat ce m-a determinat să intru în viața politică. Ți-am răspuns că voiam să fiu de folos. E adevărat, dar poate că ar fi și mai adevărat dacă aș spune că am intrat în viața politică, pentru că detest ineficiența, nepriceperea. Nu suport ca un guvernămînt incompetent să deterioreze condițiile în care oamenii își duc viața. În accepția pe care eu o dau noțiunii, *asta* înseamnă

să fii de folos, să faci binele. Sper că am răspuns întrebării dumitale.

— Da, ați răspuns, recunoscu Agatha. Dar, în acest caz, ce v-a determinat să renunțați ?

18

[Zeul spuse, „Trebuie să te duci cu ei la Troia“, *(șters)* — spuse : „Filoctet, există o datorie,“ *(șters)* — spuse : „V-a fost gîndul prea puțin la onoare“...

Cît trăise, Heracle fusese un bărbat iute la mînie, adesea nesăbuit, cu o judecată nu întotdeauna ageră și rareori înțeleaptă. Își petrecuse o bună parte din timp veselindu-se, bînd și mîncînd, făcînd dragoste cu femei și cu adolescenți și, desigur, luptînd. *(O însemnare în marginea textului : „Dragoste ?“)* Poftele sale fuseseră mari, pe măsura făpturii sale. Aducea cu un uriaș, nu cu un zeu. Acum, cînd privea în sus la el, cum stătea pe tăblia de stîncă, Filoctet, încercînd să deslușească ce anume era schimbat în înfățișarea lui, făcu o descoperire, „Nu mai e prost, asta e !“ Gîndul în sine era neloial. Oare asta era tot ce-și amintea el la capătul atîtor ani de prietenie — că prietenul său fusese prost ?

Heracle spuse, „V-a fost gîndul prea puțin la onoare. Locul bărbatului este acolo unde se află onoarea. Dezonorîndu-te prin aceea că ți-au luat comanda și locul ce ți se cuvenea de drept, căpeteniile s-au dezonorat ei înșiși, deoarece au lăsat în voia soartei un tovarăș de arme care avea nevoie de ajutorul și îngrijirea lor. Acum cînd au, la rîndul lor, nevoie de tine și îți cer să-i ajuți, vrei oare să-i lași în voia soartei, făcîndu-te părtaș la dezonoarea lor ?“]

Diverse semne pe fila de hîrtie. Cuvinte șterse. Crochiuri în creion — un coif grecesc și o bufniță, ceva ce aduce cu o lacrimă, dar ar putea să fie o picătură de apă — soarele — păsări în plin zbor — o piatră de mormînt. „Onoare“, barat cu trăsături apăsate. Un cuvînt, „Injecție ?“, care pare să nu aibă nici o legătură cu manuscrisul însuși.

19

Domnișoara Payne făcu o descoperire : nu poseda îmbrăcăminte de culoare neagră. Se duse deci la Myrina, unde cumpără o rochie neagră ieftină, ciorapi negri, pantofi negri și o mică pălărie de pai negru — toate la unul din magazinele universale de pe strada principală. La înapoiere, se îmbrăcă și se duse la locuința Kyriei Margoulla, ca să cinstească mortul.

O perdea neagră fusese prinsă în ținte peste ușa de la intrare. Trupul lui Tomas fusese șters cu oțet și apoi cu vin și înfășurat într-un giulgiu alb. Îi cumpăraseră pantofi noi, cu care îl încălțaseră. Era lungit cu fața în sus într-un coșciug vopsit în alb, cu mîinile încrucișate pe piept și legate cu o panglică de mătase albă. Coșciugul fusese așezat în tindă.

pe o masă joasă și la căpătîiul mortului fusese aprinsă o lumînare. Trei femei în negru ședeau în tindă cu coșciugul și beau cafea turcească amară. Văzînd că fața Kyriei Payne era umflată de plîns și că venise din dorința de a cinsti mortul, prietenele Kyriei Margoulla îi oferiră și ei o ceșcuță cu cafea neagră neîndulcită și o asigurară că Tomas se va schimba în înger. Cuvîntul grecesc pentru „înger“ fiind *ànghelos,* domnișoara Payne înțelese ce-i spuneau ; bău cafeaua, plînsul o podidi din nou, cele trei femei se porniră să plîngă împreună cu ea, apoi începură să cînte o melodie orientală, tînguitoare, în timp ce vîrful arzător al lumînării se mistuia drept în aerul neclintit. Plîngînd și sorbind din cafeaua turcească neîndulcită, domnișoara Payne rămase o oră în tovărășia mortului, după care se înapoie acasă.

Roger petrecu o zi îngrozitoare în compania lui Caldecott. Pînă atunci, nu realizase niciodată cît de plictisitoare este, de fapt, treaba asta cu relaxarea. S-au dus la plajă și au zăcut acolo pînă la prînz: Caldecott i-a cerut lui Roger să-i împrumute o carte, dar Roger nu avea la el nici una, în afară de *Ghidul turistic pentru insulele grecești,* ceea ce a redeșteptat bănuielile lui Caldecott și încă într-o manieră suspectă, căci de spus n-a spus nimic. Dar i se citea pe față că e cel puțin ciudat ca cineva care își petrece zilele citind pe plajă, să nu aibă nici o carte de citit. Roger a răspuns că spera ca el, Caldecott, să fi adus cărți,

pentru că el, Roger, isprăvise toate romanele în ediții ieftine cu care venise și pe care le lăsase rînd pe rînd pe unde se nimerise, pentru ca grecii anglofili să le poată găsi și să-și poată perfecționa cunoștințele de engleză vorbită. La Myrina nu există librării, i-a explicat Roger lui Caldecott, nici măcar un chioșc unde să poți cumpăra un ziar englezesc. E de-a dreptul incredibil, i-a spus Roger, cu ce viteză parcurgi romanele de acest fel, cînd nu ai nimic altceva de făcut.

Și-au petrecut deci ziua tolăniți pe plajă, nu însă și citind. Prînzul a constat dintr-o sticlă de bere și niște *mezes,* în rest ziua a trecut fără incidente. Către seară s-au înapoiat în camera lor, și-au clătit trupurile de apa sărată și de grăunții lipicioși de nisip în măsura în care au reușit s-o facă la robinetul din pivniță și s-au pregătit să petreacă o seară de plictis la fel de mare ca și plictisul din cursul zilei. Caldecott comentă :

— Nimic de spus, e tare liniștit, dar mie-mi place.

— Cît mai ai pînă te înapoiezi la Londra ?

— Cinci zile.

Adică, patru zile în Lemnos. Roger își dădu seama că trebuia să ia o inițiativă în legătură cu Caldecott. I-ar fi imposibil să mai rabde alte patru zile de plictiseală ca cea de astăzi (care încă nu se încheiase) și nici nu putea să tărăgăneze atîta vreme misiunea cu care venise. Cum s-o fi înțelegînd oare Agatha cu Bătrînul ? Poate izbutește să-l mai descoasă puțin. Poate că pauza aceasta de o zi

i-a dat Bătrînului timp de gîndire. Însă o pauză de patru zile ar fi o impolitețe; Bătrînul l-ar putea socoti neserios. Spuse :

— Ascultă, Caldecott, mă văd silit să-ți destăinuiesc ceva ce nu s-ar cădea să știi. Mă văd silit să mă bizui pe discreția dumitale — la care, Caldecott își întoarse spre el fața lată și noduroasă, cu gestul unui cal care s-ar uita peste un zăplaz și luă expresia unui om care era pe punctul să afle niște taine.

Roger vorbise fără să se gîndească; acum, puse repede ordine în gîndurile sale, triindu-le pe categorii marcate Confidențial, Secret și Strict secret și încercă să stabilească ce și cît anume trebuia să spună.

Cel mai nimerit ar fi, poate, să spună cît mai puțin cu putință, lăsînd în seama lui Caldecott să facă asociațiile. Nu are nici o importanță dacă face asociații eronate; odată ce nu i-a spus nimic, poate să nege totul mai tîrziu. Mai întîi, puțină lingușeală.

— Bineînțeles că ai avut perfectă dreptate, spuse el. N-am venit în Lemnos doar ca să mă relaxez. — Pauză. Calul se uita peste zăplaz, în așteptare. Roger continuă : Gareth Payne trăiește în Lemnos. Destul de aproape de aici. Are o casă într-un sat.

Șezînd pe pat, cu un picior în șosetă și celălalt gol, Caldecott se străduia să dezlege misterul. Umerii săi pistruiați erau, ca și genunchii, goi. În izmenele sale scurte cu croiala la modă și încălțat cu o unică șosetă de nailon, încerca să pătrundă în miezul mari-

lor probleme politice. Simțea că este părtaș la istorie; se transpunea în pielea acelui personaj care, în primele cinci minute ale unui film de Hitchcock, iese din baia de aburi cu cîteva clipe înainte de a-i veni rîndul la masaj și devine astfel martorul unui asasinat. Roger spuse :

— Caldecott, sînt nevoit să mă încred în dumneata.

Iar Caldecott răspunse :

— Și eu care credeam că ai venit pentru Agatha! Apoi continuă : Știi, eu n-am nici o opinie politică. La drept vorbind, nu le place să avem. Adică, unii din tipii mai importanți din cadrul Corporației[1] — știi, ăia care iau interviuri și alții ca ei — ăia *sînt* politici, dar producătorii nu sînt presupuși să aibă opinii politice.

— Într-un fel, e mai bine, nu crezi? întrebă Roger. Asta înseamnă că știți să păstrați un secret.

Caldecott :

— Oho!

— Dacă n-ai nimic împotrivă, aș prefera să nu dau amănunte. Cred că e de prisos să-ți explic implicațiile posibile. Dealtfel, s-ar putea să nu ducă la nimic, spuse Roger.

La auzul acestor cuvinte, Caldecott păru îngrijorat. De vreme ce i se cerea să păstreze un secret și se avea încredere în el, ar fi ținut ca toată treaba asta să ducă totuși la ceva. Roger continuă :

---

[1] Corporația britanică de radioteleviziune — B.B.C.

— Cînd te gîndeşti bine, e chiar amuzant. Ai avut dreptate; instinctele dumitale nu te-au înşelat. Se petrecea într-adevăr ceva. Ei, şi pe urmă, Aggie şi cu mine am fost cîndva, de mult, foarte intimi — şi în privinţa asta ai avut dreptate — am fost amanţi. Dar sînt situaţii care nu merg împreună. Într-o împrejurare ca aceasta — cum să-ţi spun, ultimul om pe care aş dori să-l am în preajma mea...

— Nu, bineînţeles, n-ai nevoie de o pupăză, zise Caldecott.

— Mai ales, dacă-ţi aminteşti...

— Mai ales după toate scandalurile. Nu. Categoric, nu.

— Payne n-a fost amestecat în nici un scandal. Niciodată. Nici măcar indirect. N-a existat nici cea mai vagă aluzie.

— Nu, nu, repetă Caldecott, pe un ton şi mai serios decît prima oară. N-ai nevoie de o pupăză. Ştii că-şi dă unghiile de la picioare cu lac verde? Să-ţi spun drept, am încercat să discut cu ea despre asta, dar n-a fost chip. Dacă îşi pune în gînd să nu te asculte, nu-i chip să-i spui ceva, înţelegi?

— Lac verde pe unghiile de la picioare? Ce spui?!

— Ai reuşit să-l vezi pe Payne?

— Am mîncat cu el în seara sosirii dumitale. De aceea nu m-ai găsit.

Amintindu-şi cum stătuse de pază în faţa odăii şi cina lui de chifteluţe tocate din seara cu pricina, Caldecott şi-l închipui pe Roger aşezat în faţa unei mese din lemn lustruit, cu sticla de vin alături într-un coşuleţ, cu tacîmuri de argint şi cu lumînări, înconjurat de servitori greci în jachete albe, iuţi şi îndemînatici. Imaginea îl încînta fără a-i stîrni invidia, căci simţea că-l include, acum făcea şi el parte din ea.

— Aveam de gînd să mă duc astăzi la el ca să stăm de vorbă, dar ai venit dumneata. Va trebui să mă duc mîine, spuse Roger.

— Nu e nevoie de mine pe aici.

Cuvintele nu conţineau nici o imputare, mai curînd un sfat. Cine ştie, poate că intimitatea ce se crease în timpul acestei zile petrecute împreună, faptul că se tolăniseră alături la soare şi că acum era părtaş la un secret, l-ar îndemna pe Roger să facă gestul nesocotit de a-l lua pe Caldecott la întîlnirea cu domnul Payne. Ceea ce nu ar fi deloc indicat.

Roger clătină din cap.

— Nu, ai perfectă dreptate, spuse el. În faza actuală, lucrurile sînt încă foarte confidenţiale.

— Fac ce vrei dumneata. Dacă doreşti, plec chiar mîine.

Altruismul lui Caldecott era de-a dreptul eroic. Dar văzînd că Roger nu se grăbeşte să-i accepte oferta, îşi atenuă întrucîtva eroismul, adăugînd:

— Bineînţeles, dacă nu preferi să mai rămîn puţin. Vreau să spun că poate simţi nevoia să ai cu cine să discuţi despre toate astea, ştii?

— N-ar fi prea distractiv pentru dumneata. Se poate întîmpla să rămîn acolo toată ziua. Sau chiar să mă invite să mă mut la el. Ieri am avut impresia că ar vrea s-o facă, dar am reușit să parez, pentru că voiam să-mi păstrez libertatea de mișcare.

— Dumneata hotărăști.

— Nu, nu, dragă băiete, procedezi exact cum dorești. Roger se întrebă dacă nu cumva exagera puțin ; astăzi nimeni nu mai folosește expresia „dragă băiete". Însă, Caldecott părea s-o considere apropriată. E concediul dumitale, n-am de gînd să ți-l stric.

Caldecott hotărî să se ducă la aerogară în dimineața următoare, după care el și Roger isprăviră să se îmbrace și ieșiră în deplină înțelegere, ca să bea *ouzo* în port. Atmosfera serii era caldă, amicală, destinsă ; cel puțin aceasta era părerea lui Caldecott. L-au privit pe marinarul în ținută albă patrulînd în susul și în josul cheiului, au urmărit cum contururile cetății de pe stînca ce domina orășelul se înnegreau treptat, au văzut soarele apunînd în mare ; au gustat împreună din toate plăcerile pe care Myrina le oferea în ceasurile serii. Iar cînd seara s-a topit în întunericul nopții, s-au dus împreună la unul din cele două cinematografe din Myrina, unde au văzut *Ce s-a întîmplat cu Baby Jane,* subtitrat în grecește, au luat o cină tîrzie compusă din pește și salată, au băut o porție mare de *retzina* și s-au dus la culcare ușor amețiți.

Dimineața, făcură schimb de adrese și numere de telefon, iar Roger încălecă pe bicicleta lui de împrumut și o porni spre Kornos. Caldecott își făcu bagajul și se duse la aerogară ca să-și asigure un loc la avionul de după-amiază. Acolo se întîlni cu domnul Elefterides, care se interesă politicos de starea sănătății Kyriei Baron și își exprimă speranța că glezna nu o mai doare. Domnului Elefterides îi plăcea să converseze în limba engleză și făcuse tot posibilul ca să dea de Caldecott și să stea de vorbă cu el înainte de plecarea acestuia, în eventualitatea că modul lui de a vorbi ar conține și mai multe expresii specifice decît limbajul prietenilor săi.

Coșciugul alb fusese închis, scos din casă, transportat de-a lungul ulicioarei abrupte care cobora în strada principală din Kornos și depus pe o căruță împodobită cu flori de hîrtie. Astfel părăsi Tomas casa în care se născuse și în urma lui arseră o ramură de măslin și rupseră în două o farfurie pentru ca nu cumva Tomas, deși însoțit pînă la biserică și la cimitir, să ducă cu el în mormînt pe careva dintre cei ai casei. Căruța era trasă de un cal și oamenii veneau în urma ei. În fruntea lor pășea plîngînd Kyria Margoulla, iar în ultimul rînd, domnișoara Payne, de asemenea plîngînd. Roger și Bătrînul mergeau alături de ea.

Străzile din Kornos sînt, cele mai multe, prea abrupte și prea înguste pentru un cortegiu cu căruță și cal ; totuși pe cît s-a putut, s-a mers pe drumul cel mai lung pînă la biserică, trecîndu-se printre șirurile de case cu

ferestrele oblonite în semn de cinstire. În biserică, convoiul funerar a fost întîmpinat de un preot, un diacon și de membrii corului. Coșciugul fu așezat pe o masă joasă, cu lumînări albe și lungi arzînd la căpătîiul lui ; apoi fu redeschis, iar cei ce-l urmaseră se apropiară, unul cîte unul, și sărutară fața băiatului mort. Cînd îi veni rîndul, domnișoara Payne se îndreptă spre masă și îl sărută pe Tomas. Masa era atît de joasă, încît fu nevoită să se încovoaie aproape ca să ajungă la obrazul mortului și se clătină ; o clipă, Roger se temu că va cădea și îi va pune pe toți într-o situație penibilă. După ea, Bătrînul, pășind țeapăn, se aplecă țeapăn și atinse cu buzele fruntea rece a băiatului. Roger veni după el.

Urmară cîntări bisericești și foarte multe rugăciuni de neînțeles pentru ei. Slujba dură o oră, aprecie Roger, dar i se păru mai lungă. Îl dureau gambele. Fiind însă deprins să ia parte la ceremonii în limbi străine, era capabil să reziste : cînd el și colegii săi fuseseră primiți de iugoslavi cu prilejul unui congres de cultură și comerț la Dubrovnik, discursurile duraseră de la orele două pînă la șase și jumătate. E drept că atunci șezuseră și nici nu avuseseră parte de tămîie.

Coșciugul fu din nou închis, suit în căruță și oamenii își reluară locul în convoi, în fruntea căruia pășea acum preotul. Biserica și cimitirul erau situate la capete opuse ale satului. Acum în pragul caselor oblonite în dreptul cărora trecea convoiul stăteau femei

îmbrăcate în negru și îmbrobodite. Fiecare femeie ținea în mînă o tavă pe care se aflau două vase de argint, unul cu foc, celălalt cu frunze. Frunzele erau scoase din vasul lor și puse în vasul arzător (pesemne, mangal, își spuse Roger), de unde împrăștiau un fum aromit. Pe măsură ce cortegiul înainta, preotul binecuvînta fiecare vas (sau fiecare femeie ? sau fiecare casă ?) Drumul de la biserică fu deci mai lent decît cel pînă la biserică, care și el durase destul de mult. Domnișoara Payne nu mai plîngea ; pășea în tăcere, dar pe fața ei se mai vedeau urmele lacrimilor. Cînd cortegiul ajunse la capătul satului, de unde mai aveau de străbătut vreo patru sute de metri pînă la cimitir, Roger îl zări pe Caldecott venind din direcția opusă. Caldecott se opri respectuos la marginea drumului, făcînd loc celor din cortegiu. La sfîrșitul acestuia, îi văzu pe Roger și pe Bătrînul.

Nu se cădea să-i zîmbească lui Caldecott, ar fi o greșeală, date fiind împrejurările. Totuși, ca să nu se simtă ofensat, trebuia să-i facă semn, dînd de înțeles că i-a înregistrat prezența. Ce căuta aici ? Bine măcar că Aggie nu-i însoțise ! Aggie începuse să meargă, dar deocamdată glezna nu se îndreptase îndeajuns, ca să-i îngăduie să urmeze coșciuge. Caldecott ăsta, cu fața lui mare și noduroasă și cu pantalonii pînă la genunchi — ce dracu' făcea aici ? — Roger se întoarse din mers și aruncînd o privire în urma sa, îl văzu stînd tot acolo și uitîndu-se după cortegiu.

— Un prieten ? întrebă Bătrînul.

— Un turist. Ne-am întîlnit în trecere ieri.

La cimitir, coșciugul fu redeschis pentru a doua oară și coborît astfel în mormînt. Domnișoara Payne îl prinse de braț pe fratele ei. „Doamne, Gareth, doar n-au să-l îngroape așa ?" Deși, dacă încerci să-ți închipui ce se petrece cu un trup ce stă în pămînt o bucată de vreme, realizezi că nu are prea mare importanță dacă se află sau nu într-o cutie închisă. Unul din ajutoarele preotului îi întinse o tavă pe care era o grămăjoară de pămînt. Țărîna fusese amestecată cu ulei și avea un aspect neobișnuit. Preotul o împrăștie peste coșciug cu ajutorul unei mistrii mici. Lîngă mormînt era o movilă de pămînt murdar, care fusese scos la iveală cu prilejul săpării gropii. În august, solul era tare în Lemnos, săpatul trebuie să fi fost anevoios. Oamenii care însoțiseră coșciugul luară cîte un pumn din movilița de țărînă și îl aruncară pe coșciug. Fiind foarte uscat, pămîntul era sfărîmicios și se preschimba în pulbere cînd îl țineau în mînă. Roger privi în jos la chipul lui Tomas. Nimeni nu aruncase țărîna peste obraji, dar din cauza uscăciunii pulberea de pămînt căzută pe coșciug se învolburase, așa încît Tomas, mortul, avea fața la fel de mînjită ca și copilul Tomas cînd era viu. Roger aruncă și el un pumn de pămînt murdar la piciorul coșciugului și se depărtă de groapă. Era cel din urmă. Capacul coșciugului fu pus la loc, preotul plecă și mulțimea se împărți în mici grupuri. Doi bărbați înarmați cu lopeți se apucară să umple groapa. Bătrînul spuse :

— Pe vremuri, pămîntul din Lemnos era folosit în tratarea gangrenelor. Ca un fel de penicilină, probabil.

Kyria Margoulla se apropie de ei și se adresă domnișoarei Payne, care-l rugă din ochi pe fratele ei să-i traducă.

— Te poftește la ea acasă. Probabil că au un fel de praznic, o lămuri el.

Domnișoara Payne spuse, „Da, da" și o urmă pe Kyria Margoulla, alăturîndu-se grupului de femei în negru care așteptau.

— Cred că ne-am putea duce și noi, dacă am vrea, spuse Bătrînul. Însă, pe cît se pare, femeile dețin rolul principal în datinile funerare. — Roger se întrebă dacă pe drumul de înapoiere aveau să-l regăsească pe Caldecott în același loc și cum ar putea să-l evite. Spuse :

— Nu există nici o scurtătură pe care am putea să ajungem acasă ?

Cînd au ajuns, l-au găsit pe Caldecott acolo. Ședea pe verandă și o privea fix pe Agatha. Aceasta îl prezentă Bătrînului.

— Dumnealui este domnul Caldecott, de la B.B.C., ceea ce lămuri o nedumerire.

Într-adevăr, era limpede că Caldecott nu putea fi prenumele lui Caldecott, care era un om prea obișnuit.

— Regret, nu acord niciodată interviuri, spuse Bătrînul.

Roger realiză brusc că era momentul să dea dovadă de inițiativă. În politică, una din primele reguli este că nu există situații iremediabile. A doua regulă este că trebuie să-ți

dai seamă cînd o anumită situație este iremediabilă și să nu ai în nici un fel de a face cu ea. Regulile care se aplică în politică nu au consecvență. Era nevoie de inițiativă — ceva care să-i închidă gura lui Caldecott sau, și mai bine, să-l facă să pară un mincinos. Poate că așa ar fi trebuit Agatha să-l prezinte, „Dumnealui este dl. Caldecott, un mincinos patologic." Roger avu revelația existenței unui Roger exterior lui Roger, care îl observa pe Roger, și pe care el însuși, el, cel rațional și existențial, părea să-l anime, în loc de a-l anima pe cel observat. Aflat la adăpost, însă numai pentru un timp, înăuntrul lui Roger cel care observa. Roger era conștient de faptul că greșea si că, pentru a reuși totuși să spună sau să facă ceva util, ar fi preferabil să-l anime pe Roger cel observat sau măcar să-i contopească pe cei doi Rogeri într-o unică imagine neclară, cam așa cum se petrec lucrurile în vizorul unuia din acele aparate de fotografiat foarte costisitoare. Își propuse să realizeze acest lucru. Nimeni nu scotea un cuvînt.

În această tăcere, Caldecott își dădea seama că el era cel care trebuia să vorbească. Venise aici, hotărît să dărîme coloanele templului, dar iată că nu știa cum s-o facă. Ar fi fost acum dispus să plece și să-i lase pe toți baltă, dat iată că nici acest lucru nu știa cum să-l facă. Îi trecu prin minte că orice s-ar întîmpla acum, avea să-i pară rău mai tîrziu. Înțelesese că lucrurile luaseră o întorsătură proastă din clipa în care sosise aici și o găsise pe Agatha singură, șezînd într-un scaun de răchită și cu piciorul sprijinit, iar Agatha nu schițase nici o scuză și nici o explicație, nici măcar nu-i ceruse să plece, ci rămăsese așezată, ascultînd ce-i spunea el. Agatha nu era din femeile care ascultă, ci din cele care vorbesc. Niciodată pînă atunci nu-l ascultase atît de mult timp pe Caldecott. Se așteptase ca ea să-i dea un indiciu după care se va putea orienta — desigur, în sens opus, dar oricum pornind de la un indiciu — dar Agatha nu-i oferise această șansă. Caldecott nu mai vedea cum avea să poată ieși din această situație. Și deoarece pierduse cursa de avion, probabil că avea să fie nevoit să mai petreacă o noapte pe plajă.

Adresîndu-se Bătrînului, Agatha spuse :

— Domnul Caldecott a venit să vă informeze că în tot acest timp eu m-am culcat cu domnul Turner. Pare să creadă că e important. În ce mă privește, nu văd de ce v-ar interesa sau chiar de ce v-ar surprinde, dar domnul Caldecott este de părere că e preferabil ca asemenea lucruri să fie cunoscute.

Prezent, ca și pînă acum, în eul său observator, Roger își spuse că Agatha pesemne că gusta această situație. Caldecott, în schimb, n-o gusta chiar deloc. Dar Bătrînul ? Nu spunea nimic. Roger se gîndi că Aggie, avînd probabil sentimentul că se scufundă cu cinste, trăgînd din toate tunurile, și gustînd această postură eroică, uitase că nu ea era cea care se scufunda, ci Roger, cariera lui se dădea la fund.

— Mi-ai spus că este un turist oarecare, se adresă Bătrînul lui Roger.

Încă nu se dăduse de tot la fund. La înapoiere, se va mulțumi să spună că a pus întrebarea și că Bătrînul nu s-a arătat interesat. Va fi un eșec, însă nu deplin. Perspectivele de succes nu fuseseră nici un moment atît de mari, încît nereușita să-l poată distruge. Da, așa trebuiau privite lucrurile: reușita i-ar fi adus o avansare, însă eșecul nu-l poate da îndărăt. Cît privește amănuntele, nimeni nu le va cunoaște niciodată.

Mai întîi erau treptele. Caldecott putea, dacă voia, să facă un pas, și încă unul, să coboare treptele și să iasă pe ușă, în stradă, fără ca vreunul din ei să-l poată opri; trebuia doar s-o facă. Dintotdeauna, încă de pe vremea cînd erau începători entuziaști în ale radioului, i se păruse că Baron asta era o ființă ciudată, și acum înțelegea de ce: nu avea pic de pudoare. Nu avea pic de pudoare și pe deasupra mai era și necruțătoare. El, Caldecott, a suferit destul, din pricina ei, mai întîi cînd îl părăsise la Atena, pe urmă la Micene cînd, din pricina stării sale sufletești a fost incapabil să-i placă ceva; a urmat descoperirea dureroasă, datorată domnului Elefterides, că fusese mințit și păcălit, iar acum îl făcea din nou să sufere, făcîndu-l de rîs față de Turner și față de Gareth Payne; cînd, de fapt, ea — da, *ea*, tocmai în asta consta nedreptatea — ea era cea care s-ar cuveni să sufere; în definitiv, el pentru asta și venise. De ce spusese Turner că era un turist? Nu e

turist. E de la B.B.C. Își petrece întotdeauna concediile în străinătate. Nu e turist. Și fata asta șade aici și spune lucruri de o nemaipomenită cruzime, lucruri care nu s-ar cădea să fie spuse decît sub imperiul indignării și, în orice caz, de către *el*, Caldecott, nu de către ea, care îl frustra de tot scopul venirii sale, întorcîndu-l împotriva lui. Turner n-avea dreptul să spună despre el că e un turist, după ce petrecuseră împreună o zi întreagă, și Turner îi încredințase lui Caldecott un secret, și discutaseră despre probleme importante. Cîtă ingratitudine. Detesta ingratitudinea, și disprețul; și să fie dus de nas, și dacă s-ar putea urni din loc, ar pleca de aici, iar ceilalți nu aveau decît să se descurce între ei cum vor putea.

Bătrînul era scîrbit. Nimic din relațiile sordide care existau între acești trei tineri nu-l privea în nici un fel — și totuși era o realitate, aici, în propria sa casă, sub bolta de viță.

Oare Caldecott avea să informeze presa? — nu, Roger știa că n-o va face, B.B.C. nu vedea cu ochi buni asemenea procedee, cînd era vorba de propriul său personal. Nu era deloc inevitabil ca totul să se afle. El nu avea nici o vină. Agatha insistase să vină cu el în Lemnos, ea refuzase să coboare din avion, ba găsise și camera în care locuiseră împreună. Bineînțeles, și Caldecott era tot din vina Agathei, *ea* îl agățase; mai bine îl lăsa acolo unde dăduse de el, adică în Palatul lui Minos. Roger va spune că a încercat să-l convingă pe Bătrîn să reintre în viața politică și că Bă-

trînul a refuzat. A pretextat ceva în legătură cu Heraclit. Poate că ar fi chiar mai sigur să sugereze că singurătatea și — ăă, în general, o ușoară țicneală de cărturar — și-au pus pecetea pe felul de a fi al Bătrînului, care a devenit și mai excentric decît îl țineau minte și inapt pentru viața politică. Ar putea să dea de înțeles acest lucru. În definitiv, oamenii se mai și schimbă. Și cînd și-a dat seama cît de mult se schimbase Bătrînul, a socotit că e mai bine să nu stăruie prea mult.

— De ce a venit la mine ? întrebă Bătrînul.

— E gelos.

— Dar de ce la mine ?

— Vrea să facă scandal.

— Dar treaba asta nu mă privește.

— O, faceți-i pe plac ! spuse Agatha Baron. Lăsați-l să joace scena cea mare. Vrea să-l dea de gol pe Roger. Cu mine nu-i merge, pentru că eu am avut tot timpul să-l cunosc pe Roger și aici, în Lemnos, nu există altcineva pe care ar putea să-l intereseze.

— Pe mine nu mă privește dacă dumneata te culci sau nu cu Turner. Ce-l face pe omul acesta să creadă că aș avea vreun amestec ?

— V-am spus doar. Vrea să distrugă. Să facă rău. E convins că acum că ați aflat, n-o să mai vreți să aveți de-a face cu Roger. Și are dreptate, nu este așa ? Stați aici și spuneți întruna că nu vă privește, dar scîrba vi se citește pe față.

— Sînt scîrbit, însă nu din pricina asta.

— Bineînțeles că nu. Caldecott nu sesizează niciodată detaliile. După părerea dumneavoastră, faptul că trăim sau nu împreună ne privește pe noi. Pentru că treaba asta cu trăitul nu face parte din codul dumneavoastră moral, nu este așa ? Adică nu, face parte — dar fără publicitate. *Dumneavoastră* vă place ca oamenii să aibă o comportare bună. Dar cînd Caldecott își permite să vină și să se poarte urît, ne includeți pe toți în aversiunea dumneavoastră, ceea ce înseamnă că el și-a atins scopul. I-a făcut un rău lui Roger.

Caldecott făcu unul din pașii necesari pentru a ajunge la trepte. Îi zise lui Roger :

— Mi-ai spus că nu e aici. Ai mințit. E vina dumitale.

Totul nu era decît minciună, înșelăciune, pretexte, asta era senzația Bătrînului. Și proastă creștere, și prost gust, și intruziune în viața lui particulară. Așa se purtau oamenii de cele mai multe ori, și după un anumit timp deveneau de nesuportat. Spuse din nou :

— Nimic din toată treaba asta nu mă privește. Te rog, poftește-l pe prietenul dumitale să plece.

— Asta e cusurul dumneavoastră, nu-i așa ? Că nimic niciodată, nu vă privește, spuse Agatha.

Scîrbă. Era scîrbit. Era limpede că Turner mințise, omul acesta spusese adevărul. Că-l mințise, asta era treaba lor. Numai că Turner nu ar fi recurs la o minciună dacă nu ar fi vrut să țină secretă legătura lui cu domnișoara Baron, și anume să o țină secretă față de el, Gareth Payne, pe care treaba asta nu-l privea în nici un fel ; dar prin acest act de

tăinuire, Turner îl implicase și pe el și era vinovat de prezența acestui nepoftit în casa lui. Cît de puțin îl cunoștea Turner pe el, Gareth Payne, dacă putea să-și închipuie că principiile lui morale aveau vreo legătură cu puritanismul sexual. O astfel de părere era o adevărată insolență.

— Zău așa, Caldecott, ai face mai bine să pleci, spuse Roger.

Asta i se păru lui Caldecott prea de tot. Prea nedrept. Stăteau pe verandă și-l disprețuiau, fiecare în felul său, cu toate că doi dintre ei erau vinovați și unul s-ar fi cuvenit cel puțin să-i fie recunoscător. Cu toate că în multe privințe se deosebeau între ei, erau solidari prin blestemata lor superioritate față de Caldecott, și lucrul acesta era nedrept. Îi spuse Agathei :

— Te pricepi foarte bine să-l scoți întotdeauna pe celălalt vinovat. Tu îți faci de cap și pe urmă te uiți de sus la mine, pentru că te-am dat de gol. Toți sînteți la fel. Nu sînteți sinceri, prea le ticluiți, ăsta-i cusurul vostru.

Ei, mai era și o chestiune de clasă, sistemul de clase sociale, care înăbușă Anglia. Se adresă Bătrînului :

— Toți sînteți la fel. Țineti unul cu altul. Nu vă pasă de oamenii obișnuiți. Ei bine, aflați că n-am picat aici din întîmplare. De fapt, mi-a fost chiar foarte peste mînă să vin. Și nici n-am cum să plec, că am pierdut cursa de avion din cauza dumneavoastră. (O clipă, Bătrînul se întrebă dacă nu cumva Caldecott intenționa să-i ceară să-l găzduiască. Există totuși limite și în ce privește proasta creștere și nesimțirea !) Dumneavoastră și el, continuă Caldecott, cînd e la o adică, nu vă deosebiți deloc. De fapt, sînteți doi snobi. Nu știți decît să disprețuiți oamenii.

Ajuns în sfîrșit la capătul perorației sale și simțind că spusese ce avea de spus, Caldecott își dădu seama că acum era în stare să plece fără nici un efort, poate și pentru că i se ceruse să plece ; coborî deci scara, ieși pe ușa de lemn și mai departe în ulița abruptă, în trepte, și dispăru.

Bătrînul o întrebă pe Agatha :

— De ce spui că nimic nu mă privește niciodată ? Ce înțelegi prin asta ?

— Nu este adevărat ?

— E adevărat că nu mai am nici un amestec în viața publică. Eu am vrut să fie așa. Dar am trăit în mijlocul lumii, dumneata știi bine acest lucru. Am cunoscut lumea îndeaproape. Problemele guvernării m-au preocupat foarte mult.

— Dar problemele personale ?

— Asta mă privește numai pe mine.

— Sora dumneavoastră mi-a spus că ați rupt o logodnă.

Roger se retrase din nou înăuntrul lui Roger cel care observa. Dacă Bătrînul ar merge pînă acolo încît s-o pălmuiască pe Agatha, ar trebui, mai mult ca sigur, să-i ia apărarea. Ședea în fotoliul ei de răchită, cu piciorul proptit de un scăunel, transpirînd toată de furie, dar în mod evident stăpînă pe sine și

cu mintea limpede, şi-i ieşeau pe gură cuvinte de necrezut, iar Roger nu avea nimic împotrivă. Ştiuse dintotdeauna că e o natură mai puternică decît el — într-un fel, îi şi plăcea — acum însă dovedea că e mai puternică şi decît Bătrînul. Roger se îndoia că acest lucru îi face plăcere Bătrînului, era însă cu siguranţă o experienţă nouă pentru el.

— Asta s-a petrecut în 1933. Rodge, unde era domnul Payne în '33 ?

— La Birmingham.

Roger citise extrasele din presă. Nu pomeneau nimic despre ruperea logodnei. Bătrînul fusese conferenţiar de filozofie morală la Universitatea din Birmingham din 1933 pînă în 1936. Probabil că se logodise şi rupsese logodna în intervalul dintre prelegeri.

Bătrînul nu înţelegea nici de ce i se puneau aceste întrebări şi nici ce o făcuse pe Barbara să discute despre amănunte atît de personale cu nişte străini. Ştia însă că atunci cînd ţi se pun întrebări, lucrul cel mai nimerit este să răspunzi ; întrebările rămase fără răspuns sînt o sursă de neplăceri. Spuse :

— Am fost logodit scurtă vreme cu o domnişoară Margaret Haines. Îşi dădu seama că numele nu le spunea nimic. Tatăl ei era proprietarul unei firme de magazine universale ieftine cu sucursale în tot centrul Angliei. Mi-a oferit un post în conducerea firmei ; am refuzat ; mi-am dat seama că gestul meu l-a nemulţumit şi a nemulţumit-o chiar foarte tare pe Margaret, aşa încît am înţeles să o scutesc de neplăcerea logodnei noastre.

— Ea v-a cerut s-o faceţi ?

— Bineînţeles că nu.

— Atunci, cum v-aţi dat seama că e bine s-o faceţi ?

— Era foarte clar ce simţea.

— Avea tot dreptul să fie dezamăgită, spuse Agatha. Oamenii simt cum simt, n-au încotro.

— Nu-i contest dreptul, spuse Bătrînul, dar în ce mă priveşte, nu eram dispus să fiu o decepţie pentru ea, nici atunci, nici mai tîrziu.

— Rodge, poate că ai face bine să repeţi întrebarea ta şi pe urmă o să plecăm. Presupun că putem face rost de o maşină la cafenea — dacă nu cumva ne-a luat-o înainte Caldecott.

Roger era de părere că Agatha întinde prea mult coarda şi era convins că aceasta era şi părerea Bătrînului. Nu era cîtuşi de puţin momentul potrivit ca să-i ceară Bătrînului să-şi reconsidere răspunsul ; după toate cele spuse şi întîmplate ; era mai curînd momentul să încerce să iasă cu bine dintr-o situaţie delicată. Dar poate că Agatha o făcea intenţionat, pentru a provoca o apropiere între Bătrînul şi el, solidari în enervarea pricinuită de ea. Spuse :

— Nu este momentul potrivit, Agatha.

Bătrînul adăugă : Domnul Turner cunoaşte răspunsul meu. Nu am intenţia...

— Şi nu vreţi să vă răzgîndiţi ?

— Nu.

— Pentru că am fost nepoliticoasă cu dumneavoastră ? Dar asta nu-i vina lui Roger. Aţi

afirmat că nu vă privește, așa încît n-ar trebui să vă influențeze hotărîrea. Pentru că...

— Pentru că îmi dau seama că nu pot să-l respect pe domnul Turner.

Roger înțelese acum că se înșelase. Bătrînul și cu el nu aveau nimic comun. Dacă putea fi vorba de o comunitate de spirit, atunci în orice caz aceasta exista între Bătrînul și Agatha. Vorbeau aceeași limbă. Și era chiar foarte probabil ca dialogul să-i facă plăcere Bătrînului, realiză Roger.

— Nu pot să-l respect pe domnul Turner, nu pot să respect motivele care l-au determinat să vină aici și nici motivele care i-au determinat pe alții să-l trimită. De aceea, răspunsul meu nu poate să fie decît *NU*.

— Ce-are a face respectul în treaba asta ? Sau nici pe fata aceea n-ați respectat-o și de aceea ați desfăcut logodna ?

— Înțeleg că dumneata nu ești logodită cu domnul Turner ?

— Nu.

— Îl respecți ?

— Nu.

— Ceea ce înseamnă că ești dispusă să te culci cu el pentru a-ți satisface propria dumitale poftă senzuală, însă că e improbabil să te măriți cu el ?

— O, dacă mă cere, mă mărit cu el, cum să nu, spuse Agatha. Nu e nevoie să respecți pe cineva ca să te căsătorești cu el. Ce părere ai, Rodge ? Ai vrea să mă iei de nevastă ?

— Cum să-ți spun, nu știu nici eu, răspunse Roger.

— În regulă, atunci ne căsătorim. Și adresîndu-se Bătrînului : Cred că în felul acesta am răspuns la întrebarea dumneavoastră.

Domnișoara Baron îl dezamăgea. Era impertinentă și prost crescută, dar, în mod evident, inteligentă. Era păcat să se irosească, mărităndu-se cu Turner. Căsătoria este un act important, iar cînd nu există respect, nu poate fi vorba nici de căsătorie. *Nu e nevoie să respecți pe cineva ca să te căsătorești cu el* — contează, prin urmare, „dragostea", care e simplă metafizică ? Ce se înțelege prin „dragoste", dacă nu include și respectul ?

— Cred că într-un fel îl și respect, adăugă Agatha. Respect faptul că e el, Rodge. Le datorăm asta oamenilor.

— Tuturor oamenilor, cred eu.

— Sigur că da.

— Atunci nu e un motiv destul de întemeiat pentru a contracta o căsătorie.

Totul părea să se fi petrecut foarte repede și Roger avea sentimentul că nici nu i se ceruse cu adevărat părerea. Nu se temea că Agatha i-ar pretinde să se țină de cuvînt, în definitiv știa că făcea curte altcuiva. Rememorîndu-și această situație și cîntărind-o în gînd, Roger ajunse la concluzia că ar fi mai plăcut să se însoare cu Aggie ; își rezervă însă dreptul de a se răzgîndi.

Agatha replică :

— Nici nu am pretins că ar fi. Am spus doar că acest fel de respect este de ajuns ca să te căsătorești cu cineva. Aș vrea să mă mărit. M-am săturat să-mi tot fac mendrele.

Şi, pe urmă, ţin la Rodge. Îl cunosc. Mi-am dat osteneala să-l cunosc şi n-aş vrea s-o fi făcut în zadar.

— Nu afirmi că-l iubeşti ?

— Nu ştiu sigur ce se înţelege prin asta.

Bătrînul simţi că-şi recăpăta cel puţin în parte, respectul faţă de inteligenţa Agathei. Aşadar, nu era vorba de „dragoste". Cît priveşte afirmaţia că îl cunoştea pe Roger, Bătrînul ştia din experienţă că nu serveşte la nimic să cunoşti oamenii. Singurul mijloc de a nu înceta să-i ajuţi, este să *nu-i* cunoşti.

— Ascultaţi, i se adresă Agatha. V-am întrebat odată ce v-a determinat să intraţi în viaţa politică. Mi-aţi răspuns că aţi făcut-o pentru că voiaţi să ajutaţi oamenii şi aveaţi oroare de incompetenţă. Atunci v-am întrebat, „Ce v-a făcut să renunţaţi ?"

— Ştii ce.

— Tot acelaşi motiv ? Oroarea de incompetenţă ?

— Oroarea de minciună. Şi dacă înşelarea celor guvernaţi este condiţia indispensabilă a unei guvernări eficiente, am preferat să nu am nici un amestec.

— Atunci, de ce vă minţiţi singur ? Şi de ce vă osteniti să ne minţiţi pe noi ? Domnule Payne, noi plecăm. Şi nu ne mai întoarcem, n-o să mai daţi ochii cu noi, aşa că nu există nici un motiv ca să minţiţi. V-am spus lucruri îngrozitoare — sau cel puţin, sper că am reuşit să vi le spun, pentru că am vrut s-o fac. Am depăşit faza în care mai au rost scuzele. M-am purtat atît de prost, încît vă puteţi permite

să spuneţi adevărul. Nimeni nu-şi dă demisia din fruntea unui minister, numai pentru că un Sir David Cutare a spus o minciună. Atîta lucru ştie şi Rodge, care nu e scăpărător de deştept. Nimeni nu renunţă la atît de mult pentru atît de puţin.

— Bineînţeles, nu a fost numai asta, — spuse Bătrînul.

— Bineînţeles. Dar ce-a fost ?

Nu numai o minciună. Dar pînă acum n-a pus niciodată în cuvinte în ce anume consta acel „mai mult" care contase. Fusese ceva, precis nu ştia nici el ce, care se acumulase, şi se acumulase, pînă cînd din mai mult se transformase în prea mult şi atunci îşi dăduse demisia. Nu numai minciuna, cu toate că era adevărat că detesta minciuna. Căută un cuvînt care ar fi în măsură să exprime acel mai mult şi găsi „scîrbă".

— Scîrbă, spuse el.

— Dar v-aţi putea vindeca de asta.

— Poftim ?

— Aţi putea să încercaţi. Nu e o maladie fatală. Pentru că scîrba este o maladie ; o groază de oameni au suferit de ea şi le-a trecut, e ca o otravă. Gîndiţi-vă la Sf. Francisc. Dacă suportaţi asta, suportaţi orice.

Ca o maladie. Dar cine este bolnav — cel care e scîrbit sau cel care provoacă scîrba ? Cine ? *El* nu este bolnav. Lucrurile la care renunţase, *ele* purtau în sine boala, bolnavă era toată acea viaţă politică pe care o cunoscuse. Da, însă „maladie" nu este o metaforă potrivită, pentru că nu-ţi dai demisia cînd ai

de-a face cu bolnavi, pe bolnavi n-ai dreptul să-i părăseşti.

— Ascultaţi, reluă Agatha. El vă cere să vă reîntoarceţi. Ce pretenţii aveţi — să vină un *deus ex machina?* În zilele noastre, lucrurile se petrec altfel. Vine cineva ca Rodge, şi încă ar trebui să vă consideraţi norocos că s-a nimenit să fie el. Deci, vine Rodge să vă roage să vă reluaţi activitatea dinainte. N-o face pentru că vă vrea în mod special pe dumneavoastră, ci vrea să-i mulţumească pe cei care l-au trimis. Iar ei la rîndul lor nu vă vor în mod special pe *dumneavoastră,* vor...

— ...reputaţia mea. Ştiu.

— Exact. Şi mai este un lucru pe care-l ştim amîndoi. Ştim că e totuna, oricare ar fi răspunsul pe care îl veţi da. Nimic nu se schimbă. Totul continuă. Cu alţi oameni, dar continuă. Poate că dacă Roger ar fi reuşit să vă convingă că este nevoie de dumneavoastră, v-aţi fi răzgîndit şi v-aţi întoarce. Însă n-a reuşit pentru că ştiţi că nu e nevoie de dumneavoastră.

Roger nu mai înţelegea de partea cui era Aggie. Vorbea ca o profetă, care ar prevesti prăpădul omenirii. Parcă era una din bacantele acelea exaltate, cărora le plăcea să rupă oamenii în bucăţi. De sus, de pe deal, se auzi zbieretul unui măgar. Zărise pe cineva apropiindu-se de casă ; Roger desluşea acum bocănitul unor pantofi pe pietrele potecii.

Bătrînul spuse :

— Nu poate să existe niciodată un motiv întemeiat pentru a răspunde prin DA la această

cerere. Oricînd ar fi formulată şi de către oricine, motivele pentru a spune NU cîntăresc mai greu.

— Cred că sora dumneavoastră ar dori să se întoarcă, spuse Roger.

— Bravo, Rodge, zise Agatha.

Bătrînului nu-i era clar de ce. O hotărîre nu putea fi modificată pentru un motiv atît de neînsemnat. Desigur, Barbara s-ar simţi mai în largul ei şi mai bine la Londra. Dealtfel, şi el — dar confortul şi comoditatea nu erau argumente suficient de puternice.

Încurajat de aprobarea Agathei, Roger se aventură mai departe ; spuse :

— Doar aţi văzut că plînge.

— Din cauza băiatului care a murit. O ştii şi dumneata.

— Nu vi se pare cam excesiv ? interveni Agatha. La urma urmelor, Tomas n-a fost un prieten apropiat — dacă nu făcea decît comisioanele şi pompa apa.

Paşii ajunseseră în dreptul curţii şi acum încetară brusc. Cineva umbla la ivărul de la uşă.

Agatha continuă :

— Dar bineînţeles, sora dumneavoastră nu are prieteni apropiaţi. Şi acum că a murit Tomas, nu are pe nimeni cu care să stea de vorbă. Cu emisiunile pentru străinătate de la B.B.C. n-ai cum să dialoghezi, înţelegeţi ? Nu din pricina lui Tomas a plîns ea. A plîns pentru că avea al naibii nevoie de un pretext ca să plîngă.

Uşa se deschise, domnişoara Payne păşi în curte. Purta îmbrăcămintea de doliu şi aruncă

o privire stingherită în direcția verandei, ca să vadă cine se afla acolo. Fața îi mai era încă umflată de plîns, dar acum nu plîngea. Pentru prima dată de cînd se instalaseră la Kornos, simțise că fusese acceptată, că dobîndise un loc în viața satului. Cu toate că lucrurile nu vor rămîne așa și nici nu trebuia să forțeze nota, experiența îi dăduse pentru moment un sentiment de mulțumire. Agatha spuse :

— Nu vă mai gîndiți cum să ajutați oamenii... Deocamdată, ajutați-o pe sora dumneavoastră.

— Trebuie să înțelegi că nu este un lucru pe care-l pot face din motive personale. Nu pot să reintru în viața politică pentru că sora mea se simte nenorocită aici. Dacă totuși aș face-o, aș ajunge în cele din urmă s-o urăsc. Sînt convins că știi acest lucru.

— Ei, atunci, n-aveți nici o soluție, ăsta-i adevărul, spuse Agatha.

Bătrînul coborî treptele pentru a-i da brațul surorii sale și a o duce în casă ; la rîndul său, Roger îi oferi brațul Agathei, ca să se poată sprijini de el și toți patru își luară rămas bun unii de la alții acolo, în curte.

20

[Zeul spuse : „Trebuie să te duci cu ei la Troia. Acești bărbați vor invoca multe motive. Motive legate de onoare și de nevoi tactice, motive ce țin de prietenie și de dragoste. Dar onoarea nu este decît o idee, și există multe păreri în privința onoarei. Nevoile tactice se

modifică. Prietenia piere sub apăsarea îndatoririlor, iar dragostea poate face din tine un prizonier. Dacă vei accepta să te întorci din aceste motive, vei sfîrși prin a urî și a fi urît, deoarece toate aceste motive reprezintă îndatoriri, și îndatorirea naște numai ură. Așa încît tuturor acestor motive nu poți să le opui decît un NU.

Și totuși, trebuie să te duci cu ei. Pentru că mai ai o altă îndatorire...]

Bătrînul își spuse că mesajul lui trebuia să-i parvină lui Turner înainte de plecarea avionului spre Atena. Avea deci timp pînă în ziua următoare. O va face mîine dimineață. Ajunge o notă, o simplă declarație de intenție, cu care Turner nu are decît să se descurce. Nu era nevoie să-i mai invite la el pe Turner și pe iubita lui. Dar pe Barbara nu se cădea să o lase în suspensie. Acum că se hotărîse, se va duce să-i spună de îndată ce va fi terminat de scris ultimele cîteva rînduri, după care povestirea va fi încheiată și se va putea gîndi la altceva.

[Zeul spuse : „Trebuie să te înapoiezi, pentru că ești om, așa cum am fost și eu, așa cum sînt și ei. Afară numai dacă nu mori sau dacă devii tu însuți un zeu, este o stare de care nu te poți lepăda ; faci parte din spița oamenilor. Dacă te mulțumești doar să trăiești, te împuținezi. Sau cunoști și ești cunoscut, sau nu ești nimic. Trebuie să simți și să inspiri sentimente. Trebuie să fii și omul faptelor și omul răbdării. Toate acele lucruri cărora le datorezi în cea mai mare măsură calitatea ta

de om îţi impun să trăieşti printre oameni. Aceasta este obligaţia ta. Este o îndatorire faţă de tine însuţi, faţă de nimeni altul ; iar dacă vei sfîrşi prin a te urî pe tine însuţi, nu e foarte important şi este oricum mai bine, decît să fii mai puţin decît îţi stă în fire.

Eşti dator să te înapoiezi pentru tine însuţi, nu pentru altcineva, încheie zeul. Ţi-o spun pentru că sînt prietenul tău."

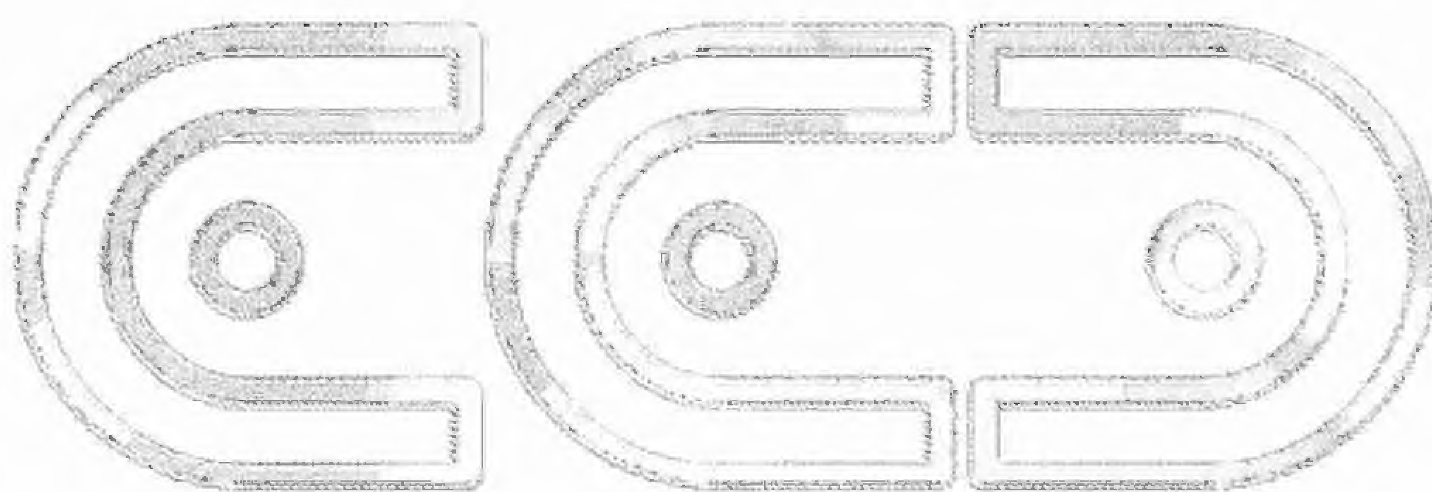
SFÎRŞIT]

Bătrînul medită asupra celor scrise şi fu mulţumit. Poate că formularea, nu substanţa, era uşor bombastică, dar i se potrivea unui zeu. Important era ca ceea ce exprima să fie adevărat. Reciti cu grijă pasajul, încercînd să-i simtă savoarea şi să-i verifice conţinutul. Da, era adevărat, era bine.

Mai exista şi un alt considerent, important (după cum constata acum) în cazul său, dacă nu şi în al lui Filoctet. Insula lui fusese invadată, faptul era consumat. O poluaseră ; nu se va mai putea simţi niciodată bine aici, erau prea multe urme murdare în preajma sa. Acum, după ce insula fusese poluată, era mai uşor să se reîntoarcă.

Se întrebă dacă de dragul adevărului alocuţiunea zeului n-ar trebui să cuprindă o aluzie în acest sens. Nu, ar strica echilibrul. Hotărî că ceea ce scrisese era bine scris.

Scanare și prelucrare digitală

de

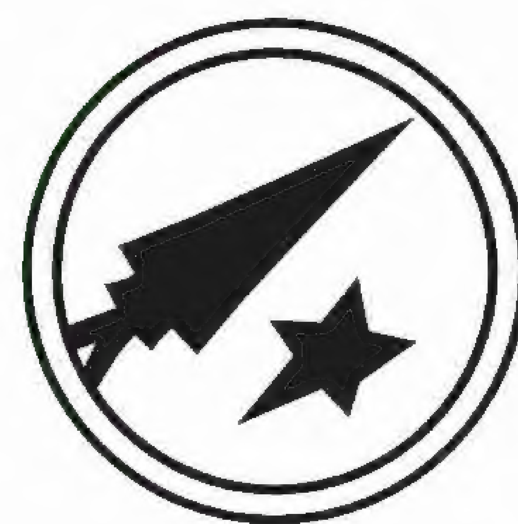

Anonim

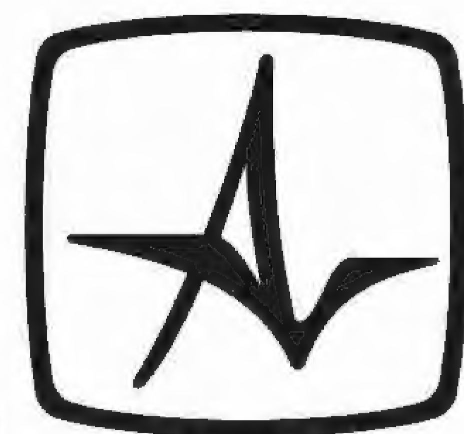

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

